ПЕРЛИНА ЗЕМЛІ СЛОБОЖАНСЬКОЇ

ПЕРЛИНА ЗЕМЛІ СЛОБОЖАНСЬКОЇ

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОН

Із постанови ВУЦВК
№ 313 від 7 березня 1923
року про адміністративно-територіальний поділ Харківщини

ПРЕЗИДІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ПОСТАНОВЛЯЄ:

Встановити такі округні (повітові) центри
і округи (повіти) на території Харківщини:

III. Харківська округа (повіт) з округним (повітовим) центром в м. Харкові, в складі повітів: частин Харківського, Валківського, Вовчанського і Зміївського, в складі таких районів (волостей):

6. Харківський – з Харківської, Олексіївської, Велико-Данилівської, Григорівської, Безлюдівської, Бабаївської, Роганської волостей і оселі "Южного" і "Високого", з центром в м. Харкові.

Збірник узаконень та розпоряджень
Робітничо-Селянського Уряду України за 1923 рік,
Харків, 1923., с. 603

ПЕРЛИНА ЗЕМЛІ СЛОБОЖАНСЬКОЇ

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОН

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

ХАРКІВ
2003

Жителям Харківського району

Сердечно вітаю всіх з ювілеєм району!

За 80-річну історію його існування невтомна праця декількох поколінь трудівників дозволила виконати величезний обсяг робіт: провести електрифікацію, телефонізацію, газифікацію району, прокласти тисячі кілометрів доріг, збудувати десятки шкіл, тисячі квадратних метрів житла, розвинути всі галузі народного господарства, соціальну сферу.

Ви бережете та продовжуєте традиції своїх попередників.

Історичний досвід, впевненість у власних силах, могутній виробничий та науково-технічний потенціал дозволяють вам вирішувати складні сучасні завдання, впевнено дивитись у майбутнє.

Бажаю всім подальшої плідної колективної роботи в ім'я власного добробуту і блага України, а кожному особисто – міцного здоров'я, родинного щастя і благополуччя!

Голова Верховної Ради України — *Володимир Литвин*

Шановні жителі і трудівники Харківського району!

За 80 років ваш район здолав нелегкий шлях, на якому вистачало і радісних, і болісних віх. Сьогодні він найбільший серед сільських районів України з потужним промисловим, аграрним, соціально-культурним потенціалом, багатими трудовими традиціями та добрими перспективами на майбутнє.

Район виділяється активною роботою із залучення інвестицій. Є зрушення у розвитку транспорту, зв'язку, у капітальному будівництві, малому бізнесі, інших галузях. Поступово покращується ситуація в соціальній сфері. Все це - красномовні ознаки відродження, надійна основа подальших позитивних перетворень в економіці, зростанні добробуту людей.

Щиро вітаю всіх із 80-річчям уславленого району, бажаю здоров'я, щастя, благополуччя, оптимізму, нових вагомих професійних успіхів, впевненості у завтрашньому дні, гордості за свою землю та людей, які на ній живуть і працюють.

Голова Харківської обласної
державної адміністрації Євген Кушнарьов

Дорогі мої виборці!

Мені випала велика честь привітати всіх жителів – і нашу юнь, і людей літніх - з 80-річчям заснування району!

Відзначаючи ювілей, ми звертаємося і до днів минулих, бо саме вони й визначили наше сьогодення.

Рідну землю, як і батьків, не обирають. І тому для кожного, хто тут народився, виріс і обрав свою дорогу в життя, де нині працює і творить новітню історію, це місце завжди буде священним.

Спираючись на досвід попередніх поколінь, ви робите все можливе, щоб район тримав завжди високий авторитет не лише в області, а й в усій нашій державі, щоб міцніла наша віра у завтрашній день!

Бажаю всім доброго здоров'я, нових трудових звитяг! Хай пахне хлібом та щастям у кожному домі!

Хай життя кожного продовжиться в щасливій долі наших дітей і онуків!

Народний депутат України *Олександр Бандурка*

Шановні мої виборці!

Щиро вітаю вас із 80-ю річницею створення Харківського району - найбільшого сільського району України. Він має своє обличчя, свої досягнення, свої особливості й свої традиції.

В усі часи район відігравав і продовжує відігравати важливу роль у соціальному, економічному, політичному та культурному житті області.

Люди, які тут працюють, – його честь, опора, надія.

Сьогодні час ставить перед районом нові завдання, нові вимоги. І дозвольте висловити впевненість у тому, що його трудівники своєю наполегливою працею зроблять кожне місто, селище, село місцем світла, добра і радості.

Бажаю вам нових успіхів і досягнень на благо нашої держави.

Міцного здоров'я, щастя і благополуччя вашим сім'ям!

Народний депутат України *Олег Каратуманов*

Шановні друзі!

Вашій увазі пропонується історичний нарис про Харківський район.

Із глибини віків бере витоки історія нашого рідного краю. Тисячі років на його просторах боронили рідну землю наші пращури. У процесі розвитку цивілізації крок за кроком вдосконалювалися знаряддя праці, виробничі технології, форми управління, які забезпечували життєдіяльність людської спільноти.

Споконвіку на наших родючих чорноземах люди сіяли хліб, і велика любов до нелегкої землеробської праці передавалася з роду в рід, із покоління в покоління.

З давніх-давен вирощували тут пшеницю, жито, соняшник, буряки, картоплю, овочі, фрукти, розвивалося тваринництво.

Йшло життя, змінювалися покоління, створювалася багата й цікава історія.

Як адміністративна одиниця район був заснований 7 березня 1923 року. І, переступаючи вісімдесятирічний рубіж, хочеться згадати тих, хто у найскладніших умовах післяреволюційних часів, років громадянської війни закладав підвалини сьогодення.

Наш священний обов'язок - віддати гідну шану усім землякам-попередникам, котрі долаючи матеріальні нестатки та суперечності епохи, зберегли район у роки війни і звели з руїн у повоєнну пору, наполегливою працею розбудовували міста, селища, села, промислові та сільськогосподарські підприємства, розвивали науку, освіту, соціальну сферу.

Скільки горя і труднощів пережили та перебороли наші люди!

Скільки розумного, доброго, вічного "посіяно" й "зібрано" цілими поколіннями!..

Без сумніву, за браком часу та місця в книзі не вдалося розповісти про всіх, хто зробив гідний внесок у розвиток району, показати весь широкий спектр питань різного характеру, які вирішувалися при цьому протягом цілих восьми десятиліть.

Але, сподіваємося, нам вдалося передати ту атмосферу, той дух ратного і трудового героїзму, який властивий саме слобожанам, саме харків'янам.

Район сьогодні – це 106 населених пунктів, в яких проживають 186,6 тис. чоловік. За кожним із них – історія родин, міст, селищ, сіл, трудових колективів.

Наш район займає особливе місце серед інших районів області. Його називають по-різному: найбільший сільський район в Україні, пристоличний район. Це зобов'язує нас бути в постійному пошуку, творчому неспокої, працювати тільки якісно, жити тільки цікаво, керуючись найблагороднішими, найгуманнішими принципами.

Ми займаємо провідні позиції в області з різних напрямків народногосподарської діяльності, але не збираємося зупинятись на досягнутому, оскільки час ставить перед районом все нові, складніші завдання.

З порогу сьогоднішнього дня ми вже дивимося в день завтрашній, піклуємося про майбутнє, щоб ставало воно дедалі прекраснішим, щоб люди у нашому краї жили в достатку й злагоді, щоб розвивався він динамічно та гармонійно.

Оскільки ж наше завтра великою мірою залежить від того, яким виросте нове покоління, основна увага наша - молоді. Щоб була вона освіченою, сильною, цілеспрямованою, поважала традиції своїх батьків та дідів.

Майбутнього без минулого не буває...

Історія продовжується в житті кожного з нас. Адже, де б ми не були, завжди подумки повертаємось до рідного краю, який любимо палко і щиро від першого свого усміху, першого слова, першого кроку.

Я впевнений, що ті, хто прочитає цю книгу, відчує, як серце його переповнюється гордістю за ті воістину великі справи, звершення, які творили працьовиті та талановиті люди. Вони - це наші діди, батьки, сестри, брати. Це - ми!

Тільки від нашої віри в себе, від спільних зусиль залежить прийдешнє нашої Слобожанщини, всієї незалежної України.

Ми прагнемо цього і зробимо заради цього все можливе!

Вітаю всіх жителів чудового, гідного вічної любові краю зі святом!

З повагою
Голова Харківської районної
державної адміністрації *Микола Денисенко*

Шановні друзі!

Писати історію – то свята справа. Саме любов до своєї Батьківщини, рідного села чи міста, любов до близьких і друзів, до материнської мови дає наснагу для цього.

Знати та шанувати священне місце, де ти народився, зростав, обирав життєву дорогу, де працюєш і є свідком та учасником цієї самої історії, - то почесна справа.

Прищеплювати повагу до історії свого краю наступним поколінням - то благородна справа.

Ми повинні завжди пам'ятати, що саме на цій благословенній землі Бог та природа подарували нам життя. І найвище людське призначення – бути гідним наданого блага ходити по ній, любити її.

Вивчаючи літопис району в архівах, музеях, зі сторінок історичних видань, художніх творів, фотоматеріалів, розповідей земляків, ми керувалися найперше метою якнайточніше передати читачеві характерні особливості життєдіяльності краю, розкрити досвід попередніх поколінь (а їх змінилося багато, і саме вони стали першопрохідниками для нас і наших онуків!).

Ми з вами є свідками сьогодення. І дуже важливо, щоб звичаї, традиції кожної родини увійшли до загальної історичної скарбниці, адже доля кожного роду складає загальну долю суспільства. „Люди, які забувають своє минуле, приречені на небуття", - говорить народне прислів'я.

Нам приємно, що сьогодні Ви, шановні читачі, тримаєте в руках це унікальне видання, цей первісток цілої сім'ї істориків, краєзнавців, а також просто чудових людей, що представляють обличчя району. Сподіваємося, наша праця не пропаде марно, а нові рядки обов'язково допишуть представники майбутніх поколінь.

Від авторського колективу

КРАЙ СЛАВНИХ ТРАДИЦІЙ, ШИРОКИХ ПЕРСПЕКТИВ

ДАЛЕКЕ МИНУЛЕ

Історія Слобідської України (Слобожанщини)[1] значно цікавіша і багатша на події, ніж вважає дехто із нас. Її прийнято вести від кінця XVI – першої половини XVII ст., коли цей край, щоб уникнути феодального, національного та релігійного утиску, почали поступово заселяти українські переселенці з Лівобережної і Правобережної України та російські служиві люди, селяни-втікачі, холопи. Переселення відбувалося здебільшого з південних районів Росії.

Смертельна небезпека з боку агресивних, хижих кочових племен робила умови життя в краї, який пізніше одержав досить-таки моторошну назву "Дике поле"[2], дуже складними. Міста і селища нерідко зникали в полум'ї пожеж та воєн, але родючі чорноземи приваблювали нових і нових поселенців.

Та появі слобод, від яких пішла назва одного з найбільших і наймогутніших регіонів України, передувала ще більш сива давнина, що починалася в сутінках кам'яного віку, коли основні знаряддя праці виготовлялись з каміння, - головним чином, з кременю. Кам'яний вік охоплював величезний проміжок часу, з котрим неможливо порівняти будь-яку наступну історичну епоху. Люди не мали ще постійного житла, залишались беззахисними перед природними стихіями, хворобами, хижими звірами тощо. Вони влаштовували свої стоянки переважно на берегах річок, де почувалися безпечніше.

Найдавніші сліди поселень людей на території нинішнього Харківського району відносяться до дніпро-донецької археологічної культури нового кам'яного віку (неоліту) (V-III тис. до н.е.)[3] Розташовані вони були на місці північно-західної околиці селища Жихар, поблизу станції Основа, в селі Липці, неподалік водосховища, а також біля села Циркуни, на правому березі р. Харків.

У селищі та на станції Васищеве харківські археологи знайшли сліди аж п'яти неолітичних стоянок людини: чотирьох – в урочищах Аулов Кут, Лапоть, Сібекині Бугри, Плешній Кут, однієї – на околиці селища, недалеко від заплави р. Уди.

Основними заняттями місцевих племен були мисливство та рибальство. Про це свідчать речі, знайдені на харківських неолітичних стоянках: кременеві наконечники списів, різці, фрагменти керамічного посуду, грузила, що використовувалися для притоплення неводу.

Бронзовий вік – це період в історії людства, пов'язаний з винайденням бронзи та значним поширенням виготовлюваних із неї різноманітних знарядь. Бронза – перший штучний метал, який є сплавом міді та олова (іноді олово замінювалося сурмою або миш'яком).

---

[1] Слобідська Україна (Слобожанщина) – історична область, що з XVII ст. перебувала у складі Російської держави. До Слобідської України входила територія теперішніх Харківської, східної частини Сумської (до р. Сейму), північних частин Донецької (до р. Бахмутки) та Луганської (до р. Айдару) областей України, а також південно-східної частини Воронезької (правобережжя р. Дону від м. Коротояка до м. Богучара, заплава р. Підгірної з м. Калач на лівому березі Дону), південно-західної частини Бєлгородської (м. Грайворон, м. Хотмизьк), південної частини Курської (м. Глушково, м. Суджа) областей Росії.

[2] "Дике поле" – територія між Доном, верхньою Окою і лівими притоками Десни та Дніпра. Найчастіше під цією назвою розуміли незаселену територію частини Лівобережної, Слобідської та Південної України, яку в різні часи краяли Річ Посполита, Російська держава і Кримське ханство. Назва "Дике поле" вийшла з ужитку в кінці XVIII ст.

[3] Терміном "археологічна культура" вчені-археологи визначають сукупність усіх речових залишків (поселення, поховання, оборонні споруди, окремі предмети тощо), котрі характеризують життя певної спільності людей на даній території у визначений проміжок часу. Відсутність письмових джерел, що беззастережно свідчили б про мову й етнічну належність людей, що колись тут жили, роблять поняття "археологічної культури" дещо умовним. Назви археологічних культур походять, як правило, від найменувань населених пунктів, поблизу яких виявлені перші знахідки пам'яток даної культури.

Стародавня людина досить швидко оцінила переваги бронзи над міддю, передусім, нижчу температуру плавлення і більшу твердість. Але в цей період люди ще широко використовували вироби з каменю. На території сучасної України епоха бронзи починається у перших століттях II тис. до н.е. і закінчується на початку I тис. до н.е. з винаходом і поширенням залізних виробів у Східній Європі.

Залишки поселень та поховань бронзового віку на території Харківщини переважно належать до так званої зрубної археологічної культури (XVI-XII ст. до н.е.). Зрубна культура отримала свою назву за особливою формою поховальних споруд-зрубів. У Харківському районі поселення цієї культури виявлені біля селищ Безлюдівка, Васищеве, Коротич, ім. Фрунзе, у Великій Данилівці, на околицях села Бражники та в інших місцях.

У господарській діяльності зрубної культури важливу роль відігравало скотарство. Люди розводили корів, коней, овець, свиней.

Поступово значного розвитку набуло землеробство. Землю обробляли дерев'яним ралом і мотикою. Із зернових культур вирощували просо та пшеницю. Збіжжя збиралося кременевими і бронзовими серпами, зерно мололося за допомогою кам'яних зернотерок. Місцеве населення займалося прядінням, про що свідчать знахідки пряслиць[1]. Порівняно з кам'яним віком у племен зрубної культури був вищий рівень гончарства. Вони виготовляли різноманітний глиняний посуд, прикраси, іграшки тощо. Поширене було бронзоливарне ремесло. Власних родовищ кольорових металів на Харківщині не було. Тому завдяки торговельним зв'язкам бронза в злитках та готові вироби надходили з інших місць, наприклад, із рудників і мідеплавильних майстерень, що знаходилися в районі сучасного м. Бахмута Донецької області.

Металевими виробами дорожили, їх рідко губили, а зіпсовані речі переплавляли. Основними господарськими знаряддями з бронзи були сокира, тесло, серп, ніж, долото, кинджал, наконечник списа, голка тощо.

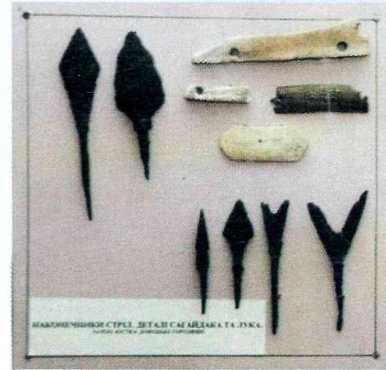
Обряд поховання у представників зрубної культури мав такий вигляд. Небіжчиків ховали у прямокутній ямі, куди встановлювався зруб із дубових, березових чи соснових колод. Дно могили посипалося вапном або річковим піском. Підстилкою для небіжчика нерідко слугував очерет. Померлих клали скорченими, на лівому боці, головою на захід. Поруч із ними залишали заупокійну їжу – частини туш корів та овець. Окрім того, в могилу опускалися різноманітні речі, які, за тодішнім віруванням, могли згодитися померлому в його загробному житті, - глиняний посуд, кам'яні та бронзові сокири, ножі, інші предмети домашнього вжитку.

Зверху зруби покривалися плахами (розколотими навпіл колодами) або тесаними дошками. Після завершення обряду поховання співплемінники насипали над могилою високий земляний пагорб – курган. Ці кургани й сьогодні здіймаються в багатьох місцях Харківщини, нагадуючи нам про далеких пращурів. Наприклад, на північ від села Лизогубівка було зареєстровано могильник із 27 курганами, 15 курганів на південній околиці селища Пісочин, 27 курганів на півночі та сході селища Рогань і т. ін. Більшість цих курганів розорені й маломітні.

Про житла племен зрубної культури Харківщини у розпорядженні істориків відомостей немає.

Заключний період бронзового віку на території Харківщини представлений пам'ятками бондарихін-

[1]Пряслице – кругле знаряддя праці з отвором у центрі, яке закріплювалося на веретені й виконувало роль махового колеса. Виготовлялося з глини.

ської археологічної культури (XII – VIII ст. до н.е.). Свою назву вона одержала від урочища Бондариха поблизу м. Ізюма, де було досліджено одне з перших таких поселень.

Основним регіоном поширення бондарихінських пам'яток є середня течія Сіверського Дінця. На території Харківської області відомо понад 50 поселень даної культури, найбільше - у Зміївському, Харківському, Чугуївському районах. Зокрема, в Харківському районі археологи зафіксували вісім поселень бондарихінської культури біля селищ Безлюдівка і Васищеве, сіл Лизогубівка, Шубіно та ін.

Основними заняттями людей на цей час були скотарство і землеробство. Вони розводили велику та малу рогату худобу, свиней, виготовляли різноманітний глиняний посуд, ложки, пряслиця тощо. На всіх поселеннях зустрічаються камінні зернотерки, сокири, кременеві вкладиші для серпів, скребки тощо, що свідчить про досить значну роль каменю в житті людей цієї культури. Вироби з кістки представлені проколками, шилами та іншими речами. Металеві речі зустрічаються дуже рідко. Знайдені бронзові та залізні шила, бронзові кинджали. Житлами слугували землянки або наземні будинки. Поховальний обряд того періоду ще недостатньо вивчений.

Бондарихінська культура завершує бронзову епоху на Харківщині. Після неї починається доба раннього залізного віку, коли більш міцний і якісний метал дав можливість підвищити рівень розвитку продуктивних сил. Залізоробне виробництво було значно розвиненіше, ніж бронзоробне.

У VI–II ст. до н.е., під час скіфської доби, на території сучасної Харківщини жили землеробські племена з досить високим рівнем культури. Славетний давньогрецький історик-мандрівник Геродот (V ст. до н.е.) у своїй праці "Виклад подій" назвав їх меланхленами, у перекладі з грецької "людьми в чорному одязі", тому що вони одягалися в усе чорне.

Поселення та могильники[1] меланхленів у межах Харківської області виявлені в багатьох місцях, зокрема на території Харківського району біля селищ Безлюдівка, Березівка, Буди, Васищеве, Коротич, Пісочин, а також сіл Веселе, Циркуни, Шубіно та в інших місцях.

Матеріали археологічних досліджень поселень і могильників племен раннього залізного віку в лісостеповій частині басейну Сіверського Дінця дають можливість уявити життя місцевого населення того часу. У господарській діяльності основну роль відігравало землеробство. Місцеві племена вирощували просо, ячмінь, пшеницю, жито, горох та ін. Землю обробляли дерев'яним плугом та мотикою з кістяним, роговим або залізним наконечниками. Урожаї зернових культур збирали за допомогою невеличких залізних серпів. Зерно, як і раніш, розтирали на кам'яних зернотерках.

Займалися меланхлени і скотарством, розводили велику та малу рогату худобу. У їхньому господарстві значну роль відігравали коні. Підсобним промислом було полювання на диких тварин: лося, оленя, косулю, кабана та ін.

Важливе місце в господарській діяльності місцевого населення відводилося виготовленню різних гончарних виробів, насамперед, посуду, який використовувався для зберігання продуктів харчування та приготування їжі (горщиків, глечиків, мисок, сковорідок, кухлів). Із глини виробляли також дитячі іграшки, ґудзики, намисто, мініатюрні фігурки тварин, людей, глиняні моделі зерен зернових та бобових культур та інші предмети релігійного значення.

[1]Могильник – місце розташування багатьох могил.

Крім гончарства, місцеве населення займалось і металургійним виробництвом. Перевага надавалася залізним речам. Про це свідчать численні знахідки шматків залізної руди, різноманітних виробів із заліза та знарядь виробництва – серпів, ножів, сокир, шил та ін., а також зброї – мечів, кинджалів, наконечників стріл, списів, дротиків та частин кінської збруї і прикрас. Виробляли різні речі також із каменю та кістки.

Населення жило родовими общинами. Окрема патріархальна сім'я мала своє житло – наземне, велике, овальної або прямокутної форми. Стіни житла були на дерев'яній основі, переплетеній лозою, та обмазані глиною. У центрі житла знаходилось вогнище, дим якого виходив через отвір у даху. Своїх небіжчиків скіфи ховали в прямокутних ямах, перекритих настилом із колод. Потім насипали курган[2]. Разом із померлим клали їжу і деякі речі - глиняний посуд, лук і стріли, списи, ножі, мечі тощо.

У перші століття нової ери значну територію сучасної України населяли племена так званої черняхівської археологічної культури (II-V ст. н.е.), що отримала назву від села Черняхів Київської області, де було знайдено першу пам'ятку подібного типу.

Лісостеп між Дніпром і Сіверським Дінцем – один із найбільших регіонів розміщення черняхівських пам'яток. Чимало їх зафіксовано і в лісостеповій частині Харківщини. Відомі вони також на території Харківського району: населені пункти Буди, Глибоке, Коротич, Липці, Мала Данилівка, Мала Рогань, Стрілече, Тернова, Утківка, Черкаські Тишки, Шмарівка та ін.

У вітчизняній науці деякий час носіїв черняхівської культури ототожнювали з давніми слов'янськими племенами антів, відомих із праць візантійських письменників VI-VII ст. Але зараз достовірно відомо, що склад черняхівського населення був різноетнічним. Творцями цієї високорозвиненої для того часу культури були, поряд із східнослов'янськими, готські, сарматські та інші племена.

Великі поселення черняхівців розташовувались головним чином на берегах малих річок, що сприяло розвитку землеробської праці. На території Харківщини такі річки належать до басейну Сіверського Дінця - це Уди, Мжа, Харків, Лопань, Мерефа, Мерчик, Великий Бурлук, Балаклійка, Роганка, Люботинка та ін.

Черняхівці жили в напівземлянках або в наземних будинках, стіни яких обмазувалися глиною. При розкопках поселень були знайдені знаряддя землеробської праці – сошники, плужні ножі, коси, серпи тощо, що використовувалися при культивуванні таких польових культур, як жито, пшениця, ячмінь, просо, овес, вика, гречка, горох, коноплі.

Окрім землеробства, черняхівське населення займалося скотарством (розводили свиней, коней, велику та малу рогату худобу), рибальством, полюванням, лісовими промислами. Переробка зерна проводилася за допомогою кам'яних ручних жорен. Для виготовлення полотна з конопель застосовувалися ткацький верстат і веретено. Були розвинені гончарне, ковальське, ювелірне, косторізне ремесла.

Черняхівські племена мали досить тісні економічні зв'язки з Римською імперією. Римлян приваблювали товари, що були відсутні в самій імперії. Римські купці з прикордонних місць по Дніпру, Південному Бугу, Дону, Сіверському Дінцю і їх притоках потрапляли в райони, де жили племена черняхівської культури. Вони купували у місцевого населення хутра, шкіру, мед, віск тощо.

Про наявність грошової торгівлі між черняхівськими племенами і Римською імперією свідчать виявлення римських монет на території України, в тому числі на Харківщині. Відомі знахідки римських срібних денаріїв і на території Харківського району. Зокрема, в селі Глибоке знайдена монета імператриці Фаустини Старшої (100-141 рр. н.е.), а в селі Затишшя – монета імператриці Фаустини Молодшої (130-176 рр. н.е.).

[1]Курган – земляний або кам'яний насип над похованням у могильній ямі.

Поселення черняхівців були вщент зруйновані жахливою хвилею гунського нашестя 375 року. Після навали гунів черняхівська культура вже так і не відродилася.

Населення, яке існувало після черняхівців на території сучасної Харківщини, створило культуру, відому в археології під назвою пеньківської (знахідки біля села Пеньківка Черкаської області). Пам'ятки цієї культури відомі й на Харківщині, в Харківському районі – біля селища Коротич.

У VIII-X ст. на землях майбутньої Харківщини жили слов'янські племена так званої роменської археологічної культури (від назви м. Ромни Сумської області). Творцями її були сіверяни – племінний союз, один із дванадцяти, що утворить могутню Давньоруську державу з центром у Києві. Саме сіверська земля за часів Київської Русі стала одним із форпостів у боротьбі з кочівниками.

Поселення роменської культури сіверян на території Харківської області представлені селищами й городищами[1]. На території Харківського району їх зафіксовано археологами небагато. Слід відзначити лише городище, котре існувало на правому високому березі р. Уди в селищі Хорошеве. Тут жили люди ще в скіфську епоху, потім роменці, а також їх нащадки в період Київської Русі (XI-XIII ст.).

Основною галуззю роменців було орне землеробство. Землю орали ралом. Використовували для її обробітку й мотики. Вирощували пшеницю, ячмінь, горох, просо, вику, льон. Головним знаряддям збирання врожаю був серп. Розмелювали зерно на борошно вручну кам'яними жорнами. Продукти харчування (насамперед зерно) зберігали в спеціальних ямах-сховищах, які розташовували в житлах-напівземлянках або поруч із ними.

Другим важливим напрямком діяльності роменців було скотарство. Розводили свиней, велику і дрібну рогату худобу, коней, яких широко застосовували в домашньому господарстві.

Велику роль у житті населення відігравали мисливство і рибальство. Займалося воно й виготовленням різноманітних виробів господарського призначення із металів (чорного та кольорових), кістки, каменю, дерева, глини.

Місцеві слов'янські племена вели торгівлю в першу чергу із своїми сусідами.

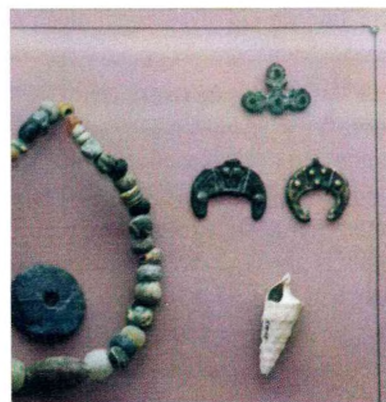
Поселення роменської культури на території сучасної Харківщини були зруйновані на початку X ст. кочівниками-печенігами, котрі з кінця IX ст. просувалися степами Північного Причорномор'я. Сумна доля слов'янського роменського населення Харківщини спіткала і його сусідів – племена салтівської археологічної культури (назва походить від села Верхній Салтів Вовчанського району Харківської області). Датується дана культура VIII-X ст. і, на думку багатьох дослідників, вважається культурою Хозарського каганату. Ця держава займала досить велику територію півдня і південного сходу Східної Європи. Вона успішно змагалася з такими світовими державами, як Арабський халіфат і Візантія. Велика кількість пам'яток салтівської культури відкрита у межах Харківщини. Є вони і в Харківському районі - це Безлюдівка, Васищеве, Липці, Циркуни. У нашому краї пам'ятки салтівської культури представлені неукріпленими поселеннями-селищами, а також городищами із залишками кам'яних стін і могильниками з похованнями різних типів.

Писемні джерела й археологічні дослідження свідчать про етнічну строкатість населення, яке залишило пам'ятки салтівської культури. До складу цього населення входили алани, хозари, тюркомовні болгари, слов'яни та ін.

Хорошівське городище

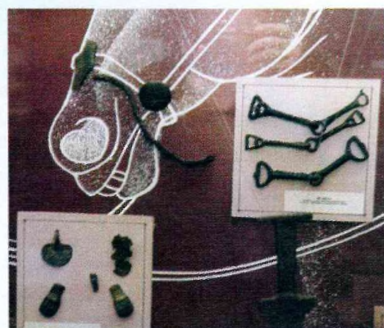
[1]Городище – укріплене місце осілого проживання людей.

Основним типом тодішнього житла були напівземлянки. Небіжчиків ховали у підземних камерах-катакомбах із довгими, вузькими ДАХОми, що похило спускалися з поверхні землі до входів у поховальні камери різної форми. Але виявлені й могильники салтівської культури, де померлих ховали у ґрунтових ямах за обрядом трупопокладення або трупоспалення. У похованнях часто зустрічаються різноманітні прикраси, виготовлені з кольорових металів (золота, срібла, бронзи), - сережки, браслети, каблучки, намиста, а також знаряддя праці тощо. Воїнів часто ховали у повному спорядженні, до якого належали бойовий пояс, лук зі стрілами, бойові сокири, списи.

Салтівці виробляли досить гарний і різноманітний глиняний посуд за допомогою гончарного круга. У них була досить розвинена обробка шкіри та деревини, мисливство, рибальство. Основу господарства складали землеробство й скотарство.

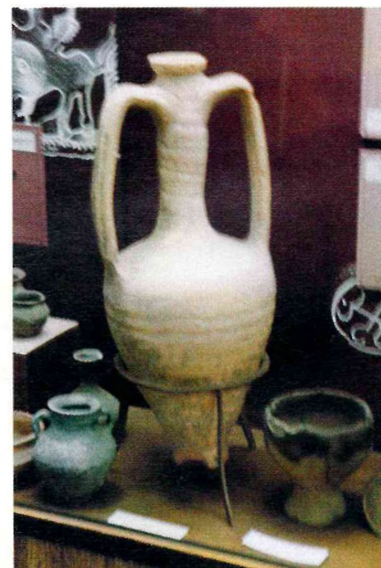
Арабські срібні монети-дирхеми, що зустрічаються під час досліджень салтівських поселень і поховань, є вагомим доказом торговельних зв'язків салтівського населення Харківщини з населенням Арабського халіфату. По тогочасній території Харківщини уздовж течії Сіверського Дінця проходив жвавий торговельний шлях, що отримав назву "Хозарського". Саме тут знайдено чимало арабських дирхемів. Найбільший із скарбів срібних східних дирхемів, що налічував 1198 монет, виявлено в 1930 році біля селища Безлюдівки.

У 60-х роках X ст. дружини київського князя Святослава нанесли серйозний удар по Хозарському каганату, після чого значна частина сучасної Харківщини ввійшла до складу Київської Русі. Розгром Хозарського каганату довершили кочівники-печеніги та інші степовики.

Надовго головним напрямом зовнішньої політики київських князів на Південному Сході стали взаємовідносини з половецькими племенами[1]. Про перебування половців на території Харківщини свідчать, головним чином, їх поховання в курганах і своєрідні кам'яні скульптури, відомі як "кам'яні баби"[2], хоча зображають вони як жінок, так і чоловіків.

У "Топографічному описі Харківського намісництва 1785 року" при характеристиці Харківського повіту сказано: «От Харькова в 9-ти верстах при реке Удах есть городище Каганово (Донецьке – авт.)... В степных местах много находится насыпных могил и курганов, на некоторых и доныне стоят статуи грубою работою иссеченныя из самородного камня, по пояс врыты в землю и изображают обоего пола человеческие лица. Вероятно, что сии могилы суть погребения рыцарей древних».

Де-не-де камінні статуї половців можна було зустріти на Харківщині і в XIX – на початку XX ст. За неповними даними Харківського губернського статистичного комітету на початку XX ст. на території Харківської губернії було зареєстровано 34 кам'яні половецькі статуї, серед них одну біля села Федорівки Вертеївської волості Харківського повіту.

Для захисту слов'янських земель від кочівників князі Київської Русі, зокрема князь Володимир (978-1015 рр.), змінюють кордони своєї держави, будуючи укріплення. Крім організованого будівництва, відбувалося також стихійне заселення прикордонного лісостепу слов'янським людом. Насамперед освоювалися зручні місця, які були заселені раніше. На території Харківщини до таких належать,

[1]Половці – могутнє тюркське племінне об'єднання кочівників. З'явилося воно в басейні Сіверського Дінця у середині XI ст., витіснивши з цієї території кочівників торків. Половці панували в степах України до XIII ст., доки не ввійшли до складу Золотої Орди.
[2]Назва "баба", яку вживають стосовно кам'яних фігур людей, походить від тюркського слова "балбан" – статуя. Статуї ставили на височині, часто на кургані.

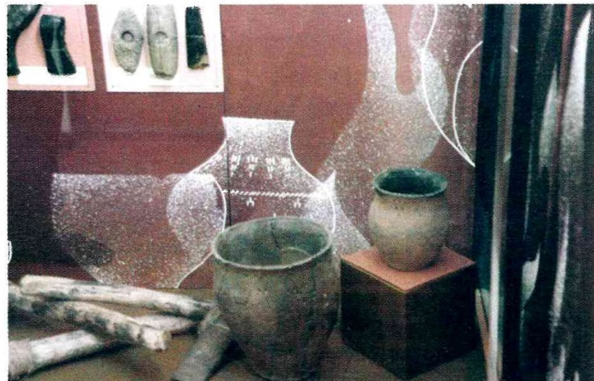

Донецьке городище

зокрема, Донецьке, Хорошівське, Чугуївське, Харківське городища. Найкраще досліджене із названих городищ Донецьке на річці Уди біля залізничної станції Карачівка. Матеріали розкопок свідчать, що в другій половині X ст. на місце більш раннього городища, спаленого печенігами, прийшли слов'яни. Вони вирівняли площу городища, побудували житла й господарчі приміщення, звели навколо поселення нові укріплення. Очевидно, в той же час друга група слов'ян поселилася на Хорошівському городищі.

Життя і трудова діяльність слов'янського населення Донецького городища в X-XIII ст. докладно описані в книзі професора Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна Б.А.Шрамка "Древности Северского Донца" (Харків, 1962 р.). Те ж саме можна сказати й про життя та трудову діяльність жителів Хорошівського городища того часу.

У 1239-1241 рр. татаро-монгольське військо на чолі з ханом Батиєм вогнем і мечем пройшло по Південній Русі (головним чином, територією сучасної України). Було розгромлено багато поселень. У грудні 1240 року монголо-татари взяли в облогу Київ – столицю Київської Русі. Серед тих давньоруських поселень, які були повністю зруйновані завойовниками, були й городища нашого краю – Донецьке, Харківське, Хорошівське, Чугуївське. Внаслідок масових вбивств і полонень, епідемій, голоду, втечі до більш безпечних місць чисельність населення Південної Русі різко скоротилася.

І все ж таки згодом предки майбутніх харків'ян відтворили насильницьки перервані в період монголо-татарського панування культурні і торговельні зв'язки зі своїми сусідами. Про інтенсивність внутрішньої торгівлі на території Харківської області, головним чином в XIV ст., свідчать численні знахідки срібних монет періоду Золотої Орди. Вони характерні для тих районів, котрі розташовані в басейні р. Уди. Поодинокі монети знайдені на території м. Харкова. Крім того, відомі знахідки цілих скарбів золотоординських монет. У 1893 році біля села Бабаї на березі р. Уди було виявлено скарб із 425 монет 1380-1412 рр. Скарб у селищі Васищеве в 1952 році нараховував 2500 срібних золотоординських дирхемів. А Кирсанівський скарб (хут. Кирсаново поблизу села Лизогубівка), знайдений в 1961 році, налічував 180 монет XIV ст.

ВІД КОЗАЦЬКОГО УСТРОЮ - ДО ГУБЕРНІЇ

Нова колонізація краю розпочалася в XVI ст., коли одинаки і групи сміливців – "добитчиків" і "уходників" з українського та російського прикордоння - почали освоювати бортництво, мисливство і рибальство, випарювання солі з Торських озер. Вони постійно оселялися тут, або після закінчення сезонів промислів поверталися на попередні місця проживання і розповідали землякам про багаті спустілі землі.

Перший масовий потік переселенців датується, за документами, 30-ми роками XVII ст., коли учасники селянсько-козацьких повстань проти гніту шляхетської Речі Посполитої на Наддніпрянщині разом із сім'ями, рятуючись від переслідувань, рушали під захист Російської держави. На цей час Росія змогла розширити свої володіння на південь до нижньої течії Сіверського Дінця і з метою закріплення та захисту земель від нападу кримських і ногайських татар розпочала будівництво укріплених міст. Першою такою фортецею став Цареборисів, побудований у 1600 році поблизу злиття річок Оскіл та Донець (нині с. Червоний Оскіл) стрільцями, прибулими з центральних районів Росії. В 1638 р. було споруджене укріплення в

Рєпін І. „Козак у степу"

урочищі Мурафі, а в 1646 р. - у Валках для захисту кордонів від польсько-шляхетської агресії із Заходу. Однак через складну внутрішню і міжнародну обстановку російський уряд не мав достатніх матеріальних ресурсів і людських резервів. Тому українські переселенці з Наддніпрянщини зустрічали доброзичливе ставлення з боку Бєлгородського воєводи і одержували дозвіл на постійне проживання в напрямку на південь і південний схід від Бєлгородської укріпленої лінії[1]. Воєводськими розпорядженнями визначалися місця компактного поселення прибулих, насамперед у місцях річкових бродів і торних торговельних шляхів та пересування татарських військ під час їх набігів на південні райони Росії і Наддніпрянської України.

Переселенці одержували право на володіння освоюваними землями, заняття промислами і ремеслами, торгівлею. За надані права вони зобов'язувалися споруджувати укріплення, нести сторожову службу в прикордонні, створюючи й утримуючи на власні кошти військо. Місця компактного поселення одержали назву "слобід", звідки й пішла, як уже говорилося, назва краю – Слобідська Україна, Слобожанщина. Так виникли Березівка, Нескучне, Черкаські Тишки і Черкаська Лозова, Циркуни, Бражники, Батрак та десятки інших слобід.

Про умови життя на освоюваних землях народ складав пісні, що дійшли й до нас. У одній із них, що є своєрідним зверненням до земляків, які перебували на території Речі Посполитої, говорилося:

"Покинь батька, покинь мати, покинь всю худобу,
Іди з нами - козаками на Україну, на слободу.
На Україні всього много - і паші, і браги,
Не стоять там вражі ляхи, козацькії враги;
На Україні суха риба із шапраном:
Будеш жити з козаком, як з паном,
А у Польщі суха риба із водою:
Будеш жити з вражим ляхом, як з бідою"[2].

На освоюваних землях поселялися й російські військовослуживі люди, які відбували тимчасову службу. Вони (в першу чергу "боярські діти") одержували земельні пожалування і залюднювали їх за рахунок кріпаків із своїх вотчин. На нові місця, шукаючи порятунку від зростаючого визиску, рушали й холопи-кріпаки. Так виникали населені пункти-слободи, про етнічний склад яких говорять назви Стрілече, Руські Тишки, Руська Лозова, Васищеве (від імені стрілецького сотника Прокопія Васищева) та ін.

У роки Визвольної війни українського народу проти польської шляхти потік переселенців на територію Слобідської України посилився, набув масового характеру. Не припинявся він і в період так званої "Руїни", коли велася боротьба між старшинськими угрупуваннями за владу та вторгнення на Наддніпрянщину й Правобережжя армій сусідніх держав з метою приєднання українських земель до своїх володінь. У другій половині XVII ст. з'явилися десятки нових слобід, в числі їх і Харків, коли на визначеному воєводою місці злиття річок Харків і Лопань поселилися першими у 1651 р. 37 сімей, а згодом ще 587 чоловік, які почали будувати фортецю у 1655 р.

Навколо збудованих укріплень стали поселятися нові ватаги переселенців, сподіваючись у разі небезпеки рятуватися за їх стінами. Так виникли слободи Іванівка, Гончарівка, Журавлівка, Лідне, Основа, Велика Данилівка, Панасівка, Григорівка, які в наступні два століття зіллються з територіально зростаючим містом і утвердяться як сьогоднішні мікрорайони Харкова. За неповними відомостями на Слобожанщині

[1]Бєлгородська лінія (черта) була побудована в кінці XVI – на початку XVII ст. для захисту кордонів Росії, вона перекривала просування татар по Муравському та Ізюмському шляхах.
[2]Сумцов И.Ф. Слобожане. г. Харьков. – 1918. – с. 9.

у 1667 р. нараховувалося 146 поселень, а в 1686 р. – 232. Загальна кількість населення в кінці XVII ст. становила 120 тис. осіб, в 1732 р. - майже 400 тис. і у 1776 р. - понад 600 тис.

У кожному великому населеному пункті переселенці споруджували православні церкви, які ставали предметами найдбайливішого піклування і самолюбства кожної громади. Спочатку зводилися церкви дерев'яні, а з кінця XVIII ст. – початку XIX ст. на зібрані прихожанами кошти і пожертвування місцевих поміщиків – кам'яні. Церкви на Слобожанщині в XVII ст. підпорядковувалися Бєлгородській єпархії, а з 1799 р. - новоутвореній Харківській, першим єпископом якої став Христофор Сулима.

Архангело-Михайлівський храм 1784 р. (с. Бабаї). Арх. П. Антонович

Храми, що приваблювали своєю величчю і красою, височіли в багатьох селах повіту. Особливою повагою і шаною у слобідського населення користувалося ім'я святої Богородиці як захисниці українського козацтва, а також і пов'язане з її іменем свято Покрови. Покровські храми були побудовані в селах Веселому, Безлюдівці та Коротичі, храм Святого Василя Великого - в с. Пісочин, а Миколи Чудотворця - в с. Циркуни, Різдвяно-Богородицька церква - в с. Черкаські Тишки, Миколаївська церква при фабриці М.С. Кузнєцова - в с. Буди та ін.

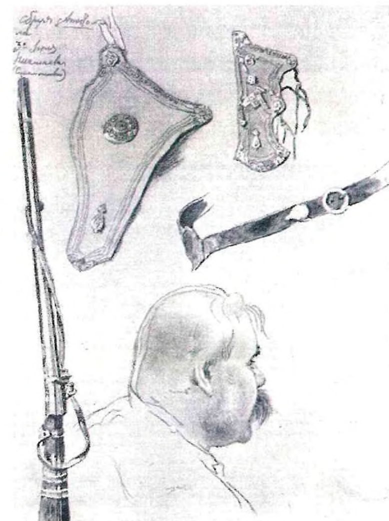
Але повернемося до часів заснування Харкова.

Сластьон О. „Проводи на Січ"

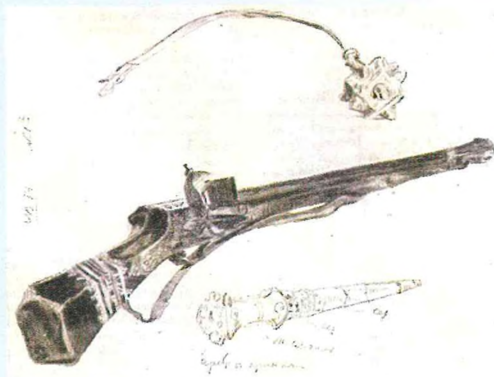
Щоб надати заселюваному краю чітку організацію, визначити майново-соціальну структуру населення, поставити його під контроль держави, було вирішено ввести адміністративний устрій. На прохання переселенців російський уряд дозволив утворювати військово-адміністративні одиниці на зразок тих, що існували в Наддніпрянській Україні за часів Богдана Хмельницького та Гетьманщини. Край було поділено на полки, які виконували, окрім функцій адміністративно-територіальних органів влади, ще й військово-мобілізаційні, власне, військові обов'язки. У 1652-1685 рр. на Слобожанщині було сформовано чотири козацьких полки - Острогозький, Сумський, Охтирський і Харківський, а з останнього у 1685 р. виділено окремий Ізюмський полк.

На місці сучасного Харківського району розташовувався Харківський полк, що сформувався у 1660 р.[1], і був одним із найбільших на Слобожанщині. У 1732 р. в ньому нараховувалося 135 населених пунктів (слобід), в яких мешкало 75 тис. чол.

Полкова адміністрація кожного з полків, який поділявся на 18 сотень, підпорядковувалася Бєлгородському воєводі, а той - Розрядному приказу. Виборне право в полках на посади обмежувалося і узгоджувалося з російським урядом без визначення терміну перебування на посаді. Земельні пожалування за службу або довічне спадкове користування затверджувалися царем зажалуваними грамотами. Від російського уряду полки одержували зброю (насамперед гармати, порох, свинець), гроші на придбання коней, фуражу і провіанту під час військових походів. Права слобідської козацької автономії обмежувалися і призначенням в полкові міста та фортеці представників уряду – воєвод, наділених правом контролю за станом і організацією військових формувань. Воєводи, крім виконання визначених обов'язків, втручалися в господарські справи, що породжувало конфлікти з козацькою старшиною і населенням.

[1]Землі Харківського полку займали простір сучасних Вовчанського, Дергачівського, Золочівського, Валківського, Липецького та Зміївського районів і, власне, Харківського.

Воєнізований характер адміністративного управління в умовах постійної загрози спустошувальних нападів татар на південні окраїни Росії цілком себе виправдовував. Так, у 1657 р. татари одночасно напали на Цареборисів, Тор, Зміїв, Хорошеве, Валки, а в 1658 р. - на Хорошеве, Гомольшу, тричі на Валки, вісім разів на Зміїв. Козаки Харківського полку під командуванням полковника Г.Є.Донця відбивали татарські навали 1672, 1673, 1675, 1678 і 1679 років. Під час особливо спустошливого набігу на Слобідську Україну в січні 1680 р. нападники забрали 11294 голови великої і малої рогатої худоби та коней. В неволю потрапили сотні харків'ян. Напади войовничих грабіжників не припинялися і на початку XVIII ст. Найбільш руйнівний із них стався у 1711 р., коли слобідські полки брали участь у Прутському поході російської армії і край залишився, по суті, без охорони. Татарське військо під проводом хана Девлат-Гірея зруйнувало Бахмут, захопило Зміїв, Стару Водолагу і спустошило слободи навколо Ізюма та Харкова. Припинилися набіги татар тільки після будівництва Української укріпленої лінії, що проходила від Дніпра до Сіверського Дінця в 30-х роках XVIII ст.

Козацькі слобідські полки, в числі їх і Харківський, брали участь у всіх війнах, що вела Росія в кінці XVII – середині XVIII ст. Значна кількість козаків і селян-кріпаків Харківського полку брала участь у селянських війнах під проводом Степана Разіна, Кіндрата Булавіна. Особовий склад полків у битвах відзначався організованістю, стійкістю і хоробрістю.

Відповідно до введеного адміністративного устрою полки поділялися на сотні, сотні – на десятки як військово-територіальні одиниці. Кожну з одиниць поділу очолювали виборні особи з козацького стану, зокрема, в полках і сотнях – полковники і сотники, обозні, судді, осавули, писарі. В десятках повнота влади належала виборному отаману. Так формувався панівний прошарок слобідського козацтва.

Першим Харківським полковником, як вважав відомий дослідник історії Слобожанщини Д.І. Багалій, був Т. Лаврінов, якого змінив на цій посаді славнозвісний кошовий Війська Запорізького у 1664-1665 рр. і 1667 р. Іван Сірко, кілька місяців 1668 р. – Х. Рєпка. У 1668 р. Харківським полковником було обрано Г.Є.Донця, який і очолював полк протягом наступних 23 років (помер у 1691 р.)[1]. Г. Донець залишив помітний слід в історії Харківщини як військовий і державний діяч. Під його керівництвом була побудована оборонна лінія Слобідської України, що простягалася від Валок, Водолаги до Мерефи, Зміїва, Балаклеї, зведена фортеця і закладене м. Ізюм, що привело до виділення із Харківського полку Ізюмського. Коштом полковника на його ж землях було збудовано Курязький монастир. Харківський полк під командуванням Г. Донця в 70-х роках успішно відбивав татарські напади і у 1680 р. наніс нищівного удару грабіжникам під Золочевом. За вірну службу Г. Донець неодноразово відзначався царськими пожалуваннями і володів землями в слободах Березове, Коротич, Лідне, Жихар, Гиївка, Буди, Рокитне. Виходець із простих донських козаків, Г.Донець став родоначальником однієї з найбільш відомих слобідських старшинських династій, а з XVIII ст. – дворян Донець-Захаржевських. Сини Григорія – Костянтин і Федір – успадкували посаду Харківського полковника, онук Михайло був Ізюмським полковником[2].

Рєпін І. „Запорожці пишуть листа турецькому султану"

[1] Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Х. – "Дельта". – 1993. – с. 71.
[2] В наступний період існування полкового устрою Харківськими полковниками були: Лаврентій і Федір Шидловські, Прокопій Куликовський, Григорій Квітка, Степан Тевяшов і останній – Матвій Куликовський.

З другої половини XVII ст. беруть свій початок династії вихідців із козацької старшини Данилевських, Квіток, Ковалевських, Лісовицьких, Шидловських, Щербин та ін., з яких вийшли відомі державні й культурні діячі. Вони стають і найбільшими землевласниками. Поряд з українською козацькою старшиною на малозалюдненій Слобожанщині у XVII-XVIII ст. осідали на дарованих царем землях представники російського дворянства.

Населення слобідських козацьких полків ділилося на такі основні стани: козаки, духовенство, міщани і посполиті селяни. Козаки, в свою чергу, поділялися на старшину і виборних або компанійців, які несли службу (гарнізонну і дозорну) в полках. До числа таких належали і так звані підпомічники, які не відбували військову службу, але зобов'язані були забезпечувати виборних продуктами харчування або грішми. До господарств козаків, залежно від посади, приписувалися так звані підсусідки, які виконували різні роботи на користь власника і, по суті, ставали феодально залежними. Належні до козацького стану в XVII ст. становили половину населення краю.

Другим масовим прошарком вільного населення Слобожанщини були посполиті селяни. Кількість їх в результаті земельних пожалувань разом із жителями скорочувалася, і вони ставали власністю хазяїна землі. Обсяг роботи в господарстві поміщика обмежувався 1-2 днями на тиждень або натуральною платою.

Чисельність міського населення (міщан і купців) була в роки заселення краю незначною. До середини 60-х років XVIII ст. можна було переходити з одного стану в інший. Причиною цього здебільшого ставав господарський стан особи. Якщо козацька старшина збільшувала маєтності і права, перетворювалася у замкнутий стан, то рядове козацтво не витримувало тяжкої військової служби і вважало за краще перейти у підпомічники, а втративши землю, і в підсусідки.

Основним заняттям населення Харківського полку, як і інших слобідських полків, було землеробство. Наявність великих земельних масивів обумовила ведення перелогової системи землеробства (лише у XVIII ст. почала переважати більш прогресивна трипільна система). Землю обробляли невеликими плугами, сохами, а також дерев'яними боронами. Сіяли жито, пшеницю, овес, ячмінь, гречку, горох, просо. Традиційним заняттям слобожан було городництво. Документи свідчать про вирощування капусти, моркви, ріпи, цибулі, часнику, редьки, буряків, пастернаку, петрушки, огірків. Розводилися і кавуни. Вже пізніше, з другої половини XVIII ст., розпочалося вирощування картоплі - "туртуфелю". До посіву цієї культури через низьку врожайність селяни бралися неохоче. З набуттям досвіду картопля почала займати все більш помітне місце в структурі посівних площ і стала однією з основних продовольчих та технічних культур.

Селянські господарства певну кількість землі відводили для вирощування конопель і льону, щоб одержувати прядиво для виготовлення в поширеному домашньому ткацтві необхідної білизни та пошиття одягу.

Значну роль у господарському житті слобожан відігравало скотарство. Розведення

Пимоненко М. „Збирання сіна"

сільськогосподарських тварин давало тяглову силу, цінні харчові продукти, сировину для ремісничого виробництва і промислів, пізніше – мануфактур, фабрик, заводів. Кожне з переселенських господарств прагнуло мати побільше худоби як робочої, так і продуктивної. Основними її власниками ставали поміщики. Так, у Харківського полковника Ф.В. Шидловського (кінець XVII ст.) було 6 коней, 23 воли, 90 корів, 18 телят, 42 кози, 213 свиней. Наявність значної кількості ще не введеної в господарський обіг землі підштовхувало козацьку старшину до розведення овець. У того ж Шидловського в маєтку нараховувалося 1770 овець. Овеча вовна мала високу ринкову цінність і давала постійний прибуток власникам отар. В селянських господарствах з вовни виготовляли верхній одяг - кобеняки, сіряки, чумарки, свитки, а з вичиненої шкіри шили кожухи, шапки.

Помітне місце в економіці краю займало бджільництво. До влаштування пасік вдавалися представники всіх прошарків населення. Та якщо в господарствах козацької старшини нараховувалися сотні вуликів, то у селян – одиниці. Одержані продукти бджільництва йшли на продаж, для особистого використання, виготовлення напоїв.

Першими промислового типу підприємствами з переробки продукції сільського господарства стали млини. Споруджувалися вони шляхом зведення на численних невеличких річках гаток і будівництва водяних млинів. В переважній більшості власниками млинів були козаки, належні до старшини, і російські служилі люди. За переписом 1722 р. в Харківському полку 6 млинів побудував полковник Ф. Шидловський, 8 – поручик князь Крапоткін, 6 – ротмістр Дунін та ін. У XVIII ст. оранка земель у гирлах річок привела до їх замулювання, кількість водяних млинів зменшилася, і на зміну їм прийшли вітряки, які споруджувалися на підвищених, відкритих вітрам місцях.

Досить поширеним на Слобожанщині було винокуріння. Російський уряд, щоб заохотити до переселення українців і росіян, дозволив жалуваними грамотами безподаткове виготовлення і продаж горілки та інших міцних напоїв. Дозволом поспішили скористатися десятки й сотні переселенців. Вже в 60-х роках XVII ст. тільки у жителів Харкова нараховувалося 501 винний і 4 броварські казани. В 73 дворах здійснювався продаж горілки (шинки). У 1765 р. винним промислом в місті займалося 26 жителів, викурюючи горілку в 93 казанах.

Наявність сировини, одержаної в сільськогосподарському виробництві, постійна потреба господарств у будівельних матеріалах, знаряддях праці, речах домашнього вжитку із самого початку заселення краю зумовлювали зростання кількості людей, котрі пов'язували своє життя з ремеслами. У всіх селянських господарствах жінки пряли прядиво з льону, конопель, вовни. У деяких сімей були ткацькі верстати, на яких виготовлялися полотна для нижнього і верхнього одягу, килимів (коц), ряден, мішковини і т. ін., що забезпечувало потреби родини. В полкових містах і сотенних містечках виготовлення тканин ставало основним заняттям груп населення – ремісників, які працювали на ринок. Кількість таких фахівців збільшувалася. В м. Харкові вони об'єднувалися в цехи за спеціалізацією. На початок 1770-х років в Харківській провінції нараховувалося 277 цехових ткачів, 29 шаповалів, які виготовляли з овечої вовни опанчу і повсть.

Широкого розповсюдження в містах і селах Слобожанщини в XVII ст. набуло чоботарське виробництво.

З другої половини XVII ст. обробкою шкіри займалися вже не тільки шкірники, а й сапожники (чоботарі), лимарі і овчинники. Сучасник відзначав, що таких ремісників "не только в губернском и уездных городах, но и во всех селениях довольно". У 1773 році тільки в Харківській провінції[1] працювали 242 цехових чоботарі. Поза цеховою організацією їх було значно більше.

[1]Провінція, намісництво - одиниці адміністративно-територіального поділу.

У тісному зв'язку з ткацьким, кушнірським виробництвами перебували кравецьке, чоботарське, лимарське ремесла та шевство. В містах, містечках, селах кравці шили свитки, сіряки, кожухи, картузники, головні убори і т. ін. Більш повні відомості збереглися з другої половини XVIII ст. За відомостями губернської канцелярії, 1773 року в губернії працювали 1630 кравців, з них 184 – в Харківській провінції.

Особливу роль в ремісничому виробництві відігравали ковалі, котрі користувалися великою повагою серед козаків і селян. Майстрів обробки металу в першій хвилі переселенського руху було обмаль. Тому російський уряд направляв сюди в числі служивих людей ковалів. Але поступово поширювалося ковальське ремесло в середовищі переселенців. У 1773 році цехових ковалів у губернії налічувалося 659 чоловік, в тому числі в Харківській провінції – 90. Постійно підвищувалася й ковальська майстерність: від виготовлення сокир, молотів, лемехів, серпів на замовлення і продаж до замків, мідних казанів і посуду, казанів для винокурень, соле- та селітроварень, інших предметів. У 1773 році, наприклад, в губернії було 111 цехових котельників, 24 з них працювали в Харківській провінції.

Теслярською справою займалися майже всі селяни. Із козаків-селян виділялись ремісники-бондарі, які спеціалізувалися на виготовленні діжок, відер, барил. Столярі майстрували віконниці, двері, одвірки, лави, шафи та багато інших елементів хатніх будівель. Колісники (стельмахи) виготовляли вози, сани і т. ін. На початку 1770-х років в Харківській провінції налічувалось тільки теслярів – 26, колісників – 68, бондарів – 42.

Економічному розвитку країни, складовою частиною якої була Слобожанщина, безпосередньо сприяло розширення товарно-обмінних та товарно-грошових операцій. Російський уряд, розуміючи важливе значення торгівлі для зміцнення життєвого рівня переселенців, всіляко сприяв цьому процесові. Торговельні операції жителів в XVII – першій половині XVIII ст. не підлягали оподаткуванню. Урядовці, відповідаючи на прохання слобожан, давали дозволи на влаштування ярмаркової торгівлі, функціонування базарів, відкриття постійно діючих торговельних закладів – крамниць (лавок) в населених пунктах. Найбільш помітно з XVII ст. торгівля розвивалася в полкових містах, а також сотенних містечках і великих слободах.

Особливо потужними за грошовим обігом товарів стали ярмарки – періодичні торги, що проводилися в певному місці. Асортимент товарів на ярмарках був найрізноманітнішим. На Слобожанські ярмарки товари завозилися купцями як з Росії, так і з-за кордону. Козацька старшина, поміщики, селяни з навколишніх місць привозили на ярмарки збіжжя, худобу, птицю, ремісничі вироби і т. ін. Закуплені гуртом товари з ярмарок розвозилися торговцями для реалізації у віддалені місцевості. Найбільш відомим центром ярмаркової торгівлі протягом XVII – початку XX ст. був Харків, де щорічно відбувалося чотири ярмарки, в числі їх найбільший в українських землях – Хрещенський. У 1779 р. в Харківській провінції відбулося 70 ярмарків. Ось деякі відомості про них. У слободі Мерефі ярмарки проходили в день Великомучениці Євдокії 1 березня, в день Предтечі Іоанна 24 червня, в день Різдва пресвятої Богородиці 8 вересня, в день Преподобного Спиридона 12 грудня, у слободі Липцях на Вербну Неділю (щороку по-різному), в день Святого Великомученика Василя 26 квітня, в день Миколи Чудотворця 9 травня, в день святих Петра і Павла 29 червня, в день Архістратига Михаїла 8 листопада. Тільки на двох останніх ярмарках було продано товарів на суму 11,1 тис. крб.

Поряд з ярмарковою торгівлею у населених пунктах Харківського полку в першій половині XVIII ст. відбувалося 98 щотижневих торгів (базарів), переважно в неділю.

Так за перші сто років існування козацьких полків Слобожанщина як степова окраїна Російської держави перетворилася в регіон, що за рівнем економіки не відрізнявся від центральних районів, став виробником різноманітних видів продукції, що знаходила широкий попит в країні.

Беркос М. „На хуторі Мала Данилівка"

Між тим, політичне життя теж не стояло на місці. Існування, хоч і обмежено, автономного козацького устрою Слобожанщини постійно турбувало російський уряд, який ішов шляхом ствердження абсолютистського самодержавного ладу та централізації державного устрою. Починаючи з часів царювання Петра I, уряд почав усе більше й більше втручатися у внутрішнє життя слобожанських полків, обмежувати їх автономію, виборне право, призначаючи на полкові і сотенні посади російських дворян, підпорядковуючи в роки воєн російським воєначальникам і т. ін. Ще в 1732 р. царським указом були скасовані автономні права Слобідської України, але 1743 р. імператриця Єлизавета Петрівна відновила всі попередні права населення новими жалуваними грамотами.

Маніфестом 28 липня 1765 р. Катерина II ліквідувала козацький устрій і ввела новий, адміністративний: 5 провінцій, в тому числі Харківська, з поділом кожної на 6 комісаріатств. Повнота влади в губернії належала губернаторові. Край одержав назву Слобідсько-Українська губернія. Центром було визначено місто Харків. Козацькі полки переформовувалися в гусарські зі збереженням старих назв. Ліквідація самоврядування викликала незадоволення в козацькому середовищі. Якщо козацька старшина, не дивлячись на одержання дворянських прав, була незадоволена втратою прав на посади, то рядове козацтво - необхідністю військової служби в регулярних армійських підрозділах протягом 25 років. Виборні козаки та підпомічники, відповідно до маніфесту, одержували назву "військові обивателі" й прирівнювалися за станом до державних селян імперії. Про настрої цієї частини населення збереглася народна пісня:

"Усіх хлопців в гусари забрали,
Мене молодого охвицером записали,
Та дали ж мені коня вороного,
Та послали мене поперед війська всього,
Та звеліли мені серед полку стати,
Та сказали мені у сурмочки грати.
Ой, ви грайте, сурмочки, грайте,
Мені молодому жалю не задавайте...
А не жаль мені а у дому нікого,
Тільки ж жаль мені: матуся старая,
Матуся старая, сестриця малая,
Сестриця малая, а жена молодая"[1].

Але посилена роздача землі верхівці суспільства царською владою, зростаючий тягар військової полкової служби призводили до зменшення кількості вільного населення. В 1768 р. на 381745 селян чоловічої статі (ревізьких душ) на Слобожанщині нараховувалося підданих (тобто кріпаків) 196336 чоловік.

В 1780 р. Слобідсько-Українська губернія була ліквідована і ввійшла до складу Харківського намісництва з центром в Харкові. Намісництво в адміністративному відношенні поділялося на 15 округів-повітів, в числі їх – Харківський.

ВІД НАМІСНИЦЬКОГО ПОВІТУ - ДО РАДЯНСЬКОГО

Намісництво проіснує до 1796 р. і за указом Павла I отримає попередню назву – Слобідсько-Українська губернія. В 1835 р. губернія одержить назву Харківської зі звичайним для Російської імперії територіальним поділом: повіти, волості. В територіальних межах Харківської губернії буде виділено 11 повітів[2], один із них – Харківський з центром в губернському місті. 17 тисяч державних селян Харківського, Ізюмського і Зміївського повітів у 1819 р., протестуючи проти переведення їх на становище військових поселенців, піднімуться на повстання. В 1829 р. спалахне повстання військових поселенців в с. Шебелинка. Всі антифеодальні виступи селян жорстоко придушаться каральними військовими експедиціями...

Повіти поділять на волості, кількість яких не буде стабільною і змінюватиметься в залежності від кількості населення: не менше 3 тис. чоловік на волость (у 1882 р. в повіті нараховувалося 24 волості, в 1920 р. – 32).

[1]Сумцов М.Ф. Слобожане. – Харків. – 1918. – С. 9.
[2]Напередодні першої світової війни в губернії буде виділено ще 2 повіти: Чугуївський і Слов'янський. Площа Харківського повіту в 1897 р. становила 2905,1 кв. верст. Населення – 348488 чоловік разом з м. Харковом, в якому проживали 198 тис. чоловік. Таким чином, у сільській місцевості повіту проживали 250,4 тис. чол. В 1920 р. кількість жителів у селищах, селах і хуторах дещо зменшилася і становила 228,3 тис. чол. Земельна площа становила 3026 кв. верст.

Г.С.Сковорода у Бабаях. Худ. Ю.М.Любавін

Але, згідно з дещо перефразованим народним прислів'ям, "Не так швидко час біжить, як діло робиться". І перш ніж відбулася така грандіозна реорганізація повіту, його існування було насичене різноманітною трудовою діяльністю, до того ж досить успішною.

Однією з найулюбленіших і найпопулярніших справ слобожан було садівництво. Багато відомостей про це збереглося з другої половини XVIII ст. В "Топографическом описании Харьковского наместничества" зазначається, що українці здавна "при обселении жилищ не последним считают долгом разводить сады родючего дерева". У пересічних жителів сади були невеликі: кілька десятків яблунь, груш, слив, вишень, кущів смородини та аґрусу. Стабільно займалися садівництвом у Люботині та Коротичі. Живописне, багате садками с. Бабаї приваблювало видатного українського просвітителя, філософа і поета Г.С.Сковороду. В Бабаях у 1774 р. він написав: "Отут я закінчив 30 байок і видав першу в історії України друковану українською мовою книгу "Байки Харківські".

М.А.Щербінін 1793–1841

Інтенсивно поширилося садівництво в повіті з другої половини XIX ст. Так, у 1884 р. в с. Бабаї з 248 дворів 193 мали сади і городи. Одержаний прибуток від садівництва був вищим, ніж від землеробства на невеличких земельних ділянках. Зокрема, якщо 0,5 десятин картоплі при доброму врожаї давали 80 крб., то із площі 0,25 десятин аґрусу прибуток становив 50-75 крб., малини – 200 крб., з десятини полуниць - до 200 крб. Такі прибутки давали можливість вберегти господарство від остаточного розорення.

У 1837 р. в поміщицьких маєтках повіту нараховувалося 1077 садків на площі 8520 десятин землі. Вдавалися великі землевласники й до тепличного вирощування тропічних та субтропічних фруктів. Так, поміщик П.А. Шербінін у своєму маєтку в с. Бабаях мав великий тепличний сад, де росли навіть ананаси. Керуючий маєтком М. Торянінов писав ще в травні 1786 р. своєму хазяїну: "в ронжереи есть теперь с фруктами ананасов сто девяносто семь, куда оные употреблять, также и с оных ананасов по срезании отростков и по усадке их в горшки, коих в ронжереях и так уже стоят без чарников девяносто два".

Ще в середині XVIII ст. російський уряд намагався заснувати на Слобожанщині шовківництво, рекомендуючи перш за все поміщикам розводити тутові сади (з шовковиці) й вирощувати тутового шовкопряда. Шовковичні плантації були у Харківському повіті в слободі Мерефі у головного інспектора шовківництва всієї "Полуденной России" барона, ботаніка Ф.К. Бібірштейна. У 1807 р. він поселився в маєтку поблизу Мерефи, який подарував йому імператор Олександр І. Тут у 1826 р. він і помер. Відомо, що в першій чверті XIX ст. мав шовковичний сад і житель Мерефи колезький реєстратор Никон Шведов. Всього на Слобожанщині нараховувалося 23 тутові плантації. Найбільше їх існувало в Новій Водолазі. Сильні морози 1835 р. знищили більшість тутових дерев, і шовківництво занепало. На початку XX ст. Харківське повітове земство здійснило спробу відродити шовківництво. Але далі слів справа не пішла.

Зі збільшенням площі орної землі вівчарство занепало, лише поміщики продовжували вирощувати в своїх господарствах тонкорунних мериносних овець (в 1847 р. їх у Харківському повіті нараховувалося 12 тис. голів). Ще у XVIII ст. поміщики почали засновувати кінські заводи (племінні розсадники) для вирощування високопородних коней як для власних потреб, так і для продажу. На Старобільщині на землях державних селян були засновані державні кінські заводи, які поставляли коней для армійських кавалерійських підрозділів.

Із самого початку освоєння краю переселенці принесли на Слобожанщину гончарний промисел. Гончарі виготовляли різноманітний посуд – простий і полив'яний, який знаходив постійний попит серед населення. Центром гончарного промислу стало сотенне містечко Нова Водолага. Гончарники вдавалися до виготовлення кахлів, які йшли на облицювання печей і груб в будинках заможної частини населення. Розвивалось цегельне виробництво, будні промисли (добування з деревної маси поташу, дьогтю і деревного вугілля, звідси назва села Буди), видобуток селітри.

Паперова фабрика (с. Рогань)

Селітроваріння було одним з найбільш прибуткових видів підприємницької діяльності, і право на виготовлення селітри в першу чергу одержували представники державних органів управління – поміщики. У 1823 р. в губернії нараховувалося 28 селітроварень. В Харківському повіті дві селітроварні належали надвірному раднику Д.М. Щербініну і дві – колезькому раднику М. Парпурі.

Якщо в кінці XVIII ст. в Харківському комісаріатстві діяло 107 вітряних млинів і вітряків, то в 1836 р. в Харківському повіті їх було вже 638. Більшість із них була вітряками, що становило майже 10 % від загальної кількості в губернії. На млинах здійснювався помол зерна, товчіння проса, а на великих – тертя вовни. Млинарство постійно було високоприбутковою сферою діяльності.

Ще в другій чверті XVIII ст. в с. Рубіжному поміщик Хорват заснував суконну мануфактуру, на якій працювали його кріпаки. Подібне підприємство в другій чверті XIX ст. почало діяти в с. Березовому. В цілому ж промислове виробництво в дореформений період (до 60-х років XIX ст.) в повіті не набрало розвитку і обмежувалося однією паперовою фабрикою в с. Рогань, 7 винокурнями, 1 селітроварнею і 1 пивоварнею.

Російський природознавець, мандрівник, академік Петербурзької академії наук В.Ф. Зуєв, який побував в серпні 1781 року на недільному базарі в с. Липцях, писав у своїх записках: "Улицы были уставлены привезенными на телегах съестными припасами, овощами и крымскою солью, у домов и по лавочкам находились бочонки и большие сумки с горелкою и медом".

А російський публіцист і письменник І.С. Аксаков, досліджуючи торгівлю на українських ярмарках, у 1858 р. так змалював цю живописну картину: "Малоросійський сільський ярмарок стоїть на місці цілий тиждень або два, а іноді й більше і поновлюється в одному і тому ж пункті до шести разів на рік, переходячи між тим в інші місця, так що ярмарки утворюють тисячі маленьких ярмаркових округів... Сільські і міські ярмарки на Україні мають характер пересувного ходячого ринку".

На початку XX ст. в Харківському повіті збиралося 42 ярмарки, на яких реалізовувалося товарів на суму 200000 крб.

Постійно діючими торговельними осередками ставали крамниці (лавки). В них велася торгівля продовольчими продуктами і промисловими виробами: від дьогтю - до коліс і меду. В дрібних сільських крамничках також продавалися продовольчі товари, упряж, дерев'яні та інші вироби. Всього в повіті в середині XIX ст. функціонували 381 постійно діюча торговельна установа (крамниці, лавки). На початок XX ст. їх кількість зросла до 478 одиниць.

Розширення торговельних операцій вимагало покращення й транспортного забезпечення. До перевезення вантажів почали перш за все вдаватися селяни, які не могли підтримувати необхідний життєвий рівень лише за рахунок землеробства. Шириться чумацький промисел. Чумаки (на Харківщині їх називали фурщиками) перевозили різноманітні вантажі на замовлення, здійснювали подорожі на близькі та далекі відстані: в Крим – за сіллю, на Дон – по рибу, в центральні губернії Росії – за текстильними і металевими виробами. У 1807 р. в Харківському повіті налічувалося 473 фурщики, в тому числі серед казенних селян – 397, а серед поміщицьких – 80 чоловік.

Центральне місто губернії - Харків - швидко зростало як адміністративний, ремісничий, торговельний і культурний центр, що, в свою чергу, істотно впливало на соціально-економічний розвиток повіту. І якщо в 1732 р. населення Харкова наближалося до 4 тис. жителів, а в 1861 р. становило 50 тис., то в 1881 р. - вже 128 тис., у 1901 р. - 198 тис. і в 1916 р. - майже 246 тис. Внаслідок розвитку Харківщини в пореформений період відбулися й зміни в національному складі населення. Українці, як і в попередні два століття, становили абсолютну більшість жителів губернії – 80,6 %, на другому місці стояли росіяни – 18 %.

У Харківському повіті більшість населення також були українці, за винятком повітового центру Харкова, де в 1897 р. переважаючим стало російське населення (приблизно 58 %) і близько 25 % записалися під час перепису українцями. Так Харків став острівцем російської національної стихії в морі української селянської: в сільських населених пунктах повіту українці становили 83,3%.[1]

Широкомасштабні реформи (селянська, судова, земська, міська, військова та ін.), започатковані царським урядом у другій половині XIX ст., мали на меті модернізацію економічного, громадсько-політичного і культурного життя велетенської імперії. Найбільш важлива селянська реформа 1861 р. внесла істотні зміни в розподіл землі, обумовила її перерозподіл у наступні десятиріччя, більш чітко визначила спрямованість та спеціалізацію сільськогосподарського виробництва, переробки його продукції і, нарешті, прискорила розвиток товарно-грошових відносин, породивши на новій основі нові суперечності та вимоги.

У Харківському повіті напередодні реформи переважало дрібне поміщицьке землеволодіння. Селянські господарства, що виходили із кріпосницької залежності за викуп та одержували земельні душові наділи в середньому не більше 2,6 дес. землі, звільнялися без наділу. Закріплювані за державними селянами наділи не перевищували 5 десятин. Наприклад, в с. Бабаях душовий наділ становив 1,4 дес. В цих умовах перед селом зі всією гостротою постала проблема, як вписатися при збереженні поміщицького землеволодіння в товарно-грошові капіталістичні відносини, які весь час зміцнювалися. Шляхом виходу стали земельні орендні відносини, переселення у віддалені багатоземельні регіони імперії, сезонне або постійне наймитування, влаштування на роботу на промислові підприємства, а також – за сприятливих умов – купівля землі, підприємницька діяльність.

Одним із чинників, що позитивно вплинули на розв'язання проблем для сільського населення повіту, стало інтенсивне будівництво залізниць. На початку XX ст. на території повіту в напрямку Харкова пройшли шість залізничних шляхів різних напрямків. Тисячі жителів повіту були зайняті на спорудженні залізничних колій, станційних приміщень, депо. Одержані заробітки покращували сімейні бюджети. З початком руху потягів так звані "вільні робочі руки" села почали поглинатися велетнями машинобудування, що стали діяти в Харкові.

У числі працюючих в Харкові "поїзників" із прилеглих до міста повітів постійно нараховувалося від однієї третини до чверті складу робітників, прислуги, дрібних службовців. При цьому дехто із працюючих на заводах і фабриках "поїзників" не поривав із сільським господарством і трудився у місті сезонно, частина ж поселялася там назавжди.

Знайти вихід із тяжкого становища селянам повіту допомагала зайнятість у будівництві. Також сотні селян, що володіли транспортними засобами (віз, сани, коні) у вільний від сільськогосподарських робіт час перевозили вантажі зі станцій і міст у віддалені населені пункти, в самому Харкові. Так, в с. Пісочин візникували 120 господарів, у Хорошеве – 116, в Комарівці – 70, у Руських Тишках – 100 і т. д. Разом у повіті у 80-х роках XIX ст., з урахуванням прилеглих до Харкова хуторів, візницьким промислом займалися понад тисячу селянських господарств.

В густонаселеному Харківському повіті, починаючи з 20-х років XIX ст., спостерігався потяг державних селян до переселення у віддалені землезабезпечені губернії Росії. Як свідчать документи, у 1825 р. 83 сім'ї сіл Велика Данилівка і Руські Тишки прохали у губернатора дати дозвіл на переселення в Астраханську губернію. В наступні десятиріччя переселенський потік зростав, досягнувши найвищих розмірів під час Столипінської аграрної реформи. За неповними відомостями, в 1906-1910 рр. з повіту вирушили за Урал понад 2200 сімей. 30% тих, хто переселявся, не реєструвалися в губернському управлінні, а значить, не одержували обіцяних урядом пільг на місцях поселення. Реформа, руйнуючи сільську земельну громаду, робила кожне селянське господарство власником земельної ділянки. Сільська біднота продавала їх і, одержавши незначні кошти, вирушала в далеку дорогу, сподіваючись на краще життя. Київська газета

[1]Украинский народ в его прошлом и настоящем. – Т. – 1. – Сиб. – 1914. – с. 387.

"Рада" в серпні 1909 р. повідомляла: "У Харківському повіті внаслідок закону 9 падолиста[1] вже падає ціна на надільну землю. Багато селян, що закріпили за собою в приватну власність надільну землю, продають її більш заможним односельцям по заниженій ціні. Так, у селі Козача Лопань землю в селян купують по 100 карбованців за десятину, тобто вдвоє-втроє дешевше її звичайної вартості".

Тяжкі несприятливі умови в місцях переселення призводили до того, що багато переселенців не змогли організувати господарство на нових відведених землях, розпродували залишки майна і поверталися на батьківщину. На Харківщині таких осіб було понад 13 % від тих, хто виїхав у віддалені губернії. Про стан і настрої поворотників харківська газета «Южный край» 29 жовтня 1909 р. писала: "Кілька місяців тому вони мали невеличкий клаптик землі, свою хату, коня і корову, плуг і борону, різну збрую і віз, обробляли землю, вели господарство, добували засоби, годувалися як-небудь, як-небудь існували, а тепер після поїздки до Сибіру всі вони перетворилися у безземельних, безкінних, безкоровних жебраків і злиденних бобилів". Харківський губернатор у звіті Міністерству внутрішніх справ про цей прошарок повідомляв у 1909 р., що поворотники бідують "і взагалі є вкрай небажаний елемент населення".

Землю, яку втрачали місцеві поміщики і селяни, скуповували в пореформений період підприємці, купці, багатіючий прошарок села – куркулі. Вздовж залізничних шляхів у живописній приміській зоні таку землю купували під дачні ділянки заможні харків'яни, споруджуючи на ній житлові будинки. Вартість землі в результаті розвитку товарно-грошових відносин за 50 пореформених років зросла з 15 крб. за десятину до 250-300 крб.

В окремих випадках куплена підприємцями земля перетворювалася на високопродуктивні зразкові господарства. Повітовий справник Сакович у звіті за 1899 р. зазначав, що кращими господарствами в повіті вважаються економії німецького підданого М.Х. Гельферіх-Саде в слободі Рогані та Вейссе в слободі Веселій, в яких "...застосовується плодопемінна система землеробства з вирощуванням коренеплідних рослин і травосіяння"[2]. Зразковими садковими господарствами був садок Д.І. Власова в хуторі Мар'їна Роща поблизу с. Красна Поляна та садок у маєтку Наградне поблизу с. Хорошеве, що належав Харківському голові І.Т. Голенищеву-Кутузову, який був на цій посаді в 1893-1900 рр.

Основна ж маса селян повіту, потерпаючи від безземелля та малоземелля, змушена була вдаватися до земельної оренди. Плата за тимчасову переуступку землі безперервно підвищувалася, і якщо вона в 80-х роках не піднімалася вище 7 крб. за десятину орендованої землі, то напередодні першої світової війни досягла 25-30 крб.

Вже в першій половині XIX ст. в повіті стала чітко визначатися спеціалізація сільськогосподарського виробництва - городництво, садівництво та продуктивне тваринництво. Цей напрямок визначило кількісне зростання населення губернського центру. Повіт став тут основним постачальником продовольчих продуктів щоденного споживання. Під час будівництва залізниць Харківщина займала одне з провідних місць у виробництві сільськогосподарської продукції для європейської частини Росії. І не випадково Харків був обраний місцем для проведення низки Всеросійських сільськогосподарських виставок, перша з яких проходила у серпні 1859 р. 13 поміщиків Харківського повіту представили на ній 17 зразків насіння вирощуваних культур. Учасник виставки А.А. Щербінін був удостоєний золотої медалі за зразки зерна озимої пшениці, рапсу та породу тонкорунних овець, а Є.С. Гордієнко і В.В. Римський-Корсаков одержали за вирощення в своїх господарствах порід тонкорунних овець срібні медалі.

На виставці експонувалися й зразки насіння овочевих культур, одержаних на експериментальній ділянці студентів-біологів Харківського університету. Серед них було 27 сортів картоплі, 11 - капусти, 4 - моркви, 3 - буряків і 47 видів насіння інших городніх культур.

На Всеросійській сільськогосподарській виставці 1887 р. в Харкові землевласники Харківського повіту теж представили цікаві експонати. Зокрема, Д.С. Лесивицький привіз зі своєї економії 34 сорти картоплі. Зразки вирощених фруктів із саду в с. Дергачі експонувала Любарська, винограду і тютюну - А.Квітка з с. Основи. За вирощування насіння коренеплодів були удостоєні срібних медалей виставки З.І. Буров, Г.І. Милорадович, А.В. Ніколаєнко, бронзової медалі – К.К. Дятлов. Похвальних відзнак за продуктивне ведення рільництва удостоїлися три господарства повіту.

---

[1]Мова йде про царський указ від 9 листопада 1906 р., автором якого був голова ради Міністрів П.Столипін, про право селянських земельних общин ухвалювати рішення про закріплення надільних земель в особисту власність.
[2]Харківський район. – Ч. 2. – Х. Фоліо. – 1995. – с. 20.

Відвідувачі виставки, ознайомившись із досвідом кращих господарств, при необхідному землезабезпеченні могли перенести його і в своє виробництво. Для більшості ж селян повіту, що існували на дрібних ділянках, досягнення агрономічної науки ставали недоступними.

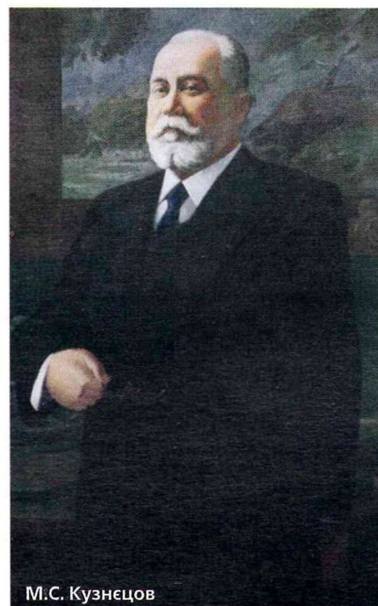
Прогресивно налаштовані кола суспільства, що з 1864 р. почали об'єднуватися в земельних установах, здійснювали спроби організувати допомогу дрібним землевласникам і зберегти при цьому недоторканою приватну власність на землю поміщиків та підприємців. Йдучи цим шляхом, повітові земства частину сум земського податку направляли на розвиток сільськогосподарського виробництва. Слід відзначити, що Харківське повітове земство, порівняно з іншими в губернії, мало істотні переваги, які виявлялися в тому, що до земського повітового податку надходили і значні суми, одержані в м. Харкові. Від розподілу його Харківська міська дума була відлучена.

Повітове земство почало створювати інститут дільничних агрономів і ветеринарних лікарів, організовувати показові лани і ділянки поблизу проїжджих доріг в доступних для огляду місцях. У 1912 р. у повіті було 6 таких показових ланів – у селах Рогані, Липцях, Веселому, Черкаських Тишках, Циркунах і Васищевому – і 246 показових ділянок. Земство виділило як зразкові 34 садки і 10 городів. На кошти земства було організовано 5 зерноочисних і 7 прокатних пунктів, на яких селяни могли очистити своє збіжжя або обміняти його на високоврожайні сорти, взяти в орендне користування за помірну оплату складні знаряддя праці й реманент. Земство вдавалося і до утворення склепів (складів) з продажу сільськогосподарських машин та складних знарядь. У повіті на початку XX ст. діяли 11 таких установ. Вартість товарів у них була нижчою, ніж в інших торговельних закладах, і їх можна було придбати в кредит.

Ще однією спробою вивести дрібних товаровиробників із постійно існуючої загрози занепаду стала спроба об'єднати їх у кооперативні товариства. Перше ощадно-позичкове товариство виникло на Харківщині у с. Липці. 14 червня 1872 р. статут об'єднання селян був затверджений губернатором, а в листопаді воно почало діяти. Другим стало Велико-Данилівське кредитне товариство. Липецьке товариство у 1908 р. було перетворене на сільськогосподарське, в якому нараховувалося 120 членів. Подібні товариства організувалися у 1911 р. в с. Веселе і в 1912 р. у с. Циркуни, у с. Мерефі та в с. Бабаях в 1912 р. У першому нараховувалось 50 членів, в другому – 60, а в третьому – 78. Стартові капітали, сформовані зі вступних внесків селян, були незначними, що обумовило видання дрібних сум кредитів, які не могли істотно вплинути на покращення стану господарств. Всього в повіті у 1912 р. діяли шість сільськогосподарських кооперативів.

У приміській зоні, де проживали здебільшого робітники і службовці, що працювали в установах і на підприємствах Харкова, створювалися споживчі товариства. Першими з них у 1912 р. стали Зеленогайське, в селищі Південне та у селі Бабаї.

У пореформений період промислове виробництво в повіті здебільшого залишалося традиційним – переробка сільськогосподарської продукції здійснювалася на невеличких підприємствах і задовольняла в основному потреби місцевого населення. Не втрачало популярності й кустарне виробництво. На початку 70-х років XIX ст. з ініціативи голови Харківської міської думи В.С.Гордієнка в губернському центрі почали періодично проводитися виставки кустарних виробів. Виходець з багатої поміщицької сім'ї, професор Харківського університету, він особисто перерахував 16 тис. крб. на організацію виставок і премії переможцям. У виставках постійними учасниками були й кустарі Харківського повіту.

М.С. Кузнєцов

В числі підприємств, що виникли в дореформений період і витримували конкурентні змагання з капіталістичними установами, залишалися паперова фабрика в с. Рогань та невеличкий (19 робітників) завод церковних дзвонів П.І. Рижова, продукція якого стала відомою далеко за межами Слобожанщини.

У 1888 р. в селищі Буди відкрилася "Новохарьковская фабрика М.С. Кузнецова в с. Буды". Використовуючи досвід місцевих гончарів та поклади якісної сировини, підприємець налагодив виготовлення високоякісного різноманітного посуду 70 видів, який знаходив попит по всій країні. Завод став постачальником посуду до імператорського двору, що було найкращою рекламою продукції. Виробництво зростало, і якщо в рік заснування тут було зайнято 275 робітників, то на початку XX ст. – понад 1,5 тис.

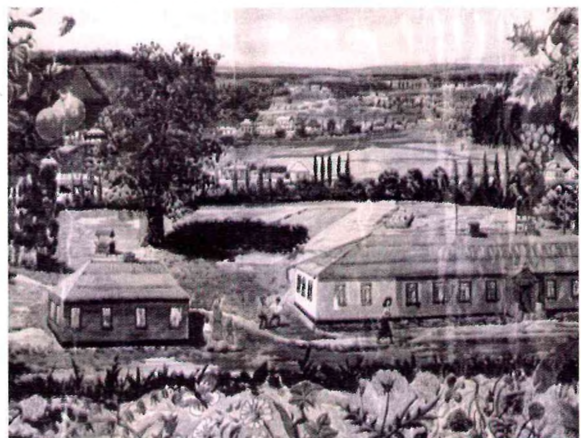
Другим великим новим підприємством став склозавод, побудований у с. Андріївка Мереф'янської волості місцевим поміщиком Є.Л. Бортkевичем. Завод спеціалізувався на виготовленні скляного і аптекарського посуду. У с. Мерефі в 1894 р. почав діяти кришталево-скляний завод, споруджений Петербурзьким Лівенгофським акціонерним товариством, де працювали 350 робітників. У 1904 р. завод Борткевича ввійшов до складу Лівергофського і одержав назву Мереф'янський склозавод.

У приміському селі Григорівка в кінці 90-х років XIX ст. був побудований найбільший у губернії пивоварний завод "Нова Баварія".

Всього ж у повіті в кінці XIX ст. діяли 62 підприємства промислового типу, із них 31 займалося переробкою сільськогосподарської продукції.

Ремісничі професії теж не втратили свого значення, і в XIX ст. продовжували розвиватися і удосконалюватися. Документи свідчать, що в Харківському повіті в кінці XIX ст. проживали 1914 ремісників-майстрових 27 професій. Більше всього було чоботарів і черевичників – 335 чоловік, ковалів – 319 чол., теслярів – 276, кравців – 149, столярів – 135, бондарів – 117, м'ясників і ковбасників – 88. Це були власники майстерень. У них працювали за наймом 432 робітники і 268 учнів.

В пореформений період соціально-економічний розвиток країни конче вимагав підвищення рівня грамотності серед населення. Урядовим розпорядженням "Про початкові народні училища" від 14 липня 1864 р. існуючі досі початкові школи перейменовувалися у всестанові народні училища, засновувати які дозволялося поряд з діючими церковно-приходськими школами земствам, міським думам, сільським товариствам і приватним особам. Урядове розпорядження підвищило активність громадськості в освоєнні початкового навчання на Харківщині. Одним із таких прикладів стало с. Бабаї, де повітове земство відкрило у 1871 р. двокласне народне училище, в якому навчалися 81 хлопчик і 77 дівчаток. Але бажаючих навчатися в селі виявилося значно більше, і в 1873 р. сільське товариство вирішило зібрати кошти для будівництва ще однієї школи. На зібрані 946 крб. було побудоване невеличке приміщення, де початкову освіту здобували 76 хлопчиків і 17 дівчаток. Не відставали від бабаївців і жителі інших населених пунктів Харківського повіту, зокрема, в с. Артемівці у 1898 р. відкрилася школа на 60 учнів. До справи освіти прилучалися приватні особи, які жертвували певні суми грошей. Так, професор хімії Харківського університету Є.С. Гордієнко, гласний губернського земства (в 1871-1874 рр. міський голова) у 1892 р. передав 8 тис. крб. на "устройство и содержание по мере возможности новых школ в местностях Харьковского уезда с редким населением, не имеющим для этого достаточно средств"[1]. Дворянка-поміщиця Н.М. Філонова в 1910 р. пожертвувала повітовому земству майже 20 тис. крб. на влаштування сільськогосподарської школи і для народних бібліотек 10 тис. крб.[2] Матеріальну допомогу сільським початковим школам надавало повітове земство. Кількість таких шкіл у повіті збільшувалася. Якщо в 1892 р. на утриманні сільських земельних товариств і земства їх нараховувалось 46, то через 10 років було вже 67. У повіті діяли також 78 шкіл церковного відомства. На початку XX ст. початковою шкільною освітою тут було охоплено 10,4 тис. дітей.

Та все ж таки існуюча мережа початкових шкіл була недостатньою для того, щоб охопити навчанням усіх дітей шкільного віку. На початку 1912 р. в гу-

[1]Харківський район. – Збір. архів. док. і матеріалів. – Ч. III – Х. 1996. – С. 24
[2]"Харьковские губернские ведомости". – 1910. – 15 квітня.

бернії 44,2 % дітей не мали можливості відвідувати початкові школи. Причиною того була не тільки відсутність приміщень, а й матеріальні умови життя значної частини селян, відсутність у дітей зимового одягу і взуття, а також відволікання дітей і підлітків для виконання в сім'ях сільськогосподарських робіт. Перепоною для навчання ставали послідовно здійснювана насильницька русифікація, обов'язкове викладання шкільних дисциплін російською мовою, малозрозумілою для дітей із українських сімей.

Школа (с. Південне, 1910 р.)

Освітній роботі серед населення повіту допомагало також засноване в 1869 р. Харківське товариство поширення письменності. Діючи спільно із земством в повітах, воно допомагало справі розвитку початкової освіти, засновувало в селах бібліотеки, користування книжковими фондами яких було безплатним. Таких бібліотек у повіті в 1902 р. було 8, у 1915 р. їх кількість зросла до 32.

Всі вказані заходи сприяли, хоч і поступово, підвищенню освітнього рівня населення. Якщо в кінці XIX ст. в сільській місцевості кількість письменних не перевищувала 20 %, то напередодні лютневої революції 1917 р. це число зросло до 30 %. Харківський повіт займав вищі позиції завдяки близькості культурно-освітнього центру – Харкова. Кількість письменних у повіті наблизилася до 50 %.

Діти заможної частини населення повіту мали можливість навчатися в гімназіях, комерційному і реальному училищах та вищих навчальних закладах м. Харкова, сплачуючи за навчання і мешкання на приватних квартирах. Одним із таких студентів Харківського університету був син священика з с. Сонцівки (тепер с. Борисівка) Дмитро Іванович Яворницький (1855-1940). Після закінчення у 1881 р. історико-філологічного факультету він став відомим дослідником історії запорізького козацтва, археологом, етнографом і фольклористом, професором, а з 1929 р. - академіком АН УРСР.

Та не дивлячись на загальне піднесення економіки Харківщини, поступове перетворення губернії в промислово розвинутий регіон півдня Росії, підвищення культурно-освітнього рівня населення, тут залишалися гострі соціальні протиріччя.

Тяжкі умови життя пореформеного села ставали причинами селянських бунтів, в числі яких найбільш помітними були масові аграрні заворушення. Неврожай 1901 р. залишив багато селянських господарств без продуктів харчування та фуражу для худоби. Прохання селян надати позички до нового врожаю залишилися без відповіді. Тоді розгнівані хлібороби Валківського повіту почали громити маєтки дідичів. Повстання селян проходили і в південних волостях Харківського повіту.

Ще більшого розмаху набули на Харківщині селянські виступи в роки першої демократичної революції в Росії. Вони охопили всю територію губернії і були зафіксовані у 885 населених пунктах. В осінні місяці 1905 р. відбувалися масові вирубки поміщицьких лісів у повіті в селах Яківлівка і Григорівка, розгроми маєтків в с. Веселому і хуторі Петровському та Будах, заворушення в хуторах Попільному й Широкому, інших населених пунктах.

Селянські виступи у 1905-1907 рр. зливалися зі страйковою боротьбою та збройними повстаннями робітників країни. Мали вони місце і на Харківщині, де масового характеру набули в жовтні-грудні 1905 р. В повіті страйки робітників відбувалися в жовтні на фабриці фаянсових виробів Кузнєцова в Будах, пивоварному заводі "Нова Баварія" та вовномийні Алексеєва в с. Григорівці.

У грудні 1905 р. в губернському центрі спалахнуло повстання робітників міста, а після його поразки зброю взяли до рук залізничники селища Люботин. Протягом 10 днів, оголосивши станцію і волость "Люботинською республікою", вони усунули від влади місцеву адміністрацію, роззброїли поліцію. Керівництво повсталими здійснювали члени більшовицької і Української революційної партій. Очолював повстання люботинців студент Харківського технологічного інституту, член РУП[1] К.Ф. Кірста. Після придушення

[1]РУП – Революційна Українська партія.

Листовка Харьковского комитета РСДРП, призывающая бойкотировать булыгинскую думу

[12 августа 1905 г.].

РОССИЙСКАЯ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТИЯ

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

КО ВСЕМ ГРАЖДАНАМ. О ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЕ

Граждане!

Опубликовано положение о Государственной думе. Царское правительство после многих обещаний и проволочек, наконец, решилось на этот шаг, которым оно надеется умиротворить Россию и поправить расшатанный государственный строй. Что же представляет собою этот новый закон? Отвечает ли он требованиям народа и способен ли он улучшить теперешние порядки? Ответ на это

збройних виступів харків'ян і люботинців військами у губернії було оголошено військовий стан.

Початок XX ст. позначився як по всій країні, так і на Харківщині, пожвавленням діяльності політичних партій, що намагалися вести за собою основні прошарки населення шляхом революційного знищення існуючого ладу або ж здійснення реформ, що обмежували самодержавство. До одних, нелегально діючих, належали РСДРП, соціалісти-революціонери, РУП, до других – легально діючі партії конституційних демократів і прогресистів. У документах офіційних органів влади, повідомленнях преси існування будь-яких осередків названих партій у Харківському повіті не відзначалося. Разом з тим численні факти свідчать, що серед населення повіту розповсюджувалися листівки, нелегальна література політичних партій, з'являлися агітатори. Інформацію про події в країні на село приносили робітники, що працювали на підприємствах Харкова, представники інтелігентських кіл, що приїжджали в приміські села з різних причин. Помітним впливом серед населення повіту користувалися програмні вимоги партії соціалістів-революціонерів та кадетів. Проголошення царем "Маніфесту 17 жовтня 1905 р." знаменувало певні зміни в політичному устрої імперії. Новим елементом політичної системи Росії стала Державна дума. У відповідності з "Положенням про вибори до Державної думи" Харківщина обирала від м. Харкова і губернії 11 депутатів. Під час виборів до II Державної думи курія землевласників повіту висунула і провела туди гласного губернського і повітового земства П.Р. Богуславського та до IV Думи - гласного повітового земства Б.І. Каразіна.

В роки, що передували світовій війні, на Харківщині посилився рух за національне відродження. В бібліотеках повіту відбувалося читання лекцій на різні теми українською мовою. Одним із найбільш діяльних осередків поширення національно-просвітницьких ідей серед населення став будинок Г. Квітки-Основ'яненка в селищі Основа, де постійно від 1906 р. відбувалося читання лекцій. У числі лекторів були відомий громадський і культурний діяч, письменник Г. Хоткевич, адвокат, політичний діяч М.І. Міхновський, інженер В.Є. Мороховець та інші. Зростаючий інтерес місцевого населення до лекційної тематики привів до того, що в 1912 р. було вирішено утворити просвітницьке товариство, надавши йому ім'я Квітки, – "Товариство Квітки". Одним із ініціаторів та активних діячів товариства був член УСДРП, заступник головного інженера будівництва Південно-Донецької залізниці С.П.Тимошенко[1]. Головою товариства обрали громадського і українського культурного діяча К.М. Біч-Любенського. У виробленому статуті, затвердженому губернатором, організатори товариства ставили завдання вести культурно-освітню роботу у формі організації аматорських хорових і драматичних театральних груп, влаштовувати читання лекцій та здійснювати інші культурні заходи. Давши дозвіл на існування "Товариства Квітки", власті постійно контролювали його діяльність і неодноразово забороняли ті чи інші заплановані заходи, що несли загрозу існування "неделимой". Долаючи перешкоди з боку властей, товариство продовжувало діяти до 1916 р.

Подальший розвиток економіки губернії зупинила світова війна, викликані нею масові мобілізації найбільш працездатної частини населення, загальне зниження життєвого рівня як в містах, так і в сільській місцевості.

Повалення самодержавного ладу в країні у лютому 1917 р. стало збуджуючим чинником у житті мільйонних мас, що потяглися до участі в політичних акціях. Перед народом постало питання: який устрій має встановитися в країні, яким шляхом піде її розвиток. На Харківщині без будь-якого опору місцеві органи царизму поступилися владою новоутвореним. Таким 28 лютого 1917 р. став Комітет громадських організацій, що вітав Тимчасовий уряд у Петербурзі. У свою чергу Тимчасовий уряд визнав Харківський громадський комітет владою в місті та губернії і 7 березня 1917 р. затвердив керівника Комітету – комісара П.П. Добросельського. На місцях в повітах

[1] В 1917 р. Харківська українська громадськість делегує С.П.Тимошенка до Центральної Ради. В 1919-1920 рр. він стане Міністром шляхів УНР. Емігрує до Чехословаччини. В 1922-1928 рр. – ректор Української господарської Академії (навчальний заклад) в Подебрадах (поблизу м. Праги). Після другої світової війни жив у США.

влада, відповідно до розпорядження Тимчасового уряду від 4 березня 1917 р., переходила до голів земських управ. Міські думи і повітові земства з перших днів революції почали залучати до свого складу представників політичних партій і громадських організацій, демократизуючи його і разом з тим зберігаючи керівництво за представниками, обраними ще за куріатною системою і далекими здебільшого від революційного злому старого суспільства. В нових умовах повітові земства повністю солідаризувалися з політикою Тимчасового уряду.

Поряд з виконавчими органами Тимчасового уряду з ініціативи соціалістичних партій у місті Харкові 2-3 березня 1917 р. була сформована Рада робітничих і солдатських депутатів. З початку квітня 1917 р. об'єднана Рада, як і більшість Рад країни, проголосила курс на мирний перехід всієї повноти влади до її рук.

З перших днів лютневої революції в селах Харківщини швидко зростав вплив партії російських соціалістів-революціонерів та її вже відокремленої частини – українських соціалістів-революціонерів. Представники цих партій закликали селян створювати Ради селянських депутатів на зразок робітничих у містах. Але ці заклики не знаходили масової підтримки в селянському середовищі, зокрема і в Харківському повіті. Селяни за сталою традицією більше сподівалися на ліквідацію поміщицького землеволодіння створюваними у волостях земельними комітетами. Ці комітети й почали постійно піднімати питання про конфіскацію та розподіл серед селян поміщицьких земель. Та земства змогли умовити селян притримати насильницькі дії до ухвали рішення про землю Всеросійськими установчими зборами. І до листопада 1917 р. в повіті не було випадків розгрому маєтків поміщиків або промисловців. Однак земельні комітети домоглися в деяких селах встановити мінімальні розміри орендної плати за землю (8 крб.) та права на оранку покинутих земель.

На початку травня 1917 р. була сформована Харківська губернська Рада селянських депутатів, яка діяла відособлено, не об'єднуючись з Радою робітничих і солдатських депутатів. (Злиття всіх Рад відбудеться в січні 1918 р., коли вони будуть проголошені єдиним всеохоплюючим органом диктатури пролетаріату і сільської бідноти. Слід зазначити, що в Харківському повіті процес створення Рад селянських депутатів розвитку не набув до початку 1918 р. Функції місцевих органів влади в повіті здійснювали земські установи).

Ліквідація самодержавного ладу, що століттями гнітив український народ, викликала небувале піднесення національного руху. Народжені демократичною революцією умови відкривали можливості не тільки для національно-культурного, але й державного будівництва. Вироблена ще в дореволюційний період спрямованість національного руху набула можливості практичної реалізації. Усвідомлюючи нові обставини, українські політичні партії, перш за все українські соціал-демократи, соціалісти-революціонери та члени товариства поступовців, які перебрали назву соціалістів-федералістів, виступили із закликами активно долучитися до справи національного відродження. В умовах Слобожанщини у перші ж тижні й місяці революції діяльність членів вказаних партій була обмеженою не тільки через їх малочисельність, а й у зв'язку з тими історичними умовами, в яких виник і розвивався національний рух. Разом з тим українська громадськість в Харкові з початком революції гучно заявила про своє існування. Чимала заслуга в цьому належала видатному громадському і культурному діячу Г. Хоткевичу. Вже 3 березня 1917 р. за його ініціативою на Соборній площі міста було скликано багатолюдний мітинг української громадськості, на якому присутні висловили думку про необхідність виробити тактику наступних дій і загальних вимог. На других масових зборах 8 березня 1917 р. присутні закликали населення міста і повітів створювати просвітні організації та матеріально підтримати видання україномовної газети "Рідне слово", а ще підготувати губернський з'їзд української громадськості. Заклик зборів знайшов відгук і в Харківському повіті. Перші культурно-освітні українські товариства "Просвіта" з'явилися в селищах Люботин і Жихар.

16 березня 1917 р. відбувся український губернський з'їзд, на який прибули "...представники відроджуваних "Просвіт", політичних партій, кооперативів профспілок та військовослужбовці. Учасники з'їзду вітали сформовану в Києві Українську Центральну Раду та її дії, спрямовані на домагання національної автономії в складі Російської демократичної республіки. Вони обіцяли цій політиці підтримку і допомогу. До складу Центральної Ради з'їзд делегував 13 своїх представників"[1].

[1] "Рідне слово". – 1917. – 22 квітня.

На виконання рішення з'їзду 29 квітня 1917 р. було сформовано керівний орган учасників національного руху – Губернську українську Раду Слобожанщини та її постійно діючий виконавчий орган – Комітет, діяльність якого очолив український соціал-демократ С.П. Тимошенко.

Поступово українські політичні партії, культурно-освітні організації, їх заклики завоювали прихильників серед населення Слобожанщини, в першу чергу на селі. Вони делегували своїх представників до обновлюваного складу Міської Думи, повітових земств, Рад робітничих депутатів і сільських Рад, де піднімали питання про надання українському населенню прав на розвиток національної культури, на введення в державних установах і навчальних закладах української мови, надання автономних прав українським землям.

Український національний рух в місті та повітах зустрів шалене протистояння загальноросійських партій від кадетів до соціалістів, що стояли на позиціях збереження вже не самодержавної, а демократичної єдиної і неподільної Росії. Ці партії впливали на російську або русифіковану більшість міського населення. Помітно більший вплив український національний рух мав у сільській місцевості.

Українські січові стрільці на позиціях. 1916 р.

Відчутний удар по національному руху на Слобожанщині завдало рішення Тимчасового уряду у відповідь на І-й Універсал Центральної Ради. Тимчасовий уряд, визнавши Центральну Раду крайовим органом влади, обмежив територію її компетенцій 5 губерніями так званого Південно-Західного краю, без Слобожанщини. Громадськість губернії поділилася при обговоренні такого рішення уряду на два протилежні угрупування: одні вважали, що Слобожанщина була і повинна залишатися невід'ємною частиною Росії, а другі – що територія губернії з історичних часів була заселена українським населенням, воно являє більшість, а значить, і Слобожанщина повинна входити до складу української автономії. Обговорення цього питання було винесено 8 і 12 вересня 1917 р. представниками українських партій на засідання Харківської Ради робітничих і солдатських депутатів. Протест підтримала більшість депутатів. Схвалена резолюція визнавала Українську Центральну Раду вищим крайовим органом влади не обмеженої, а всієї етнічної території України. Більшість Ради вимагала "негайного приєднання всієї Слобожанщини до Автономної України"[1].

В нових умовах розширювалася діяльність організацій різних партій, які здебільшого розходились в оцінці політичного й економічного становища в країні, організації й розумінні функцій центральних і місцевих органів влади, питанні про війну, вирішенні аграрного питання та ін. Будь-якої консолідації політичних сил у розв'язанні основних проблем життя і майбутнього країни не спостерігалося.

У цій надзвичайно складній політичній обстановці більшовицька партія змогла організувати в Петрограді збройний переворот і проголосити перехід влади до Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.

У Харкові 26 жовтня 1917 р. українізовані військові підрозділи та 30-го збільшовизованого полку зайняли всі стратегічні пункти міста. Скликане позачергове засідання Ради відхилило пропозицію більшовиків про перехід всієї повноти влади до Ради робітничих і солдатських депутатів та ухвалило рішення про сформування на багатопартійній основі військово-революційного комітету в складі 56 чоловік, який і повинен був узяти під свій контроль все життя в місті та губернії. 27 жовтня 1917 р. ВРК в листівці оголосив, що військова і цивільна влада "перейшли до військово-революційного комітету, виконавчим органом якого є Виконавче бюро з дев'яти осіб"[2]. Очолювати Виконавче бюро було доручено українському есерові А.С. Сєвєрову-Одоєвському. Наступними розпорядженнями ВРК Громадський губернський комітет позбавлявся влади, усувався від виконання обов'язків командуючий місцевого гарнізону.

Більшовицький переворот у Петрограді не знайшов підтримки в лавах політичних партій на Харківщині (за винятком більшовицької організації), громадських і культурно-освітніх організаціях. Засудила його і Рада селянських депутатів Харківщини. Залунали протести та звинувачення більшовиків в узурпації влади, усуненні від вирішення питань державного устрою більшості населення.

Під зміцнілим у жовтневі дні впливом українських соціалістичних партій та при підтримці есерів і меншовиків ВРК визнав Українську Центральну Раду крайовою владою на території 9 губерній, в тому числі

[1]"Южный край". – 1917. – 13 вересня.
[2]"Южный край". – 1917. – 3 листопада.

й Харківської. В свою чергу Центральна Рада 1 листопада 1917 р. визнала ВРК єдиним органом влади на Слобожанщині[1].

Не погоджуючись із такими діями військово-революційного комітету, більшовицька організація повела боротьбу за завоювання більшості в Радах і при підтримці здебільшого русифікованих пролетарських мас домоглася поставленої мети. В кінці листопада 1917 р. переобрана Харківська Рада робітничих і солдатських депутатів ухвалила резолюцію, в якій висловлювалася недовіра Центральній Раді. Резолюція визнавала єдиною владою в країні Петроградський Раднарком, а на місцях - Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів. Зламати опір противників, встановити Радянську владу в місті й губернії остаточно більшовикам вдалося тільки після прибуття до Харкова червоногвардійських загонів із Москви та балтійських матросів з Петрограда. Прибулі військові загони, маючи досвід насильницького збройного зламу старої влади, підштовхнули харківських більшовиків до більш рішучих дій - роззброєння українізованих військових підрозділів, арештів і накладання контрибуції на підприємців міста.

У повітах встановлення Радянської влади йшло вже випробуваним шляхом. За ініціативою більшовиків та лівих есерів в населених пунктах від повітових до волосних центрів створювалися військово-революційні комітети в складі кількох осіб. Очолювали їх здебільшого більшовики. Комітети формували Ради селянських депутатів, до складу яких входили робітники з приміських селищ, представники батрацтва та сільська біднота. Процес переходу влади до рук Рад на Харківщині в основному закінчився в січні 1918 р.

Зрадянщена Харківщина з кінця 1917 р. стала базою боротьби проти Української Центральної Ради. Тут формувалися Радянські Збройні Сили, які спільно із загонами, прибулими із Радянської Росії, розпочали наступ проти військових українських формувань. Саме в Харкові відбувся і І Всеукраїнський з'їзд Рад (11-12 грудня 1917 р.), який проголосив встановлення Радянської влади на всій території України, заявив про набуття чинності законів, ухвалених в Радянській Росії, насамперед, про націоналізацію землі, конфіскацію і розподіл серед селян поміщицьких земель, націоналізацію промислових підприємств, банківської системи та необхідність негайного припинення війни. Харків став столицею проголошеної Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Так політичне протистояння переросло у громадянську війну, де збройні сили з одного боку відстоювали Радянську владу в формі диктатури пролетаріату і сільської бідноти, з іншого – реставрацію монархічного або широко демократичного ладу. Як Радянській владі, так і монархічному ладу протистояли сили, що виборювали право на демократію для українського краю. На території Харківщини протягом трьох років ішла виснажувальна кровопролитна братовбивча громадянська війна, в яку були втягнуті десятки тисяч слобідчан.

У ході воєнних дій конфронтуючі політичні сили, встановлюючи на короткий проміжок часу свою владу, з допомогою збройних сил вдавалися до конфіскації матеріальних засобів, цінностей, сировини і продовольства, руйнували економіку краю[2]. Найбільш відчутного удару по сільськогосподарському виробництву в повіті завдала введена Радянською владою продрозверстка. Вона стягувалася спеціально сформованими загонами із селянських господарств протягом першої половини 1919 р., 1920 р. – весни 1921 р. Радянською владою заборонялася реалізація продуктів сільськогосподарського і ремісничого ви-

[1]"Земля і воля". – 1917. – 3 листопада.

[2]На Харківщині в грудні 1917 р. – на початку квітня 1918 р. існувала Радянська влада, в квітні-грудні 1919 р. – німецько-австрійський окупаційний режим і влада Української держави гетьмана П. Скоропадського, у січні-червні 1919 р. – Радянська влада, в липні-грудні 1919 р. – військова диктатура російської Добровольчої армії генерала Денікіна, з січня 1920 р. – Радянська влада

робництва на ринках, здійснювалися спроби нав'язати селянам перехід до колективного землеробства. Ці заходи зводили нанівець стимулювання виробництва продукції за винятком частки для задоволення власних потреб. Селянські маси висловлювали незадоволення, все гучніше лунали протести.

У зв'язку з економічною розрухою в повіті припинилася діяльність всіх підприємств заводського типу. Небувалих розмірів набуло безробіття.

На початку 1920 р., йдучи вже випробуваним шляхом, правляча більшовицька партія знову створила ВРК, які в квітні почали відновлення діяльності Рад робітничих і селянських депутатів. До Рад на зборах виробничих колективів і сільських сходів рекомендувалося делегувати тільки представників бідноти і робітників – так звані трудові елементи. Головою виконкому Харківської повітової Ради робітників і селян 30 квітня 1920 р. було обрано Г.Я. Наконечного, який до того очолював повітовий ВРК.

Щоб зміцнити Радянську владу в сільській місцевості, у травні 1920 р. в повіті, волостях і селах почали організовувати комітети незаможних селян (КНС). На створені класові організації бідноти покладалося завдання зміцнити органи Радянської влади і провести класове розшарування села. Саме ці організації спільно з Радами вдалися до остаточного перерозподілу конфіскованого поміщицького землеволодіння.

У Харківському повіті площі нетрудового землеволодіння становили 87840 дес. орної землі і 3513 дес. сінокосів. Цю землю, що підлягала конфіскації, необхідно було розподілити серед 228343 чоловік за їдацьким принципом. Проведений розподіл призвів до того, що у середньому в повіті на одного їдця припадало 0,75 дес. оранки і 0,05 дес. сінокосів. У волостях норми наділення коливалися від обсягу конфіскованої землі та кількості населення. Розмір наділів садибних ділянок визначався площею 0,6 дес.[1] Проведений за вимогами селян розподіл землі не привів до зрівняння землекористування, не усунув існуючу в дореволюційні часи диференціацію, не створив рівних умов для існування товарних господарств.

У 1920 р. слобожанське село пережило першу хвилю розкуркулення, коли відповідно до визначених владою максимальних розмірів землекористування в господарствах площею понад 20 дес. проводилося відрізування землі з подальшим розподілом її серед безземельних і малоземельних селян. Так було закрито шлях до існування селянських господарств фермерського типу.

В цей час більшовицька пропаганда закликала селян переходити до соціалістичних форм ведення господарства – об'єднуватися в артілі. Однак ці дії не знаходили підтримки. У 1921 р. в повіті було зареєстровано 16 артільних об'єднань, з яких 5 були садово-городніми та бджільницькими і 11 - сільськогосподарськими. Більшість із них виникла не стільки завдяки усвідомленню переваг колективного господарювання, як для того, щоб одержати від держави допомогу або під оголошеною формою господарювання залишити за собою землю і зберегти майно від конфіскацій. Так, у хуторі Немишля повітовий земельний відділ зареєстрував артіль, яку організувала місцева жителька Ю.М. Маслова, що володіла 15 дес. землі. Членами артілі були записані її 4 доньки, 5 агрономів, один архітектор, один робітник і 3 вдови, які приєднали свої невеличкі ділянки до артільної землі. Після реєстрації артіль одержала від земвідділу 100 пудів картоплі, 10 пудів вівса, 6 пудів ячменю - як кредит для засіву. Ті, що об'єднувалися, мали 1 вола і 1 коня. Всі члени артілі не брали участі в сільськогосподарських роботах і працювали в місті. Землю обробляли 4 найманих робітники. Подібна артіль була "організована" й на хуторі Тюрин чотирма братами, які мали 25 дес. землі. До артілі записалися також 2 місцеві жителі і 2 інтелігенти з Харкова, які до роботи не приступали. Артіль весною 1921 р. одержала державну допомогу посівним матеріалом.

Проіснувавши один-два роки, такі колективи безслідно зникали або після перевірок земельними відділами ліквідовувалися.

Тяжкі наслідки війни, небажання населення сприймати форми організації виробництва і розподілу продуктів, так званий воєнний комунізм, примусили правлячу партію заявити про перехід до нової економічної політики, яка й принесла заспокоєння суспільству. В березні 1921 р. було оголошено про відміну продрозверстки і перехід до сплати селянами продовольчого податку. В Харківському повіті на цей час

[1]Ксензенко М.І. – Завершення революційних земельних перетворень на Харківщині. – Х. – 1968. С. 72-75.

продрозверстка була стягнута повністю, і селяни одержали дозвіл реалізовувати продукти виробництва своїх господарств на ринку. Приватні особи могли влаштовувати на дрібних денаціоналізованих підприємствах виробництво промислових товарів. На цій основі розпочалася швидка відбудова народного господарства, хоча першим успіхам її завдали відчутного удару засуха і неврожай, що охопили значну територію півдня України і Поволжя.

Харківський повіт від засух осені 1920 р. та весни 1921 р. не постраждав. Був зібраний задовільний врожай зернових, що дозволило повітові вже восени 1921 р. першим в Україні повністю виконати продовольчий податок. За рішенням Всеукраїнського центрального виконавчого комітету повіт був нагороджений орденом Червоного Прапора України[1]. Однак продовольче становище залишалося складним. До Харкова і сіл повіту з голодуючих губерній прибували тисячі дітей та дорослого населення, яких розміщували на тимчасове проживання в сім'ях забезпечених господарств, дітей – у 8 дитячих будинках повіту. Проводилися додаткові збори зерна і продовольства на користь голодуючих.

1922 р. пройшов під знаком загального піднесення економіки, пожвавлення торгівлі, відновлення і розширення шкільної освіти.

Помітні успіхи спостерігалися і у відбудові промислового виробництва. Першими стали до дії виробничі об'єкти легкої та обробної галузей, млини, ремонтні й кустарні майстерні. До 1921 р. в повіті таких підприємств діяло 72. Одночасно в 1922-1923 рр. розпочали випуск продукції і 6 повітових підприємств фабрично-заводського типу, в тому числі найбільші – Будянський фарфоро-фаянсовий завод та Мереф'янський склозавод.

Перші успіхи у відбудові народного господарства переконливо засвідчили, що повіт може посісти провідне місце в губернії за всіма показниками економічного розвитку і культури, підтверджуючи на ділі престижну назву столичного.

ДОЛАЮЧИ РОЗРУХУ, НЕПИСЬМЕННІСТЬ

7 березня 1923 року уряд України прийняв нову систему адміністративного поділу республіки. Повіти та волості було замінено округами та районами. В Харківській губернії замість 10 повітів було створено 5 округів, а з 277 волостей – 77 районів, у тому числі Харківський. На той час до нього входили Харківська, Олексіївська, Велико-Данилівська, Григорівська, Безлюдівська, Бабаївська, Роганська волості і селища Південне та Високий. Центром району стало місто Харків.

Із постанови ВУЦВК
№ 313 від 7 березня 1923
року про адміністративно-територіальний поділ Харківщини

ПРЕЗИДІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ПОСТАНОВЛЯЄ:

Встановити такі окружні (повітові) центри
і округи (повіти) на території Харківщини:

III. Харківська округа (повіт) з окружним (повітовим) центром в м. Харкові, в складі повітів: частин Харківського, Валківського, Вовчанського і Зміївського, в складі таких районів (волостей):

6. Харківський – з Харківської, Олексіївської, Велико-Данилівської, Григорівської, Безлюдівської, Бабаївської, Роганської волостей і осель "Южного" і "Високого", з центром в м. Харкові.

Збірник узаконень та розпоряджень
Робітничо-Селянського Уряду України за 1923 рік,
Харків, 1923., с. 603

На початок березня 1923 року Харківський район займав площу близько 550 кв. верст із населенням 63149 чоловік, переважна більшість якого була селянами. Масова зайнятість у сільському господарстві зробила район основним постачальником продовольства місту Харкову, а також зумовила його подальшу спеціалізацію. Однак сільське господарство було розорено за сім років війни. Не сприяла його розвитку так звана "продрозверстка", яка проводилась під час громадянської війни. Порівняно з попереднім курсом НЕП відкривала широкі можливості для відновлення і подальшого розвитку народного господарства, у тому числі й сільського.

У цей складний час головою райвиконкому було призначено Л. Оленченка, і його керівництво сприяло відродженню насамперед сільського господарства Харківського району. Вже під кінець 1923 року селяни відновили довоєнні площі оброблюваної землі й посіви злакових культур. У 1924 році на території району функціонували 8 артільних об'єднань універсального типу: сільськогосподарська артіль "Боротьба" в селищі Рогань, Перша, Друга, Третя, Четверта болгарські артілі в селі М. Данилівка, артіль ім. Ілліча в селищі Південне, артілі "Садівництво і городництво" та "Городництво" в селищі Безлюдівка, сільськогосподарська артіль "Надія" в селищі Бабаї.

В усіх 22 сільрадах району продовжували діяти комітети незаможних селян (комнезами). Разом з партійними і комсомольськими осередками, в яких об'єднувалися найбідніші верстви села, вони створювали

[1]ДАХО. – Ф. Р-203. – Оп. 1. – Спр. 393. – А. – 45.

в селах району найпростіші форми виробничої кооперації: товариства спільного обробітку землі (ТСОЗи), машинно-тракторні товариства (МТТ), сільськогосподарські артілі.

Серед перших об'єднань селян виробничого типу в районі напередодні І-ї п'ятирічки були господарства "Більшовик" Березівської сільради, "Шлях Леніна" Бабаївської сільради, ім. Леніна Велико-Данилівської сільради та інші.

НЕП сприяла відродженню селянської винахідливості в сфері переробки сільськогосподарської продукції. Налагоджувалась робота зруйнованих і пошкоджених підприємств - млинів, маслобоєнь, сироварень, коптилень. У селах району в усіх господарствах на свій хист велась переробка м'яса, перероблялась вовна, вичинювалась шкіра, ткались рядна, вишивались рушники.

У кінці 1927 року продовольча криза в країні вкотре змінила ставлення керівництва до селянства. Зі шпальт газет зникли заклики до терплячого, поступового, обов'язково добровільного залучення селянства в кооперацію. Продовження індустріалізації ставило питання про фінансові та матеріальні ресурси. В керівництві країною перемогли ті сили, які відстоювали політику "воєнного комунізму" і, зокрема, реквізиції продовольства. Проявилось це в так званих "ножицях" – поєднанні монопольно високих цін на промислові товари і монопольно низьких закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, що призвело до відмови від НЕПу і переходу до індустріалізації.

У 1928 році під час хлібозаготівельної кризи (селяни не бажали здавати хліб державі за низькими цінами) з уст Сталіна злетіли два страшних слова "суцільна колективізація". Колективізація повинна була забезпечити здійснення планів індустріалізації. В планах на першу п'ятирічку[1] перед районом було поставлено завдання здійснити форсовану колективізацію селян. Згідно з цими планами район мав забезпечити місто Харків продовольчими товарами: картоплею та городиною, молоком і молокопродуктами, м'ясом тощо.

Колективна форма господарювання не набула популярності серед селянства району, але дала змогу найбіднішим верствам сільського населення, об'єднавшись, господарювати більш ефективно.

Політика "ліквідації куркульства як класу" поглиблювала процес розшарування і руйнування сільськогосподарського виробництва. Про це свідчить хоча б такий приклад: в с. Велика Данилівка було розкуркулено 11 господарств, що належали найбільш вмілим господарям, які ефективно використовували сили своїх сімей і односельців.

Селяни району чинили відчайдушний опір суцільній колективізації. За своїм розмахом він значно перевершив опір надзвичайним заходам 1928-1929 років і у 1930 році досяг апогею. Тож на деякий час тодішнє керівництво держави було змушено послабити натиск на селянство.

Змінились методи завершення суцільної колективізації. Поряд із продовженням попереднього курсу – політики сваволі і розправ тепер уже з "підкуркульниками" - використовувались засоби пільг та заохочень для селян, які вступили до колгоспів. Серед них були такі, як звільнення від самооподаткування, зменшення сільськогосподарського податку колгоспам на кукурудзу та соняшник, а також на сади, коноплі та льон, припинення кримінальних справ селян за порушення закону про податки та інші обов'язкові платежі тощо.

Примусовість, неприродне зростання темпів, насильницькі методи, репресії та свавілля стали характерними рисами колективізації сільського господарства як у районі, так і по всій країні. Восени 1931 року суцільна колективізація Харківського району вважалася завершеною. В колгоспах, ТСОЗах було об'єднано 66 % селян.

Внаслідок проведення насильницької колективізації, ліквідації найкращих господарств, безгосподарності, невміння керувати колгоспами та ефективно в них господарювати над Харківським районом пройшла смертельна коса – голодомор. З метою примусити селян працювати в колгоспах і назавжди покінчити з їх опором тота-

[1] П'ятирічки: перша - 1928-1932 рр.; друга - 1933-1937 рр.; четверта - 1946-1950 рр.

літарна держава застосувала під виглядом хлібозаготівель терор голодом. Хлібозаготовельна кампанія 1932-1933 років мала відверто репресивний характер. Посилення тиску на селянство відбулося з прибуттям в Україну В.Молотова. Злочинні методи хлібозаготівель виявились в тотальному вилученні будь-яких продуктів харчування. Репресії поширювались як на одноосібників, так і на колгоспників. В 1932-1933 роках опір тоталітарній системі здійснювали всі категорії селянства. Але позбавлена засобів до існування селянська маса вже не мала сил для боротьби. Опір селянства було остаточно зламано. Голод в районі прийшовся на період з літа 1932 по літо 1933 року, причому, пік його припав на весну-літо 1933 року. Все ж для Харківського району масштаби голоду (як і людські втрати) були дещо менші, ніж у західних районах Харківщини. Це пояснюється близькістю столиці. Найтяжче від голодомору постраждали селяни, потім інтелігенція. Починаючи з липня 1933 року (настання збору урожаю) голод почав згасати.

Тероризуючи українське село насильницькою колективізацією та голодомором, влада в той же час робила певні кроки до зміцнення колгоспів. У 1930 році в районі діяла МТС, директором якої був І. Поляков. На кінець вересня 1931 р. вона мала 35 тракторів та обслуговувала колгоспи і радгоспи загальною площею 3025 га.

На території району в кінці першої п'ятирічки існували 110 колективних господарств - радгоспи, колгоспи, комуни, СОЗи, ТОЗи. Більшість з них були невеликими, тому в роки другої п'ятирічки пройшов процес їх укрупнення та уніфікації. В радгоспах та колгоспах будувалися молочнотоварні ферми (МТФ), свинарники, конюшні, кошари.

Налагоджувалася ветеринарно-зоотехнічна служба, що сприяло поступовому розвитку тваринництва в районі. Свідченням цього є те, що серед трудівників Харківського району, які були занесені до Почесної книги Всесоюзної сільськогосподарської виставки в 1940 році, майже половина працювала в тваринництві. Це, зокрема, були: Балюк Т.І. - доярка тваринницької ферми УкрНДІ механізації сільського господарства, Лугова Г.Т. - телятниця радгоспу "Червоний партизан", Коротецька Г.П. - доярка радгоспу "Червоний партизан", Очкасов О.П. – тракторист радгоспу "Комуніст", Браташ У.А. – доярка колгоспу "Паризька комуна", Гадяцький Т.П. – бригадир радгоспу "Комунар", Дубровський І.П. – директор радгоспу ім. 12-річчя РККА, Жогленко Т.Н. – бригадир колгоспу "Шлях Леніна", Лощенко М.М. – агроном Харківського райземвідділу, Самойленко Д.І. – чабан колгоспу "Червона Україна", Яковенко М.Ф. – ветеринарний санітар радгоспу "Червоний партизан".

Внаслідок організаційно-виробничих і зоотехнічних заходів, а також підвищення культури і професійної майстерності працівників галузі, поголів'я тварин у районі зростало. На 1.07.1941 року в колгоспах та радгоспах налічувалося вже 11926 тис. голів великої рогатої худоби, 6805 коней, 12452 свиней та 1691 вівця.

У цей час неабияке практичне значення для розвитку сільського господарства мала діяльність Харківського сільськогосподарського інституту. Він готував кваліфіковані кадри - учених агрономів-рільників, агрономів по захисту рослин, бухгалтерів, економістів, які після закінчення інституту активно включалися в виробництво. Від 1921 р. інституту був підпорядкований учгосп "Ново-Олексіївка", землі якого (близько 500 га) розміщувались на території Олексіївської сільради. Тут науковці інституту виводили нові сорти сільськогосподарських культур, навчали студентів проводити досліди. У вузі працювали відомі вчені-аграрники: Соколовський О.Н., Юр'єв В.Я., Кулешов М.М., Аверін В.Г., Пищемука П.С., Можейко О.М., Страхов Т.Д., Єгоров М.А., Клецький Л.М. та ін. Під час виробничої практики студентські бригади виїжджали в села Харківського району для надання колективним господарствам фахової допомоги. За високі досягнення в розвитку сільськогосподарської науки і впровадження її в виробництво Харківський СГІ був нагороджений

у 1941 р. орденом Трудового Червоного Прапора. Одночасно була удостоєна урядових нагород і група учених інституту.

Яскравим підтвердженням працелюбства трудівників села Харківського району в часи довоєнних п'ятирічок є те, що 44 колгоспи і радгоспи та інші сільськогосподарські підприємства були занесені в 1940 році до почесної книги Всесоюзної сільськогосподарської виставки. Серед них: радгосп "Березівка", птахівничий радгосп "Перше Травня", колгосп "Червона Армія", Люботинське лісництво, молочнотоварна ферма колгоспу ім. Т.Г.Шевченка та ін. Такої ж відзнаки були удостоєні 18 трудівників району, зокрема, Барчан О.К. (колгосп "Широкі лани"), Гадяцький Т.П. (радгосп "Комунар"), Крекот Н.В. (колгосп ім. Фрунзе), Самойленко Д.І. (колгосп "Червона Україна") та інші.

Перша світова і громадянська війни призвели промисловість до розрухи. У 1923 році всі підприємства району були зупинені через нестачу деталей до зношеного обладнання або через відсутність палива. Після часткового ремонту у 1924 році стала до ладу Будянська фабрика. Її вироби користувалися значним попитом, про що свідчать архівні документи: "Фабрикат, вырабатываемый фабрикой, очень ходкий. На складах никаких остатков нет. Спрос очень большой."[1] У 1926 році після 9 років консервації відновила роботу Роганська картонна фабрика, продукція якої використовувалась як матеріал для пакування в торгівлі. Щоправда, значною проблемою для фабрик була нестача кваліфікованих працівників.

У ці ж роки налагодили виробництво піщані кар'єри у селищі Хорошеве, Мереф'янський склозавод, спиртзаводи у селищах Бабаї та Артемівка, цегельний завод у місті Люботині.

Крім державних підприємств, на території району була відновлена або створена кооперативна промисловість - це ткацькі фабрики у Люботині та Комарівці, цех хімічних виробів у Рижові, виробництво тари і т.п.

Одночасно з промисловістю у 20-х роках розвивалось і кустарне виробництво. Кустарними промислами займалися майже всі селянські господарства, що було зумовлено близькістю до них міста Харкова.

Важливою подією стала електрифікація Харківського району. У 1923 році було електрифіковане село Пісочин, через рік електричне освітлення з'явилося у селищі Буди та прилеглих до нього хуторах. У 1925 році була збудована Васищевська електростанція (друга, крім тієї, що знаходилась у будинку відпочинку, але мала невелику потужність). На початку 30-х років було збудовано ще одну електростанцію в селищі Безлюдівка. Таким чином, до середини 30-х років електромережею був охоплений весь район.

Кількісний склад населення Харківської приміської зони станом на 15 березня 1937 р.

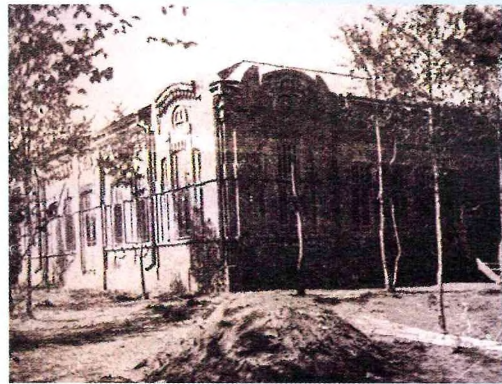
№ п/п	Назва сільради	Всього	В тому числі	
			колгоспників	**одноосібників**
1	Манченки	6350	603	418
2	Люботин	4575	1087	58
3	Утківка	3577	285	46
4	Циркуни	4839	2873	1032
5	Рогань	6541	1417	20
6	Васищеве	3685	835	325
7	Коротич	4150	928	-
8	Бабаї	4814	332	-
9	Буди	8891	-	-
10	Південне	4280	-	-
11	Хорошеве	3501	383	23
12	Мерефа	20826	-	-
13	Березівка	2726	819	50
14	Безлюдівка	8168	1428	457
15	Покотилівка	3375	-	-
16	Пісочин	9120	1037	44
	Усього	**99418**	**12027**	**2473**

[1]ДАХО, Ф. 5, Оп. 1, спр. 1, арк. 57

Проводилась також телефонізація району. За 1927-1928-і роки був здійснений телефонний зв'язок з Лизогубівською, Сороківською, Пісочинською, Пономаренківською сільрадами, Циркунівською лікарнею, а також встановлені телефони при Безлюдівській та Циркунівській ветлікарнях.

У 1926 році в Хорошівському будинку інвалідів був збудований водопровід.

Ще одним кроком вперед стало будівництво за американським зразком магістральних доріг, які з'єднали Харківський район із центром у таких напрямках: Харків – Безлюдівка (7 км), Харків – Липці, Харків – Циркуни (10 км).

Громадський театр (сел. Південне)

Розвиток промисловості, сільського господарства, електрифікація та телефонізація району сприяли зростанню кількості населення з 63149 чол. до 99418 чол.

Поява нових робочих місць, але при цьому недостатня кількість кваліфікованих робітників змусили керівництво району приділити значну увагу розвитку освіти.

Перше післяжовтневе десятиріччя відзначається корінним переломом у старій системі народної освіти, пошуками нових форм, які б відповідали характеру та завданням політичного режиму, утвердженого в Україні.

Офіційна статистика свідчить, що в зазначені роки мережа дореволюційних освітніх закладів в Україні зберігалась, а кількість учнів навіть збільшилася. Однак в умовах громадянської війни багато дітей не відвідували занять. Нерідко й самі школи закривалися на невизначений час. Господарські труднощі, розруха ще більше ускладнили умови діяльності установ освіти,і лише з 1923 року школи відновили нормальний режим роботи.

Одна за одною почали відкриватися нові початкові школи в селах і селищах Харківського району. В 1923 році таких закладів було 22 з кількістю учнів 2068 чол. Станом на жовтень 1927 року налічувалась вже 41 школа, а кількість учнів сягнула 4667 чол. 1 жовтня 1923 р. в селищі Високому відкрили кооперативну профшколу, яка складалася з 2 класів, другий клас був випускним.

Майже одночасно з початковими школами для дітей відкривалися курси ліквідації неписьменності, де навчалися дорослі. Станом на 1 січня 1930 року в лікбезах навчались 5,5 тис. чол. дорослого населення. А на 1 березня 1932 року лікбези відвідували вже 6836 чол., або 63% від кількості неписьменних.

У 1937 році в Україні було прийнято постанову про заходи з повної ліквідації неписьменності серед дорослих. Вона стала програмою дій і для лікбезів району. За рідкісним винятком все доросле населення Харківського району було охоплено навчанням.

На межі 20-30-х років, коли розпочалися індустріалізація та суцільна колективізація, держава поставила за мету охопити всіх дітей шкільного віку навчанням. В Україні, як і в інших республіках СРСР, розпочалася масова кампанія під назвою "Всенародний похід за загальне навчання" (всеобуч). 25 липня 1930 року ЦК ВКП(б) прийняв постанову "Про загальне обов'язкове навчання", якою було започатковане обов'язкове чотирикласне, а в містах семирічне навчання.

Перша семирічка, тобто неповна середня школа, в Харківському районі з'явилася у лютому 1928 року в селищі Високому. В наступні роки до неї додалися Веселівська, Русько-Тишківська, Липецька, Токарівська, Ворошилівська, Черкасько-Тишківська та інші школи.

Поява шкіл-семирічок створювала передумови для переходу до загальної середньої освіти. Перші середні школи були відкриті в Люботині, Мерефі, Липцях.

Довоєнні навчальні заклади Харківського району, як і інших районів області, працювали в складних умовах. Переважна більшість шкіл розміщувалися в дореволюційних або пристосованих приміщеннях. Майже всі школи працювали в дві зміни.

На будівництво нових шкільних приміщень держава виділяла незначні кошти. Але й вони ставали в пригоді. У 1926-1927 роках нові школи звелися в Безлюдівці та Високому Харківського району.

Дім інженера О.П. Степанова, в якому тимчасово знаходилася школа (сел. Південне).

Великою проблемою залишалася гостра нестача педагогічних кадрів, що було особливо характерним для 20-х років. У 1923 році в 22 школах району налічувалося всього 44 вчителі. В другій Черкасько-Тишківській школі станом на 1 січня 1925 року навчалося 111 учнів, а педагогів було лише 2. Це було характерним для більшості шкіл району. В 30-х роках, залучивши багатьох комсомольців до педагогічної праці, кадрову проблему загальноосвітніх шкіл в районі було частково вирішено. Кількість учителів швидко зросла, хоча якість їх підготовки і методичної майстерності часто бажала бути кращою.

Не менш ускладнювала становище бідність матеріально-технічної бази навчальних закладів. Централізоване опалення, водопостачання та каналізація тоді були лише в п'яти населених пунктах району. Школи часто опалювалися силами самих учнів та педагогів. Особливо це було характерно для 20-х років. З архівних даних видно, що учні навіть у верхньому одязі мерзли на уроках, а на заявах завідувачів Безлюдівської, Лизогубівської і Роганської шкіл до райвиконкому зберігся короткий напис червоним олівцем: "Відмовити. Ліміт дров вичерпано". В школах не вистачало наочного обладнання, меблів, навчальної та допоміжної літератури, учні ходили до школи, як правило, з полотняними торбинками, досить часто голодували.

Випуск учнів Ф.З.С. (фабрично-заводська семирічка сел. Південне, 1932 р.)

Та незважаючи на труднощі, педагоги й учні жили дружно, брали участь в суспільно-корисній і громадсько-політичній роботі, більшість учнів свідомо прагнули до знань. У школах працювали дитячі громадські організації (піонерська та комсомольська), діяли багато гуртків - як предметних, так і за інтересами. Учасники навчального процесу все впевненіше дивилися в майбутнє.

Важлива роль у проведенні культурно-освітньої роботи на селі належала сільбудам, хатам-читальням, бібліотекам, кількість яких постійно зростала. Якщо в 1923 році їх нараховувалося тільки 9, то станом на 1 вересня 1927 року вже діяло 21. В селі Немишля працював районний сільбуд.

Як свідчать архівні документи, ці культурно-освітні заклади були чи не єдиним джерелом організації дозвілля селян і користувалися великою популярністю. Вони охоплювали більшість молоді й значну частину дорослого населення села. В хатах-читальнях, сільбудах і клубах проводилися лекції, читалися доповіді на суспільно-політичні й виробничо-технічні теми, організовувалися урочисті й сімейні вечори, діяли різні гуртки: художньої самодіяльності, драматичні, сількорівські тощо. Особливою любов'ю в населення користувалися виступи художніх самодіяльних і драматичних колективів. Театральні колективи, організація Спілки письменників, редакції газет і журналів Харкова надавали шефську допомогу таким гурткам. Особливо тісні зв'язки у творчих організацій були з центрами культурного життя в населених пунктах Люботин і Мерефа, Бабаї, Високий, Південне та інших.

Дуже популярним, наприклад, був у районі хор Бабаївського сільбуду під керівництвом Мартиненка. Виступаючи 2 січня 1929 року на пленумі Харківського райвиконкому, колектив отримав схвальну оцінку. Райінспектура народної освіти рекомендувала його виступи в усіх сільбудах і хатах-читальнях району.

Щорічно в районі проводилися огляди та олімпіади самодіяльного мистецтва. Кращі колективи й індивідуальні виконавці нагороджувалися дипломами, цінними подарунками, поїздками на екскурсії, путівками в будинки відпочинку та санаторії.

На жаль, відсутність певної матеріальної бази не дозволяла культурно-освітнім закладам району повною мірою використати їх широкі можливості.

Велика увага приділялася розвитку фізичної культури і спорту в районі. Щороку проводилися "Естафети врожаю" та кущові спартакіади, на яких визначалися кращі фізкультурні колективи Харківського району.

За результатами таких змагань, наприклад, переможцями у 1931 році були визнані фізкультурні колективи Пісочина, Бабаїв і Рогані. Вони були нагороджені бібліотечками. В селах району створювалися футбольні команди, початок рахунку яких в 1932 році відкрила футбольна команда села Утківки, котру очолив капітан Волошин.

На території нинішнього Харківського району люди проживають кілька тисяч років, але кваліфікованою медичною допомогою населення користується лише трохи більше століття. До кінця XIX століття наші предки були беззахисними перед інфекційними хворобами, особливо епідеміями, адже жодного кваліфікованого лікаря на території району не було. Всі покладалися на волю Бога та вміння місцевих цілителів-знахарів.

Після буремних 1917-1920 років розпочалося становлення медицини в краї. Якщо в 1923-1924 рр. у Харківському районі одне лікарняне ліжко припадало на 2816 чол., то через рік співвідношення було вже 1: 2380. В середньому на одного медичного працівника доводилося 60-70 чол. хворих у день. Одна лікарняна дільниця в 1923-1924 рр. обслуговувала 19 тис. чол. населення, а в 1924-1925 рр. - 17 тис. чол. Одна сільська лікарня в 1923-1924 рр. припадала на 41 тис. чол. населення, а в 1924-1925 рр. – на 37 тис. Середній радіус охоплення населення медамбулаторіями складав 9 верст. І це при тому, що зарплата медпрацівників була дуже низькою - всього 50-55 крб.

Дача М.С.Коронацької, де з 1920 р. по 1971 р. працював Дім малюка № 2 (сел. Південне).

За даними 1926-1927 рр. в Харківському районі власні лікарні мали села Жихар і Циркуни, медичні дільниці були в Рогані, Хорошеві, Пилипівці, Васищеві і В.Данилівці. А в селищі Високому діяла медамбулаторія.

На початку 30-х років території усіх сільрад району вже мали свої медичні дільниці, лікарні або амбулаторії.

До Жовтневої революції ніхто навіть не мав уяви про дитячі садки та ясла на селі. Часто жінки й народжували дітей у полі, під копою. Вже в 1935 році дитячі ясла та садки були майже в кожному колгоспі, а на території кожної сільської Ради діяли фельдшерсько-акушерські пункти. У 1935 році кращими в районі серед колгоспних були ясла колгоспу ім. Сталіна Безлюдівської сільради. Тут перебувало 45 малюків, із них 13 - немовлят. В яслах і дитсадках створювалися належні умови для розвитку дітей.

На початку 20-х років в Україні внаслідок семи років воєн і розрухи з'явилося багато безпритульних дітей. Повернення до нормального життя вимагало рішучої боротьби з цим явищем. Оскільки ж такі діти досить часто перебували під впливом кримінальних елементів, то боротьбу з безпритульністю очолили органи ВЧК. У 1923 році на території району було організовано 2 дитячих будинки - в М. Данилівці і в Куряжі. Фінансова скрута в державі примушувала звертатися з проханням про допомогу до місцевого населення. У 1923 році в звіті про діяльність Харківського райвиконкому вказувалось, що для безпритульних жителями району зібрано 2757 крб. В 1924 р. для дитячих будинків тут збирали зерно, борошно, картоплю та ін. У 1927 році в зв'язку з продовольчою кризою райвиконком приймав рішення про надання екстреної допомоги дитячому будинку ім. Леніна, діти якого дуже голодували.

В новому аспекті питання про безпритульних дітей постало на початку 30-х років у зв'язку з безробіттям, колективізацією та голодомором.

Про масштаби цього явища говорить той факт, що на базі району в 1931 році дитячих будинків та інших закладів, що боролися з дитячою безпритульністю, було створено вже 6, а в 1937 році – 8: у селищах Південне, Покотилівка, Буди, Високий, селах Гійовка, Зелений Гай, Мала Данилівка, Утківка з кількістю дітей віком від 4 до 16 років 1430 чол. (1931 р.) і 1831 чол. (1937 рік).

Під кінець 30-х років проблему дитячої безпритульності в районі в основному було вирішено. Тисячі колишніх важких підлітків повернулися до нормального трудового життя, створили свої сім'ї. Це чудово показано в "Педагогічній поемі" А.С. Макаренка - одного з керівників Курязької дитячої колонії. За підтримки влади, профспілкових і комсомольських організацій з колишніх безпритульних дітей було створено кістяк колективу Харківського заводу "ФЕД".

ПОДВИГ РАТНИЙ, ПОДВИГ ТРУДОВИЙ (1941-1945 РР.)

Велика Вітчизняна війна заявила про свій початок 22 червня 1941 р. кровопролитними боями на західних кордонах країни, бомбовими ударами фашистської авіації по містах, військових стратегічних пунктах і залізничних вузлах прикордоння. Для жителів Харківського району, як і для всіх громадян Радянського Союзу, вона стала періодом найтяжчих випробувань, непоправних втрат і водночас ратного героїзму, трудових подвигів, самовідданої готовності відстоювати незалежність Батьківщини в боротьбі проти німецько-фашистських загарбників..

Перший важкий подих війни населення району відчуло вже 23 червня 1941 р., коли, відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р., розпочалася мобілізація військовозобов'язаних 1905-1918 років народження на території 14 військових округів, до яких входив і Харківський. Цього ж дня Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ "Про оголошення в деяких місцевостях СРСР військового стану". Сюди входила і територія Української РСР. В наступні дні та місяці в армію і військовий флот були призвані тисячі харків'ян. До районного військового комісаріату з'являлися сотні юнаків і дівчат з проханням зарахувати їх до діючих на фронтах підрозділів. У ненажерливе горнило війни йшли батьки й сини, старші й зовсім юні, не боячись, що можуть не повернутися додому, залишившись лише у пам'яті свого народу. Йшли з єдиною думкою - вигнати з рідної землі зухвалого жорстокого ворога, перемогти й повернутися до мирного життя. В 20-і числа червня 1941 р. близько 300 тисяч жителів Харківщини пішли на фронт. Друга хвиля масової мобілізації до діючої армії пройшла у лютому і березні 1943 р. під час короткочасного визволення району від німецько-фашистських загарбників, а третя - в серпні - вересні 1943 р., коли окупантів було вигнано остаточно.

Мобілізовані після короткочасної підготовки, а в ряді випадків, залежно від обставин на фронті, щойно сформовані підрозділи направлялися в центр воєнних дій.

У першій половині липня 1941 р. в районі розпочався запис добровольців до народного ополчення і формування його підрозділів. Здебільшого бійцями ополчення ставали робітники та службовці промислових підприємств і радгоспів. На середину липня в лавах народного ополчення Харківської області було вже понад 100 тисяч чоловік. Одночасно розпочав діяти винищувальний батальйон із добровольців, на який покладалося завдання охороняти підприємства й матеріальні цінності, вести боротьбу з ворожими диверсантами. Він був одним із 45 винищувальних батальйонів Харківської області. 29 липня постановою виконкому Харківської обласної Ради депутатів трудящих і бюро Харківського обкому КП(б) України були створені штаби місцевої протиповітряної оборони в 11 містах області та Харківському і Дзержинському районах.

В умовах війни життя країни підпорядковувалося заклику "Все для фронту! Все для перемоги!". У стислі терміни, відповідно до мобілізаційного плану, підприємства перебудовувалися на випуск продукції для потреб армії, оборони країни. Так, Мереф'янський склозавод перейшов на випуск пляшок для запалювальної рідини, що використовувалася для знищення фашистської військової техніки, а також тари для зберігання донорської крові, для ліків. Підприємства легкої і обробної промисловості розширили обсяги виготовлення різноманітних продуктів харчування для потреб армії. Залізничники Люботинського і Мереф'янського вузлів забезпечували безперебійну роботу всіх служб, просування військових ешелонів, перевезення народногосподарських вантажів, евакуйованого із західних областей населення і устаткування підприємств. В стислі терміни залізничники усували пошкодження колій, заподіяні фашистською авіацією.

На місця мобілізованих чоловіків у виробництво приходила молодь – юнаки і дівчата. За кілька тижнів вони освоювали спеціальності й разом із старшими виконували та навіть перевиконували щоденні завдання.

У надзвичайно напруженій обстановці працювали сільськогосподарські підприємства району – колгоспи і радгоспи. З цієї галузі мобілізація вилучила найбільшу частку працездатного населення. Щоб забезпечити безперебійну роботу техніки, в районі були організовані короткотермінові курси трактористів і комбайнерів, на які направлялися в переважній більшості юнаки та дівчата. Проблема нестачі робочої сили в колгоспах і радгоспах вирішувалася шляхом трудових мобілізацій працездатного населення міст і робітничих селищ району та м. Харкова, студентської і учнівської молоді. Здійснені заходи дали можливість до жовтня 1941 р. зібрати й здати на приймальні пункти урожай зернових і частково овочевих культур. Зокрема, 6 жовтня 1941 р. виконком Харківської обласної Ради депутатів трудящих прийняв постанову "Про забезпечення картоплею врожаю 1941 р. підприємств торгівлі та громадського харчування м. Харкова". Тут було сказано, що, зважаючи на незадовільний хід збирання картоплі в колгоспах приміських районів та радгоспів тресту приміських господарств і незадовільне виконання плану заготівлі картоплі для постачання м. Харкова, виконком Харківської обласної Ради депутатів трудящих зобов'язав виконкоми Рад депутатів трудящих Харківського, Дергачівського, Золочівського, Старосалтівського, Липецького і Зміївського районів залучити в порядку трудової повинності на копання картоплі в колгоспах і радгоспах все працездатне сільське населення. Виконком Харківської міської Ради зобов'язаний був забезпечити відрядження до колгоспів і радгоспів на збирання картоплі 6300 чол.

План заготівлі й вивезення картоплі передбачав отримання її від колгоспів – 23444 т, від радгоспів тресту приміських господарств - 11000 т. Закінчити копання і вивезення картоплі слід було до 20 жовтня. У постанові названі радгоспи, яким була потрібна допомога: імені XVII Партз'їзду, імені Сталіна, "Комунар", імені Червоної Армії, "Кутузівка" та інші.

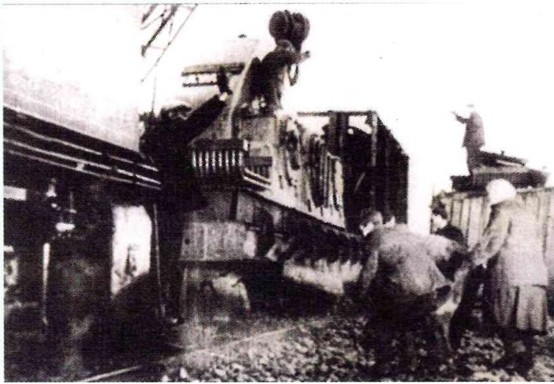
Район узяв посильну участь у створенні фонду оборони Батьківщини з грошовими внесками готівкою, перерахуванням натуральної плати в колгоспах. Зокрема, молодь організовано вийшла на Всесоюзні комсомольсько-молодіжні недільники 17 серпня і 7 вересня. В ці дні на підприємствах Харкова та на полях колгоспів і радгоспів працювали понад 700 тис. юнаків і дівчат. Зароблені гроші та трудодні були перераховані у Фонд оборони країни.

Трудящі району гаряче відгукнулися на звернення учасників мітингу Харківської швейної фабрики від 6 вересня 1941 р. організувати збір теплих речей для воїнів Червоної Армії.

Активною була участь харків'ян і в спорудженні укріплень. Коли в серпні 1941 р. виникла загроза перенесення воєнних дій на Лівобережну Україну, командування Південно-Західного фронту прийняло рішення про підготовку оборонних рубежів на території Харківщини. Для спорудження укріплень в обласному центрі та районах пройшли мобілізації працездатного населення: чоловіків від 17 до 65 років та жінок від 18 до 50 років. У серпні-вересні 1941 р. мобілізовані в Харківському районі люди і гужовий транспорт виконували оборонні роботи в районах Зачепилівки, Задонецького, Мерефи, Жихаря. Тут були задіяні близько 200 тисяч чоловік населення, понад 130 тракторів з плугами і більше 250 пар коней з волокушами.

На початку вересня 1941 р. становище на фронті ще більше ускладнилося. В ході проведення Київської оборонної операції радянські війська із запізненням були виведені на лівий берег Дніпра й потрапили в оточення. Нечисленними розрізненими підрозділами командири виводили бійців з оточення і з'єднувалися з діючими арміями. Більшість оточених потрапила в полон і полягла в боях. Виникла загроза захоплення ворогом Харківського промислового району і Донбасу.

В напрямку міст Краснограда і Харкова діяла ослаблена в тяжких оборонних боях 38-а армія, намагаючись зупинити просування ворога на схід.

У цих умовах слід було здійснити евакуацію у віддалені від фронту райони країни найбільш цінного обладнання промислових підприємств і установ, продовольчих запасів та сировини і, безумовно, населення. Організація евакуації покладалася на створені при райвиконкомах евакуаційні відділи. Широкомасштабна операція з евакуації, в якій брали участь працівники підприємств та військовослужбовці Харківського гарнізону, проходила з 16 вересня по 22 жовтня 1941 р. З обласного центру і районів області на схід було відправлено близько 30 тисяч вагонів різноманітних вантажів та 225 ешелонів з людьми - весь рухомий склад Харківського залізничного вузла. З радгоспів і колгоспів району евакуювалися трактори, відганялися табуни великої рогатої худоби, при наявності транспортних засобів вивозилося збіжжя. На 18 вересня з області було евакуйовано 4097 тракторів та 1452 мотори до комбайнів, 30,6 млн. пудів зерна, відігнано 505 тис. голів худоби. Все устаткування підприємств і установ, запаси сировини, матеріальні цінності, які не вдавалося вивезти, підлягали знищенню.

На початку жовтня 1941 р. бої перемістилися на територію Харківської області. Половинного складу підрозділи Червоної Армії без достатньої артилерійської, танкової та авіаційної підтримки, не зважаючи на героїзм бійців, не змогли зупинити просування в напрямку Харкова переважаючих у техніці та авіаційному прикритті фашистських дивізій. 19 жовтня 1941 р. вступив у дію наказ Верховного Головнокомандування про залишення міста Харкова і відведення підрозділів 38-ї армії на лівий берег Сіверського Дінця. З 20 по 24 жовтня 1941 р. підрозділи, що прикривали відхід основних сил армії, вели ар'єргардні бої в приміській зоні та на вулицях міста.

Територія Харківського району була захоплена фашистськими військами в період з 17 жовтня (селище міського типу Хорошеве) по 24 жовтня 1941 р. (с. Липці). На початку листопада фронт стабілізувався по р. Сіверський Донець. Для жителів району настали трагічні дні окупації.

Вся повнота влади на Харківщині в період окупації була зосереджена в руках німецького військового командування. У містах і районних центрах її здійснювали комендатури, спираючись на підпорядковані їм підрозділи польової жандармерії та солдатів і офіцерів, виділених зі складу армійських підрозділів.

Вже в перші дні окупації військова комендатура видала накази, які вимагали від населення під загрозою смертної кари не чинити жодних дій проти встановленого "нового порядку", виявляти і видавати комендантам військовослужбовців, комуністів і радянських активістів, партизанів та осіб, що надавали їм допомогу. За вбивство німецького військового передбачалося взяття в заручники 50-100 місцевих жителів і їх розстріл. Смертна кара загрожувала й тим, хто смів відмовлятися від співробітництва з німецькою владою або чинити саботаж. І це були не тільки погрози, а й реальність. У с. Покотилівка і хуторі Бобрів було розстріляно і повішено, померло від тортур в гестапівських та поліцейських катівнях 10 чол., на хуторі Байрак – 5 чол., в сел. Бабаї – 3 чол., у с. Сороківці – 2 чол., в хуторі Бражники – 1 чол., у м. Мерефа – 82 чол. і т. д. Всього в районі у період окупації були вбиті 844 мирні жителі[1].

Руїни школи №6 в м. Мерефі

[1]ДАХО. – Ф. П.2. – Оп.14. – Спр.99. – Арк.1.

У числі майже 15 тисяч харків'ян, в першу чергу євреїв, розстріляних гітлерівцями в кінці грудня 1941 р. – на початку січня 1942 р. в Дробицькому Яру (біля хутора М. Рогань, за 8 км від Харкова), були й жителі населених пунктів Харківського району. Керівництво фашистської Німеччини чітко дотримувалося плану знищення народів неарійського походження, який був розроблений ще до війни з Радянським Союзом. У таємній записці від 28 травня 1940 р. рейхсфюрера військ СС Гіммлера до Гітлера про стосунки з населенням східних областей вказувалося: "... Вже через кілька років, - гадаю, через 4-5, - поняття "кашуби"[1], наприклад, має стати невідомим, оскільки до того часу кашубська народність вже більше не існуватиме... Я сподіваюсь, що нам удасться повністю знищити поняття "євреї", тому що існує можливість масового переселення всіх євреїв до Африки або в яку-небудь іншу колонію. Дещо більше часу знадобиться для того, щоб на нашій території зникли такі народності, як українці, горяни[2] і лемки[3]. Все, що було сказано про ці окремі народності, ще більшою мірою стосується поляків"[4].

Усі промислові підприємства, колгоспи і радгоспи були оголошені власністю Німеччини. Останні одержали назву "державних маєтків" або "державних дворів", робота в яких була обов'язковою для місцевого населення. Вся виготовлена в таких господарствах продукція вилучалася на користь німецької армії. Промислові підприємства району роботу не відновлювали.

Але охопити пильним контролем все життя та працю населення на окупованих територіях німецькому командуванню було не під силу. Виходячи з цього, комендатури вдалися до формування озброєних підрозділів із місцевого населення для виконання поліцейських функцій. До їх складу залучалися особи, які заявляли про свою готовність допомагати у встановленні нової влади. Це були ті, хто в радянський час піддавався переслідуванням за карні злочини або політичні переконання, хто зневірився у можливості перемоги Радянської Армії у війні й повірив у вічність встановлюваного "нового порядку" та шукав у ньому своє місце. Слід підкреслити, що ставлення населення до так званої "української поліції" було відверто негативним, "шуцмани" характеризувалися як помічники окупантів і за ревну службу нарікалися зрадниками.

Одночасно зі створенням поліції окупаційні власті в містах, селищах міського типу та селах формували допоміжні органи влади – міські й селищні управи, очолювані старостами. Вони мали накази і розпорядження комендатур. Ніяких самостійних дій управам не дозволялося. Всі свої рішення вони повинні були узгоджувати з районним комендантом.

Діяльність будь-яких політичних партій, навіть відверто антирадянських, як і громадських організацій, окупантами заборонялася. В кінці 1941 р. була здійснена спроба організувати й легалізувати діяльність місцевого дворянства, яке сподівалося, що німецька влада відновить самодержавну Російську імперію. Спробували згуртуватися в Харкові й українські націоналісти - як місцеві, так і прибулі до міста нелегально діючі похідні групи Організації українських націоналістів. Ці нечисленні угрупування постійно вступали між собою в суперечки, претендуючи на керівні посади у міській управі. Діяльність груп перебувала під контролем німецької комендатури та служби безпеки, і навіть найменші натяки на відродження української державності з боку націоналістів докорінно придушувалися репресивними заходами і категоричною забороною політичної діяльності.

В умовах жорстокого переслідування спроб відродження українського національного руху націоналісти почали згуртовуватися навколо Громадського комітету, який відмовлявся від політичної діяльності, закликав українців до співпраці з окупантами щодо налагодження нормального життя в місті, створення установ для постачання населенню продуктів харчування. Комітет також виступив ініціатором розширення української культурно-освітньої справи, створення осередків "Просвіти" - організації культурно-освітницької спрямованості - й надання матеріальної допомоги своїм членам. Так, у м. Мерефі організувався самодіяльний хоровий колектив-капела, який дав кілька концертів для населення[5]. На сільські райони діяльність вказаних груп не поширилася, а спроби активістів залучити нових членів зустрічалися з байдужістю або презирливо-ворожим ставленням більшості.

Та встановлений терористичний окупаційний режим, а по суті цілеспрямована політика геноциду, не зупинили опір радянських людей. Ще в липні-серпні 1941 р. партійні органи та органи НКВС почали формування партизанських загонів і підпілля, які повинні були діяти в разі захоплення Харківщини німецькими військами. На жаль, здійснювалися ці заходи недостатньо продумано, без належного забезпечення

[1]Західнослов'янська народність, що живе в Польщі.
[2]Етнічна група чехів, яка проживає на заході Моравії (Чехії).
[3]Одна з етнічних груп західних українців.
[4]Дашичев В.И. Банкротство стратегии германского фашизма. Ист. очерки. Док. и материалы. – М., 1973. – Т.1. – С. 59.
[5]Харьковщина в годы Великой Отечественной войны. Хроника событий. – Х. – 1995. – С. 56.

необхідною технікою й озброєнням, підготовки, підбору людей і врахування обставин, що можуть виникнути у ворожому тилу. Але, не дивлячись на труднощі, перш за все, велику кількість в області ворожих військ і каральних органів та складні природні умови, партизанські загони Харківщини бойовими діями заявили про своє існування. Загін під керівництвом командира - голови колгоспу сел. Бабаї О.П. Камишана і комісара - голови радгоспу І.О. Дзюби в складі 21 бійця, застосовуючи тактику дій невеличкими групами, 27 жовтня 1941 р. здійснив першу диверсію на шляху Мерефа – Харків. Мінами були підірвані 3 німецькі машини з солдатами і боєприпасами. За два наступні місяці партизани загону О.П. Камишана знищили 21 машину, 18 підвід з продовольством. Під час нападів на охорону транспорту було вбито 147 німецьких солдатів та офіцерів і 10 поліцаїв[1]. У січні-лютому 1942 р. в боях з карателями загін О.П. Камишана втратив 10 бійців і змушений був перенести дії на територію Зміївського і Балаклійського районів. Окупантам вдалося захопити комісара загону, тяжко пораненого І.О. Дзюбу, який був страчений прилюдно в лютому 1942 р. у м. Зміїв.

У надзвичайно складних умовах прифронтової смуги довелося діяти на території району Липецькому партизанському загону під командуванням І.Н. Парнюка (комісар О.С. Коротких). Цей загін не тільки здійснював напади на окремі тилові підрозділи фашистської армії, але й виконував завдання розвідувального характеру на правому березі Сіверського Дінця для командування 6-ї армії.

Територією Харківського району двічі, у 1941 і 1942 рр., проходив з боями партизанський загін під командуванням І.Й. Копьонкіна. 26 січня 1942 р. партизанський загін І.М. Кулішова атакував німецький каральний загін біля Мерефи. Було вбито понад 100 солдатів і офіцерів ворога, захоплені трофеї. Всього в січні 1942 р. партизани цього загону знищили до 300 фашистських солдатів і офіцерів. А в червні 1942 р. партизани Харківського району підірвали в Безлюдівському бору німецький склад з боєприпасами.

Дії партизанів постійно одержували підтримку місцевих радянських патріотів, які, незважаючи на погрози й розстріли, передавали партизанам відомості про ворожі війська і поліцію, постачали продукти харчування, лікували й переховували поранених бійців.

У зв'язку з низкою несприятливих обставин і прорахунками керівництва створене ще до окупації більшовицько-радянське підпілля розгорнути діяльність в районі не змогло. Але разом з тим десятки патріотів поодинці або невеликими групами вступали в бій з окупантами та їх спільниками. В числі таких була група, організована в березні 1943 р. у сел. Лідне (тоді Харківського району) вісімнадцятирічною медичною сестрою М.Т. Кисляк. Разом з друзями Марія допомагала вилікуватися пораненим у боях червоноармійцям, що залишилися за лінією фронту. Члени групи поширювали листівки з повідомленнями радянського інформаційного бюро, вбили есесівського офіцера. За підозрою в підпільній діяльності М.Т. Кисляк і двох її товаришів Ф.Д. Руденка і В.А. Бугрименка заарештували, а після кількаденного катування повісили 18 червня 1943 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 травня 1965 р. М.Т. Кисляк посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Жителі сел. Бабаї Т. Жогленко, М. Бородій, Я. Анацький, О. Панченко постійно інформували загін О.П. Камишана про дії німців і поліцаїв, постачали партизанам продукти, поширювали партизанські листівки[2]. В с. Липці юна патріотка М.Я. Даниленко переховувала розвідників Червоної Армії, передавала продукти харчування партизанам, за їх дорученням виконувала обов'язки зв'язківця. Переховували й допомагали перейти лінію фронту радянським бійцям, що виходили з оточень або були поранені, жителі Пісочина В.С. Забашта і В. Солошенко.

У м. Люботин за розповсюдження серед населення відомостей про наступальні операції Червоної Армії був повішений поліцією юнак Ваня Бабич.

Розслідуваннями злочинів німецько-фашистських окупантів на території Харківської області з жовтня 1941 р. по серпень 1943 р. займалась Харківська обласна надзвичайна державна комісія. Комісія установила, що в загальному підсумку в Харківському районі було розстріляно, повішено і закатовано 844 радянських громадян, в тому числі: чоловіків – 470, жінок, старих, дітей – 164, бійців Червоної Армії – 210[3]. 15-18 грудня 1943 р. в Харкові у військовому трибуналі 4-го Українського фронту проходив судовий процес у справі про звірства німецько-фашистських загарбників на території Харкова і Харківської області в період їх тимчасової окупації. На процесі було встановлено, що звірства й насильства здійснювалися дивізіями СС "Адольф Гітлер" і "Мертва голова", німецькими каральними органами, Харківською зондеркомандою СС, групою німецької таємної польової поліції м. Харкова та ін. До суду були притягнуті чотири карателі. Суд виніс вирок - стратити їх через повішення.

[1]Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу. 1941-1945 рр. – К., – 1967. – Т.1. - С. 349.
[2]Бабаї. Зб. док. і матеріалів. – Х., - 1993. - С. 60.
[3]ДАХО. – Ф.П-2. – Оп. 14. – Спр. 99. – Арк. 1.

Більшості харків'ян у період окупації щоденно загрожували розправи за будь-які порушення встановленого "нового порядку", їх життя було сповнене пошуків засобів виживання в умовах, коли не існувало ніякої системи постачання продуктів харчування з боку владних структур.

Як вже зазначалося, в довоєнні роки значна кількість населення приміської зони працювала на підприємствах і в установах Харкова. В результаті евакуації, воєнних дій та спланованого виведення з ладу устаткування, яке не вдалося вивезти на схід, щоб не дати ворогові використати потенціал Харківського промислового району, тисячі жителів втратили роботу, а отже й основний засіб існування для себе та членів сімей.

Окупаційні власті взялися, в першу чергу, за відродження сполучення Харківського залізничного вузла. На роботи "перешивання" колій за європейськими вимогами ширини німці й поліцаї виганяли місцевих жителів та військовополонених. І тільки на початку січня 1942 р. до Харкова прибули перші потяги. Перевезення залізницею населення заборонялося.

У таких умовах жителі району, як і обласного центру, вже в листопаді 1941 р. змушені були вдаватися до так званої "мінки" – піших походів у більш віддалені райони Харківської й суміжні райони Сумської, Полтавської і Дніпропетровської областей. У цих походах речі промислового виробництва, насамперед, одяг і білизна, обмінювали на продукти харчування. Санчатами взимку, а влітку возиками, із торбами за плечима, не дивлячись на те, що існувала загроза конфіскації виміняного поліцаями, з міст і селищ потяглися тисячі мінял. Але до таких дій вдавалися ще не остаточно знесилені люди, літні ж та одинокі прирікалися на голодну смерть. Смертність у Харкові й приміських селищах взимку 1941-1942 рр. обраховувалася десятками тисяч чоловік. Тільки в Харкові міська управа зареєструвала померлих від голоду близько 14 тис. чоловік. Поза цими офіційними даними померлих від голоду нараховувалися нові тисячі похованих без реєстрації.

В дещо кращому становищі переживали окупаційний період харків'яни, що працювали на підприємствах сільськогосподарського виробництва. Перш за все вони користувалися вирощеними на присадибних ділянках продуктами, мали домашніх тварин і птицю, одержували натуральну плату з врожаю. Але й цей мізер муляв очі окупантам. Реквізиції, а точніше - грабунок, були звичайним явищем. Німецькі солдати без будь-яких пояснень, найчастіше погрожуючи зброєю, могли вилучити у селянина все, що заманеться. Так в сел. Березівка солдати забрали корову в однієї колгоспниці. Господарка просила залишити її, оскільки нічим буде годувати п'ятьох дітей. На очах у матері окупант із автомата застрелив трьох дітей і заявив, що вона може тепер обійтися й без корови, адже дітей залишилося тільки двоє[1].

З літа 1942 р. в районі, як і на всій території України, встановлювалися 12 видів податку – від податку на утримання собаки до обов'язкового здавання молока на молочарню, понад 800 літрів протягом року. Сплату податків контролювали старости та поліцаї.

Вже в кінці 1941 р., а відчутніше в 1942 р., німецькі мілітаризовані промисловість та сільське господарство стали відчувати гостру нестачу робочої сили. Війна непередбачено затягувалася, вимагала нових резервів для армії. Фашистський уряд Німеччини ухвалив рішення про ліквідацію браку робочої сили шляхом примусової мобілізації працездатного населення на окупованих територіях. В гучних агітаційних кампаніях німецько-фашистська пропаганда, а разом з нею й деякі українські газети (в Харкові "Нова Україна") закликали молодь їхати до Німеччини, обіцяючи високий рівень життя, цікаву роботу, знайомство з європейською культурою. На Харківській міській біржі була оголошена реєстрація кваліфікованих робітників для виїзду до Німеччини. Та харків'яни не вірили в обіцянки влади. Вони вже встигли переконатися, що принесли в їх дім фашистський порядок і "культура", - принизливе ставлення до "нижчої слов'янської раси", коли кожний місцевий житель чув із вуст окупанта презирливе "русіше швайне" (російська свиня). В таємному циркулярі командуючого окупаційними військами в Україні генерала Кітцінгера говорилося, зокрема: "Українець був і залишається для нас чужинцем. Кожен простий, довірливий інтерес до українців та їх культурного існування наносить шкоду і послаблює ті істотні риси, яким Німеччина зобов'язана своєю могутністю та величчю"[2]. Перші листи "остарбайтерів" з Німеччини доповнювали уявлення харків'ян про життя та роботу в обіцяному "раю".

Слід зазначити, що в числі перших від'їжджаючих до Німеччини були й такі, хто повірив у пропагандистські обіцянки. В числі "добровольців" більшість складали ті, хто вбачав у поїздці до Німеччини порятунок від голодної смерті.

---

[1]Харківський район. Збірник документів і матеріалів. – Х. – Фоліо. – 1994. – С. 86.
[2]Харьковщина в годы Великой Отечественной войны: хроника событий. – Х. – 1995. – С. 53.

Підлітки, яких везли до Німеччини у липні 1942 р. із селищ Південне, Березівка, Буди. (в центрі - німецький наглядач)

Досить швидко окупанти переконалися в зростаючому опорі населення й перейшли до набору робочої сили насильницькими методами. В одному з наказів військової влади повідомлялось: "Особи, що ухилятимуться від вербування і ховатимуться, будуть вважатися партизанами й саботажниками. Батьки цих осіб будуть відправлені до Німеччини замість дітей, а на всю сім'ю накладеться штраф". У населених пунктах на вулицях або базарах окупантами влаштовувалися облави, й затриманих молодих людей під охороною направляли в пункти збору робочої сили для відправлення до Німеччини. 17-річна жителька м. Мерефи Г. Удовиченко свідчила: "Був оголошений добровільний набір до Німеччини. Але оголошення не допомогло, добровольців не виявилося. Тут показали себе перші підлабузники, перші помічники німців – поліцаї. Вони вдень і вночі "полювали", ловили своїх же земляків і , радіючи з цього, віддавали їх до рук німців"[1].

У результаті насильницьких дій до Німеччини з м. Мерефи було відправлено 472 чол., з м. Люботина - понад 400 чол., з сел. Бабаї – 230 чол. і т. д. Всього з району примусові роботи на промислових підприємствах, в поміщицьких економіях і господарствах німецьких фермерів виконували 3658 чол. Серед "остарбайтерів" була 671 дитина до 16-річного віку. Не всім харків'янам вдалося вижити в умовах, близьких до концтабірних, і повернутися на Батьківщину. Сьогодні в районі налічується 1207 "остарбайтерів" і в'язнів концтаборів, які одержують від уряду Федеративної Республіки Німеччини за каторжну роботу і моральне приниження в роки війни запізнілу компенсацію.

Сподівання на ліквідацію "нового порядку" і звільнення окупованих територій населення покладало на Червону Армію, , в якій мужньо билися з ворогом сини, батьки, рідні, товариші по праці в довоєнні роки.

Перший промінчик надії на визволення з'явився в травні 1942 р. під час Харківської наступальної операції, коли підрозділи 38-ї армії у наполегливих боях форсували Сіверський Донець в районі Вовчанська – Старого Салтова, примусивши ворога залишити села Тернову, Веселе, Липці, Черкаські Тишки, Циркуни. Але німецьке

[1]Мерефа. Зб. док. і матеріалів. – Х., 1996. – С. 102.

командування, забезпечивши перевагу своїх сил, зупинило наступ радянських підрозділів, які перейшли до оборонних боїв, що й стало початком тяжкої трагедії військ Південно-Західного фронту. Відступаючі війська чинили впертий опір. На околиці села Веселе 16 травня 1942 р. артилерійська дивізія під командуванням старшого лейтенанта В.К. Харазія вступила у бій з 70 фашистськими танками. За кілька годин артилеристи підбили й знищили 30 ворожих танків, з них 8 – особисто командир. Пряме попадання снаряда обірвало життя мужнього сина абхазького народу. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 2 червня 1942 р. В.К. Харазію було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

В червні 1942 р. територія Харківської області повністю була захоплена гітлерівцями. Але після переможної Сталінградської битви, що стала переломним моментом у ході Великої Вітчизняної війни і початком масового вигнання німецької армії з території Радянського Союзу, сподівання на визволення для населення Харківщини стало реальністю. Війська Воронезького фронту в складі 40-ї, 69-ї та 3-ої танкової армій при підтримці Південно-Західного фронту 14 лютого з боями підійшли до Харкова. Загроза оточення змусила окупантів 15 лютого 1943 р. поспішно залишити місто. Повністю територія Харківського району була звільнена від гітлерівських військ 13-24 лютого 1943 р.

Однак досягнутий успіх закріпити не вдалося. Відчуваючи гостру нестачу в людських резервах, а особливо в техніці, радянські війська змушені були 3 березня 1943 р. перейти до оборони.

Командування німецько-фашистського угрупування Харківського напрямку, забезпечивши перевагу в танках та авіації, почало тіснити радянські війська. Бої набули надзвичайно тяжкого, кровопролитного характеру. Воїни проявляли героїзм і самопожертву, захищаючи кожний клаптик рідної землі. 7 березня 1943 р. в бою між роз'їздом селища Первомайське і Старим Люботином єфрейтор І.П. Абдулов очолив роту, замінивши загиблого командира, вмілими діями вивів бійців з оточення. В бою герой загинув. Посмертно 26 жовтня 1943 р. І.П. Абдулову було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Блискуче розправився з ворожою технікою в березні 1943 р. сержант-артилерист С.С. Разін. В оборонних боях під Люботином, Коротичем, Пісочином і Васищевим обслуга гармати під його командуванням, прикриваючи радянські підрозділи, знищила більше 10 танків і бронетранспортерів ворога, кілька гармат. 7 серпня 1943 р. С.С.Разіну було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

12 березня 1943 р. на дорозі між Пісочином і Коротичем артилерійська батарея 30-ї стрілецької дивізії зупинила просування фашистських танків в напрямку до Харкова. 19-річний наводчик гармати М.С. Карнаков підбив кілька танків і, будучи тяжко пораненим, продовжував вести вогонь, навіть коли загинула вся обслуга. В останню хвилину, тоді, як гітлерівці наблизилися до гармати, герой підірвав себе гранатою. 7 серпня 1943 р. М.С. Карнакову було посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Останніми 21 березня 1943 р. залишали Харківський район підрозділи, що прорвали кільце ворожого оточення на території селища Харківського тракторного заводу.

Другий окупаційний період був для харків'ян ще жахливішим. Гітлерівські солдати, здебільшого з підрозділів СС, жорстоко мстилися за отримані поразки. Розстріли мирних жителів стали

масовими. Окупанти почали усвідомлювати, що встановлена ними влада хистка. Їх політика спрямовувалася на вивезення в Німеччину якомога більшої кількості матеріальних цінностей, відправлення в рабство найпрацездатнішої молоді.

Сподівання населення на остаточне вигнання окупантів з України посилилося в дні переможної Орловсько-Курської битви, завершальним етапом якої стала Бєлгородсько-Харківська наступальна операція Радянської Армії. Метою операції був розгром ворожого угрупування і створення умов для визволення всієї Лівобережної України. Операція розпочалася 3 серпня 1943 р. При її підготовці командування Воронезького і Степового фронтів забезпечило на ділянках прориву ворожої оборони перевагу в артилерії, танках, літаках і людських резервах. Оборонні позиції гітлерівців були прорвані в районах Бєлгорода, Чугуєва і Вовчанська. Розпочалося просування військ Воронезького фронту до Харкова. 11 серпня було перерізано залізничну колію до Полтави в районі станції Ков'яги. 10 серпня 1943 р. наступаючі підрозділи Степового фронту звільнили с. Липці і вийшли до зовнішнього оборонного обводу німецьких військ м. Харкова, а 17 серпня зав'язали бої на околицях міста. Над харківським угрупуванням ворога нависла загроза оточення. Намагаючись уникнути його, гітлерівці почали відводити свої війська з міста і околиць. Відступ супроводжувався мінуванням, підпалами й підривом промислових та житлових будівель, транспортних магістралей.

Мітинг трудящих Харкова, присвячений визволенню міста. На трибуні І.С.Конєв, М.С. Хрущов, Г.К. Жуков,

22 серпня командуючий Степовим фронтом І.С. Конєв дав наказ розпочати нічний штурм ворожих позицій. На світанку 23 серпня був звільнений від гітлерівців центр міста, а до кінця дня – все місто, селища Жихар та Безлюдівка.

Наказом Верховного Головнокомандуючого десяти дивізіям Степового фронту було присвоєно найменування "Харківських". На честь визволителів Харкова у Москві пролунали 20 артилерійських залпів з 224 гармат.

Наступ радянських військ продовжувався. 5 вересня 1943 р. вся територія Харківського району, а 20 вересня територія всієї області були звільнені від окупантів.

Тисячі воїнів-визволителів Харківщини, які виявили мужність і героїзм в боях, були нагороджені орденами та медалями. 50 – удостоєні звання Героя Радянського Союзу, 6 із них здійснили подвиги в Харківському районі.

14-15 серпня 1943 р. бійці піхотної роти 299-ї стрілецької дивізії під командуванням старшого лейтенанта В.П. Петрищева оволоділи висотою 201,7 на околиці с. Польова поблизу Люботина і утримували її до підходу підкріплення, відбиваючи безперервні атаки піхоти й танків ворога. Командиру роти В.П. Петрищеву, бійцям В.Ю. Бреусову, Г.П. Поліканову і молодшому лейтенанту В.В. Женченку Указом Президії Верховної Ради СРСР від 1 листопада 1943 р. було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

16 серпня 1943 р. поблизу сел. Васищеве командир піхотного взводу С.М. Орєшков закрив тілом амбразуру ворожого дзоту, звідки кулеметний вогонь зупиняв просування підрозділу. Подібний подвиг 24 серпня 1943 р. здійснив старший сержант А.І. Ощепков у бою в районі сел. Буди. Указами Президії Верховної Ради СРСР від 20 грудня 1943 р. і 10 березня 1944 р. цим воїнам (посмертно) було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

В оборонних боях 1941-1942 рр., стратегічних наступальних операціях Радянської Армії 1943-1945 рр. уродженці Харківського району проявляли неабияку мужність і майстерність у володінні зброєю. За особистий героїзм, виявлений у боях з ворогом, звання Героя Радянського Союзу було присвоєне уродженцям селищ Безлюдівка (Р.І. Левицький та І.Я.Підкопай), Бабаї (П.О. Потапенко та С.Ф. Ярмак), Артемівка (В.П. Мірошниченко), Високий (О.Л. Пшеничко) та Південне (Б.Т. Тасуй). Вони до кінця виконали свій військовий обов'язок та залишились вірними присязі.

Герой Радянського Союзу
Курячий К.М.

Герой Радянського Союзу
Тасуй Б.Г.

Герой Радянського Союзу
Мірошниченко В.П.

Герой Радянського Союзу
Орєшков С.М.

Герой Радянського Союзу
Кубишкін П.А.

Двічі Герой Радянського Союзу
Слюсаренко З.К.

Після закінчення війни повернулися до мирної праці Герої Радянського Союзу М.Ф. Денчик, Ю.Я. Чепіга - уродженці Люботина, П.А. Кубишкін з Васищевого, О.О. Пасько з Високого, двічі Герой Радянського Союзу З.К. Слюсаренко з Мерефи. Повними кавалерами ордена "Слава" стали уродженець Буд П.В. Зінов'єв та Г.П. Чуріков із Покотилівки.

Бої за Харків та околиці міста були важкими, кровопролитними. В цих оборонних і наступальних битвах віддали життя понад 150 тисяч воїнів Радянської Армії. Тіла 14965 воїнів покояться в 69 братських могилах на території району. На могильних плитах викарбувано імена 6646 полеглих. Імена 8319 загиблих у боях залишаються невідомими. Районний військовий комісаріат, ветеранська організація, створені на громадських засадах пошукові групи продовжують пошук з метою встановлення прізвищ полеглих воїнів у архівних установах Російської Федерації та шляхом опитування учасників боїв на території району. На місцях поховань встановлені пам'ятники і пам'ятні знаки, до яких приходять тисячі людей, щоб вклонитися пам'яті тих, хто віддав життя за свободу своєї Батьківщини.

Але спокійному мирному життю, можливості вшанування світлого подвигу радянських воїнів передувала, безперечно, одна з особливих дат в історії району - День визволення.

З невимовною радістю зустрічали жителі воїнів-визволителів, перед очима яких постали знищені й спалені населені пункти, заводи, господарські споруди колгоспів і радгоспів.

У м. Мерефі були зруйновані всі підприємства: склозавод, електростанція, млин, спиртзавод, механічні майстерні, промислові артілі, 4 приміські радгоспи і 2 колгоспи. В м. Люботині майже цілком були стерті з лиця землі виробничі об'єкти залізничного вузла, підприємства, школи, багато житлових будинків. Не працювали Роганська паперова фабрика, Бабаївський спиртзавод. Була знищена та зіпсована вся техніка МТС.

Хроніка захоплення німецько-фашистськими окупантами та визволення Радянською Армією населених пунктів Харківського району[1]

№	Найменування населеного пункту	Дата окупації	Дата визволення
1	Бабаї, смт.	23 жовтня 1941 р. 13 березня 1943 р.	18 лютого 1943 р 28 серпня 1943 р.
2	Безлюдівка, смт.	22 жовтня 1941 р. 13 березня 1943 р.	16 лютого 1943 р 23 серпня 1943 р.
3	Березівка, смт.	23 жовтня 1941 р. 16 березня 1943 р.	2 березня 1943 р. 29 серпня 1943 р.
4	Буди, смт.	20 жовтня 1941 р. 12 березня 1943 р.	20 лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
5	Васищеве, смт.	20 жовтня 1941 р. 17 березня 1943 р.	16 лютого 1943 р. 18 серпня 1943 р.
6	Високий, смт.	22 жовтня 1941 р. 13 березня 1943 р.	18 (19) лютого 1943 р. 28 серпня 1943 р.
7	Жихар, смт.	20 жовтня 1941 р. 14 березня 1943 р.	16 лютого 1943 р. 23 серпня 1943 р.
8	Комарівка, смт.	21 жовтня 1941 р. 15 березня 1943 р.	19 лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
9	Коротич, смт.	21 жовтня 1941 р. 16 березня 1943 р.	16 лютого 1943 р. 28 серпня 1943 р.
10	Липці, село	29 жовтня 1941 р. 13 березня 1943 р.	13 лютого 1943 р. 11 (10) серпня 1943 р.
11	Люботин, м., зал. стан.	20 жовтня 1941 р. 8 березня 1943 р.	19 лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
12	Мерефа, м., зал. стан.	21 жовтня 1941 р. 9 березня 1943 р.	19 лютого 1943 р. 5 (4) вересня 1943 р.
13	Пісочин, смт.	20 жовтня 1941 р. 14 березня 1943 р.	17 (19) лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
14	Південне, смт., зал. ст.	21 жовтня 1941 р. 15 березня 1943 р.	24 лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
15	Покотилівка, смт., зал.	20 жовтня 1941 р. 21 березня 1943 р.	19 лютого 1943 р. 29 серпня 1943 р.
16	Рогань, смт.	23 жовтня 1941 р. 10 березня 1943 р.	9 (13) лютого 1943 р. 12 (13) серпня 1943 р.
17	Хорошеве, смт.	17 жовтня 1941 р. 10 березня 1943 р.	22 лютого 1943 р. 28 серпня 1943 р.

Збитки від окупації, заподіяні радгоспу ім. Фрунзе, становили 5647,2 тис. крб., а радгоспу 12-го партз'їзду в с. Сороківка – 3593,7 тис. крб. Сума знищеного майна – приміщень, техніки, худоби і вивезеного збіжжя в радгоспі "Кутузівка" с. Циркуни - становила 2542,3 тис. крб.

У с. Лизогубівка до війни в колгоспі та господарствах колгоспників нараховувалося близько 500 голів великої рогатої худоби. Після вигнання окупантів у селі залишилася лише одна корова. З такої ж кількості голів великої рогатої худоби в сел. Васищеве залишилося 6 корів.

58 діючих до 1941 р. початкових і середніх шкіл району були зруйновані. Були спалені або знищені 11 клубних приміщень, не працювала жодна з бібліотек району.

Загальні збитки, заподіяні Харківському району німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, становили 2021929 тис. крб.[2]

З перших днів визволення жителі району приступили до відродження народного господарства, розглядаючи свою працю як внесок у загальну боротьбу проти агресора, вигнання окупантів з території всієї країни і переможне завершення війни. Організовували роботу з відбудови відновлені партійні комітети, виконкоми міських, селищних та сільських Рад, комсомольські й профспілкові організації. Методи партійно-радянського керівництва в умовах війни набули чітко визначеного командного характеру, беззастережного виконання вказівок партійних органів у всіх ланках державно-господарської системи. Обов'язки перших секретарів районного комітету партії після вигнання окупантів виконували П.П. Сіроокий

[1]Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: Збірник документів і матеріалів. - К., 1963. - С. 429-437.
[2]ДАХО. – Ф. П –2. – Оп. 14. – Спр. 98. – Арк. 93-96.

(червень 1943 р. – лютий 1944 р.), А.Х. Бутко (березень 1944 р. – вересень 1944 р.), О.П. Масленніков (вересень 1944 р. – листопад 1946 р.). Головами виконавчого комітету районної Ради працювали С.І. Ставишевський (вересень 1943 р. – жовтень 1944 р.) та М.М. Лущицький (жовтень 1944 р. – грудень 1950 р.).

Першочергове завдання, поставлене керівництвом, передбачало допомогу фронту, зокрема в наведенні переправ, будівництві мостів, ремонті доріг, постачанні продовольства. До виконання таких робіт восени і взимку 1943 р. були залучені тисячі жителів району. Одночасно йшла відбудова залізниці, налагодження продовольчого постачання й діяльності навчальних закладів та лікарських установ.

Збитки в натуральному вираженні з деяких видів майна

Види майна	**Кількість розграбованого, зруйнованого та знищеного майна**
Житлові споруди	1069 штук, 17848 м^2
Надвірні будівлі	794 штук, 51610 м^2
Коні	627 голів
Корови	865 голів
Молодняк великої рогатої худоби	571 голова
Свині	476 голів
Вівці та кози	380 голів
Птиця	17709 штук
Бджоли	357 сімей
Багаторічні насадження	863 штуки
Зерно	2821 центнер
Борошно	448 центнерів
Картопля та овочі	2160 центнерів
Інше	2578 центнерів
Цінні речі (золото, срібло)	На суму 964925 крб.

З відновленням у вересні 1943 р. залізничного сполучення тисячі жителів Харківського району включилися в роботу з відбудови велетнів машинобудування та установ у м. Харкові. Ось лише один приклад. 25 вересня 1943 р. виконком Харківської міської Ради депутатів трудящих прийняв постанову "Про відбудову Харківського електромеханічного заводу імені Сталіна". Для виконання робіт було мобілізовано 1800 чол. працездатного населення із семи районів міста, а також 200 чол. з Харківського району[1]. З 1 жовтня 1943 р. в школах району розпочалися заняття (часто в недостатньо пристосованих для навчання приміщеннях).

У вересні-жовтні 1943 р. була відновлена карткова система постачання продуктами харчування працюючих на промислових підприємствах, в радгоспах і установах та їх утриманців.

У надзвичайно тяжких умовах розпочиналася відбудова сільськогосподарського виробництва. В колгоспах і радгоспах району не вистачало робочих рук, майже повністю були відсутні техніка, тяглова сила. Необхідно було в стислі терміни провести збирання та обмолот зернових, збирання овочевих культур, які не встигли знищити або вивезти окупанти. Щоб виконати цю роботу, Харківський обласний виконавчий комітет оголосив трудову мобілізацію працездатного населення, не зайнятого в промисловому виробництві. У колгоспи й радгоспи направлялися тисячі жителів міст і селищ, які вручну разом із працівниками колгоспів і радгоспів виконували завдання із збереження врожаю.

Наприкінці 1943 р. в районі відновили роботу всі колгоспи, радгоспи, МТС. До них зі східних районів СРСР почала надходити державна допомога технікою, посівним матеріалом. Як братерська підтримка передавалася й худоба для тваринницьких ферм у потерпілі від окупації райони. На 20 липня 1944 р. в

[1]ДАХО. – Ф. Р – 408. – Оп. 11. – Спр. 1. – Арк. 233.

Харківську область таким чином надійшли 11330 голів великої рогатої худоби, 15718 овець, 1084 свині, 2720 коней із Казахської РСР, Киргизької РСР, Узбецької РСР, Башкирської АРСР, Бурят-Монгольської АРСР, Куйбишевської, Горьківської, Саратовської, Оренбурзької, Пензенської областей РФСР та Північного Кавказу. Також було реевакуйовано на Харківщину з інших областей СРСР 3139 голів великої рогатої худоби, 2842 вівці, 611 коней. Завдяки допомозі держави й наполегливій праці трудівників сільського господарства колгоспи та радгоспи району в 1944 і 1945 роках виконали планові завдання сівби, догляду і збирання врожаю.

У роки війни та перші післявоєнні роки частину земель сільськогосподарського призначення передавали у тимчасове користування колективам промислових підприємств м. Харкова для створення допоміжних господарств, продукція яких надходила до відділів робітничого постачання для реалізації працюючим. Всі роботи в допоміжних господарствах організовувалися й виконувалися робітниками та службовцями підприємств. У приміській зоні земля відводилася й під городи харків'ян. Ці заходи певною мірою сприяли справі продовольчого постачання населення міст і робітничих селищ.

До закінчення війни темпи відбудовних робіт в районі набули зростаючого розмаху і швидких темпів. Так, у м. Мерефі до кінця 1944 р. з 10 зруйнованих підприємств до ладу стали 5. Щоб прискорити хід відбудови, оголошувалися недільники, під час яких працездатне населення, учнівська молодь та власне працюючі на підприємствах розбирали завали на згарищах, лагодили дороги, ремонтували житлові приміщення, школи і т. ін. Влаштовувалися недільники, учасники яких цілеспрямовано допомагали сім'ям, чиї годувальники полягли в боях з ворогом, а також військовослужбовцям та інвалідам війни.

До середини 1946 р. район майже досягнув довоєнних показників промислового та сільськогосподарського виробництва.

Урочисто відзначили харків'яни першу річницю визволення Харкова і Харківщини від німецько-фашистських окупантів. 23 серпня 1944 р. на майдані ім. Дзержинського була відкрита виставка "Визволена Харківщина". Тут розбили виставкове містечко з різноманітними павільйонами та стендами, спорудами, клумбами. Велетенську клумбу перед будинком Держпрому вінчала 35-метрова вежа, на якій майорів червоний прапор. У павільйонах і на стендах робітники та колгоспники Харківщини, зокрема Харківського району, демонстрували свої досягнення у відбудовчій праці. Тут було все: від снопа пшениці і яблук - до трактора.

Внесок трудящих району у досягнення Перемоги вимірювався не тільки самовідданою працею, але й участю в масових патріотичних рухах, спрямованих на підвищення бойової міці армії. У 1944 р. в районі набув поширення рух, учасники якого відраховували частину заробітної плати, премій, натуроплати за нараховані трудодні, передавали особисті заощадження у фонд Верховного Головнокомандування для купівлі військової техніки та озброєння.

У фонд Верховного Головнокомандування Червоної Армії голова колгоспу ім. Петровського (Липці) Д.Н.Шахун передав 100 тис. крб. із власних заощаджень.

Значні суми коштів також відправляли державі трудящі району, беручи участь в підписці на 3-ю і 4-ту воєнні позики.

На прохання учасників руху все те, що було придбане, отримувало відповідне найменування. Так у діючих на фронтах підрозділах з'явилися танки "Харківський залізничник", ескадрильї винищувачів "Молодь Харкова", "Харків", літак "Харківський донор" та ін. Жителі Манченківської сільради Харківського району зібрали 160 тис. крб. на літак своєму землякові – Герою Радянського Союзу, пілоту-винищувачу, старшому лейтенанту М.Ф. Денчику. Крилату машину з написом "Герою Радянського Союзу т. Денчику М.Ф. від трудівників Манченківської сільради Харківської області" було дійсно передано льотчику авіачастини військово-повітряних сил Червоної Армії М.Ф. Денчику.

ДА ЗДРАВСТВУЕТ НАША ПОБЕДА!
Настал на нашей улице праздник!
КРАСНОЕ ЗНАМЯ
ТРУДЯЩИЕСЯ СОВЕТСКОГО СОЮЗА!
АКТ О ВОЕННОЙ КАПИТУЛЯЦИИ

Довгоочікувана перемога над фашистською Німеччиною прийшла 9 травня 1945 р. Перший день Перемоги!.. Ніколи ще вулиці та площі міст і сіл Радянського Союзу не бачили такої кількості народу, такої загальної радості. Обійми, поздоровлення, поцілунки, сльози, музика, танці!.. Всі найкращі почуття проявлялися в хвилюючому морі людському. Цього дня було надруковано Указ Президії Верховної Ради СРСР: "На ознаменування переможного завершення Великої Вітчизняної війни проти німецько-фашистських загарбників... установити, що 9 травня є днем всенародного торжества – СВЯТОМ ПЕРЕМОГИ.

9 травня вважати неробочим днем". Під Указом був опублікований Акт про військову капітуляцію фашистської Німеччини. Того ж дня Президією Верховної Ради СРСР була встановлена нагородна медаль "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр." За постановою Уряду скрізь були підняті державні прапори. Радіостанції Радянського Союзу передавали звернення Й.В.Сталіна до радянського народу у зв'язку з Перемогою над ворогом. На першій сторінці газети "Правда" вийшов вірш "День Победы" видатного українського поета Максима Рильського у перекладі російською мовою Миколи Ушакова. Ось його початок:

Ликуйте, радуйтесь, - так вот он, День Победы!
Его мы ждали так, как поле ждет весны,
О нем мы думали, все побеждая беды,
Под грохот молотов, под грохоты войны.

Мы жили этим днем, любя и ненавидя.
Во сне любую ночь мы видели его.
Мы в трудный шли поход, вдали над пеплом видя
Его рассветное святое торжество.

... Коли Кремлівські куранти пробили 10 годину вечора, диктор всесоюзного радіо Юрій Левітан виголосив: "... Говорит Москва! Фашистская Германия разгромлена... В ознаменование этой героической Победы сегодня, в 22 часа, салютовать тридцатью залпами из 1000 пушек!".

І почалося фантастичне видовище. Гарматні постріли супроводжувалися святковим феєрверком різнокольорових сигнальних ракет...

Парад Перемоги, який відбувся 24 червня 1945 р. на Червоній площі Москви, гідно увінчав подвиг радянського народу, його Збройних Сил.

Свою посильну частку в досягнення Перемоги внесли й трудящі Харківського району, наближаючи її життям і кров'ю, напруженою працею на виробництві. Велика Вітчизняна війна ввійшла у пам'ять поколінь як народний подвиг, як пам'ять про полеглих воїнів, партизанів і підпільників, в'язнів концтаборів, учасників руху опору окупантам. До 12-го тому "Книги пам'яті України" занесені імена 18635 жителів Харківського району, які загинули в полум'ї війни.

Вічна їм шана і пам'ять нащадків!

Станом на 1.01.2003 р. у районі проживають 1351 учасник бойових дій та 14469 учасників війни, які працювали у 1941-1945 рр. в промисловості та сільському господарстві, здобували освіту у вищих, середніх спеціальних навчальних закладах та брали участь у відбудові народного господарства.

Ветеранська організація району, очолювана М.Д. Мироновським, діючи спільно з районною державною адміністрацією, постійно підтримує зв'язки з ветеранами, в силу своїх можливостей надає допомогу поколінню самовідданих борців за свободу рідної Батьківщини. Зворушливі рядки - щира подяка за їхній подвиг:

Низький уклін Вам... Хоча що уклін,
Порівнюючи з тим, що ви зробили?!
Дай Бог Вам щастя й радості взамін
Розтрачених в боях здоров'я й сили.

Живіть - не лишайте нас самих,
Ви - тил наш, найнадійніший у світі!
Хай в душах ваших, вічно молодих,
Навчаються черпати мужність діти!

ПОКЛОНІМОСЯ ВЕЛИКИМ ТИМ РОКАМ...

Савченко Василь Григорович

Власенко Володимир Сергійович

Остащенко Сергій Михайлович

Віннік Клавдія Романівна

Хіхля Георгій Трохимович

Пасько Олексій Опанасович

Цеслінський Олександр Сергійович

Суздальцев Микола Трохимович

Стрілецька Євдокія Степанівна

Голоха Микола Семенович

Кисленко Олександр Федорович

ПОВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Переможне завершення Великої Вітчизняної війни відкрило можливість зосередити зусилля всієї країни на відбудові промислового і сільськогосподарського виробництва в постраждалих від воєнних дій та окупації регіонах. Перехід до мирної праці відбувався в тяжких несприятливих умовах, коли не вистачало кваліфікованих робітників, будівельних матеріалів, обладнання, відчувалися продовольчі труднощі.

Відповідно до четвертого п`ятирічного плану господарського розвитку СРСР Харківщина повинна була відбудувати господарство області, досягнути довоєнного рівня виробництва та перевершити його в значних розмірах. Передбачалося і підвищення життєвого рівня трудящих. Утверджена в країні командно-адміністративна система планові завдання визначала без всебічного врахування стану економіки постраждалих районів, наявності людських резервів, їх фізичних можливостей та матеріального забезпечення як у промисловості, так і в сільському господарстві.

Практика діяльності партійних та радянських органів довоєнних і воєнних років вже переконала керівників виробничих колективів, що поставлені завдання повинні виконуватися будь-якою ціною, оскільки це стане свідченням їхнього вміння забезпечити просування суспільства до комунізму. В перше післявоєнне п`ятиріччя Харківський сільський район очолювали перші секретарі районного комітету КП (б)У Яременко Ф. В. (листопад 1946 р. – серпень 1948 р.), Блохін О. В. (вересень 1948 р. – серпень 1949 р.). Комогорцев П. О. (серпень 1949 р. – вересень 1955 р.). Головами виконкому районної Ради депутатів трудящих працювали із жовтня 1944 р. по грудень 1950 р. Лущицький М. М., а з 1950 по 1953 рік - Семеняко П.І., Радзівіловський Г.Л. (у 1953-1961 рр.), Бондаренко Є.П. (у 1961-1966 рр.), Каширський А.М. (у 1966-1971 рр.).

Першими секретарями райкому комсомолу у ці роки були Володимир Мілюха, Віктор Кравченко, Михайло Селіхов, Віктор Воронін та Юрій Рибак. Відділом учнівської молоді керувала Майя Козир.

Існування в районі переважно дрібних підприємств, відновлення роботи яких проходило досить успішно, висувало необхідність прискорення відбудови сільського господарства. Планові накреслення передбачали освоєння всіх посівних площ, розширення посівів пшениці і технічних культур, підвищення врожайності, збільшення поголів`я худоби, будівництво виробничих, житлових і культурно-побутових приміщень в колгоспах, радгоспах і МТС.

У 1943-1945 рр. посівні площі колгоспів та радгоспів району скоротилися в результаті передачі землі у тимчасове користування підсобним господарствам підприємств, установ і відділів робітничого постачання та під городи для трудящих м. Харкова. Обробіток землі, що залишилася, проходив зі значними труднощами, породженими нестачею сільськогосподарської техніки і коней, а головне – браком робочих рук. Тягар праці в колгоспах і радгоспах району лягав на плечі жінок, літніх людей та підлітків, яких нараховувалося у виробництві 80 %. Перша масова демобілізація з армії в другій половині 1945 р. проблему з робочою силою не вирішила. Демобілізовані намагалися влаштуватися на роботу на промислових підприємствах Харкова, де працюючі одержували продовольчі картки та регулярну заробітну плату. Оплата ж праці в колгоспах на нараховані трудодні була далекою від достатньої і здебільшого здійснювалася натурою. З сільської місцевості в 1943 – 1947 рр. працездатну молодь вилучали трудові мобілізації на відбудову промислових підприємств Харкова та вугільних шахт Донбасу. Молодь

району відповідно до рознарядок охоче йшла вчитися в школи фабрично-заводського навчання та ремісничі училища, а з дозволу правлінь колгоспів і директорів радгоспів вступала до середніх спеціальних та вищих навчальних закладів.

Гостра нестача робочих рук в колгоспах і радгоспах вирішувалася вже випробуваним методом - відправленням на село у літні місяці "шефів" із промислових підприємств і установ м. Харкова. Організація ж праці в сільському господарстві у повоєнні роки продовжувала залишатися відповідною воєнному часу на підставі постанови РНК СРСР та ЦК ВКП (б) від 17 квітня 1942 року, яка передбачала виробничий день з 2-годинною перервою на обід і скорочену його тривалість для матерів, що годують грудних дітей. Кожен працездатний колгоспник зобов`язаний був протягом року виконати мінімум 120 трудоднів, при цьому 100 із них у літній період. Норма обсягу роботи в колгоспі для підлітків з 12-річного віку становила 50 трудоднів. Категорично заборонялося самочинно залишати роботу і відмовлятися виходити на неї без дозволу бригадирів, ланкових та голів правління колгоспу. Відпустка колгоспнику дозволялася тільки правлінням[1]. Залишити назавжди або на тривалий термін роботу в колгоспі можна було тільки в надзвичайних випадках. По суті, жителі прикріплювалися до колгоспів.

Але, не дивлячись на важкі умови праці, всілякі обмеження, нестачі та негаразди, село ставало на ноги. До кінця війни в районі відновили діяльність усі колгоспи і радгоспи. В приміській зоні міста Мерефи знову стали до ладу Харківська овоче-картопляна селекційна станція, Українська науково-дослідна станція бджільництва та Українська науково-дослідна станція шовківництва, підпорядковані Народному Комісаріату землеробства УРСР. Вони вели дослідницьку роботу з селекції і насінництва овочевих культур, раціоналізації способів розведення бджіл, дубового та тутового шовкопряда[2]. Успіхи у відбудові сільськогосподарського виробництва району були істотно підірвані засухою 1946 р., яка охопила зернові райони СРСР - Україну, середнє і нижнє Поволжя, Крим та Молдавію. Засуха викликала недорід як зернових, так і просапних культур, погіршила стан тваринництва, скоротивши кормову базу. В Харківській області врожай зернових 1946 р. становив 2,3 – 2,9 ц. з гектара. Не набагато кращим він був і на присадибних ділянках селян.

Та навіть при такому низькому врожаї за умови організованого розподілу органами влади того, що вдалося отримати, голоду можна було уникнути, забезпечивши населення бодай мінімумом продовольства. Але цього не сталося. Основна причина крилася в тому, що від вищих союзних і республіканських органів влади до райкомів партії і виконкомів Рад за вже тривалою практикою навесні розроблялися щорічні плани сівби і збору врожаю. В районах ці плани доводилися до кожного колгоспу. Так, Безлюдівському ім. 2-ї п'ятирічки необхідно було відповідно до плану райкому виростити у 1946 році 8 видів городніх культур і зібрати на площі 10 га 4100 ц капусти, на площі 7,5 га - 9100 ц помідорів, на площі 8 га – 880 ц огірків і т.д[3]. Цей же колгосп повинен був виконати державні поставки м'яса в 1946 році обсягом 2270 кг, яєць – 3466 штук, молока – 4398 літрів[1]. Змінити план державних поставок категорично заборонялося, і будь-які самочинні дії закінчувалися застосуванням репресивних заходів до ініціаторів. Виконання держпоставок призвело до того, що натуроплата на трудодні не здійснювалася. Подекуди голови правлінь встигли видати невеличкий аванс із перших покосів зернових культур. На село насувався голод, який нагадував жителям 1932-1933 роки.

Продовольче становище ускладнювалося ще й тому, що кожен селянський двір повинен був виконувати натуральні державні податки м'ясом, молоком, яйцями, овочами. Власники присадибних ділянок мали сплачувати за фруктові дерева, домашніх тварин, їх примушували здавати шкури із забитої худоби, 250 літрів молока на кожну корову на рік. Надмірність цих поставок підривала економіку власників домашніх господарств, призводила до вирубування фруктових дерев, зменшувала надії уникнути голодування.

Для здійснення контролю за виконанням планів держпоставок на місця направлялися уповноважені від обласних партійних органів, наркомату, а з 1946 року - міністерства заготівель. Хлібозаготівля набувала репресивного характеру. Ще однією з причин, що породили голод, стало рішення уряду СРСР про зняття

[1]Харківський район. – збірн. док. і матеріалів. – Х. – 1995. – С. 111-113.
[2]Мерефа. – збірн. док. і матеріалів. – Х. – 1996. – С. 77-80.
[3]Веселова О.М., Марошко В.І., Мовчан О.М. – Голодомор в Україні. Злочини проти народу. – вид. 2-е. – К. – 2000. – С. 171.

з 1 жовтня 1946 р. пайкового постачання хлібом за картками жителів сільської місцевості, робітників та службовців радгоспів і промислових підприємств невеликих міст та робітничих селищ, а також їх утриманців. Особливо відчутно в негативному плані це рішення позначилося на приміській зоні Харківського району.

Пік голоду припав на зиму і весну 1947 року. За неповними даними у Харківській області нараховувалося виснажених селян - дистрофіків 63677 чоловік[1]. В умовах, коли наближалися весняні посівні роботи, необхідно було здійснювати заходи, які б змогли залучити до участі в посівній кампанії навіть фізично виснажених людей. Після кількаразових звернень уряду України до союзного уряду був одержаний дозвіл на виділення продовольчих фондів для організації харчування в їдальнях (бригадах) під час проведення посівних робіт. Виділялися додаткові фонди і для харчування дітей в дошкільних виховних установах, дитячих будинках, школах. На жаль, ця допомога прийшла із запізненням, коли смертність значно перевищила народжуваність. Помітним був і відтік сільських жителів до міст.

Збитки, яких зазнало сільськогосподарське виробництво, вимагали першочергової допомоги для покращення господарського стану колгоспів і радгоспів, тим більше, що в грудні 1947 року карткова система продовольчого постачання була відмінена для всіх категорій населення.

І республіканські, і обласні керівні органи стали приділяти більше уваги селу, направляючи в колгоспи та радгоспи сільськогосподарську техніку, будівельні матеріали, виділяючи кредити на придбання високоврожайних зернових та городніх культур. Колгоспам і радгоспам поверталися орні землі, які тимчасово використовувалися допоміжними господарствами підприємств та були зайняті під городи.

У 1948-1949 роках спостерігалося піднесення сільськогосподарського виробництва в районі. Район повністю виконував державні поставки.

При допомозі та за участі шефських бригад харківських підприємств в колгоспах споруджувалися тваринницькі приміщення, зерносховища й овочесховища. Розгорталася електрифікація виробничих приміщень колгоспів та населених пунктів. У 1949 році всі колгоспи і радгоспи району були електрифіковані, повністю освоїли довоєнні посівні площі. Підвищувалася врожайність зернових і овочевих культур, а низка господарств досягла рекордних для області врожаїв. Так, у колгоспі "Шлях Леніна" в селищі Бабаї, який очолював І.І. Столяренко, у 1949 р. на площі 40 га збирали по 20,7 ц зернових. Колгосп мав тепличне господарство – 320 кв. м, конюшні, корівник, телятник, свиноферму. На пасіці збирали по 40 кг меду на кожну бджолосім'ю[2]. В колгоспі ім. ХТЗ в сел. Рогань з кожного гектара посівних площ зібрали по 20,8 ц зернових. У середньому ж по району з 1 га в1947 –1951 роках збирали по 11,4 –12,7 ц зернових.

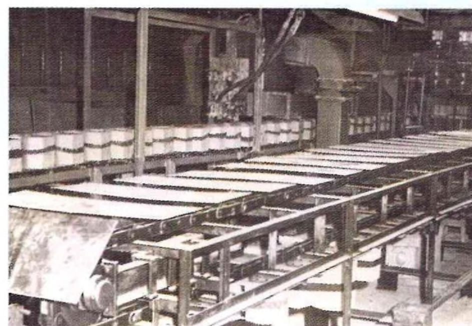

Значні успіхи були досягнуті й у розвитку тваринництва в районі. В 1951 році, порівняно з довоєнними показниками, в колгоспах збільшилося поголів'я великої рогатої худоби, коней, свиней та овець[3].

Та незважаючи на успіхи, в сільськогосподарському виробництві залишалося ще багато невирішених проблем. Недостатньою була культура землеробства, що знижувало врожайність ланів. Через відсутність потрібної кількості техніки затримувалося витіснення ручної праці машинною, особливо в овочівництві. Залишалися низькими надої молока в тваринництві. Мала оплата не стимулювала підвищення продуктивності праці у більшості ланок виробництва.

Дещо успішніше відбувався процес відбудови промислового виробництва району. Колектив Мереф'янського склозаводу, розуміючи важливість забезпечення міст країни віконним склом, доклав неабияких

[1] Веселова О.М., Марошко В.І., Мовчан О.М. – Вказ. Праця. – 2000. – С. 185
[2] Бабаї: Короткий нарис з історії селища. – Х. – 2001. – С. 49.
[3] Харківський район. – Ч. 2. – С.С. 108, 113-114.

зусиль, щоб уже в 1946 році виробити 465 тис. $м^2$ скла. Така скляна "стежка" завширшки 1 метр простяглась би... до самого Києва! В 1947 р. відновили роботу усі допоміжні цехи підприємства. Цього ж року тут почали виготовляти півлітрові пляшки та парфумерні флакони. У 1948 році завод освоїв випуск нових виробів - склянок місткістю 250-200-100 грамів та жаротривкого посуду.

Вже в 1949 році досягли довоєнного рівня виробництва продукції всі промислові підприємства району. Крім уже згадуваного Мереф'янського склозаводу, нарощуючи потужності, навіть перевершив довоєнний рівень також Будянський фаянсовий завод. Виробничі плани перевиконували артіль "Комарівський текстильник", Роганська картонна фабрика та інші підприємства.

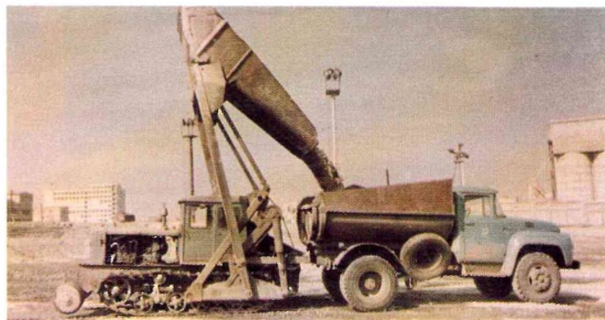

У роки четвертої п'ятирічки в районі була відновлена мережа початкових і середніх шкіл, культурно-освітніх установ, кіномережа, він був радіофікований. У містах Мерефі і Люботині та інших населених пунктах знову почали обслуговувати населення лікарні, фельдшерські пункти, пологові будинки. Район, як і в довоєнні роки, ставав улюбленим місцем проведення дозвілля для дорослого населення та дітей шкільного віку. Десятки піонерських таборів та санаторіїв приймали на оздоровлення і відпочинок тисячі людей у Карачівці, Циркунах, Комарівці, Покотилівці, Південному, Високому, Васищевому та інших населених пунктах.

Таким чином, у роки першої повоєнної п'ятирічки були практично повністю відновлені постраждалі населені пункти, системи життєзабезпечення, промисловість, сільське господарство, транспорт та соціальна сфера. Становлення відбувалося швидкими темпами, даючи можливість подальшому зростанню продуктивності праці, збільшенню обсягів виробництва. Це дозволило підвищити заробітну плату і розміри пенсій. У звіті про роботу Харківського райкому за період з 15.10.1955 року по 7.12.1956 року (доповідь секретаря Харківського райкому Компартії України Максимової З.С.) було відзначено, що виплати пенсій на 1957 р. по району планувалися в обсязі 42 млн. крб., тобто вдвічі більше, ніж у 1956 р[1].

З кінця 50-х до середини 60-х років відбувається перехід від натуральної оплати праці колгоспників до грошової. Харківський сільський район вирішував це питання одним із найперших в Україні. Вже в лютому 1959 р. на пленумі Харківського райкому Компартії України відзначалося, що в колгоспі ім. Фрунзе (голова – Норкін) вирішили сплачувати на кожний вироблений трудодень не менше 12 крб., а в колгоспі ім. Ілліча (голова – Бєліков) - "гарантувати оплату трудодня в сумі 9 крб., але наприкінці року сплачувати колгоспникам половину всіх надпланових прибутків".

Зростанню добробуту сприяло й широке житлове будівництво. До середини 50-х років переважала індивідуальна забудова за рахунок власних коштів громадян, а також державних кредитів та позик. Так, наприклад, виникло селище Новий Високий як частина вже існуючого селища Високий. З середини 50-х років стрімкими темпами розвивається державне, а також кооперативне житлове будівництво. В 1956 р. на житлове будівництво в районі було централізовано виділено 2489 крб.[2] В 1966 р. у районі зводилися два 16-квартирних будинки в Південному, п'ять 16-квартирних будинків у Мерефі, один в Будах, а також будинки в Пісочині, Рогані, гуртожитки в Данилівці, Покотилівці, Рогані[3]. За 6 місяців 1967 р. було здано 7347 $м^2$ житла майже для 300 сімей. Такі темпи продовжували зберігатися й надалі, причому зводились як окремі будинки, так і цілі мікрорайони.

[1]ДАХО. - Ф. 7, - Оп.16, - Спр.1, - А. 12.
[2]ДАХО. - Ф.7, - Оп.16, - Спр.1, - А. 6.
[3]ДАХО. - Ф. Р-1100, - Оп.4, - Спр.694, А. 7.

Поряд з житловим будівництвом розвивався і транспорт. Прокладались шосейні дороги, налагоджувалося автобусне сполучення між населеними пунктами району та обласним центром, вводилися місцеві автобусні маршрути. У середині 60-х років в Люботині вже діяли 6 автобусних маршрутів, а в Мерефі – 4.

Важливі зрушення відбувалися в залізничному транспорті. Відповідно до шостого п'ятирічного плану проходила електрифікація шляху Курськ – Харків – Лозова, а також приміського руху. Влітку 1957 р. завершилися роботи з переобладнання дільниці Харків-Мерефа, а 30 липня машиніст депо "Жовтень" К.А. Боганець провів тут перший електропотяг. Майже одночасно з електровозами на залізниці почали працювати тепловози, за допомогою яких розвивався рух залізничних потягів на дільницях, що проходили в Харківському районі, з кінцевими пунктами Харків - Красноград, Харків - Кременчук. У 1961 році було електрифіковано дільницю Харків - Люботин, а згодом відкрився рух електропотягів по лінії Люботин - "Харків-Балашовський".

Вже в 50-і роки Харківський район було повністю електрифіковано. В 60-і роки розпочалася газифікація житлових будинків в населених пунктах району, яка базувалась на використанні природного газу Шебелинського родовища. В 1969 році розпочалася газифікація Мерефи, а до 1975 р. вже було прокладено 42 км газопроводів.

Розвивалась торгівля. В 1956 р. в районі було зведено 37 нових магазинів і реалізовано товарів на 622 млн.крб.[1] Будівництво нових закладів торгівлі та сфери послуг продовжувалось. У 1966 р. в районі будувались 11 магазинів (з них 9 продовольчих), 2 їдальні (в Безлюдівці та Бабаях), кафе у Мерефі, в 1967 р. - 2 гастрономи.

Підприємства району освоювали випуск товарів народного споживання. Ще в 1950р. Мереф'янський склозавод почав виготовляти жаростійкий посуд[2]. Практичний і дешевий фаянсовий посуд випускав Будянський завод "Серп і Молот".

На початку 60-х років завод "Металоштамп" (колишній райпромкомбінат), де директором був Цеханський З.М., освоїв випуск нової на той час продукції – побутових стабілізаторів електричної напруги, які використовувались для підвищення надійності та якості роботи телевізорів. Електричні стабілізатори, що випускались на базі другого механоскладального цеху заводу, в селищі Пісочин на станції Рижов, отримали назву "Рижовець" і постачались у різні куточки Радянського Союзу. Попит на них був дуже великий, постійно надходили листи з замовленнями, а обсяг виробництва сягав 22,5 тис. пристроїв на рік і, безумовно, не міг задовольнити всіх бажаючих. Завдяки цій продукції про Харківський район було відомо далеко за його межами.

Найважливішою складовою частиною соціального розвитку завжди було забезпечення охорони здоров'я населення. В 50-60 роки XX ст. ця сфера успішно розвивалася. У 1954 р. було відкрито станцію швидкої медичної допомоги в Харківському районі[2], її розташовували в сел. Покотилівка. Ця найважливіша медична установа була укомплектована кадрами, мала розвинуту технічну базу, в 1967 р. тут діяли вже 14 автомашин з бригадами лікарів.

Лікарня у сел. Васищеве

Зростала чисельність медичних установ та кількість фахівців у них. Якщо до 1917 р. в Харківському повіті працювали 8 лікарів, то в 1967 році – 15 на 336 ліжок, а всього медичних працівників – 2550. У 1966-1967 рр. були збудовані районна лікарня в Безлюдівці, пологові відділення в Люботинській та Циркунівській лікарнях, терапевтичне відділення в Мереф'янській лікарні, амбулаторія в Хорошевім[4], головний корпус Південної міської лікарні[5].

Бюджет охорони здоров'я у районі в 1967 році складав 3 млн. 335 крб. (в цінах 1961 р.). На 1968 р. було заплановано збудувати 5 нових лікарень, лікарняний корпус на 100 ліжок, реконструювати та розширити Покотилівську та Мереф'янську лікарні.

[1]ДАХО. - Ф.7, - Оп.16, - Спр.1, - А.12.
[2]ДАХО. - Ф.7, - Оп.16, - Спр.1, - А.28.
[3]Перчик Є. Швидка допомога – ювіляр // Трибуна трудящих, 1974, 19 вересня.
[4]ДАХО. - Ф.Р-1100, - Оп.4, - Спр.717, - А-4
[5]ДАХО. - Ф.Р-1100, - Оп.4, - Спр.744, - А.4

50-60-ті роки стали періодом швидкого розвитку рекреаційної та курортно-оздоровчої бази Харківського району. Достатньо сказати, що з 14 дитячих санаторіїв Харківської області половина працювали в Харківському районі: 3 із них у сел. Високий, 2 в м. Південному, в Люботині – санаторій «Люботин» для дітей, хворих на туберкульоз.

Серед здравниць, розташованих в районі, провідним є, безумовно, бальнеологічний та питний санаторій «Рай-Оленівка» в сел. Пісочин. Довгий час «Рай-Оленівка» залишалася будинком відпочинку працівників кооперації, а в 1954 році після того, як було знайдено джерела кремнієвої мінеральної води типу «Березівська», було створено санаторій. При санаторії розкинувся чудовий парк та ставок площею 9 га. Свідченням визнання «Рай-Оленівки» стала постанова Ради Міністрів УРСР № 266 від 22 травня 1975 року «Про межі округу і зон санітарної охорони пансіонату «Гірська Тиса» в Закарпатській області та санаторію «Рай-Оленівка» в Харківській області"[1].

У 60-70-ті роки санаторій приймав до 6 тисяч хворих на рік.

Було організовано випуск газованої мінеральної води «Рай-Оленівка» в пляшках, завдяки чому ця «принцеса мінеральних вод» України, як почали образно її називати, стала знаною за межами Харківського району та області.

Оздоровлення дітей проводилось не лише в санаторіях. Кожного літа (в червні-серпні) всі підприємства Харківського району організовано відправляли дітей своїх працівників у оздоровчі та піонерські табори. Наприклад, Мереф'янський склозавод – найбільше підприємство району (понад 1200 працівників) - оздоровлював дітей співробітників на власних базах відпочинку як в межах району, так і в інших місцях (наприклад, у Коробових Хуторах). Ще влітку 1951 року в одному із таких таборів було оздоровлено 179 дітей робітників і службовців заводу[2].

Піонервожаті Харківського району

Мережа оздоровчих та піонерських таборів на території району протягом 50-60-х років постійно розширювалась. Ці табори створювались як підприємствами району, так і м. Харкова. Розташовані вони були переважно у селищах Високий, Покотилівка, Пісочин, у містах Південне, Люботин. Рівень відпочинку дітей в цих таборах був дуже високий. Наприклад, у 1967 році піонерський табір Харківського заводу холодильних машин в сел. Покотилівка приймав на оздоровлення делегацію дітей з Німецької Демократичної Республіки, що вийшли переможцями конкурсу на знання СРСР.

Поряд із становленням «Рай-Оленівки» у 50-60-і роки відбувається розвиток ще однієї відомої здравниці, розташованої в сел. Пісочин, – санаторію «Роща». За свою історію вона кілька разів змінювала профіль, але завжди служила людям. В 1954 році здравницю передали робітникам промислової кооперації, потім її було перебудовано і в 1957 році відкрито будинок відпочинку "Роща", який протягом року міг приймати до 7 тисяч чоловік. В 60-і роки "Роща" влітку діяла як будинок відпочинку матері та дитини, а потім її було перепрофільовано в санаторій місцевого значення для лікування та реабілітації хворих на серцево-судинні захворювання.

У 50-60-і роки розвивалися й інші типи здравниць – будинки відпочинку та туристські бази. Серед таких у Харківському районі були відомі будинки відпочинку в м. Південному ("Харків" і "Південний") та сел. Високому ("Високий"). Для кращої організації відпочинку трудящих у 1959 році завкомом Мереф'янського склозаводу було виділено 259 путівок, в тому числі 36 санаторно-курортних та окремо 90 путівок у Люботин і 123 - в будинки відпочинку[3]. І це не єдиний приклад. Практично на кожному підприємстві, в колгоспі, радгоспі, освітній чи медичній установі так чи інакше виділялися кошти на відпочинок працівників, що водночас давало можливість розвитку оздоровчих центрів.

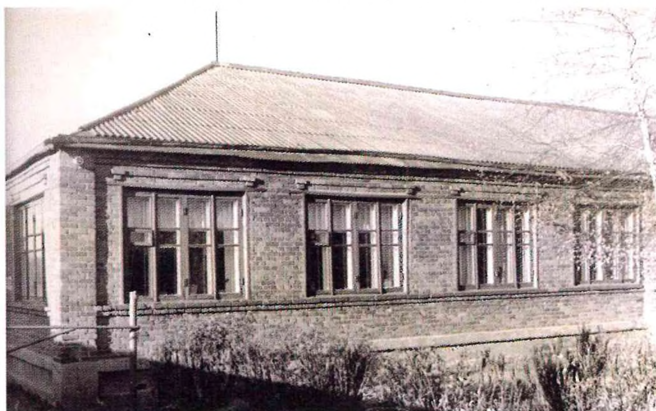
[1] Див.: Збірник постанові розпоряджень Уряду УРСР.-1975, - №5, С.7-8,11-12
[2] ДАХО. - Ф.Р-5798, - Оп.2, - Спр.8, - С.9
[3] ДАХО. - Ф.Р-5798, - Оп.2, - Спр.32, - А.12

50-60-ті роки XX ст. характеризуються сталим розвитком системи освіти, що стосувалося як загальноосвітніх шкіл, так і вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, професійно-технічних училищ, а також різних форм професійної та фахової освіти.

Ще у перші повоєнні роки головним завданням держави було створення умов для залучення всіх дітей шкільного віку до відвідування занять на виконання Закону про загальне обов'язкове навчання. Це питання було підняте й на засіданні виконкому Харківської районної Ради депутатів трудящих від 22.IX.1947 р.: «...до 1 листопада 1947 року охопити навчанням всіх дітей шкільного віку та залучити їх до школи. Зобов'язати голів сільрад та директорів шкіл вжити відповідних заходів щодо забезпечення дітей-сиріт взуттям та одягом, а також створити відповідні умови нормального відвідування шкіл...»[1]. У 1950 році відбувається вже, як і в цілому по країні, перехід до загальної 7-річної освіти. І для цього були підстави. Так, на початку 1950 року в кореспонденції з Пісочина йшлося про те, що «всі підлітки відвідують місцеву середню школу, а 12 юнаків та дівчат, що закінчили її у минулому році, зараз навчаються в харківських інститутах».

У 1956 році було скасовано плату за навчання в старших класах шкіл, вищих та середніх спеціальних навчальних закладах, які існували з 1940 року, що, безумовно, сприяло масовості підвищення рівня освіти молоді.

Наприкінці 50-х - початку 60-х років втілювались у життя заходи масштабної шкільної реформи, пов'язані з поглибленням політехнічної освіти та спробами наблизити школи до виробництва. Підприємства району надавали допомогу школам в організації виробничого навчання, оснащенні шкільних майстерень. Про це йшлося на XX Харківській районній партконференції у виступі секретаря парторганізації Мереф'янської СШ № 1 Кононової, яка розповіла, що в цій школі у 1950 р. були переоснащені майстерні та надана допомога в організації виробничого навчання Мереф'янським склозаводом разом з Мереф'янською виробничою артіллю ім. XIX партз'їзду[2], зокрема, хімічна лабораторія склозаводу виготовила стенди для шкільних кабінетів. У зв'язку з шкільною реформою середні школи Південної залізниці, що існували у Мерефі та Люботині, на початку 60-х років були підпорядковані Харківському райвно.

Школа № 2 у м. Південне

Розвиток освіти ґрунтувався не лише на організаційних заходах. Проводилась послідовна кадрова політика, до роботи в школах залучалися досвідчені фахівці, що мали вже на той час переважно вищу педагогічну освіту. Зростало будівництво нових шкіл та добудова додаткових приміщень до існуючих. У Люботині в 1952 р. стало до ладу шкільне приміщення на 560 чоловік, а у 1963 р. - школа на 960 учнів. Створювались нові кабінети та майстерні. У Гиївці поблизу Люботина відкрили першу в районі школу-інтернат, а в 1960 р. в Люботині звелася споруда для другої школи-інтернату на 600 учнів. У Васищевім було зведено нову школу на 4 класні кімнати[3]. Харківський райвиконком 1 січня 1967 р. відзначив[4], що у 1966 р. були збудовані: Бабаївська початкова, Південноміська 8-річна школа №2 (10 класних кімнат), нові корпуси Мереф'янської 8-річки № 5 (16 класних кімнат), Веселівської (3 класних кімнати), Коротичанської середньої школи (5 класних кімнат), Кулиничівської середньої школи (4 класних кімнати). В 1966-1967 р. будувались та добудовувались ще кілька шкіл району, а також споруди майстерень, їдалень та спортзалів при них. Зводилися приміщення для дошкільних дитячих закладів. В 1967 р. Зеленогайську неповну загальноосвітню школу було реорганізовано в середню.

В цілому на 1967 р. у районі діяли 27 середніх, 29 восьмирічних, 20 початкових шкіл, 7 шкіл робітничої молоді, одна заочна середня школа та три школи-інтернати, працювали 1314 педагогів - серед них три заслужених вчителі республіки: В.С. Данилевська, С.Д. Дементьєва, С.Р. Дерід[5]. Район мав 51 дитячий садок та ясла, 5 дитячих будинків. Діяли 2 професійно-технічних училища: ПТУ–16 в Люботині готувало залізничників, ПТУ-30 у Мерефі мало будівельний профіль. Розглядалось питання про переведення та роз-

[1] ДАХО. - Ф. Р - 1100, - Оп.3, - Спр.34, .165, зв. 166. Див. також:Харківський район. Збірник архівних документів і матеріалів, ч.3.-Харків: Фоліо, 1996.-с.118
[2] ДАХО. - Ф. Р - 1100, - Оп.3, - Спр.34, .165, зв. 166. Див. також:Харківський район. Збірник архівних документів і матеріалів, ч.3.-Харків: Фоліо, 1996.-с.118
[3] ДАХО. - Ф. 7, - Оп.22, - Спр.1, - А.54
[4] ДАХО. - Ф. Р - 4510, - Оп.2, - Спр.110, - А.1 Див. також: Харківський район. Збірник архівних документів і матеріалів, ч.3.-Харків: Фоліо, 1996.- С.118-119
[5] ДАХО. - Ф. Р - 1100, - Оп.4, - Спр.744, - А.3

міщення на території району в сел. Рогань Харківського сільськогосподарського інституту.

Школа в Безлюдівці

У 50-ті роки, окрім діяльності мережі закладів початкової, середньої і вищої освіти, а також професійно-технічних училищ, в Харківському районі продовжувався розвиток системи ФЗУ, тобто фабрично-заводського навчання. Школи ФЗУ існували переважно при великих підприємствах і забезпечували швидку та досить якісну підготовку молодих робітників. Наприклад, у 1950 р. школу ФЗУ при Мереф'янському склозаводі закінчили 44 учні, 11 із них залишились працювати на цьому підприємстві, а 33 були працевлаштовані на інші підприємства. Діяли також різні курси перепідготовки кадрів, підвищення кваліфікації, школи передового досвіду, що давало можливість підвищення фахового рівня працівників, їх кадрового зростання, а якщо треба - й перекваліфікації. Створювались умови для індивідуального навчання, коли учня закріплювали за кваліфікованим досвідченим робітником – так званим наставником. На тому ж Мереф'янському склозаводі у 1950 році індивідуальним навчанням було охоплено 40 робітників, тимчасові курси за фахом відвідували 20 осіб, виробничо-технічні курси – 60 осіб, курси підвищення кваліфікації інженерно-технічних робітників, де один раз на тиждень проводили заняття викладачі Харківського політехнічного інституту, - 54 особи. Багато хто самостійно підвищував свої знання, відвідуючи бібліотеки, користуючись послугами культурно-освітніх установ.

Життя людей впродовж 50-60-х років швидко змінювалось, зростали їх не тільки матеріальні, але й духовні потреби. Це яскраво позначалось на культурно-просвітницькій сфері, стан якої був, безумовно, пов'язаний із загальним станом економіки.

Під час війни були завдані великі збитки клубам, будинкам культури, бібліотекам. Неабиякими зусиллями до початку 50-х років було в основному відновлено матеріально-технічну базу установ культури, вони поповнювались фахівцями, розгортали свою просвітницьку діяльність.

Позитивні результати цієї роботи розглядались у грудні 1951 року на XI районній партконференції, де відзначалось, що в Харківському районі діють 3 будинки культури, 44 клуби, 118 бібліотек з книжковим фондом 154287 книг. Значною подією стало зведення нового будинку культури у Рогані[1].

Постійна увага приділялася культурній роботі з дітьми та підлітками. Для них діяли музичні, танцювальні, художні студії, гуртки. Перша в Харківській області музична школа для дітей колгоспників була відкрита на початку 1950 р. в Пісочині.

Струнний оркестр сел. Південне

Відродження культури набирало широкого розмаху, незважаючи навіть на недостатнє фінансування, яке надавалося за так званим "залишковим принципом". Так, станом на 1967 р. в районі налічувалося 117 бібліотек з книжковим фондом 400 тис. книжок. Районна бібліотека в 1967 р. посіла перше місце в області за підсумками огляду, присвяченого 50-й річниці Жовтневої революції. Друге місце серед оркестрів того ж року виборов оркестр Будянського клубу, нагородами були відзначені клуби Мерефи та Високого. В цьому ж ювілейному році будівельники здали кінотеатр у Люботині на 600 місць та клуб у сел. Хорошеве з залом на 300 місць[2].

Крім культурно-просвітницьких установ, які були підпорядковані відділу культури Харківської районної Ради депутатів трудящих, на деяких великих підприємствах району були свої подібні заклади, які вони утримували за власний рахунок. Підприємства промисловості та транспорту, радгоспи, колгоспи мали власні будинки культури, клуби, бібліотеки, спортивні майданчики, стадіони тощо. Наприклад, Мереф'янському склозаводу належали в м. Мерефі клуб та стадіон. В 1952 році у цих закладах було проведено 30 лекцій на суспільно-політичну тематику, 8 наукових доповідей, 14 технічних конференцій, 62 вечори художньої самодіяльності та 567 кіносеансів, які відвідували як працівники заводу, так і населення Мерефи.

[1]ДАХО. - Ф. 7, - Оп.8, - Спр.1, - А.28
[2]ДАХО. - Ф. Р-1100, - Оп.4, - Спр.744, - А.5

Діяльність установ культури була дуже багатоплановою: демонстрація кінострічок, бібліотечні послуги, читання лекцій на суспільно-політичні, науково-популярні та мистецтвознавські теми і догляд за історичними пам'ятками, їх облік та охорона. У 1954 р. було складено звіт, який засвідчував, що "станом на 1 січня 1954 р. відділом культури району взято на облік пам'ятників періоду Великої Вітчизняної війни – 49, братських могил – 10, одиноких могил – 1. В 1953 р. проведено ремонт пам'ятників".

Слід зазначити, що другим секретарем Харківського райкому партії, здійснюючи безпосереднє керівництво ідеологічною та культосвітньою роботою в районі, організацію дозвілля та відпочинку трудящих, працювала на той час З.С. Максимова (перебувала на цій посаді 17 років - з 1954 р. по 1973 р.). Прекрасний організатор, яскрава особистість, мужня жінка, що пройшла крізь вогонь Великої Вітчизняної війни (в 1942-1945 роках служила в лавах Радянської Армії, брала участь у бойових діях на Воронезькому, Південно-Західному, Східному фронтах), вона власним прикладом запалювала на подвижництво, патріотизм, невтомну просвітительську працю. Зінаїда Сергіївна обиралась депутатом Харківської районної Ради VII, X, XI, XII скликань, має урядові нагороди: ордени Трудового Червоного Прапора та "Знак пошани", "Вітчизняної війни" II ст., відзначена Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

Установи культури, насамперед будинки культури та клуби, організовували роботу за інтересами людей, надавали можливості для духовного розвитку, втілення здібностей та розквіту талантів. Так, у 1957 р. при районному будинку культури працювали такі гуртки: хоровий – 28 чол., драматичний – 18 чол., художнього читання – 6 чол., сольного співу – 10 чол., танцювальний – 12. Ці колективи виступали з концертами, брали участь у конкурсах художньої самодіяльності.

Хор артілі "Комарівський текстильник"

Мережа культурних установ та обсяг їх діяльності у 50-60-і роки зростали. У 1958 році в Харківському районі налічувалось кіностаціонарів – 29, пересувних кіноустановок – 8, профспілкових стаціонарів – 10, всього – 47, а загальна кількість установ культури була така: районних будинків культури – 2, селищних та сільських клубів – 22, профспілкових та інших клубів – 24, колгоспних та бригадних клубів – 20, районних бібліотек – 2, міських для дорослих та дітей - 5, сільських та селищних – 22, колгоспних та бригадних бібліотек - 16, приклубних бібліотек – 5.

Рада депутатів трудящих через свій відділ контролювала діяльність відомчих установ культури. Здебільшого це було надання рекомендацій, які, безумовно, виконувались. Але водночас не залишались поза увагою і старання фахівців. Так, в червні 1954 р. виконком Харківської районної Ради депутатів трудящих ухвалює рішення "Про заробітну плату працівників культури в колгоспах"[1].

Окремо слід сказати про розвиток фізичної культури та спорту. Ще у 1950 р. своїм спеціальним рішенням виконком Харківської районної Ради постановив утворити в Харківському районі сільське добровільне товариство, об'єднавши в ньому всі колгоспні колективи фізкультури. Це надало фізкультурному руху в районі більшої організованості. В 1951 р. в районі налічувалось 94 фізкультурних колективи, які об'єднували 13090 юнаків та дівчат. В подальшому їх чисельність зростала.

Спортивна робота включала в себе організацію тренувань, проведення змагань, будівництво та утримання спортивних споруд, в тому числі стадіонів. Так, у 1950 р. в сел. Південне районний будинок культури спільно з селищною Радою та фабрикою "Комарівський текстильник" утримували стадіон із спортивними спорудами[2].

Проводилися численні змагання, в тому числі масові. 27 червня 1954 р. на стадіоні селища Пісочин відбулась районна спартакіада ДССТ "Колгоспник"[3].

У 60-ті роки команда Будянського фаянсового заводу брала участь у першості Радянського Союзу із хокею з м'ячем у другій лізі.

Впродовж 50-60-х рр. на території району проводились численні змагання обласного, республіканського та союзного рівнів.

---

[1] ДАХО. - Ф.Р - 1100, - Оп.4, - Спр.89, - А.49-50.
[2] ДАХО. - Ф.Р - 6039, - Оп.1, - Спр.222, - А.30,35.
[3] ДАХО. - Ф.Р - 1100, - Оп.4, - Спр.89, - А.51.

ПЕРІОД ВИРОБНИЧОГО І ТВОРЧОГО ПІДНЕСЕННЯ

70-80-і роки XX століття – ще одна важлива віха історії Харківського району. Даний період характеризується значними досягненнями у розвитку краю. Разом з тим з'являються й певні труднощі та проблеми.

У рамках зазначеного періоду можна виділити окремі етапи. Так, 70-і стали роками неабияких успіхів у соціально-економічному та культурному житті. Характерною рисою їх були новобудови. Саме в 70-і роки на карті району з'являються нові заводи, ферми, школи, дитячі садки, лікарні, клуби та сотні житлових будинків. Жителі району активно працюють у всіх галузях народного господарства, освіти, медицини та культури. Але на межі 70-80-х років економічний розвиток району дещо уповільнюється. Дають знати про себе загальнодержавні тенденції. Життя вимагає пошуку нових шляхів та напрямків розвитку. Саме 80-і роки й стають часом таких пошуків.

Очолювали район у 70-80-і роки перші секретарі райкому партії Бондаренко Є.П. (у 1968-1987), Шефель В.В. (у 1987-1991) та голови райвиконкому – Шефель В.В. (у 1971-1973), Ковалик А.І. (у 1974-1979), Задорожний Л.І. (у 1979-2000).

Про двох із них, які присвятили Харківському району цілі десятиліття невтомної та плідної діяльності, хотілося б розповісти докладніше.

Є.П. Бондаренко

Рідною стала Харківщина для колишнього сумчанина Євгена Павловича Бондаренка. З 1961 по 1963 рік він очолював виконком Харківської районної Ради депутатів трудящих, з січня 1965 року був головою цієї ж Ради, з 1966 року – першим секретарем Дергачівського райкому Компартії України, з 1968 року по 1987 рік – першим секретарем Харківського райкому Компартії України. За час його керівництва було збудовано багато житла та закладів соцкультпобуту, тваринницьких комплексів і птахофабрик, впроваджено зрошувальні системи, механізовано заготівлю кормів у сільськогосподарському виробництві, відбувалося надпланове постачання державі зерна, м'яса, молока, овочів і фруктів.

Є.П. Бондаренко двічі обирався депутатом Верховної Ради України (1975 р. і 1978 р.), був делегатом XXIV і XXV з'їздів Комуністичної партії України, делегатом XXV і XXVI з'їздів КПРС, членом обкому Компартії України, депутатом Харківської районної Ради депутатів трудящих. Колишній учасник бойових дій у Великій Вітчизняній війні (у 1942-1944 рр.), він і в мирній праці залишався вірним основним принципам фронтового життя - принциповості, надійності, умінню знайти вихід із найскладнішої ситуації. За бойові заслуги та трудові досягнення Є.П. Бондаренко нагороджений орденами Леніна, Червоної Зірки, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Великої Вітчизняної війни I ступеня та багатьма медалями.

Л.І.Задорожний

Майже 40 років життя Леоніда Івановича Задорожного, який родом з Кіровоградщини, теж були пов'язані спочатку з Харківською областю, а потім безпосередньо з Харківським районом: працював агрономом-економістом дослідного господарства "Елітне" Українського НДІ рослинництва, селекції та генетики ім. Юр'єва, далі перебував на партійній роботі (викладач обласної партшколи; інструктор, згодом заступник завідуючого сільськогосподарським відділом Харківського обкому Компартії України), а з липня 1979 року по березень 2000 року був головою районного виконавчого комітету, головою районної ради, представником Президента України, головою районної державної адміністрації. Та незалежно від посади він завжди залишався насамперед прекрасною людиною - справедливою, доброю, чесною, чуйною, відповідальною, надійною.

Леонід Іванович користується заслуженим авторитетом серед жителів району за розум, витримку, інтелігентність, врівноваженість, доступність та демократичні погляди на життя, тому не випадково він п'ять разів обирався депутатом Харківської обласної ради та починаючи з 1979 року по сьогоднішній день є незмінним депутатом Харківської районної ради. Л.І. Задорожний нагороджений двома орденами "Знак Пошани" та медалями, він - почесний громадянин Харківського району...

Традиційно в економічній структурі Харківського району помітне місце займає промисловий комплекс. На рубежі 70-80-х років тут працювали більше 20 промислових підприємств. 12 із них виробляли товари народного споживання: Будянський фаянсовий завод (директор Вакула М.С.), Мереф'янський склозавод (директор Педенко О.С.), Комарівський молокозавод (директор Овсянников О.С.), Мереф'янський хлібокомбінат (директор Панасенко М.П.), Артемівський (директор Власенко В.С.) та Караванський (директор Михальський Л.С.) спиртзаводи, Роганська картонна фабрика (директор Бутенко В.Д.), меблева фабрика № 4 (директор Балута М.І.) та інші. В загальному обсязі промислової продукції району їх внесок досягав 40%. Вироби Будянського фаянсового заводу та Мереф'янського склозаводу були відомі далеко за межами області.

У районі працювали 6 цегельних заводів та цехів, Мереф'янський завод залізобетонних виробів (директор Соболь В.О.), Бабаївський авторемонтний завод (директор Дендеберя Г.Д.). У 1977 році став до ладу новозведений "Південтранстехпром" у м. Мерефі, який мав забезпечити санітарно-технічною продукцією Будову століття – Байкало-Амурську магістраль.

Економічні дані з розвитку промисловості району в 70-і роки зафіксували стійкі темпи зростання. Середньорічні показники виконання річних планів на промислових підприємствах району становили 102–103%. Найвищі з них мали колективи Будянського фаянсового та Мереф'янського скляного заводів, які щорічно випускали на 11-12 млн. карбованців продукції.

Так, у звітній доповіді першого секретаря Харківського райкому партії за період 1978 –1980 рр. наголошувалося, що за цей час у районі освоєно більш ніж 150 млн. карбованців капітальних вкладень, здано понад 178 тис. м^2 житла, збудовано 10 шкіл, 14 дошкільних закладів, стали до ладу новий Караванський завод кормових дріжджів та перша черга птахофабрики "Зоря".

Одним із головних напрямків розвитку району в 70-80-і роки стала його газифікація. Саме в цей період газ приходить у більшість населених пунктів. Лише у 1987 році були введені в дію газопроводи Люботин - Пісочин, Люботин – Караван, Буди – Люботин загальною протяжністю понад 20 км.

Важливою галуззю виробничої сфери господарства був залізничний транспорт.

Люботин залишався великим транспортним вузлом Південної залізниці, до якого входили локомотивне та вагонне депо, станція Люботин, кондукторський резерв, Люботинська дистанція колії, відділок 7-ї дистанції сигналізації та зв'язку, будівельно-монтажний потяг № 387 та інші.

У 70-80-х роках тільки в Люботині діяли близько 20 різних залізничних підприємств та організацій, кілька їх було також у м. Мерефі.

Надзвичайно важливу роль в економічній структурі району на цей час відігравав сільськогосподарський комплекс: господарства спеціалізувалися з вирощування зерна, соняшнику, овочів, картоплі, виробництва м'яса, молока та яєць. У валовій продукції сільського господарства продукти рослинництва складали близько 55%.

На рубежі 70-80-х років у районі працювали 59 сільськогосподарських підприємств, зокрема 14 радгоспів овоче-молочного напрямку: "Безлюдівський" (директор Демидов М.В.), ім. Калініна (директор Воронченко В.К.), ім. К. Маркса (директор Васильченко Л.М.), ім. Кірова (директор Осипенко В.А.), "Червоний партизан" (директор Софієнко М.Д.), ім. Червоної Армії (директор Зайцев Л.О.), "Кутузівка" (директор

Земляков О.І.), "Липці" (директор Мостовий Б.Д.), "Новолипецький" (директор Дорошенко І.С.), "Пісочинський" (директор Федотов О.Г.), "30-річчя Перемоги" (директор Долот М.К.), "Харківська овочева фабрика" (директор Костюченко А.І.),ім. Чапаєва (директор Єгоров І.Г.), "Циркунівський" (директор Шмандій М.Г.). Чотири радгоспи району спеціалізувалися з вирощування фруктів та ягід: "Лук'янівський" (директор Бережний А.М.), "Люботинський" (директор Загребельний І.В.), "Перемога" (директор Бондаренко М.П.), "ХТЗ" (директор Придачин І.І.).

Район мав три птахофабрики: "Зоря" (директор Кисіль Д.М.), "Люботинська" (директор Івченко Б.Т.; у січні 1971 року була нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора) та "Рассвет" (директор Гуренко Д.П.).

Прогресивний рівень виробництва забезпечували шість навчально-дослідних господарств: "Комуніст" (директор Походенко М.П.), "1 Травня" (директор Пугачов В.І.), експериментальна база "Комунар" (директор Тимошенко Г.Т.), "Елітне" (директор - кандидат сільськогосподарських наук Галай В.Н.), "Українка" (директор - кандидат економічних наук Альошин М.І.), "Кутузівка" (директор Бандура О.І.) та "Мерефа" (директор Плужников В.О.).

Справжніми флагманами тваринництва були чотири відгодівельних господарства: "Васищевський" (директор Соболєв Ф.І.), "Утківський" (директор Ковшик І.І.), підсобні господарства "Мерефа" (директор Сотников П.П.) та "Люботин" (директор Будилко І.М.).

Науковими розробками в районі займалися колективи Українського науково-дослідного інституту овочівництва та баштанництва (УНДІОБ, директор Бондаренко Г.Л.), науково-дослідного інституту тваринництва, Лісостепу та Полісся УРСР (НДІТ, директор Омельяненко А.А.), Української дослідної станції шовківництва (директор Акименко Л.М.).

За господарствами району було закріплено більш ніж 112 тис. га землі, в т. ч. 74 тис. га ріллі. На тваринницьких комплексах та фермах утримувались 69 тис. голів великої рогатої худоби, з них 24 тис. - дійного стада. В районі тільки у державних господарствах відгодовувалося 12 тис. свиней, 5 тис. овець та 22 млн. штук птиці. Виробництво молока на 100 га угідь складало 756 ц.

У господарствах на цей час працювало 1800 тракторів, 270 зернозбиральних, 197 кормозбиральних, 42 кукурудзозбиральних, 30 картоплезбиральних комбайнів та 1300 вантажних автомобілів.

У роки Х п'ятирічки (1976-1980 рр.) трудівниками району були достроково виконані плани продажу державі зерна, картоплі, овочів.

На той час район щороку продавав державі близько 35 тис. т зерна, 4 тис. т соняшника, 12 тис. т картоплі, 75 тис. т овочів (в т.ч. понад 10 тис. т радгосп "Харківська овочева фабрика"), 20 тис. т фруктів, майже 73 тис. т молока, 8 тис. т м'яса, 280 млн. шт. яєць.

Найвищих у районі середніх надоїв на корову (3560 кг) було досягнуто у 1986 році: 10 господарств із 31 надоїли понад 4 тис. кг молока на корову, а дослідні господарства "Українка" (директор Пушкар М.В.) та "Кутузівка" (директор Трішин О.К) - більш ніж 5 тис. кг.

Розвитку тваринництва приділялася підвищена увага. В районі були збудовані сучасні тваринницькі комплекси у радгоспах ім. Червоної Армії, ім. Кірова, "Новолипецький" та інші. Було створено пересувну молочно-контрольну лабораторію. Проводилися місячники із заготівлі кормів, перевага надавалася вирощуванню кукурудзи на силос. Високі врожаї зеленої маси отримували у радгоспах ім. Кірова, "Пісочинський", "Новолипецький".

Характерною особливістю кінця 70-х - початку 80-х років стало підвищення уваги до виробництва сільськогосподарської продукції в індивідуальних підсобних господарствах.

За досягнення найвищих результатів у Всесоюзному соціалістичному змаганні з підвищення ефективності виробництва, якості роботи та успішне виконання народногосподарських планів Харківський район був нагороджений перехідними Червоними прапорами ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС та ЦК ВЛКСМ у 1976, 1977, 1978,1982 роках. Почесними дипломами ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР було відзначене досягнення районом високих показників у республіканському змаганні за збільшення виробництва і продажу державі тваринницької продукції у 1981 році та перехідним Червоним прапором УРСР - за 1-е півріччя 1982 року. У період 70-80-х років звання Героя Соціалістичної Праці присвоєно Савельєвій Варварі Федорівні (доярка радгоспу "Безлюдівський"), Мірошниченко Марії Авксентіївні (доярка дослідного господарства "Кутузівка"), Білевцю Віктору Матвійовичу (дослідне господарство "Українка"), Шевченко Лідії Іванівні (доярка радгоспу ім. Червоної Армії). Понад 40 працівників народного господарства району були нагороджені медалями "За трудову доблесть", більше 50 стали кавалерами орденів Трудового Червоного Прапора та "Знак Пошани".

На всіх виробничих дільницях у цей час в перших лавах були молодь та комсомольці району.

У 1970 році юнаки та дівчата району включаються в соціалістичне змагання на честь 100-річчя від дня народження В.І. Леніна під девізом „Ленінському ювілею - ударний труд молодих!" і досягають у ньому нових успіхів.

Комсомольсько-молодіжна бригада Мереф'янського склозаводу (бригадир Сирота О.П.)

У роки 10-ї п'ятирічки висока трудова активність молоді яскраво проявилась в патріотичному русі „П'ятирічці ефективності і якості - ентузіазм та творчість молодих", в змаганні за право підписати рапорт Ленінського комсомолу „Заповітам Леніна вірні". 75 комсомольсько-молодіжних колективів одержали право працювати з особистим клеймом якості. Справою честі комсомольців стало шефство над будівництвом птахофабрики „Зоря", Манченківської середньої школи. Молодь району бере активну участь у виконанні Продовольчої програми.

До Книги комсомольської пошани були занесені комсомольсько-молодіжні колективи механізаторів радгоспу „Безлюдівський" (керівник Микола Чухлєбов), доярок з радгоспу „Березівка" (керівник Любов Сєрикова), дослідного господарства „Українка" (керівник Лариса Челомбітько).

Виховання молоді здійснювалося з використанням різноманітних форм ідейно-політичної роботи - Ленінських заліків, тематичних вечорів, усних журналів, диспутів, конференцій. Юнаки та дівчата брали участь у Всесоюзному поході місцями революції, бойової і трудової слави, військово-спортивних іграх „Орлятко" та „Зірниця".

У ці роки першими секретарями Харківського райкому комсомолу працювали: Микола Ляшенко (в 1969-1973 рр.), Зоя Черевань (у 1973-1977 рр.), Володимир Плугатарьов (у 1977-1981 рр.), Юрій Рожков (у 1981-1986 рр.), Тетяна Деркач (у 1986-1988 рр.), Андрій Сачук (у 1988-1991 рр.).

Як уже говорилося на початку розділу, період 70-80-х років можна назвати періодом новосіль. Масштаби тодішнього капітального будівництва не можуть не вражати. Особлива увага у районі приділялась зведенню

житла та об'єктів соціально-культурно-побутового призначення: шкіл, дитячих садків, баз відпочинку, санаторіїв, лікарень, клубів. У 1976-1986 роках було завершено будівництво цілої серії багатоквартирних житлових будинків у містах Люботин, Мерефа, Південне, селищах Васищеве, Безлюдівка, Рогань, Пісочин, Високий, Бабаї, Покотилівка, селах Липці та Хролі. І це далеко не повний перелік. Будівництво нових шкіл у районі дало потужний поштовх до розвитку освіти. Адже вперше за багато років сільські діти отримали реальний шанс навчатися у сучасних, гарно обладнаних закладах. У 1974 році стали до ладу середні школи в селі Мала Рогань, селищах Коротич, Манченки, у 1975 році – в селищі Кутузівка, у 1976 році – в селищі Рогань, у 1978 році – в селах Борисівка, Циркуни, у 1979 році – в селі Веселе.

Всього лише за 5 років нові школи відчинили свої двері більш ніж для 3,5 тис. учнів.

Долгушева Л.О.

На рубежі 70-80-х років у районі працювала 71 школа, де навчанням було охоплено 26 тис. дітей шкільного віку. Зокрема, це були 38 середніх, 25 восьмирічних, 4 початкових, одна заочна та 3 школи-інтернати. Лідерами серед освітянських установ того часу вважалися Південноміська (директор Долгушева Л.О.), Мереф'янська № 2 (директор Куропатенко Г.М.) та Покотилівська (директор Павлоцька Л.М.) школи.

Так, у 1988 році в районному Будинку піонерів гуртковою роботою було охоплено 3750 школярів, на станції юних техніків – 1585, у дитячій юнацько-спортивній школі району займалися близько 1200 дітей, у трьох НВК – 1,5 тис. школярів. У школах району працювали 1773 педагоги, з них 1408 мали вищу освіту; було нагороджено знаком "Відмінник народної освіти СРСР" 16 вчителів, знаком "Відмінник народної освіти України" – 128, медаллю А.С. Макаренка – 7, грамотою Міністерства освіти СРСР – 14 вчителів.

Не дивлячись на те, що у 80-і роки загальні темпи будівництва дещо уповільнюються, зведення шкіл у районі триває. Так, саме в цей час відсвяткували новосілля школярі та педагоги сіл Хролі й Руські Тишки, а також міст Люботина та Мерефи. На перший план виходить не розширення мережі шкільних закладів, а їх вдосконалення, максимальне наближення освіти до потреб життя. Саме тому надзвичайно актуально постає питання професійної освіти, а спробою його вирішення стає створення на базі шкіл району навчально-виробничих комплексів (НВК) у місті Південне, селищі Рогань та селі Липці.

Статистичні дані по району за 1987 рік свідчать про те, що із загальної кількості випускників того року понад 30% працевлаштувалися саме за профілем, обраним при шкільних НВК. Питанню працевлаштування молоді, яка закінчила загальноосвітні навчальні заклади, в районі приділялася особлива увага.

Ясла-садок у сел. Безлюдівка

Покращенню функціонування шкільної освіти району в 70-80-х роках сприяло також і значне розширення й вдосконалення системи закладів дошкільної освіти та виховання. Протягом 1978-80-х років у районі були проведені заходи, спрямовані на перехід ясел із системи охорони здоров'я до системи дошкільної освіти та об'єднання їх із дитячими садками. В цей час у Харківському районі були збудовані та розпочали свою роботу десятки нових закладів дошкільної освіти, серед них - дитячі садки в містах Люботин, Мерефа, селищах Безлюдівка, Коротич, Високий, Васищеве, селах Хролі, Стрілече, радгоспах "Липці", "Перемога", "Рассвет", ім. Чапаєва.

У 1988 році в районі було вже 34 дошкільних заклади, в яких виховувалися понад 4 тис. дітей.

Харківський район завдяки чудовій природі, хорошому клімату завжди був популярною зоною відпочинку, своєрідною санаторно-курортною базою для жителів Харкова. У 70-80-і роки тут було розташовано 42 піонерських табори, кілька баз відпочинку великих підприємств, 3 будинки відпочинку та 2 санаторії. Медичну допомогу населенню надавали 18 лікарень на 1470 ліжок, 8 медичних амбулаторій та десятки фельдшерсько-акушерських пунктів. З 1968 року у районі діяла центральна аптека, що забезпечувала медикаментами всі лікарняні заклади та населення міст, селищ і сіл району. Обслуговували населення 520 лікарів з вищою медичною освітою (серед них - заслужені лікарі України Горюшко Лідія Іванівна з Васищевської лікарні та Солоденко Володимир Антонович із Мереф'янської лікарні), 1136 чол. середнього медичного персоналу. Найпомітнішою подією цього періоду стає відкриття та розбудова центральної

Медичні працівники району

районної лікарні у м. Мерефі. У 1973 році в селі Стрілече було збудовано комплекс психоневрологічної лікарні, а в 1974 році відкрито венерологічний диспансер району, хірургічний та терапевтичний корпуси Люботинської міської лікарні. Нове приміщення отримують Покотилівська та Роганська поліклініки. Почалося будівництво нового корпусу Липецької лікарні та пологового будинку у Люботині, багатоповерхового корпусу санаторію "Роща" та окремих котеджів санаторію "Рай-Оленівка". У селищі Васищеве став до ладу новий обласний аптечний склад. У 1981 році на Салтівському масиві Харкова почала приймати хворих багатоповерхова міська лікарня Харківського району на 250 ліжок з відділеннями дорослої і дитячої травматології, ортопедії, хірургії та реанімації (в її будівництві брали участь усі трудові колективи району).

В цей час у районі була створена центральна бібліотечна система, що нараховувала 58 бібліотек і стала найбільшою на той час у області. Покращенню функціонування бібліотек сприяло також те, що у 1979 році всі вони перейшли у відання районного відділу культури.

Позитивний вплив на розвиток культурного рівня дітей та молоді мало відкриття спеціалізованих музичних та художніх шкіл: у 1977 році було відкрито музичну школу в селищі Рогань, а у 1980 році – художні школи в селищі Буди та місті Південне.

В ці роки у районі діяла система закладів культури, до складу якої входили 60 клубів та 5 Будинків культури. У 1976 році став до ладу новозбудований клуб у селищі Бабаї, а вже в 1977 році йому було надано статус районного будинку культури. За рік при Бабаївському будинку культури було відкрито музей історії Харківського району. Центром культури та творчості в цей час став і будинок культури "Овочівник" у селищі Селекційне.

Клуб у сел. Бабаї

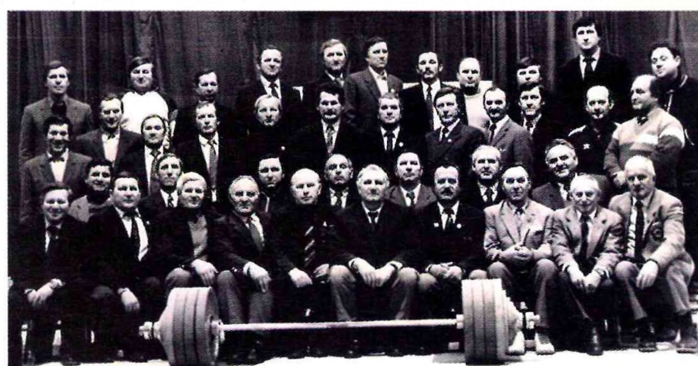
У 1979 році було прийнято рішення райвиконкому про створення Хорошівської, Циркунівської та Пісочинської централізованих клубних систем, Роганської централізованої системи на базі будинку культури Роганської картонної фабрики.

В закладах культури району на початку 80-х років були створені та діяли понад 300 гуртків художньої самодіяльності.

У 1983-1985 роках в районі було проведено огляд-конкурс художньої самодіяльності до 40-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. В огляді взяли участь більш ніж 5 тисяч аматорів та 240 самодіяльних гуртків і колективів.

Активізації розвитку спортивного життя в районі, де кожного року проводилися змагання з ігрових видів спорту, легкої та важкої атлетики, сприяла підготовка до проведення Московської олімпіади - 1980.

Олімпійський вогонь влітку 1980 року по території Харківського району несли 4 місцевих спортсмени, серед них - майстри спорту Приз М.Я. та Афанасьєв О.Д. Свідченням зростання майстерності футболістів району стали зустрічі у 1985, 1986, 1987 роках команди ветеранів київського "Динамо" на чолі з І. Сабо та футболістів міста Люботина, селищ Високий і Буди. Традиційно сильною була районна команда шахістів під керівництвом талановитого тренера Є. Ткаченка. Юні шахісти із селища Буди неодноразово посідали призові місця на змаганнях з командами не тільки України, але й Росії.

На початку 80-х років завдяки заслуженому тренеру СРСР З.С. Архангородському у районі набирає популярності важка атлетика.

Створюється система підготовки спортсменів високого класу, які в подальшому стали гордістю району. Завдяки кропіткій праці тренерів В.Г. Єрьоменка, Ю.М. Пономаренка, К.М. Трегуба, заслужених тренерів України А.А. Шаймарданова та С.С. Садикова за 80-ті роки в районі виховані такі видатні спортсмени, як Володимир Борох із селища Безлюдівка - майстер спорту міжнародного класу, чемпіон СРСР, чемпіон Спартакіади народів СРСР, чемпіон України та Альберт Насібулін з Кутузівки - майстер спорту міжнародного класу, срібний призер чемпіонату Європи, чемпіон СРСР, п'ятиразовий чемпіон України.

Сергій Бершов

Великий спортсмен сучасності, заслужений майстер спорту СРСР, заслужений тренер України Сергій Бершов - уродженець міста Мерефи. Відомий всьому світу альпініст навчався у Мереф'янській середній школі № 6. Він є почесним громадянином міста Мерефи. Сергій Ігоревич 16 разів ставав чемпіоном та призером чемпіонатів СРСР, він є 35-разовим чемпіоном України, нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, "За заслуги" III ступеня та "За мужність" III ступеня.

Дворазова чемпіонка світу з велосипедного спорту Раїса Ободовська свій шлях у великий спорт почала зі спортмайданчика Мереф'янської середної школи № 5. Вона багаторазова чемпіонка СРСР, України та переможець багатьох міжнародних змагань, заслужений майстер спорту СРСР.

Гордістю району є також майстер спорту міжнародного класу, учасниця XIX Олімпійських ігор у Мехіко, переможниця та призер чемпіонатів Європи, СРСР, шестиразова рекордсменка України з метання списа Валентина Еверт.

Київські динамівці в гостях у Височанської команди "Спартак"

У місті Південне народився Володимир Кудиненко - чемпіон України з естафетного бігу 4 х 400 м, один із найкращих свого часу бігунів на 400 м з бар'єрами, згодом проректор із гуманітарних питань та зовнішніх зв'язків Харківського державного інституту фізичної культури.

У 1987 році район був удостоєний честі провести першість України з важкої атлетики серед юніорів. Рішенням виконкому районної Ради було створено оргкомітет з підготовки та проведення першості, до складу якого, крім працівників райвиконкому, увійшли завідуючий кафедрою військової академії ім. Говорова Богданов О.М., старший викладач держуніверситету, колишній рекордсмен України з важкої атлетики Осипов М.Л. та олімпійський чемпіон, головний лікар Харківського фіздиспансеру Рибак І.М. Змагання пройшли на спортбазі радгоспу "Харківська овочева фабрика" на високому організаційному та професійному рівні. А в 1988 році на спортивній базі селища Васищеве був проведений чемпіонат України з гирьового спорту серед чоловіків.

Характерною ознакою 80-х років у Харківському районі стало зростання активності громадських організацій, яких налічувалося в той час близько 1800 (вуличні, будинкові, квартальні, сільські і селищні комітети, жіночі ради, штаби ДНД та інші). Вони були своєрідним „ланцюжком", що зв'язував місцеві Ради з населенням, і саме їх силами на території району були проведені сотні суботників та недільників, облаштовані парки, вулиці, братські могили. Особливо активними були жіночі комітети та ДНД.

Відкриття меморіалу в сел. Коротич

У 80-х роках в районі діяли близько 190 жіночих організацій, що об'єднували понад 2 тис. жінок як за місцем роботи, так і за місцем проживання. Їх колективи вирішували різноманітні проблеми, що хвилювали жінок району: питання освіти та медицини, соціальної допомоги багатодітним сім'ям, одиноким матерям, ветеранам війни та праці, питання участі жінок району у громадському та політичному житті.

На середину 80-х років припадає пік активності ДНД. У цей час в районі 31 штаб ДНД координував діяльність 158 дружин, до складу яких входили 3,5 тис. чол. Окремою сторінкою в історії ДНД Харківського району була їх участь у боротьбі з пияцтвом та самогоноварінням.

Наприкінці 80-х років у Харківському районі з'являються нові громадсько-політичні організації, серед них - товариства "Просвіта", "Зелений світ", "Пам'ять", "Українське козацтво" та інші.

Понад 20 жінок за цей час отримали медалі материнства різних ступенів, а шести були вручені ордени "Мати-героїня" (Вагановій Галині Дмитрівні з сел. Бабаї, Морозовій Марії Іванівні з сел. Рогань, та Бойчук Тамарі Григорівні з радгоспу "Люботинський", Булденко Марії Гаврилівні з міста Південне, Горич Лідії Іванівні з міста Люботин та Гірич Людмилі Василівні з міста Мерефа).

Отже загальні тенденції життя країни безпосередньо відбивалися на житті та розвитку Харківського району, котрий за означений період зробив значний внесок як у власний розвиток, так і в розвиток держави.

Та не лише досягнення складають історію Харківського району. Є в ній і трагічні сторінки, про які ми не маємо права забувати.

Це, зокрема, гірка чаша чорнобильського полину, яка не обминула і Харківський район. З останніх днів квітня 1986 року промислові та автотранспортні підприємства, будівельні та торговельні організації, лікувальні заклади й управління МВС терміново направляли своїх працівників та службовців на ліквідацію наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Райвійськкоматом було призвано 905 військовослужбовців запасу.

Водночас до району вже прибували перші сім'ї, евакуйовані з районів, охоплених лихом. Їх розміщували, допомагали працевлаштуватися, надавали медичну допомогу. До речі, на сьогодні у районі проживають 292 переселенці з Київської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської та Брянської областей.

Минуло 17 років з того дня, який поділив наше життя на дві епохи: "до аварії в Чорнобилі" і "після аварії". Зараз в районі проживають 1718 ліквідаторів, 416 з них – інваліди 1-ї, 2-ї та 3-ї груп. 127 учасників ліквідації, на жаль, померли через захворювання, отримані внаслідок робіт у зоні аварії. У районі проживають 450 дітей, потерпілих від чорнобильського лиха. Це діти, яких застала біда у рідних оселях, діти, які народились у сім'ях жителів району, потерпілих внаслідок аварії. Усі вони перебувають на диспансерному обліку в Інституті охорони здоров'я дітей та підлітків, 8 із них – інваліди.

Героїзм ліквідаторів-жителів району відзначений грамотами та подяками командування військових частин і керівництва ЧАЕС.

За бездоганне виконання свого обов'язку з ліквідації наслідків аварії орденом Трудового Червоного Прапора нагороджено В.К. Приступу з Пісочина та медаллю "За відвагу" В.Ф. Холошу з Бабаїв.

З 1989 року у районі працює громадська організація "Союз Чорнобиль України" – одна з найбільших серед сільських районів Харківщини.

Ще довго болем у наших серцях відлунюватиме й слово "Афганістан". Більш ніж 800 жителів району брали участь у бойових діях в цій гарячій точці, 14 із них ніколи більше не переступлять поріг рідної домівки, а 25 стали інвалідами війни.

Друга половина 80-х років започаткувала нову епоху перебудови в політичному та економічному житті країни. Але й у цей складний період Харківський район продовжує жити, працювати та розвиватися, активно включається у нові суспільно-політичні та економічні процеси, що наберуть сили на рубежі 1991-2000 років.

ІЗ ЖИТТЯ РАЙОНУ

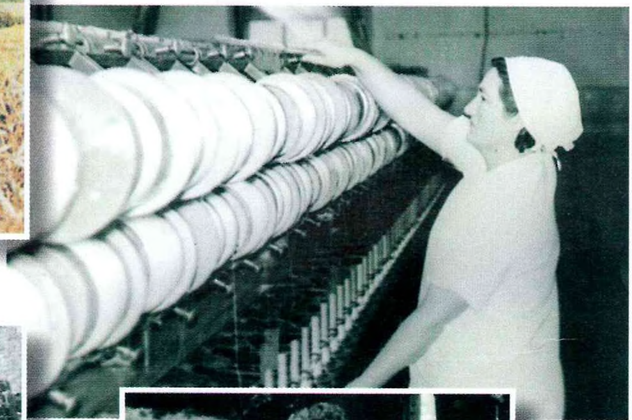

ДОБРО ПОЖАЛОВ

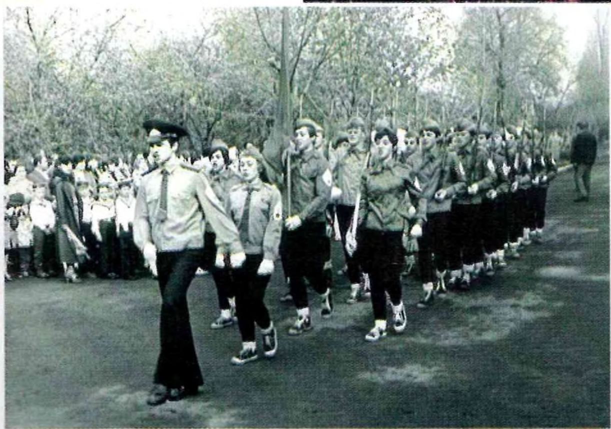

Добро пожаловат

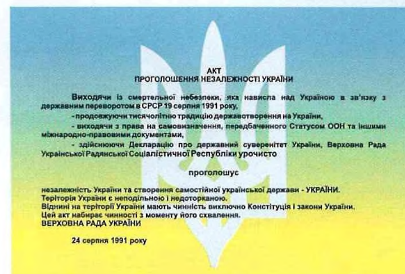

ПЕРШЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Проголошення незалежності України у 1991 році дало поштовх до радикальних змін у її життєдіяльності, що в свою чергу вплинуло й на розвиток Харківського району.

АКТ
ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

- продовжуючи тисячолітню традицію державотворення на Україні,

- виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статусом ООН та іншими міжнародно-правовими документами,

- здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто

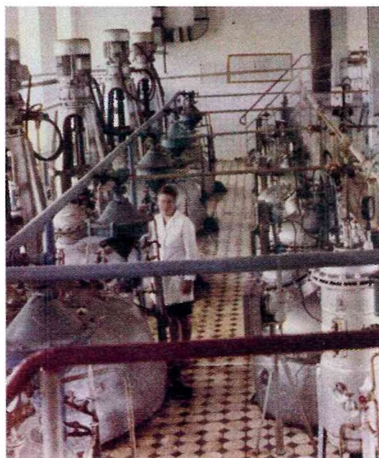
проголошує

незалежність України та створення самостійної української держави - УКРАЇНИ.
Теріторія України є неподільною і недоторканою.
Віднині на теріторії України мають чинність виключно Констітуція і закони України.
Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.
ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року

У лютому 1993 року Верховна Рада України прийняла постанову "Про віднесення міста Люботин Харківського району Харківської області до категорії міст обласного підпорядкування". Таким чином, територія району зменшилась більш ніж на 10 тис. га, а кількість населення – на 25 тис. чол.

Незважаючи на нелегкі для вітчизняної економіки часи, район зберіг статус індустріально-аграрного. В цей час проводиться значна робота з перебудови господарського комплексу, створення належних економічних умов для стабілізації соціально-економічного становища. За допомогою нових стратегічних підходів продовжується процес реформування власності, створення акціонерних товариств, малих підприємств та фермерських селянських господарств.

Динаміка промислового виробництва за 1991–2001 рр. показує, що найбільш кризовим у цьому плані виявився 1994 рік, коли спад виробництва проти попереднього року становив більш ніж 30%.

Промислові підприємства району у 1995 році майже на чверть скоротили обсяг виробництва у порівнянні з 1991 роком, стабільно працювали лише 3 із 26: Артемівський спиртзавод, Пісочинський завод віконних блоків та Мереф'янська харчосмакова фабрика. Серед 22 підприємств, що виробляли товари народного споживання, діяли тільки 9. Здійснювалися поставки товарів на експорт до 12 країн світу, в тому числі 75% обсягу - до Росії та 15% - до Грузії. Основу експорту складали залізобетонні вироби, спирт, фаянсовий посуд, меблі, будівельні матеріали.

З кінця 1995 року темпи падіння уповільнюються, а з 1997 року розпочалося поступове нарощування обсягів виробництва.

У сільському господарстві почався процес перетворення радгоспів у колективні сільськогосподарські підприємства та поділ землі на паї.

Слід підкреслити, що жоден інший район області не втратив стільки продуктивної землі, як господарства Харківського району, хоча в більшості випадків це пояснюється вимогами часу.

Частина земельних площ відводилася під розширення житлових масивів обласного центру, частина - під будівництво нових промислових підприємств та зон відпочинку, для садово-городніх товариств та потреб індивідуального будівництва і т.п. Тільки 323 садово-городніх товариства, створених на території району, займають площу більше 3570 га. Починаючи з середини 90-х років, сотні гектарів передмістя були тимчасово виділені під городи для жителів міста Харкова та Харківського району. В цілому за період 1991-1996 років район втратив 27 тис. гектарів сільгоспугідь, в т.ч. більш ніж 21 тис. га орних земель. Якщо ж виходити з того, що в середньому кожне господарство має до 2200 гектарів ріллі, то за цей час район позбавився майже 12 господарств. Це негативно вплинуло і на розвиток тваринництва - зокрема, кількість поголів'я великої рогатої худоби зменшилася майже на 4 тис. голів.

Сільські виробники, орієнтуючись на нові ринкові відносини, беруть курс на розширення власного переробного виробництва. У багатьох сільгосптовариствах в ці роки з'явилися олійниці, млини, крупорушки. Продукція фермерів М. Купрєєва, Д. Білоуська, С. Біцюри, В. Сачука, М. Кучеренка, В. Гнєтнєва та інших стає все більш конкурентоспроможною. Сільськогосподарські підприємства району нарощують темпи сільгоспвиробництва. Спостерігається тенденція до збереження та збільшення числа поголів'я великої рогатої худоби.

У перші роки незалежності країни бурхливими темпами створювалися приватні підприємства різних форм власності. Серед них такі відомі в Україні, як фірма "Лоск" у Пісочині, "Партнер", "Весна" та "Макс" у Високому, "Аромат" та "Юлія" у Південному, "Пломба", "Бджілка", "АвтоЗАЗ" та "Оксана" у Мерефі, "В'ячеслав" у Васищевому, "Полімерагро" в Циркунах та інші. Будуються автозаправні станції різних фірм, товариств та приватних осіб: "Шанс" у Бабаях, "Спутник" у Липцях та Високому, "ФОБ" у Безлюдівці, Васищевому, "Трансоїл" у Мерефі та інші. Уздовж автотрас з'являються сучасні кафе. Багато державних підприємств перетворюються в акціонерні товариства.

Розпочинає роботу низка нових підприємств, найбільші з них - "Резерв", "Харківелектро", "Харківкольорметал", "Харківхім", ЗАТ "Манометр-Харків", СП ТОВ "Скло".

Водночас у районі створюється податкова інспекція, відділ Пенсійного фонду, відділ юстиції, контрольно-ревізійний відділ та відділення державного казначейства.

На 90-і роки припадає будівництво багатоповерхових будинків у Циркунівському житловому масиві "Інтернаціоналіст" та Пісочинських – "Савина гора" і "Мобіль". Зводиться школа у Лизогубівці, переходить у нове переобладнане приміщення Пісочинська поліклініка. Здійснено капітальний ремонт Роганської поліклініки та Васищевської лікарні. У Будах та Безлюдівці відкриваються територіальні центри медико-соціальної реабілітації людей похилого віку. Починає свою роботу медичний пункт на масиві "Інтернаціоналіст". Значно розширюється мережа аптечних установ. Прибудовано спортивний зал до Липецької школи ім. Щепкіна. Проведено капітальний ремонт Тернівської, Циркунівської, Безлюдівської, Васищевської, Південних № 1 та № 2, Вільхівської, Борисівської, Кулиничівської шкіл, дахів Кутузівської, Коротичанської, Стрілечанської, Роганської № 1, М. Роганської, Пономаренківської шкіл, Роганського НВК.

Продовжується також робота з газифікації населених пунктів району. Прийшло блакитне паливо у домівки Циркунів, Веселого, Р. Тишків, Борщової, Травневого. Завершена газифікація Коротича. Газифіковано котельні Борисівської, Березівської, Лук'янцівської, Веселівської шкіл.

Протягом 90-х років інтенсивно працював районний вузол зв'язку. Введення в дію кількох сучасних автоматичних телефонних станцій дозволило поліпшити якість зв'язку і фактично уникнути черг на встановлення телефону.

В районі створюється жива атмосфера зацікавленості як населення, так і керівництва регіону у вихованні здорової нації. Кращі спортсмени беруть участь у спортивних змаганнях районного, обласного, європейського і навіть світового рівнів.

Активно сприяють духовному розвитку населення культурні установи. Збереженням своєї історичної спадщини район завдячує дослідникам його минулого - таким, як С. Копитов, Т. Безрукова, Г. Яковенко, К. Романов, І. Набока, О. Ломакін, Т. Майборода та інші, які своєю благородною працею доводять, що краєзнавство – це та сфера, котра гармонійно об'єднує різних фахівців, представників різних поколінь, даючи змогу кожному прилучитися до священних витоків родоводу.

Встановлено меморіальну дошку та охоронний знак на місці садиби Лансере-Бенуа-Серебрякових, здійснено художньо-естетичне оформлення Донецького городища та садиби Г. Хоткевича й відкрито кімнату-музей його імені в селищі Високий. У селі Борисівка встановлено бюст видатного історика, академіка Д. Яворницького та відкрито його музей у місцевій школі. А в місті Мерефі у 1990 році встановлено пам'ятник двічі Герою Радянського Союзу, почесному громадянину міста, генералу З.К. Слюсаренку.

Свято Івана Купали

Здавна шанувалися в районі народні традиції та обряди. Свято Івана Купали, Преображення Господнє, Різдво, Новий рік, ювілеї визначних митців сучасності - зокрема, таких, як художники Будянського фаянсового заводу Г. Чернова та Б. Пяніда, - збирають великі аудиторії прихильників. Нове в житті району – святкування Днів міст, селищ, сіл, що входять до його складу.

Велика увага надається патріотичному вихованню молоді.

Традиційні шкільні наукові конференції "Буди – селище моє", які організовує Харківський районний центр дитячої та юнацької творчості, набули розголосу не тільки за межами району, але й держави. Найбільшим здобутком шкільних форумів є залучення до пошукової роботи з історії Слобожанщини. Щорічно визначаються в районі "зразкова" та "краща" школи. Аналогічні звання присвоюються медичним закладам та бібліотекам. Змагання за таку високу відзнаку сприяє творчому пошуку, підвищенню вимогливості до роботи.

У 1994 році в країні проводилися вибори до місцевих рад та Верховної Ради України на альтернативній основі.

До Верховної Ради України ввійшли два нових обранці Харківського району:

Суслов Віктор Іванович - 1955 року народження, заслужений економіст України. Закінчив Харківський університет у 1977 році та працював там до 1990 року. Кандидат економічних наук, нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня. З 1994 по 1998 рік очолював Комісію з питань фінансів та банківської діяльності Верховної Ради України. Міністр економіки України в 1997-1998 роках. Нині - голова Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

Іванов Василь Олексійович - 1937 року народження, освіта вища, за фахом - історик, працював на підприємствах Харкова. Зараз перебуває на пенсії.

У 1998 році до Верховної Ради України були обрані:

Бандурка Олександр Маркович – 1937 року народження, працівник вищої школи, генерал-полковник міліції, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, академік Академії правових наук України. Закінчив Харківський інженерно-економічний і юридичний інститути. Служив у органах внутрішніх справ. З 1984 по 1994 рік був начальником головного управління МВС України у Харківській області. З 1992 року - начальник Інституту внутрішніх справ України, з 1995 року – ректор Національного університету внутрішніх справ . Автор близько 130 публікацій, в т.ч. 27 монографій, підручників та навчальних посібників. Народний депутат України I, II, III та IV скликань. Має понад 30 державних нагород. Президент Асоціації вузів країн-членів СНД, лауреат рейтингу "Людина світу - 2000".

Кононенко Юрій Савич (1955-2001 рр.), підприємець, академік Української технологічної академії. У 1988 році заснував і очолив виробничу фірму "Лоск". Використовуючи практичний досвід і маючи визначні організаторські здібності, збудував на заболоченій місцевості селища Пісочин найбільший авторинок Європи кінця 90-х років, який має 5 тис. торгових місць, заснував єдине в Україні виробництво автомобільного скла та найрізноманітніших дзеркал. Фірма фактично задовольнила всі потреби України з виробництва вітрового безпечного скла типу "триплекс" на всі види й типи автомобілів.

Президент України Л.Д. Кучма назвав Ю.С. Кононенка "самородком, завдяки яким сьогодні піднімається економіка держави".

Юрій Савич був членом Комітету з промислової політики та інвестицій Верховної Ради і головою Асоціації підтримки платників податків України, тричі отримував звання "Людина року". Трагічно загинув у січні 2001 року.

Депутатами обласної ради у ці роки обиралися полковники міліції Гузь Василь Іванович та Дюкарєв Володимир Петрович. В.І. Гузь працював начальником районного відділу, потім в обласному управлінні МВС, а В.П. Дюкарєв – начальником Липецького відділу міліції, пізніше - начальником відділу управління по боротьбі з корупцією та безпеки ДПА у Харківській області.

2001 рік - рік святкування 10-ї річниці незалежності України. До цієї знаменної події рішенням сесії районної ради Бандурці Олександру Марковичу, Задорожному Леоніду Івановичу, Савельєвій Варварі Федорівні, Псюрнику Миколі Михайловичу та Алещенку Олексію Михайловичу було присвоєно звання "Почесний громадянин Харківського району".

Вперше до Книги пошани Харківського району було занесено більше 300 імен кращих працівників промисловості, сільського господарства, транспорту, житлово-комунального господарства, торгівлі, медицини, культури, науки, освіти та представників молоді. Серед них 24 переможці та призери обласних олімпіад і МАН, 58 випускників-медалістів, старшокласники Коротичанської школи, що посіли 3-є місце у Всеукраїнському конкурсі на кращий клас, молода вчителька Петренко Р.В. - призер обласного конкурсу "Молода людина року - 2000" в номінації "Кращий вчитель", учениці 10 класу школи № 1 м. Південного Щур Олена та Алексєєва Марина, що отримали нагороди від Президента України Л.Д. Кучми за перші місця у Всеукраїнських оглядах-конкурсах творів "Творення нашої держави - справа кожного з нас" та "Село моє, для мене ти єдине", президент районної Спілки молоді та студентів Д. Баринова – переможець обласного конкурсу "Молода людина року - 2000" в номінації "Молодіжний лідер", фольклорний гурт "Ойра", що отримав Гран-прі на Всеукраїнському фестивалі творчих колективів "Боромля - 2000", фольклорний колектив Роганського НВК – лауреат 1-ї премії Всеукраїнського фестивалю "Азовські вітрила", М. Горобцова – лауреат 2-ї премії Всеукраїнського конкурсу "Весняні дзвіночки", фіналістка конкурсу "Ранкова зірка".

Очолювали у ці часи Харківську районну державну адміністрацію Задорожний Леонід Іванович (в 1992-1998 рр.) та Пугачов Віктор Іванович (в 1998-2001 рр.), а районну раду - Збукар Павло Петрович (у 1992-1994 рр.), Задорожний Леонід Іванович (у 1998-2000 рр.) та Збукар Віталій Павлович (з квітня 2000 року і по цей час).

ІЗ ЖИТТЯ РАЙОНУ

Комунар
Ярмарка 98

ВІСНИК ПІСОЧИНА
ВИПУСКАЄ ПІСОЧИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

АФЕ ПРОДУКТИ

НАДИЯ

ЗСАТ "ОВОЧЕВА ФАБРИКА"

З святом, дорогі жінки!

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НВК I-III СТУПЕНІВ N5 З ЛІЦЕЄМ м. МЕРЕФИ

Бібліотекарі!
Ви справжні
Берегині
скарбів духовного
і вічного буття
Зразкова
бібліотека

СОЛДАТСКОЕ
ПОЛЕ
КНИГА
ПАМЯТИ

Кем
быть?

МЕДСЛУЖБА

СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні загальна площа Харківського району складає 1400 кв. км, у тому числі 100 тис. га сільгоспугідь. Тут проживають близько 187 тис. чол. населення, з них більше 53 тисяч - пенсіонери. На території району розташовано 106 населених пунктів, у тому числі 2 міста районного підпорядкування, 14 селищ та 90 сіл. Працюють 34 промислові підприємства, які у 2002 році виробили продукції на суму 140 млн. гривень, 28 сільгосппідприємств та 130 фермерських господарств, що виростили й намолотили майже 81 тис. тонн зернових. Діють три науково-дослідні інститути та національний аграрний університет ім. Докучаєва, 50 загальноосвітніх шкіл, 32 дошкільні дитячі заклади, 14 будівельних та 9 транспортних організацій, понад 400 магазинів та кафе, 128 підприємств побуту та 52 АЗС.

До свого 80-річного ювілею район досяг певних успіхів у соціально-економічному розвитку. За підсумками 2002 року серед 27 районів області він посів 4-е місце за обсягами виробництва у промисловості та 5-е у сільському господарстві (зокрема, 2-е з показників у тваринництві та рослинництві), за що був нагороджений Почесною грамотою Харківської обласної державної адміністрації та Харківської обласної ради.

Минулий 2002 рік наочно показав уміння трудівників району успішно просуватися вперед, ефективно використовувати величезний виробничий і творчий потенціал. Саме на цьому підґрунті сталися суттєві зрушення в промисловості, аграрному секторі, інших галузях економіки передмістя. Так, підприємства харчової промисловості забезпечили приріст виробництва продукції на рівні 60%, хімічної та нафтохімічної – на 45,1%, кольорової металургії – на 57%. Досягнуто нарощування виробництва і в машинобудуванні, зокрема, в транспортному - на 29,6%, з випуску машин та устаткування – на 22%, електричного і електронного устаткування – на 5,1%.

Аграрії району в порівнянні з попереднім роком виростили й намолотили на 11,7% більше зернових, піднявши на 2,4 центнера середню віддачу 1 га зернового поля. Працівники тваринницьких ферм забезпечили зростання продуктивності молочного стада, а також обсягів виробництва м'яса та яєць. На 70% зросла реалізація худоби і птиці.

Протягом 2002 року на території району з'явилися нові транспортні маршрути з перевезення пасажирів, на необхідному рівні здійснювались вантажні перевезення. Продовжувалася реалізація районної програми з телефонізації населених пунктів. Введено цифрові АТС, встановлено 1364 телефонні номери, в т.ч. 321 - пільговому контингенту.

Створення сприятливого інвестиційного клімату в районі сприяло збільшенню надходжень іноземного капіталу. З початку року його сума перевищила 4 млн. доларів США.

Зросла чисельність працюючого контингенту. На цей час рівень зайнятості становить майже 75% працездатного населення району.

Економічний розвиток створив базу для збільшення реальних надходжень до районного бюджету. В 2002 році обсяг доходів склав 59 млн. грн., що дало змогу значну частину коштів спрямувати на вирішення соціально-економічних проблем. Зокрема, тільки фінансування закладів освіти склало 16,9 млн. грн., що становить 30% від загального обсягу видатків, охорони здоров'я - 11,2 млн. грн. (20% від загального обсягу видатків), на соціальний захист та соціальне забезпечення виділено 15,6 млн. грн. (27% від загального обсягу видатків), в т.ч. на допомогу малозабезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми - 2,7 млн. грн., на пільги ветеранам війни та субсидії населенню - 12,1 млн. грн.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПАСПОРТ РАЙОНУ

на 01.01.2003 року

ПЛОЩА РАЙОНУ .... **1403,4 км²**

ЗАГАЛЬНА ПРОТЯЖНІСТЬ (з півдня на північ) .... **100 км**

Харківський район межує з:

на півночі - Бєлгородським районом Бєлгородської області (Російська Федерація), протяжність кордону – 49877 м.
на сході - Вовчанським та Чугуївським районами Харківської області
на півдні - Нововодолазьким та Зміївським районами Харківської області
на заході - Дергачівським та Валківським районами Харківської області

НАСЕЛЕННЯ РАЙОНУ (в тис. чол.) **186,6**
(6,4% від населення області)

в тому числі:
міське 125,3
сільське 61,3
чоловіки 85,8
жінки 100,8
молодь (16-29 років) 41,4
пенсіонери 53,0

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ **106**

у тому числі:
міст 2
селищ 14
сіл 90

МІСЦЕВІ РАДИ **30**

у тому числі:
міських 2
селищних 14
сільських 14

ПРОТЯЖНІСТЬ ДОРІГ .... **536,6 км**

із твердим покриттям .... 498,4 км
залізничних .... 108,6 км

БЮДЖЕТ РАЙОНУ .... **58,5 млн. грн.**

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Загальна площа району (в га) 140342
у тому числі:
сільськогосподарські угіддя 100506
рілля 71332
зрошувані землі 7459
пасовища 13172
сінокоси 6155
сади 2674
ліси 21023
лісосмуги 980
водоймища 2230

Водоймища та річки району

р. Харків
р. Уди
р. Мерефа
р. Мжа
р. Немишля
р. Роганка
р. Линець
р. Студенок
р. Липник
Трав'янське водосховище
Вялівське водосховище
Муромське водосховище

НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО РАЙОНУ

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ **1989**

ПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА **34**

працюють на них .... 4252 чол.

обсяг промислового виробництва за 2002 рік .... 140 млн. грн.
місце серед районів області 4
обсяг виробництва ТНС .... 52 млн. грн.
місце серед районів області 2

ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО БІЗНЕСУ

з правами юридичної особи 477
приватних підприємців 4727
в малому бізнесі зайняті .... 11 тис. чол.

БУДІВНИЦТВО .... **14 підприємств**

зайняті в галузі .... 691 чол.
виконано робіт власними силами за 2002 рік .... на 11 млн. грн.
введено в експлуатацію:
будинків площею .... 32,9 тис. м²
будинків (індивідуальних) 248

ТРАНСПОРТ .... **9 підприємств**

зайняті в галузі .... 643 чоловік
автобусних маршрутів .... 50 приміських
18 міжміських
автобусів та мікроавтобусів 185
перевезено пасажирів за 2002 рік .... 5,0 млн. чол.
обсяг вантажних перевезень .... 378,7 тис. тонн
електропотяги курсують за 4 напрямками: Мереф'янський, Манченківський, Васищевський, Роганський

ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ПОСЛУГ

зайнято в сфері .... 7377 чол.
діють:
ринки 14
торговельні місця 2796
магазини 329
кафе 89
АЗС 52
підприємства побуту 128
роздрібний товарообіг .... 59,4 млн. грн.
на душу населення .... 319 грн.
обсяг реалізації побутових послуг .... 239,7 тис. грн.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

зайнято в галузі....4730 чол.
в обслуговуванні
сільського господарства ....474 чол.
підприємства....28
в тому числі дослідні господарства 7
фермерські господарства.... 130

рослинництво

валовий збір та врожайність за 2002 рік:
зернові культури....80956 т
35,7 ц /га
соняшник .... 6481 т
17,8 ц /га
овочі ....61362 т
1388 ц /га
картопля .... 146129 т
90,3 ц /га
цукрові буряки.... 3495 т
195,89 ц /га
техніка.... 556
трактори, в тому числі важкі (Т-150, Т-150К)....154
сівалки.... 179
культиватори.... 270
плуги 113
комбайни....99
в тому числі "Дон-1500" 44

тваринництво

працюють ....565 чол.
у тому числі доярок....292 чол.

чисельність:
велика рогата худоба.... 15852 голів
корови 5397
свині.... 3156
птиця ....664 тис.

виробництво:
м'яса .... 2389 т
молока ....17251 т
яєць....170 млн. шт.
надій на корову....2654 кг
продуктивність курей-несучок....270 шт. яєць

ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ

Липецький район

працюють .... 98 чол.
обслуговують:
населених пунктів....54
побутових абонентів .... 19,5 тис.
юридичних абонентів.... 429
протяжність ЛЕП....520 км 6-10 кВ
501 км 380 В
трансформаторні станції.... 471

Харківський район

працюють ....246 чол.
обслуговують:
населених пунктів....52
побутових абонентів 59945
юридичних абонентів.... 830
протяжність ЛЕП....635 км 6-10 кВ
1378 км 380 В
трансформаторні станції.... 477

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

проведено призначення та виплату
державних соціальних допомог:
малозабезпеченим сім'ям ....4054 сім'ї
на суму....2,2 млн. грн.
сім'ям з дітьми.... 3716
на суму....1,1 млн. грн
субсидії на житлово-комунальні
послуги .... 14092 сім'ї
на суму....4,2 млн. грн.
відділення соціальної допомоги 13
працюють в них ....148 чол.,
які обслуговують ....1496 чол.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СІМЕЙ

всього в районі .... 64125 сімей
у тому числі:
багатодітних 559
в них дітей ....1873 чол.
неповних 906
в них дітей ....1070 чол.
сироти та діти під опікою.... 195

ПРАЦЯ

на підприємствах, в організаціях,
установах району зайняті.... 59000 чоловік
середньомісячна заробітна плата
за 2002 рік....275 грн.

РИНОК ПРАЦІ

рівень безробіття ....1,1% (по області 3,3%)
на реалізацію програми
зайнятості населення використано ....1,7 млн. грн.
середній розмір допомоги з безробіття ....125 грн.

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО

надано послуг населенню за 2002 рік:
відпущено тепла .... 238 тис. гкал
реалізовано води.... 2356,9 тис. м^3
пропущено стоків ....450,7 тис. м^3

ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО

працюють ....200 чол.
обслуговують:
водопровідних мереж....483 км
абонентів 21450
артезіанських свердловин 64
насосних станцій 10
водонапірних веж 22

ХП "ТЕПЛОВІ МЕРЕЖІ"

працюють ....792 чол.
обслуговують:
теплових мереж....101,6 км
абонентів 17967
організацій 212
котелень....87

ГАЗОВЕ ГОСПОДАРСТВО

працюють ....504 чол.
обслуговують ....3600 км газопроводу
ГРП 146
домоволодінь та квартир ....63 тис. абонентів
встановлено газових лічильників .... 32 тис. шт.

ТЕЛЕФОННИЙ ЗВ'ЯЗОК

працюють .... 323 чол.
АТС: 41
у тому числі:
сільських 35
міських 6
радіовузлів 7
абонентів 30519

ПОШТОВИЙ ЗВ'ЯЗОК

працюють .... 410 чол.
відділи поштового зв'язку 58
обслуговують населення .... 186,6 тис. чол.
надано послуг на суму:
з реалізації знаків
поштової оплати .... 292 тис. грн.
відправлення посилок .... 26 тис. грн.
передплати періодичних видань .... 1,2 млн. грн.
грошових переказів .... 2,8 млн. грн.
доставки пенсій .... 102,1 млн. грн.
розрахунково-касового
обслуговування .... 20,8 млн. грн.
доставки відправлень .... 51,4 тис. грн.
інших послуг .... 283 тис. грн.

НАУКА

науково-дослідні інститути 3
у них працюють .... 651 чол.
вищі навчальні заклади 1
у них працюють .... 333 чол.
у тому числі:
членів УААН 2
докторів наук 29
кандидатів наук 157
навчається студентів 2636

ОСВІТА

всього шкіл у районі 50
НВК 3
всього учнів 19121
закладів позашкільної роботи з дітьми 5
дошкільних закладів 32
у системі освіти працюють .... 1594 чол.
у тому числі:
вчителів 1126
вихователів 193

КУЛЬТУРА

працюють у закладах .... 294 чол.
усього в районі діють:
школи естетичного виховання 7
молодіжні центри 1
будинки культури 7
кінотеатри 1
клуби 24
бібліотеки 49
музеї 23
музейні кімнати 31

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

працюють у системі .... 1750 чол.
усього медичних закладів 55
у тому числі:
лікарень 13
амбулаторій 9
амбулаторій сімейного лікаря 10
фельдшерсько-акушерських пунктів 22

СПОРТ

працюють у сфері .... 131 чол.
матеріальна база складає:
стадіони 1
футбольні поля 41
спортивні та тренажерні зали 52
гімнастичні містечка 23
ДЮСШ 4
у них займаються .... 2245 чол.
всіма видами фізкультурно-оздоровчої
спрямованості охоплено .... 6030 чол.

ПАМ'ЯТКИ

Всього пам'яток історії та культури 180
пам'яток історії 138
пам'яток мистецтва 7
пам'яток архітектури 9
пам'яток археології 26
могил загиблих воїнів 110

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ 38

з них багаточисельні:
НДП .... 3081 чол.
Аграрна партія .... 1321чол.
СДПУ(о) .... 807 чол.
Селянська партія .... 800 чол.
КПУ .... 700 чол.
Партія регіонів .... 633 чол.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ 19

з них багаточисельні:
Рада ветеранів України .... 40801 чол.
ВОДС "Злагода" .... 9827 чол.
Жіноча організація .... 11000 чол.
Спілка молоді та студентів .... 3100 чол.
Спілка "Чорнобиль України" .... 1652 чол.

РЕЛІГІЙНІ ГРОМАДИ 51

Українська православна церква 26
Українська православна церква (КП) 1
Українська автокефальна православна церква 2
Римсько-католицька церква 2
Українська греко-католицька церква 1
Євангельських християн – баптистів 8
Християн віри євангельської 5
Адвентисти сьомого дня 3
Свідки Єгови 2
Буддисти 1

ІЗ ЖИТТЯ РАЙОНУ

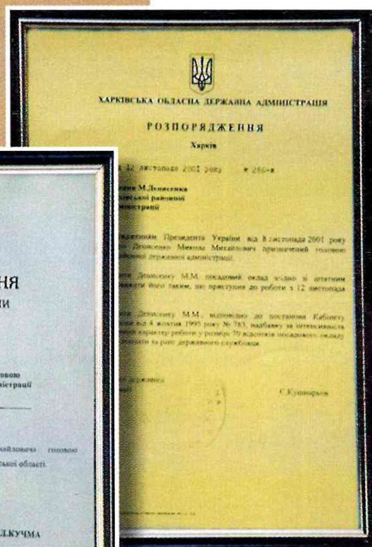

ХАРКІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Денисенко Микола Михайлович – голова Харківської районної державної адміністрації, 1948 р. народження, освіта вища (закінчив Харківський сільськогосподарський інститут ім. В.В. Докучаєва), має Подяку Президента України. Нагороджений Почесною грамотою Харківської обласної державної адміністрації

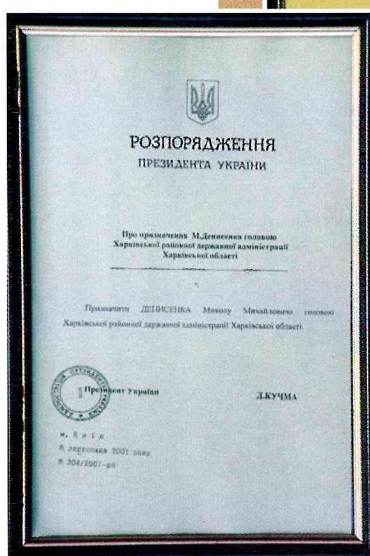

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

Харків

С.Кушнарьов

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про призначення М.Денисенка головою Харківської районної державної адміністрації Харківської області

Призначити ДЕНИСЕНКА Миколу Михайловича головою Харківської районної державної адміністрації Харківської області.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ
8 листопада 2001 року
№ 304/2001-рп

Птиця Геннадій Петрович,
перший заступник голови
райдержадміністрації

Аністарова Олена Миколаївна,
заступник голови райдержадміністрації,
відмінник освіти України

Гурін Петро Михайлович,
заступник голови райдержадміністрації

Малишева Оксана Василівна,
керівник апарату райдержадміністрації

Харківську районну державну адміністрацію очолює Денисенко Микола Михайлович. До керівного складу входять: перший заступник голови, чотири заступники голови та керівник апарату райдержадміністрації.

Діяльність райдержадміністрації здійснюється відповідно до завдань, визначених Президентом України та Урядом України, Харківською обласною державною адміністрацією, і спрямована на вирішення соціально-економічних питань, стабілізацію політичної ситуації в районі, покращення життєвого рівня населення.

Структура райдержадміністрації: апарат, структурні підрозділи (управління, відділи, служба).

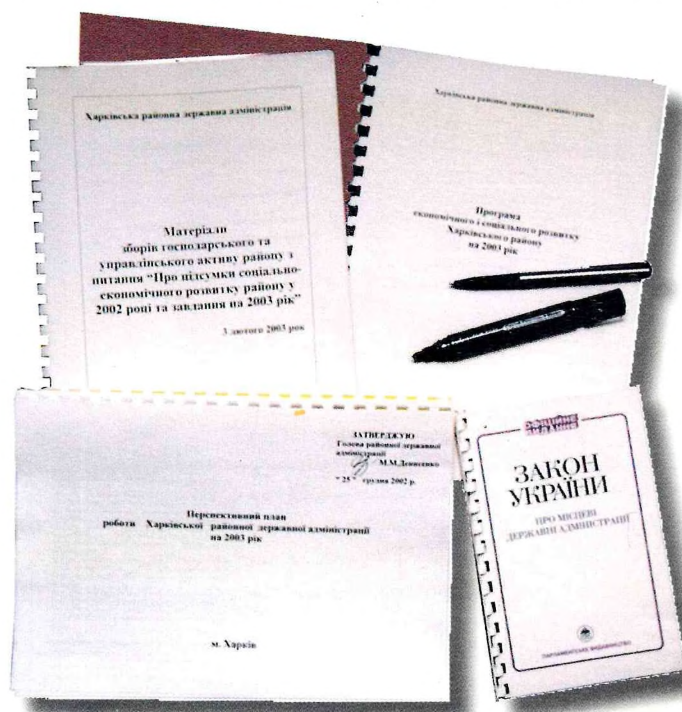
Апарат райдержадміністрації здійснює правове, інформаційно-аналітичне, кадрове, матеріально-технічне та інше організаційне забезпечення діяльності районної державної адміністрації. До складу апарату входять відділи: організаційний, кадрової роботи та з питань державної служби, загальний, контролю, по роботі із зверненнями громадян, юридичний, з питань внутрішньої політики, з питань оборонної і мобілізаційної роботи, з питань режимно-секретної роботи, фінансово-господарський, а також інспекція державного технічного нагляду.

Структурні підрозділи здійснюють виконання повноважень районної державної адміністрації, наданих державою згідно з Законом України "Про місцеві державні адміністрації". До складу структурних підрозділів входять управління: сільського господарства та продовольства; економіки; праці та соціального захисту населення; фінансове; з питань сім'ї, молоді та спорту; служба у справах неповнолітніх; відділи: містобудування, архітектури та капітального будівництва; житлово-комунального господарства; освіти; культури; з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення; земельних ресурсів; інформаційно-комп'ютерного забезпечення; з питань охорони здоров'я; архівний.

Робота районної державної адміністрації проводиться за перспективними (річними), поточними (квартальними, місячними, тижневими) планами, що затверджуються головою районної державної адміністрації.

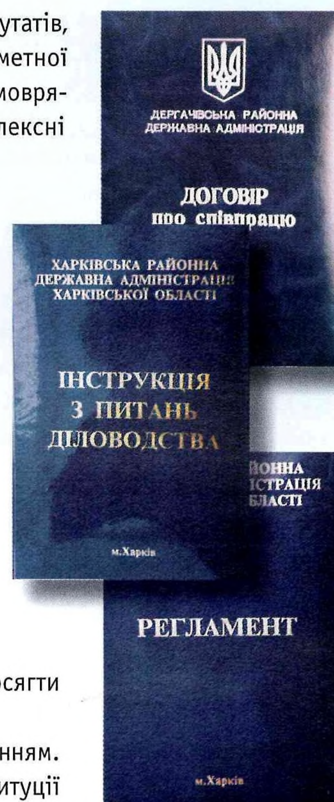
Контроль за виконанням планів роботи райдержадміністрації здійснюється заступниками голови райдержадміністрації (відповідно до розподілу обов`язків) та керівником апарату райдержадміністрації.

Районною державною адміністрацією щорічно розробляється комплексна програма по роботі з кадрами, якою передбачаються заходи, спрямовані на підвищення ефективності державної служби, роботи кадрових служб, зміцнення управлінь, відділів райдержадміністрації кваліфікованими кадрами, організацію їх навчання. З метою забезпечення об'єктивності, прозорості і гласності під час прийняття на державну службу проводяться конкурси на заміщення посад керівників, спеціалістів управлінь та відділів райдержадміністрації. Державні службовці, що працюють в райдержадміністрації, підвищують кваліфікацію в Харківському регіональному інституті державного управління Української академії державного управління при Президентові України.

Адміністрація сприяє міським, селищним і сільським радам у здійсненні ними власних повноважень місцевого самоврядування, зокрема, при вирішенні питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій і зміцнення матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування, контролює виконання наданих їм зако-

ном повноважень, розглядає та враховує у своїй діяльності пропозиції депутатів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Для чіткої, предметної роботи з надання методичної та практичної допомоги місцевим органам самоврядування в районній державній адміністрації розроблено 34 цільові комплексні програми, створений Інститут відповідальних працівників.

З метою більш детального та кваліфікованого розгляду, ефективного та оптимального вирішення питань в райдержадміністрації діє система дорадчих та колегіальних органів: колегія та понад 48 комісій, координаційних рад, комітетів, штабів та робочих груп. Їх робота здійснюється на підставі положень про ці дорадчі органи та згідно з регламентом райдержадміністрації.

Ефективною формою роботи, яка дає можливість оперативно вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку району та своєчасно інформувати про це населення, є проведення апаратних і селекторних нарад за участі відповідальних працівників райдержадміністрації, керівників районних служб, голів місцевих рад, керівників промислових, сільськогосподарських, транспортних, торговельних, побутових, будівельних підприємств, управлінь житлово-комунального господарства, закладів медицини, культури, освіти.

Системний підхід у діяльності райдержадміністрації дав можливість досягти кращих результатів у роботі всіх галузей народного господарства.

Районна державна адміністрація тісно співпрацює з населенням. Першочерговим завданням є роз'яснення населенню положень Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів, розпоряджень голови обласної державної адміністрації та власних рішень. Ця робота здійснюється на зборах управлінського та господарського активу, зустрічах з народними депутатами України, депутатами місцевих рад, головами осередків політичних партій та громадських організацій, на мітингах, зборах трудових колективів та за місцем проживання тощо.

З метою інформування населення про діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в районі щомісяця проводяться єдині Дні інформування населення. Так, тільки за 2002 рік загальна кількість учасників заходів склала понад 117 тисяч чоловік. Для їх проведення заздалегідь визначається тема та розробляються методичні матеріали. Звернення і пропозиції, що надходять у процесі такого спілкування, враховуються в роботі районних служб, управлінь, відділів райдержадміністрації, виконкомів місцевих рад.

Крім того, в райдержадміністрації створений інформаційно-методичний центр, який надає місцевим жителям можливість доступу до документів, що визначають життєдіяльність району.

У 2002 році до райдержадміністрації надійшло 1230 звернень громадян, у яких піднімалися проблеми соціального захисту та надання матеріальної допомоги - 461 (37,5%), стану комунального та шляхового господарств - 144 (11,7%), роботи паливно-енергетичного комплексу - 95 (7,7%).

За результатами проведеного аналізу встановлено, що найбільшу частину складають звернення, що надійшли від малозахищених верств населення. Саме їм райдержадміністрація приділяє особливу увагу, у кожному випадку вишукуючи можливість надання конкретної допомоги.

Злагоджена співпраця райдержадміністрації з органами місцевого самоврядування, районними організаціями політичних партій, громадських організацій та депутатами рад усіх рівнів, а також постійне формування інформаційного простору в районі сприяє стабільності суспільно-політичної ситуації.

На даний час політична сфера Харківського району складається з 38 районних осередків політичних партій. У 1997році було зареєстровано 3 районні осередки політичних партій (НДП, КПУ, АПУ), у 1999 році - 5, у 2000 році - 2, в 2001 році – 17, в 2002 році – 6, на початку 2003 року зареєстровано 5 осередків районних організацій політичних партій.

Політичний спектр району представляють:

ліві: 5 партій (КПУ, СПУ, СелПУ, ПК(б)У, КПУ(о)); **лівий центр:** 9 партій (СДПУ(о), Російсько-український союз, СДПУ, АПУ, ВОЛ "Справедливість", УПС, партія "Трудова Україна", ПЗПУ, партія "Громадський контроль"); **центр:** 11 партій (НДП, Партія регіонів, ВО "Батьківщина", ВО "Громада", ЛПУ(о), ЛПУ, партія "Яблуко", ВПО "Жінки за майбутнє", ПППУ, екологічна партія України "Захист", ПРТУ); **правий центр:** 9 партій (НРУ "За єдність", УНР, ПЗУ, ДемПУ, УНП "Собор", УРП "Собор", УСелДП, ВП "Нова сила", ПП "Вперед, Україно!"); **праві:** 1 партія (КУН).

Найбільш структуровані: НДП (39 осередків, 3130 чол.); **СДПУ(о)** (33 осередки, 1321 чол.); **КПУ** (13 осередків, 700 чол.); **Партія регіонів** (31 осередок, 633 чол.). **Всі інші** - малочисельні.

В районі діють 19 громадських організацій та 6 профспілкових об'єднань.

Рік 2002 увійшов до історії країни як рік виборів депутатів рад усіх рівнів, міських, селищних та сільських голів. Серед населення району - 145 тис. виборців, з яких понад 100 тис. взяли участь у виборах.

На території району були сформовані 2 округи з виборів до Верховної Ради України - № 176, № 182.

По округу № 176 балотувалися 8 кандидатів у народні депутати України, по округу № 182 – 16 кандидатів.

33 політичні партії і блоки були занесені до бюлетня. Кількість голосів, поданих за кандидатів у депутати від політичних партій, склала: КПУ – 29,8%, "За Єдину Україну!" – 22%; СДПУ(о) – 9,03%; "Наша Україна" – 6,6%, Блок Наталії Вітренко – 4,8%, Блок Юлії Тимошенко – 1,6%

До депутатського корпусу в районі було обрано 791 чол., серед них:

2 народних депутати України: **Бандурка Олександр Маркович** (округ № 176); **Каратуманов Олег Юрійович** (округ № 182);

2 депутати обласної ради: **Дюкарєв Володимир Петрович** і **Татарчук Сергій Іванович**;

90 депутатів районної ради (22 – члени НДП, 15 – АПУ, 10 – Партії регіонів, 4 – СДПУ(о), 6 – КПУ;

55 депутатів міських рад;

388 депутатів селищних рад;

254 депутатів сільських рад.

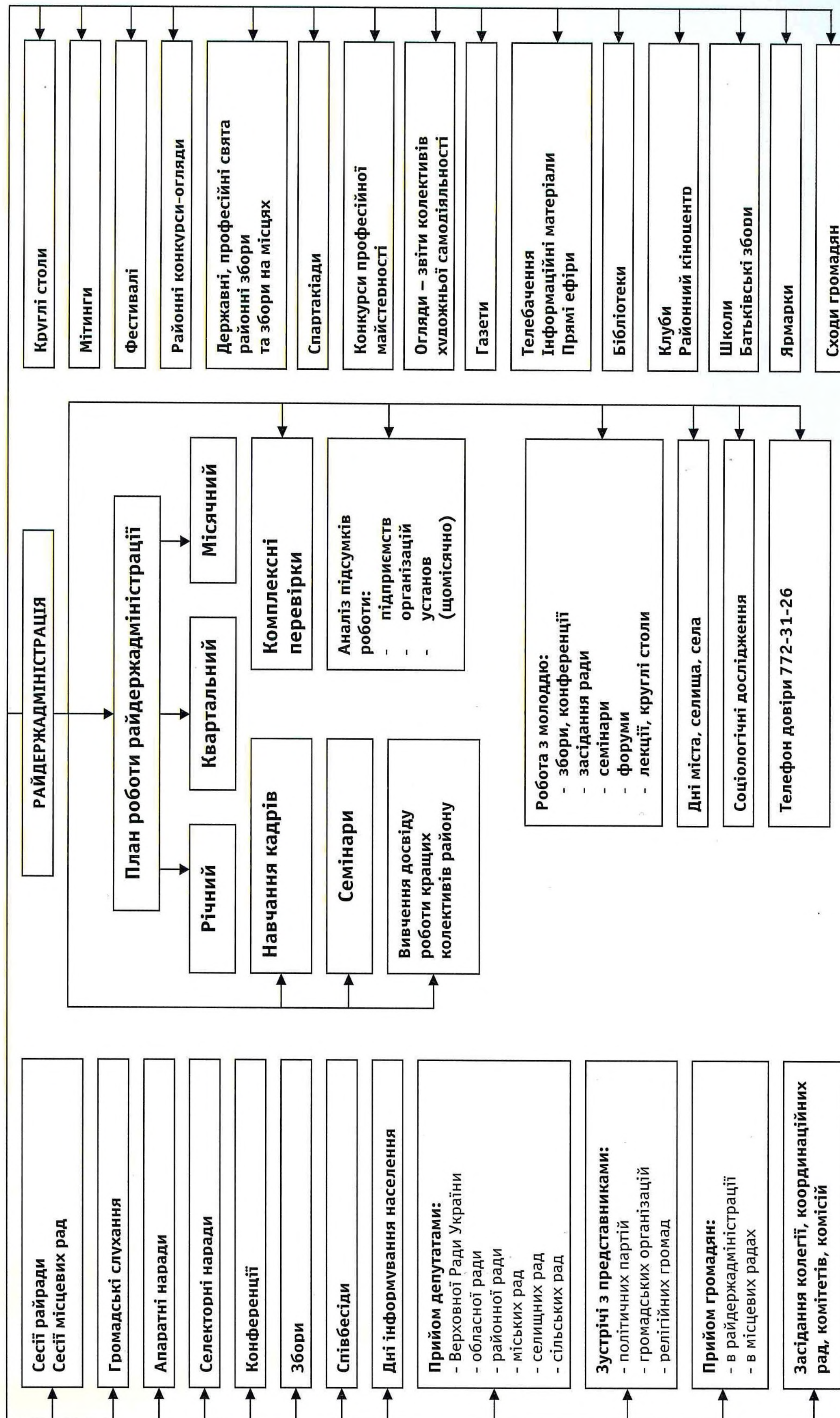
В районі проводяться заходи з відзначення свят загальнодержавного та районного рівнів: Дня міжнародної солідарності трудящих, Дня Перемоги, свята Пасхи, Дня Конституції України, Дня незалежності України, звільнення району від німецько-фашистських загарбників та заходи до Дня партизанської слави, Дня скорботи, вшанування пам'яті жертв війни в Україні, вшанування пам'яті жертв голодомору в Україні 1932-1933 років.

З нагоди відзначення Дня незалежності України кращим із кращих щорічно присвоюється звання "Почесний громадянин Харківського району", їх імена заносяться до Книги пошани району. Так, у 2002 році цього звання удостоєні Герой Соціалістичної Праці Шевченко Лідія Іванівна, директор дослідного господарства "Українка Слобідська" Кравцова Валентина Євгенівна, голова Пісочинської організації ветеранів України Черненко Василь Петрович.

Велика увага приділяється увічненню пам'яті видатних людей та історичних пам'ятних подій. Напередодні Дня Перемоги у 2002 році в селищі Високому відкрито барельєфи Героям Радянського Союзу А.І. Ощепкову та О.О. Паську.

Район підтримує братні партнерські відносини з Яковлівським районом Бєлгородської області Російської Федерації та співпрацює з Дергачівським районом Харківської області.

ФОРМИ РОБОТИ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ ТА ВИКОНКОМІВ МІСЦЕВИХ РАД З НАСЕЛЕННЯМ РАЙОНУ

НАРОДНІ ОБРАНЦІ

Бандурка Олександр Маркович

Народний депутат України

О.М. Бандурка народився 24 квітня 1937 р. на Черкащині. Закінчив у Харкові інженерно-економічний (1958 р.) та юридичний (1964 р.) інститути.

З 1959 р. - в органах внутрішніх справ. Має великий досвід практичної оперативно-слідчої та керівної роботи. Очолював Головне управління МВС УРСР та управління МВС України в Харківській області, з 1992 р. за сумісництвом - Харківський інститут внутрішніх справ. Ініціатор створення та незмінний ректор Національного університету внутрішніх справ (від 1994 р.), який за результатами рейтингу стабільно займає перше місце серед вітчизняних відомчих вузів.

Доктор юридичних наук, професор. Академік Академії правових наук України. Генерал-полковник міліції. Заслужений юрист України.

З 1990 р. О.М. Бандурка чотири рази підряд обирався до Верховної Ради України. Він є одним із найавторитетніших парламентаріїв країни. Брав безпосередню участь у розробці та прийнятті конституційних актів незалежної України. Веде велику державну, науково-педагогічну, громадську роботу.

Дуже багато, зокрема, зроблено народним депутатом для Харківського району з газифікації, телефонізації населених пунктів, будівництва житла. Надається конкретна адресна допомога інвалідам, багатодітним, малозабезпеченим сім'ям. За його сприяння „блакитне паливо" прийшло в села Веселе, Стрілече, Борщова, Руські та Черкаські Тишки, будується Свято-Миколаївська церква в с. Циркуни.

Велика допомога надається Манченківській селищній раді. Манченки - найвіддаленіший населений пункт району. До складу ради входять десять сіл, більшість з них не газифіковано. За ініціативою О.М. Бандурки розроблений проект газифікації Манченків, здійснюється робота з його реалізації.

Олександр Маркович доклав чимало зусиль, щоб майже в усіх населених пунктах округу були прокладені дороги з твердим покриттям. Постійно надається допомога закладам освіти та медицини.

О.М. Бандурка був ініціатором відкриття в Безлюдівській ЗОШ класів з поглибленою правовою підготовкою, програми для яких розробили фахівці Національного університету внутрішніх справ. За рівнем підготовки школа визнана базовою в Харківській області, на обласному огляді-конкурсі в 1999 році вона посіла 1-е місце.

Для своїх виборців із 176-го округу О.М. Бандурка створив дванадцять депутатських приймалень. У постійному режимі діє центральна депутатська приймальня, куди можна звернутися щодня та отримати кваліфіковану консультацію його досвідчених помічників-консультантів - професора Валерія Акімова та ветерана міліції Миколи Роженка.

О.М. Бандурка - академік Міжнародної інженерної академії, Міжнародної кадрової академії, голова ради ректорів навчальних закладів МВС України. Член виконкому Спілки юристів України, віце-президент Криміналістичної асоціації України, створеної за його ініціативою.

Удостоєний понад 30 урядових нагород, серед них - орденів Ярослава Мудрого, „За заслуги". Американський біографічний інститут у 2000 році присвоїв О.М. Бандурці почесне звання „Людина світу".

НАРОДНІ ОБРАНЦІ

Каратуманов Олег Юрійович

Народний депутат України

О.Ю. Каратуманов народився 26 жовтня 1962 року у місті Харкові.

Закінчив Харківське пожежно-технічне училище, вище політичне училище МВС СРСР у місті Ленінграді за спеціальністю „правознавство" та кваліфікацією "юрист-політпрацівник".

Працював інспектором воєнізованої пожежної частини № 19 м. Харкова, інструктором політчастини, а потім оперуповноваженим карного розшуку Комінтернівського РВВС міста Харкова. З 1990 року був оперуповноваженим управління карного розшуку УВС у Харківській області, старшим оперуповноваженим з особливо важливих справ Південного УВС на транспорті міста Харкова. Очолював товариство з обмеженою відповідальністю - охоронну фірму „Траст" та державне підприємство „Регіон".

З вересня 2001 року призначений на посаду радника керівника Державного управління справами. З листопада 2001 року обіймав посаду головного консультанта сектору аналізу та контролю організаційного відділу Апарату керівника Державного управління справами.

У 2002 році обраний народним депутатом України.

Працює у Комітеті з боротьби з організованою злочинністю та корупцією Верховної Ради України.

За сприяння народного депутата України О.Ю. Каратуманова в м. Мерефа відкрито комп'ютерний клас в школі № 6 та спортивний клуб, відремонтовано водопровідну систему в сел. Високий та теплові мережі в Будянській школі № 1.

О.Ю. Каратуманов надає всебічну допомогу медичним закладам та закладам освіти, піклується про воїнів-афганців, учасників ліквідації аварії на ЧАЕС, ветеранів війни та праці, дітей-сиріт, дітей-інвалідів та дітей, які знаходяться під опікою.

Особливу увагу він приділяє молоді: надає допомогу в організації та проведенні районних свят, конкурсів Клубу веселих та кмітливих, .

Президент Харківського міського благодійного фонду „Сприяння розвитку місцевого самоврядування".

Член Аграрної партії України з грудня 2000 року.

Президент Федерації дзю-до Харківської області.

Нагороджений медалями „За бездоганну службу в міліції", „10 років МВС України", „80 років транспортної міліції".

Кавалер ордена „Слава на вірність Вітчизні".

ПРЕДСТАВНИКИ РАЙОНУ В ОБЛАСНІЙ РАДІ

Дюкарєв Володимир Петрович

Депутат обласної ради від Харківського району. Начальник відділу Управління по боротьбі з корупцією та безпеки ДПА в Харківській області.

В.П. Дюкарєв народився 19 лютого 1949 р. в с. Охоче Нововодолазького району Харківської області. Його родовід має славну історію: діда - Сергія Прокоповича Дюкарєва - з 1918 по 1933 рр. односельці чотири рази обирали головою сільради.

В.П. Дюкарєв закінчив Харківський інститут інженерів транспорту і працював у Мінську головним механіком БУ-672, потім служив в армії. Повернувшись додому і маючи вже за плечима певний досвід, В.П. Дюкарєв приходить у органи внутрішніх справ і відтоді повністю присвячує себе служінню Закону та правопорядку. В 1982 р. він закінчує Харківський юридичний інститут, а в 1998 р. отримує третю вищу освіту - економічну.

У 1985 р. Володимир Петрович Дюкарєв стає заступником начальника Липецького селищного відділення міліції з оперативної роботи, а з 1986 р. - його начальником. Він заново створює матеріально-технічну базу підрозділу. Завдяки його організаційним здібностям, а також підтримці керівництва обласного управління ВС України на базі селищного відділення в 1992 р. уперше в Україні було створено відділ внутрішніх справ обласного підпорядкування, а в його структурі - Роганське селищне відділення міліції з усіма необхідними службами.

У 1992 р. В.П. Дюкарєву присвоєно звання полковника міліції. У 1997 р. він призначається начальником відділу Управління по боротьбі з корупцією та безпеки ДПА України в Харківській області.

В.П. Дюкарєв одним із перших в області нагороджений знаком „Відмінник податкової міліції", у 2000 р. отримав медаль „За бездоганну службу" III ступеня.

В.П. Дюкарєв чотири рази обирався депутатом Харківської обласної ради.

Як депутат В.П. Дюкарєв не залишає поза увагою проблеми медицини, спорту, культури, виховання підростаючого покоління. Зокрема, ряд шкіл, дитячих дошкільних закладів та лікарень району було забезпечено технікою і коштами для ремонту; відкрито молодіжну дискотеку з найсучаснішим обладнанням у клубі м. Мерефи; забезпечено новою формою 9 районних футбольних команд; надано допомогу для відновлення Свято-Духівського храму м. Південного. Володимир Петрович користується великою повагою та авторитетом у виборців, живе їх інтересами, регулярно зустрічається з ними, виїжджає на місця, веде прийом громадян, надає допомогу у вирішенні їх питань і проблем.

Лауреат рейтингу „Людина року-2002" м. Мерефи, почесний громадянин міста Південного та села Липці.

Нагороджений грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Харківської облдержадміністрації та Харківської обласної ради, грамотою УПЦ; має орден Святого Рівноапостольного Великого князя Володимира III ступеня.

ПРЕДСТАВНИКИ РАЙОНУ В ОБЛАСНІЙ РАДІ

Татарчук Сергій Іванович

Депутат обласної ради від Харківського району. Кандидат технічних наук, член-кореспондент Академії зв'язку України, директор Харківської дирекції ВАТ „Укртелеком".

С.І. Татарчук народився 16 серпня 1959 р. у Молдові. Трудову діяльність у сфері електрозв'язку розпочав з 1976 р. Після закінчення Одеського електротехнічного інституту працював інженером, начальником цеху Харківської телефонно-телеграфної станції. У 90-і роки - заступник головного інженера обласного виробничо-технічного управління зв'язку; головний інженер Харківської міської телефонної мережі; заступник начальника, начальник центру технічної експлуатації місцевого телефонного зв'язку Харківської дирекції ВАТ "Укртелеком".

З грудня 2000 р. очолює Харківську дирекцію ВАТ „Укртелеком".

31 березня 2002 р. обраний депутатом обласної ради від Харківського району.

Як депутат С.І. Татарчук приділяє велику увагу радіофікації, телефонізації Харківського району, а також вирішенню життєвих проблем своїх виборців. За його безпосередньою ініціативою введено в дію нові станційні ємності, замінено на нові цифрові декілька морально та фізично застарілих телефонних станцій у м. Мерефі (4928 номерів), селищах Високий (448) та Манченки (240), селах Лизогубівка (480), Яковлівка (192), Артемівка (704), у санаторії „Роща" (96 номерів). Це дало змогу тільки у 2002 році встановити абонентам 1364 нових телефонів, з них для пільгового контингенту - 321.

За сприяння депутата надавалась підтримка ветеранам Великої Вітчизняної війни; було видано історичну книгу „Озерянська ікона Божої матері", яка розповідає про духовні традиції наших предків. Він піклується про інвалідів, самотніх людей.

Велику увагу приділяє Сергій Іванович дітям. Завдяки його підтримці були комп'ютеризовані та підключені до мережі Інтернет сім Мереф'янських шкіл, у школі № 6 м. Мерефи відкритий комп'ютерний клас, школу № 4 обладнано новою оргтехнікою, отримав комп'ютер Липецький НВК. Харківському районному центру дитячої і юнацької творчості та станції юних натуралістів Харківського району для стабільної роботи гуртків депутат надає допомогу необхідними матеріалами.

За постійну підтримку шкіл, спортивних закладів Мерефи удостоєний звання „Почесний громадянин міста".

Сергій Іванович Татарчук є лауреатом регіонального рейтингу „Харків'янин століття", нагороджений орденом „За примноження добра на землі", Почесними грамотами Харківської обласної державної адміністрації і Харківської обласної ради, Почесною відзнакою голови Харківської облдержадміністрації „Слобожанська Слава", Дипломом номінанта каталогу „Золота книга ділової еліти України".

ХАРКІВСЬКА РАЙОННА РАДА

Харківська районна рада є органом місцевого самоврядування, що представляє спільні інтереси 106 територіальних громад сіл, селищ, міст району у межах повноважень, визначених Конституцією та Законами України, а також повноважень, переданих їй 30 сільськими, селищними, міськими радами з питань управління бюджетними, земельними, водними, лісовими, іншими природними ресурсами та об'єктами спільної власності територіальних громад.

ЗБУКАР
Віталій Павлович,
голова

ОХРИМЕНКО
Тетяна Іванівна,
заступник голови

ГОЛОВИ ПОСТІЙНИХ КОМІСІЙ ХАРКІВСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ

АНДРЕЄВ Віталій Андрійович	голова постійної комісії з питань комунальної власності
АНІСТАРОВА Олена Миколаївна	голова постійної комісії з питань науки, освіти, культури, фізичної культури та спорту
БАБІЧЕВА Наталія Василівна	голова постійної комісії з питань розвитку ринкової економіки, підприємництва та малого бізнесу
ВОЙТЕНКО Юрій Васильович	голова постійної комісії з питань промисловості, транспорту і зв'язку
ЄРЬОМІН Михайло Іванович	голова постійної комісії з питань будівництва та житлово-комунального господарства, енергозабезпечення
ЗАДОРОЖНИЙ Леонід Іванович	голова постійної комісії з питань депутатської діяльності та депутатської етики, зв'язків із громадськими організаціями
МУЛЬГІН Володимир Олександрович	голова постійної комісії з питань законності, правопорядку
ПТИЦЯ Геннадій Петрович	голова постійної комісії з питань бюджету
ТРІШИН Олексій Костянтинович	голова постійної комісії з питань АПК, екології, земельних відносин та використання природних ресурсів
ШМАТЬКО Юрій Іванович	голова постійної комісії з питань охорони здоров'я, материнства і дитинства, соціального захисту населення

ДЕПУТАТИ ХАРКІВСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ XXIV СКЛИКАННЯ

Через 90 народних обранців до районної ради в районі впроваджуються організаційні, економічні та фінансові заходи впливу на всі аспекти суспільного життя, спрямовані на вирішення соціально – економічних проблем, піднесення економіки, розвитку соціальної інфраструктури, захисту прав та свобод громадян, досягнення ефективної регіональної політики та управління із забезпечення достатнього життєвого рівня населення.

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 1

Войтенко
Юрій Васильович

Угненко
Раїса Олександрівна

Шевченко
Анатолій Романович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 2

Бойко
Олена Віталіївна

Болгов
Вадим Миколайович

Гунько
Ніна Георгіївна

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 3

Колесниченко
Валентин Федорович

Криленко
Сергій Дмитрович

Хмель
Олександр Олексійович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 4

Губарєва
Віра Олександрівна

Гусь
Микола Андрійович

Сосницький
Віктор Пилипович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 5

Андрієнко
Любов Олександрівна

Міщаненко
Валерій Вікторович

Штода
Віра Михайлівна

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 6

Дідок
Альбіна Олексіївна

Немашкалов
Василь Михайлович

Рожков
Юрій Олексійович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 7

Шевченко
Юрій Іванович

Шептура
Віктор Миколайович

Шматько
Юрій Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 8

Андреєв
Віталій Андрійович

Баринова
Діана Семенівна

Титаренко
Ігор Олександрович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 9

Крамаренко
Василь Семенович

Мухітдінова
Тетяна Василівна

Чішко
Микола Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 10

Колісник
Володимир Іванович

Кравцова
Валентина Євгенівна

Трішин
Олексій Костянтинович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 11

Аністарова
Олена Миколаївна

Карасик
Валерій Владленович

Новосьолов
Олексій Васильович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 12

Вереїтінов
Валерій Вікторович

Журавльов
Валерій Олексійович

Фролов
Віктор Якович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 13

Масалова
Тетяна Олександрівна

Матієнко
Людмила Миколаївна

Савенков
Володимир Федорович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 14

Абраменко
Павло Олексійович

Полив'яний
Анатолій Михайлович

Терещенко
Віталій Сергійович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 15

Єрьомін
Михайло Іванович

Купрєєв
Микола Іванович

Чобітько
Анатолій Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 16

Збукар
Віталій Павлович

Ковальов
Іван Юхимович

Сторчак
Микола Романович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 17

Кондратьєв
Олександр Іванович

Назаренко
Сергій Григорович

Сільченко
Яків Петрович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 18

Капелька
Тетяна Миколаївна

Карпенко
Сергій Федорович

Левковець
Роман Васильович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 19

Вєндін
Валерій Васильович

Подорожний
Олексій Миколайович

Федоренко
Олександр Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 20

Пічугін
Михайло Федорович

Птиця
Геннадій Петрович

Сікачов
Віталій Трохимович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 21

Єрпулєв
Микола Іванович

Ніколаєв
Роман Олександрович

Охрименко
Тетяна Іванівна

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 22

Блудов
Федір Петрович

Задорожний
Леонід Іванович

Кисельов
Євген Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 23

Ворошилов
Олександр Вікторович

Гребінник
Микола Павлович

Ялфімов
Олександр Володимирович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 24

Вакуленко
Василь Якович

Дягілєв
Василь Миколайович

Марків
Ігор Михайлович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 25

Бабічева
Наталія Василівна

Остапенко
Надія Григорівна

Полежака
Анатолій Михайлович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 26

Бондар
Олександр Григорович

Сікунова
Світлана Миколаївна

Топчій
Анатолій Григорович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 27

Васильченко
Сергій Анатолійович

Холод
Іван Григорович

Шаповалов
Геннадій Іванович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 28

Мєлін
Василь Сергійович

Мульгін
Володимир Олександрович

Овчаренко
Дмитро Олександрович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 29

Коваленко
Олексій Михайлович

Кулик
Сергій Миколайович

Сухопар
Валерій Володимирович

ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 30

Денисенко
Микола Михайлович

Савченко
Григорій Ілліч

Ткач
Володимир Семенович

МІСЬКІ, СЕЛИЩНІ, СІЛЬСЬКІ РАДИ

Згідно з Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" на території Харківського району діють 30 територіальних громад. Серед них 2 - міські, 14 – селищних, 14 – сільських.

До компетенції місцевих рад та їх виконавчих органів входить розв'язання всіх життєво важливих проблем територіальних громад.

МЕРЕФ'ЯНСЬКА МІСЬКА РАДА

Центр – місто Мерефа (1595 р.).

У грудні 1919 року була створена Президія тимчасового Мереф'янського волосного революційного комітету, головою якого був Кривошей Яків Артемович.

У 1923 році була обрана Мереф'янська сільська рада, головою якої був Ковалевський Дмитро Михайлович.

Постановою ВУЦВКу та Раднаркому від 25 лютого 1925 року Мерефа стає селищем міського типу, якому пізніше надається статус міста.

Зараз до Мереф'янської міської ради входять м. Мерефа та с. Селекційне. На цій території проживають 27750 чол. населення, в тому числі міського - 26150 чол., сільського – 1600 чол.

Площа міста становить 2588 га, в межах міської ради – 7167 га.

Через місто проходить Південна залізниця та автострада Харків-Сімферополь.

На території діють такі промислові підприємства: ЗАТ "Скловолокно", СП "Скло", Артемівський спиртовий завод, ВАТ "Опора", ВАТ "Мереф'янський механічний завод", ВАТ "Манометр-Харків" та інші.

До агропромислового комплексу входять дослідне господарство "Мерефа", два науково-дослідні інститути – шовківництва і овочівництва та баштанництва - Академії аграрних наук України, 2 фермерські господарства.

Населення обслуговують підприємства роздрібної торгівлі: ОРЦ "Меркурій", ТОВ "Надія", СП "Мереф'янський ринок", Мереф'янський комунальний ринок, 136 магазинів, 29 кіосків, побутове підприємство АТ "Харківське" та ПП "Перукарня", відділення соціальної допомоги, яке обслуговує 327 самотніх громадян та інвалідів, філія центру зайнятості. Функціонують 7 загальноосвітніх шкіл (з них НВК № 5 з ліцеєм на базі школи), 2 дитячі дошкільні заклади, філія ПТУ № 54 агрофірми "Рокитянське", міський клуб дитячої та юнацької творчості, будинок культури "Овочівник", кіноцентр "Спутник", дитяча бібліотека, 2 філії бібліотек № 17 і № 55 для дорослих та 2 наукові, музична школа, міський стадіон "Авангард", дитяча юнацька спортивна школа, спортивний центр "Іппон", Федерація східних бойових мистецтв України.

Міський голова
Хихля Б. Г.

Працюють медичні заклади: Мереф'янська центральна районна лікарня, медамбулаторії, ФАПи (одним із них є ФАП сімейного лікаря), аптеки, Мереф'янська санітарно-епідеміологічна станція.

На території міста знаходяться Харківський РВ УМВС України в Харківській області, Харківська районна служба ДАІ, пожежна частина ПДПЧ-49, 3 поштові відділення зв'язку, міська дільниця електрозв'язку "Харківтелеком", Мереф'янський район газопостачання АТ "Харківгаз", Харківський район електромереж, залізничний вокзал, банки, ощадкаси, ВУЖКГ.

Тут зареєстровані осередки Партії регіонів, ПП "Яблуко", НДП, СДПУ(о), КПУ; громадські організації: жіноча рада, рада ветеранів України, рада ветеранів Афганістану, рада "Союз – Чорнобиль України", молодіжна організація Спілки молоді та студентів.

Діє церква Різдва Пресвятої Богородиці Української православної церкви та 8 релігійних конфесій.

Мальовничу мереф'янську природу відтворювали на своїх полотнах українські художники С. Васильківський і П. Левченко.

Тут часто бували письменники О. Вишня, С. Пилипенко, В.Чечвянський. З Мерефою пов'язане життя відомого фізика О. Голика, видатного художника Д. Овчаренка.

З містом Мерефа пов'язані імена кошового отамана Запорізької Січі Івана Сірка, двічі Героя Радянського Союзу З.К. Слюсаренка, Героїв Радянського Союзу В.П. Мірошниченка та О.Ф. Козакова, відомих письменників В. Романенка, Ю. Юрченка, поета В. Кириченка, спортсменів С. Бершова, Р. Ободовської.

У місті збудований меморіальний комплекс "Мати - Батьківщина", встановлені бюсти І. Сірка, Т.Г. Шевченка, двічі Героя Радянського Союзу З.К. Слюсаренка.

Діють 3 музеї. В 1998 році видана книга "Історія міста Мерефи".

Очолює Мереф'янську міську раду з 26 жовтня 1986 року Хихля Борис Георгійович.

ПІВДЕННОМІСЬКА РАДА

Центр – місто Південне (засноване в 1906 р., статус міста від 1963 р.).

Міська рада утворена в 1963 році. До її складу входять місто Південне та с. Першотравневе, де разом проживають 8567 чол., з них в сільській місцевості – 328 чол., у місті – 8239 чол.

Міський голова
Брюханов О. М.

На території Південноміської ради діють промислові підприємства: ВАТ "Комарівський молочний завод", ЗАТ ХЩО філія "Южанська щіткова фабрика", приватна фірма "Юлія". Агропромисловий комплекс представлений ДСП "Оберіг". Серед підприємств торгівлі та побутового обслуговування населення – АТ "Побут", 17 магазинів, 14 кіосків. Працюють заклади соціально-побутової сфери та освіти: загальноосвітні школи № 1 та № 2, в яких навчаються 940 учнів; ясла-садок, де виховуються 60 дітей, Харківський районний центр дитячої та юнацької творчості, міська лікарня та медамбулаторія, музична школа.

У місті Південному зареєстровані осередки Партії регіонів, ПП "Яблуко", НДП, СДПУ(о), КПУ; громадські організації: жіноча рада, рада ветеранів України, Спілка офіцерів, об'єднання громадян із захисту своїх конституційних свобод, первинна організація "Південна застава" Українського козацтва. Діє Свято-Духівський храм Української православної церкви.

Місто Південне - батьківщина Героя Радянського Союзу Тасуя Б.Т.

У місті є пам'ятні місця. Це монумент "Скорботна мати", який є символом вшанування пам'яті земляків, що полягли у боях за Батьківщину в роки громадянської та Великої Вітчизняної воєн. На холодному мармурі сяють золотом 128 прізвищ краян. У трьох братських могилах поховано 99 воїнів, що загинули під час визвольних боїв за місто Південне у серпні-вересні 1943 року. У жовтні 1984 року стала на вічну варту протитанкова гармата 76-го калібру на честь пам'яті воїнів-визволителів Харківського району.

У 1993 році побачила світ книжка "Південне", яку впорядкував краєзнавець, житель міста з 1922 року В.О. Ломакін. Це перший збірник архівних документів, спогадів старожилів та короткий життєпис міста.

У місті в різні часи творили письменник Снєгірьов І.Т., прозаїк і драматург Собко В.М., прозаїк і критик Снєгірьов Г.І., письменник Шутов І.М., композитор Дунаєвський І.О., композитор Лисенко-Дністровський М.В. Також тут працювали професор Платонюк К.І., академік Приходькова Є.К., відомий фізіолог Синельников С.М.

Десятки років очолювали міську раду Добровольський А.Г. та Даниленко В.П.

В 2002 році міським головою обраний Брюханов Олександр Миколайович.

БАБАЇВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Черток В. М.

Центр – селище Бабаї (1643 р.).

Рада утворена в 1923 році. На її території знаходяться селище міського типу (з 1938 року) Бабаї та с. Радгоспне. Населення – 7200 чоловік.

Із промислових підприємств працює Бабаївський АРЗ. На території селища розташований СВК "Червоний партизан".

Населення селища обслуговують 2 перукарні, майстерня з ремонту взуття, 15 магазинів, 12 кіосків. Медичні послуги надає Бабаївська поліклініка з денним стаціонаром на 15 ліжок. Селище має аптеку, дитячий ясла-садок, відділення зв'язку, дільницю газової служби, водопровідну дільницю та електродільницю, ВУЖКГ, відділення з надання соціальної допомоги вдома самотнім, непрацездатним громадянам.

У Бабаях є загальноосвітня школа (побудована в 1906 році), де навчаються 680 учнів, Будинок культури на 600 місць, в якому працює бібліотека, музична школа, історико-краєзнавчий музей, спортивний зал.

На території селища зареєстровані та діють осередки політичних партій НДП, СДПУ(о), АПУ, КПУ, Партії регіонів та громадських організацій – ветеранської організації, жіночої ради, спілки молоді та студентів, об'єднання ДНД.

У селищі споруджено Меморіал Слави воїнам, загиблим у Великій Вітчизняній війні. Встановлено бюсти Героїв Радянського Союзу односельців П.О. Потапенка та С.Ф. Ярмака, знаходиться могила командира партизанського загону О.П. Камишана, похований Герой Соціалістичної Праці Г.І. Криволапов (колишній голова колгоспу "Шлях Леніна"). Тут зберігся будинок, де в 1774 році жив Г.С. Сковорода і де були написані "Басни Харьковские". На будинку встановлено меморіальну дошку.

У Бабаях народився український поет О. Марченко.

Діє Свято-Архангело-Михайлівська релігійна громада.

Очолює Бабаївську селищну раду з 1973 року по цей час селищний голова Черток Володимир Мусійович.

БЕЗЛЮДІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Рябоконь О. М.

Центр – селище Безлюдівка (1906 р.).

Селищна рада утворена в 1923 році. Населення – 9333 чоловік.

У селищі працюють такі промислові підприємства: ВАТ "Харківське кар'єроуправління", АТ "Моноліт-Інком", ППФ "ЮСІ", ТОВ "УНІПАК-СВ", ЗАТ "Автобаза Харківбуд".

На території ради знаходяться Харківське управління зрошувальних систем, ПП "Безлюдівка", СВК "Тепличний", фермерське господарство Халія М.М.

Підприємства торгівлі представлені радгоспробкоопом "Безлюдівський", торговельним центром "В'ячеслав", 15 торговельними об'єктами приватних підприємств (з них 9 магазинів, 2 кафе, 4 кіоски).

На території діють комерційні структури: ПП "Агат", ТОВ "Колос", ПП "Сілко", ТОВ "Обласна федерація боксу і кікбоксингу".

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: Безлюдівський НВК з ліцеєм, Безлюдівська загальноосвітня школа № 2, дитячий садок, лікарня, пошта, АТС, філія ощадбанку, 2 перукарні, аптека, майстерня з ремонту взуття, Безлюдівське ВУЖКГ.

Працюють водопровідна та електро- дільниці, відділення з надання соціальної допомоги вдома самотнім громадянам.

На водоймищах селища знаходяться зони відпочинку для жителів передмістя та Харкова.

На території селища діють осередки політичних партій: НДП, Партії регіонів, СДПУ(о), СПУ, а також громадські об'єднання та організації: спілка ветеранів Афганістану, первинна організація "Союз-Чорнобиль України", рада ветеранів України, жіноча рада, спілка молоді та студентів, первинна організація "Святославські застави".

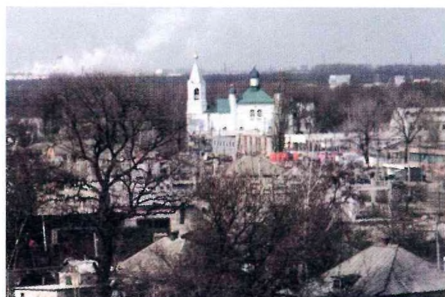
В селищі діє Свято-Покровська релігійна громада Української православної церкви.

Із селищем Безлюдівка пов'язані імена Героїв Радянського Союзу І.Я. Підкопая, Р.І. Левицького, Героя Соціалістичної Праці В.Ф. Савельєвої.

Очолює Безлюдівську селищну раду з липня 1994 року Рябоконь Олександр Миколайович.

БЕРЕЗІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Шевченко В. Г.

Центр – селище Березівка (1696 р.).

Рада утворена в 1919 році. Населення – 1700 чоловік.

Промислових об'єктів немає. Працюють агропромислове підприємство – ТОВ "Маяк" (на базі реформованого СВК "Березівка"), 3 фермерські господарства. Підприємства торгівлі: 3 магазини, 5 кіосків.

Заклади соціальної сфери: загальноосвітня школа, ФАП, клуб, відділення зв'язку.

На території селища діють осередки НДП, КПУ, СДПУ(о), Партії регіонів; громадські організації: рада ветеранів України, жіноча рада, спілка молоді та студентів, спілка радянських офіцерів.

В центрі селища стоїть пам'ятник воїнам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

Березівська земля виростила таких людей:

Святенко Володимир Васильович (1939-1996 рр.) – кандидат технічних наук, доцент Харківського національного технічного університету „ХПІ", раціоналізатор та винахідник.

Черняк Анатолій Миколайович (1937 р.) – заступник генерального директора Харківського заводу ім. Шевченка, почесний радист СРСР, лауреат Державної премії СРСР, ветеран космонавтики. Нагороджений орденами Жовтневої Революції та Трудового Червоного Прапора.

Шевченко Олексій Опанасович (1930 р.) – відповідальний працівник Ради Міністрів України, нагороджений грамотами Верховної Ради України, іменним годинником від Президента України Л.Д. Кучми. Проживає в Києві.

Святенко Віталій Васильович (1935 р.) – генерал, закінчив Харківське військове училище штурманів, ордена Леніна Академію цивільної авіації, служив у ВПС, ВМФ, у цивільній авіації (головний штурман).

Передовики виробництва в сільському господарстві та промисловості: Стадник Ганна Марківна – делегат XXV з'їзду КПРС, Рудич Феодосія Єлисеївна, Брагін Антон Миколайович, Роговий Михайло Терентійович.

З 1964 по 1980 рік головою Березівської селищної ради була Якименко Марія Василівна. Протягом 1980-1993 рр. раду очолював її брат – Шевченко Григорій Васильович, а з 1998 року селищним головою є його син - Шевченко Василь Григорович.

БУДЯНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Бобров Ю. В.

Центр – селище Буди (1674 р.).

Рада утворилась у 1917 році. До її складу входять селище Буди, села Бистре та Бідряги, загальна площа - 3761 га.

Населення – 7292 чоловік.

Найбільше промислове підприємство, відоме далеко за межами України, – АТЗТ "Будянський фаянс". Налічується 7 фермерських господарств площею 3952 га. Населення обслуговують 13 підприємств торгівлі – 10 магазинів та 3 кіоски.

Заклади соціальної сфери: загальноосвітні школи № 1 та № 2, дитяча художня школа народного мистецтва, Будянська районна лікарня (у квітні 1999 року в лікарні відкрито відділення медико-соціальної реабілітації для самотніх пенсіонерів, які потребують медичної допомоги), ФАП у селі Бідряги. В селищі Буди діють клуб, кінозал АТЗТ "Будянський фаянс" і музей порцеляно-фаянсових виробів, заводська бібліотека. В селі Бідряги працюють сільський клуб та бібліотека.

Діють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, Аграрної партії України, ПП "Яблуко", екологічної партії "Захист"; громадські об'єднання і організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, громадське формування з охорони громадського порядку, ветеранська організація АТЗТ "Будянський фаянс", територіальна ветеранська організація.

Діє Свято-Озерянська релігійна громада Української православної церкви.

На території ради знаходяться пам'ятники воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни, та братська могила.

Буди - батьківщина багатьох відомих людей. Це і славні трудівники, в тому числі Герой Соціалістичної Праці К.Ф. Грищенко, і ціла плеяда талановитих художників та скульпторів: І.П. Сень, Г.І. Кломбицька, Б.П. Пяніда, М.Б. Ніколаєв, Ю.Т. Піманкін, Р.С. Вакула, Г.Д. Чернова, О.В. Рибіна-Конарєва, Ю.П. Пяніда, В.М. Родіонова та ін. Надзвичайно хвилюючим освідченням в любові рідному підприємству є персональна виставка з 190 картин художника-оформлювача Будянського фаянсового заводу М.Г. Рябіни.

Будяни дали країні багато героїв-військових. Серед них - льотчиця майор М. Нестеренко, льотчик-винищувач, старший лейтенант М. Віжунов, який повторив подвиг Гастелло. В селищі проживає кандидат технічних наук, доцент, полковник у відставці В.В. Медведєв - почесний мер м. Рединга (штат Огайо, США). У 20-ті роки в селищі працював відомий композитор Б. Кожевников.

Першим був удостоєний звання почесного громадянина селища колишній директор БФЗ М.С. Вакула, який працював на заводі з 1956 року, а з 1966 по 1987 рік був його керівником.

Селищним головою з 2002 року обраний Бобров Юрій Вікторович.

ВАСИЩЕВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Двойніков С. Л.

Центр – селище Васищеве (1647 р.).

Рада утворена в 1923 році. До неї входять сел. Васищеве та с. Подольох. Населення – 6400 чоловік.

Промисловість представлена приватною фірмою "В'ячеслав", сільське господарство – САТ "Васищеве". Населення обслуговують 8 підприємств торгівлі: 5 продовольчих магазинів, магазини промислових та господарських товарів, кафе.

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: школа (949 учнів), навчально-виробничий комбінат, де навчається 120 учнів із 5 шкіл району за 4 спеціальностями, дитячі ясла-садок "Ромашка", лікарня на 50 ліжок, клуб на 200 місць, бібліотека, 2 перукарні, ательє з ремонту радіотелевізійної апаратури, 2 відділення поштового зв'язку, турбаза "Васищеве", відділення ощадбанку, АТС, дитячий табір відпочинку "Ромашка".

Тут споруджено пам'ятник полеглим воїнам Радянської Армії та обеліск С.М. Орєшкову, який при визволенні селища повторив подвиг О. Матросова (ім'я героя носить також центральна вулиця селища).

У роки війни було присвоєно звання Героя Радянського Союзу уродженцю селища П.А. Кубишкіну (за взяття Сапун-гори в Севастополі), орденом Леніна нагороджено К.А. Васищева, орденом Слави III ступеня – Г.К. Ігнатищева.

На території селища діють осередки НДП, СДПУ(о), СПУ, Аграрної партії України та Партії регіонів. Громадські організації представлені жіночою радою, радою ветеранів України, спілкою молоді та студентів.

Діє Свято-Дмитріївська релігійна громада Української православної церкви.

Першим головою селищної ради був Гайдук С.І., секретарем – Затолокін М.І. З березня 1963 по лютий 1999 року раду очолював Левін Іван Петрович. З червня 1999 року селищний голова - Двойніков Сергій Леонідович.

ВИСОЧАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Центр – селище Високий (1903 р.).

Рада утворена в 1918 році. До складу селищної ради входять сел. Високий та с. Нова Березівка. Населення – 11771 чоловік. У сільській місцевості проживають 1142 чол., в селищі – 10629 чол. Селище Високий широко відоме як місце відпочинку і оздоровлення населення.

Промислових підприємств немає. Протягом останнього часу розширилася мережа підприємств торгівлі та побуту: 52 приватних, 23 - обслуговуючої сфери, 25 торговельних, підприємства сфери побуту (серед них майстерні з ремонту взуття, індпошиву, ремонту побутової техніки, 3 перукарні). Відбувається реконструкція ринку.

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Височанські загальноосвітні школи № 1 та № 2, Зеленогайські загальноосвітня школа та спеціалізована школа–інтернат для дітей-сиріт з вадами розумового розвитку, а також для дітей, що залишились без батьківської опіки та піклування. В селищі діють 3 заклади культури (з них 2 бібліотеки), 1 дитячий дошкільний заклад, Височанська об'єднана лікарня, санаторій "Високий", Зеленогайський будинок дитини, санаторій № 5.

Функціонує автобаза "Кемпінг" та меморіальна садиба-музей Г.М. Хоткевича. На території селища встановлені 3 пам'ятники воїнам, полеглим у роки Великої Вітчизняної війни.

Діє Свято–Іллінська релігійна громада Української православної церкви.

На території селища зареєстровані осередки Партії регіонів, НДП, СДПУ(о), КПУ; громадські організації: жіноча рада, рада ветеранів України, спілка молоді та студентів, об'єднання із захисту конституційних прав пенсіонерів, благодійні товариства "Дитинство" та "Райдуга".

Першим селищним головою був Радченко М.І. В різні часи очолювали селищну раду Спенглер М.С., Мусатов Ф.Г., Коваленко І.Є., Романцов М.Н., Бугаєнко, Кислий, Іванов, Майстренко, Каменов П.Т., Файда В.П. З 1987 року селищним головою є Глуменко Володимир Сергійович.

13 жителів селища Високий відзначені вищими нагородами держави. Серед них звання Героя Радянського Союзу удостоєні О.Л. Пшеничко, Р.С. Демидов (посмертно), О.О. Пасько, звання Героя Соціалістичної Праці - Є.Ф. Золотар; плеяду кращих педагогічних кадрів представляють заслужена вчителька України В.С. Данилевська, працівники народної освіти Г.С. Жмирова, У.П. Балаба, А.П. Красницька та інші.

На території кемпінгу споруджено пам'ятник українському філософу-просвітителю Г.С. Сковороді.

Історія селища нерозривно пов'язана з іменами визначного діяча української культури Г.М. Хоткевича, вчених Г.Ф. Проскури, Я.М. Савченка та інших.

Селищний голова
Глуменко В. С.

КОРОТИЧАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова Шоміна З. І.

Центр – селище Коротич (1634 р.).

Рада утворена в 1918 році. До складу селищної ради входять сел. Коротич, села Комунар та Стара Московка. Населення – 5967 чоловік.

Промислових підприємств немає.

На землях Коротичанської селищної ради розташоване дослідне господарство "Комунар". На території селища функціонують 6 магазинів, 12 кіосків.

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Коротичанська загальноосвітня школа, дитячий садок, медамбулаторія, ФАП, 2 відділення зв'язку, АТС, філія ощадбанку, перукарня, АЗС приватного підприємця "Ракитський".

Протягом 1995-2000 рр. селище було повністю газифіковане.

Працюють осередки політичних партій СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, Аграрної парті України, Всеукраїнського політичного об'єднання "Жінки за майбутнє", СПУ, ВО "Батьківщина", Партії реабілітації тяжкохворих; громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Покровська релігійна громада Української православної церкви.

У березні 1918 року під час жорстоких боїв з німецькими окупантами смертю хоробрих тут загинули й поховані у братській могилі 105 червоногвардійців. Їм споруджено пам'ятник, на відкритті якого був присутній голова ВУЦВКу Г.І. Петровський. У 1975 році на цьому місці збудовано меморіальний комплекс "Слава полеглим".

У боях за звільнення селища від німецько-фашистських загарбників загинули Герої Радянського Союзу А.І. Ощепков та М.С. Карнаков, на їх честь названі вулиці селища. Ім'я А.І. Ощепкова занесене на меморіальну плиту пам'ятника, а М.С. Карнакову встановлено обеліск на місці його загибелі.

На території дослідного господарства "Комунар" височить пам'ятник воїнам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. У центрі селища на стелі викарбувані прізвища односельців, які в перші дні війни пішли на фронт і не повернулися до рідних домівок.

З травня 1979 по червень 1987 року селищну раду очолював Зозуля Анатолій Дмитрович, а з червня 1987 по лютий 2001 року - Горбаньова Тетяна Григорівна. З лютого 2001 року виконуючою обов'язки селищного голови стала Шоміна Зінаїда Іванівна, яка в 2002 році обрана селищним головою.

КУЛИНИЧІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Клок М. І.

Центр – селище Кулиничі (кінець XIX ст.).

Рада утворена в 1917 році. До складу ради входять селища Кулиничі, Затишшя, Зернове, Кутузівка, Момотове, Перемога, Прелесне, Радгоспне, Фрунзе та села Артемівка, Байрак, Бобрівка, Бражники, Заїки. Населення – 8363 чол.

Діють такі промислові підприємства: Кулиничівський хлібокомбінат, 33 кооперативи та фірми. На території ради розташовані Інститут тваринництва УААН, Інститут біотехнології, дослідні господарства "Українка Слобідська", "Кутузівка" та "Елітне", ВАТ "Сад". Підприємства торгівлі: 10 магазинів, 12 кіосків.

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: Кутузівська, Елітнянська, Кулиничівська та Фрунзенська загальноосвітні школи, селищна лікарня на 35 ліжок, медамбулаторія, 3 ФАПи, 4 дитячі дошкільні заклади, 2 Будинки культури, 2 Будинки побуту, 5 відділень зв'язку, відділення ощадбанку. Працюють ВУЖКГ "Елітне" та ВУЖКГ "Українка".

На честь радянських воїнів, які загинули в боях за визволення краю від німецько-фашистських загарбників, встановлені пам'ятники.

Діють осередки НДП, КПУ, Аграрної партії України, громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

З 1977 по 2002 рік раду очолював Грішин Олександр Олексійович, з 2002 року селищний голова – Клок Микола Іванович.

МАНЧЕНКІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Петінов П. Д.

Центр – селище Манченки (1917 р.).

Рада утворена в грудні 1917 року. До її складу входять селища Манченки, Барчани, Санжари, Спартаси, Травневе, Ударне та села Горіхове, Гурини, Міщенки, Нестеренки. Населення – 4875 чол.

Промислових підприємств немає. Сільське господарство представлено ТОВ "Агрофірма "Травнева". На території ради діють 24 торговельні точки: магазини, кіоски, шашлична "Вітерець". Працюють 2 АЗС та 2 газозаправні станції.

Серед закладів соціальної сфери та освіти – Манченківська загальноосвітня школа, медамбулаторія, Будинок культури агрофірми "Травнева", 2 поштові відділення, селищна бібліотека.

Працюють осередки НДП, Партії регіонів, спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Покровська релігійна громада Української православної церкви.

Біля Манченківської медамбулаторії серед багаторічних ялин знаходиться братська могила 127 радянських воїнів, які загинули за визволення селища. Пам'ятники загиблим воїнам встановлені також у селах Ударне та Травневе.

Багато років головою селищної ради була Проненко Парасковія Євтихіївна. З 1985 року селищний голова - Петінов Петро Дмитрович.

ПІСОЧИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Чернобай О. В.

Центр – селище Пісочин (1732 р.).

Рада утворена в 1919 році. До її складу входять селище Пісочин та села Надточії, Олешки, Рай-Оленівка. Населення – 20060 чол.

На території ради діють промислові підприємства: ВАТ "Завод "Надія", ЗАТ "Курязський домобудівельний комбінат", меблевий цех № 4 АТ "Харківдрев", автотранспортне підприємство "Весотра-Харків", Пісочинська СТО – ХАТ "Авто", приватний торговельний комплекс "Лоск". Будівельні організації: ПМК – 2, ХПМК – 13, МСПМК – 14, СПМК – 31, ХСПМК ВАТ "Теплицьтехмонтаж", кооператив "Управління механізованого будівництва", АТ"Маяк",кооператив"Будівельник".Сільськогосподарське виробництво представляють 3 фермерські господарства. Торговельні підприємства: радгоспробкооп "Пісочинський", 11 магазинів, 17 кіосків.

У комунальній власності Пісочинської селищної ради знаходиться більш ніж 180 тис. м^2 житла, яке обслуговують два комунальних підприємства - "Пісочинкомунсервіс" та Пісочинський ВУЖКГ.

Заклади освіти і соціально-побутової сфери: Харківський обласний навчальний центр, 3 дитячі садки, школа, навчально-виховний комплекс, поліклініка, будинок культури, бібліотека, музична школа, ФАП, ветеринарна станція, 3 поштові відділення, паспортний стіл, відділення міліції, відділ ДАІ, електродільниця, ощадний банк, ВУЖКГ, 2 санаторії – "Роща" та "Рай-Оленівка", банк "Аваль", митний термінал.

На території ради працюють осередки НДП, ПППУ, Партії регіонів; громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, спілка ветеранів Афганістану, Спілка "Союз - Чорнобиль України".

Діє Свято-Василівська релігійна громада Української православної церкви.

У селищі збудований меморіальний комплекс воїнам, загиблим у Великій Вітчизняній війні, встановлені пам'ятні знаки ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС, ветеранам Великої Вітчизняної війни, ветеранам Афганістану.

У Пісочині проживає Герой Соціалістичної Праці Є.І. Любашенко, місцевий поет В.П. Черненко – учасник Великої Вітчизняної війни.

Очолював селищну раду з 1979 по 1987 рік та від 1994 року є її головою Чернобай Олександр Володимирович.

У цім краю мої найкращі дні,
Кургани сиві навівали мрії...
Хто побував хоч раз в Пісочині,
Той довіря йому і серце, і надії.
Я Пісочин малим ще полюбив
(Така залишилась в душі примітка).
Вінок із селищ Харків охопив,
І в цім вінку мій рідний Пісочин -
Мов квітка.

В. Колесник

ПОКОТИЛІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Бондаренко П. С.

Центр – селище Покотилівка (1890 р.).

Рада утворилася в 1918 році. Населення – 10000 чол.

Промислових підприємств немає. У селищі функціонує ринок, 7 магазинів, 20 кіосків.

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: 2 школи, дитсадок, лікарня, аптека, поліклініка, станція швидкої медичної допомоги, СТО, станція захисту лісу, експедиція "Ліспроект", лісництво, станція юних натуралістів, бюро технічної інвентаризації, дільниця газового господарства, водопровідно-каналізаційна філія "Облводоканалу", ВУЖКГ, клуб, поштове відділення, ощадкаса, дитяча і доросла бібліотеки, дільничний пункт міліції, АТС. На території ради знаходяться Харківський районний суд, районна санепідемстанція, районний відділ юстиції.

Працюють осередки НДП, КПУ і Партії регіонів та громадські організації: рада ветеранів України, жіноча рада, "Союз-Чорнобиль України".

У селищі встановлено пам'ятник загиблим воїнам, які визволяли його від німецько-фашистських загарбників.

Діють релігійні громади: Свято-Троїцька Української православної церкви та Покрови Пресвятої Богородиці Української греко-католицької церкви, а також монастир Ордена Кармелітанок босих Римсько-католицької церкви.

З червня 1971 по 1994 рік головою ради працював Штукань Іван Омелянович.

З 2002 року селищним головою є Бондаренко Петро Степанович.

РОГАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Шандурський В. І.

Центр – селище Рогань (1736 р.).

Рада утворена в 1918 році. На території ради розташовані смт. Рогань та селище Комуніст, навчальне містечко ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Населення – 12500 чол.

На території ради працює ВАТ "Роганська картонна фабрика" – одне з найстаріших підприємств Харківського району. Сільськогосподарські підприємства: дослідне господарство ім. Чапаєва Інституту тваринництва Української академії аграрних наук, дослідне господарство "Докучаєвське" Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, КСП "Сімтрав".

Працюють 7 приватних магазинів, 2 пекарні, 7 кафе.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: Роганська загальноосвітня школа № 1, Роганський НВК з аграрно-економічним ліцеєм, ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2 дитсадки, амбулаторія, поліклініка, 4 аптечні пункти, будинок культури.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, Аграрної партії України, екологічної партії "Захист", а також спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, "Союз-Чорнобиль України", Всеукраїнська спілка радянських офіцерів.

Діє Свято-Вознесенська релігійна громада Української православної церкви.

У селищі встановлено 2 пам'ятники та 2 стели воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни.

З 1980 по 2002 рік селищну раду очолював Шевченко Федір Степанович, з 2002 року селищним головою є Шандурський Володимир Іполитович.

УТКІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Центр – селище Утківка (1785).

Рада утворена в 1918 році. До її складу входять селище Утківка та села Верхня Озеряна, Кринички, Лялюки, Нижня Озеряна. Населення – 2031 чол.

Промислових підприємств немає. Серед підприємств агропромислового комплексу – АТ "Утківське". Підприємства торгівлі: 5 магазинів, 1 кафе.

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: загальноосвітня школа, дитячий садок, 3 бібліотеки, медична амбулаторія сімейного лікаря, ФАП, клуби.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, Партії регіонів. Діють спілка молоді та студентів, жіноча рада, рада ветеранів війни та праці.

Діє релігійна громада Озерянської Ікони Божої Матері Української православної церкви.

На території ради встановлено 3 пам'ятники воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни.

У 2002 році селищним головою обрано Дядченка Миколу Миколайовича.

ХОРОШІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

Селищний голова
Скрипник Г. О.

Центр – селище Хорошеве (1870 р.).

Рада утворена в 1923 році. Населення – 4630 чол.

Промислових підприємств немає. Працює сільгосппідприємство «Акціонер». Підприємства торгівлі: 10 магазинів, 4 кіоски, споживспілка «Хорошеве».

Заклади соціально-побутової сфери та освіти: загальноосвітня школа, ясла-садок, лікарня, бібліотека, комбінати комунального господарства та побутового обслуговування населення, відділення зв'язку, будинок культури, Хорошівський будинок-інтернат.

Зареєстровані осередки НДП, КПУ, Партії регіонів, екологічної партії «Захист», а також спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Вознесенська релігійна громада Української православної церкви.

На території ради знаходиться пам'ятник воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни, та могила невідомого льотчика.

Першим головою ради в 1923 році був Міщенко Д.Я., Грицай Василь Петрович очолював раду з 1962 по 1977 рік, Збукар Віталій Павлович - з 1982 по 1987 рік.

З 1987 року селищним головою є Скрипник Григорій Олексійович.

Багато зробив для своїх односельців депутат Харківської районної ради 80-х років Пирков Віталій Юхимович, вчитель Хорошівської середньої школи. Про його бойову діяльність в роки Великої Вітчизняної війни розповідає книга В. Борисова «Подвиг Севастополя».

ВЕСЕЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Слабченко О. М.

Центр – село Веселе (1724 р.).

Рада утворена в 1919 році. На території розташовані села Веселе, Радгоспне, Нескучне, Зелене. Населення – 1603 чол.

Промислових підприємств немає. Сільськогосподарське виробництво представляють ВАТ "Липці", АПФ "Колос України", ТОВ "Нескучне", ЖКП "Веселе", 7 фермерських господарств.

На території ради діє прикордонна застава.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: магазини, ФАП, поштове відділення зв'язку, аптека, медамбулаторія, сільський клуб, Будинок культури, ветеринарна дільниця, Веселівська загальноосвітня школа, бібліотека.

У селі Нескучне розташована садиба сім'ї Лансере-Бенуа-Серебрякових, яку оголошено історично-культурною пам'яткою області. З цієї династії найбільш відома художниця Зінаїда Євгенівна Серебрякова, яка народилася в Нескучному в 1884 році. Її картини із зображенням околиць рідного села та його мешканців прикрашають найбільші музеї світу.

Далеко за межами країни відоме ім'я М.Г. Дерегуса – українського графіка і живописця, народного художника СРСР, члена-кореспондента Академії мистецтв СРСР, який народився у селі Веселе.

При звільненні села Веселе загинув мужній син абхазького народу В.К. Харазія, удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Тут встановлено пам'ятник відважному воїну, його іменем названа вулиця.

На території ради споруджено також пам'ятники радянським бійцям, які загинули в роки війни, захищаючи села Веселе та Нескучне від німецько-фашистських загарбників.

Працюють осередки НДП, КПУ, Партії регіонів, Аграрної партії України; громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Очолював сільську раду з 1983 по 1985 рік та є її головою з 1991 року й по цей час Слабченко Олексій Миколайович.

ВІЛЬХІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Куркіна Л. І.

Центр – с. Вільхівка.

До 1992 року на території району була Сороківська сільська рада (утворена у 1923 році), а з жовтня 1992 року її центр перенесений у село Вільхівка. Відповідно утворилася нова, Вільхівська сільська рада, до складу якої входять 5 населених пунктів: села Вільхівка, Степанки, Сороківка, Верхня Роганка, Радгоспне. Населення – 2020 чоловік.

На території ради діє цех з виробництва майонезу фірми "Ролеск І – Україна".

Сільське господарство представляє ВАТ "Колос". Торгівля: торгові точки приватних фірм.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: загальноосвітня школа, дитячий садок, медична амбулаторія, 2 ФАПи, аптека, ветеринарна дільниця, 2 поштові відділення, Червоноармійська дільниця електромереж, телефонна підстанція, клуб у Радгоспному, 2 кафе.

Діють жіноча рада, рада ветеранів України.

Діє Свято-Успенська релігійна громада Української православної церкви.

На території ради встановлено пам'ятники воїнам, загиблим в роки Великої Вітчизняної війни.

В селі Вільхівка проживає Герой Соціалістичної праці Лідія Іванівна Шевченко, яка багато років працювала в радгоспі дояркою.

Очолює сільську раду з 1998 року Куркіна Любов Іванівна.

ГЛИБОЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова Кудіков Ю. М.

Центр – с. Глибоке (1944 р.).

До 1977 року на території району була Мороховецька сільська рада (утворена у 1920 році). З 1977 р. вона перейменована у Глибоцьку сільську раду, до якої входять села Глибоке, Стрілече, Красне, Мороховець. Населення – 3560 чоловік.

Промислових об'єктів немає. Сільськогосподарські підприємства: приватне підприємство ПСП "Прогрес", 8 фермерських господарств.

На території ради розташована Харківська обласна психіатрична лікарня та її підсобне господарство.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: 2 школи, 2 дитячі садки, 2 бібліотеки, 2 клуби, магазини, ФАП, поштове відділення зв'язку.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів; спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Покровська релігійна громада Української православної церкви.

Очолює сільську раду з 1994 року Кудіков Юрій Миколайович.

ЖОВТНЕВА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – с. Жовтневе.

Рада утворена у 1920 році. В 1920 році в с. Колупаївка було створено комітет бідноти (надалі - Колупаївська сільрада), головою якого обрали Черкашина Максима Івановича. В 1936 році с. Колупаївка було перейменоване на Ворошилівку, а в 1959 році с. Ворошилівка - на с. Жовтневе, відповідно змінилась назва ради.

Сьогодні на території ради розташовані села Жовтневе та Борщова. Населення – 1574 чоловік.

Промислових підприємств немає. Сільськогосподарське виробництво представлене ТОВ "Надія".

Торгівля: приватні торговельні підприємства, 2 магазини, 2 кіоски.

На території ради працює Липецький відділ УМВС України в Харківській області.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: загальноосвітня школа, 2 бібліотеки, 2 клуби, ФАП.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів; спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Тихонівська релігійна громада Української православної церкви.

Очолює раду з 2002 року Діденко Тетяна Михайлівна, яка до цього працювала секретарем ради.

Сільський голова
Діденко Т. М.

КОМУНАРСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – село Комунар (1929 р.).

Рада утворена в 1992 році. До її складу входять села Комунар та Мовчани. Населення – 2280 чол.

На території ради розташовані ВАТ "Харківське спеціалізоване автотранспортне підприємство 2002", ЗАТ "Спеціалізоване автотранспортне підприємство 2003", ВАТ "Автотранспортне підприємство 16356", ВАТ "ГАЗАвто", НВО "Меридіан". Сільське господарство представлене 2-м відділенням ПП "Безлюдівка". Торговельні підприємства: магазин № 6 радгоспробкоопу "Безлюдівський", кіоски приватних підприємців.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: бібліотека, АТС, ФАП, поштове відділення.

У центрі села встановлений пам'ятний знак на честь воїнів, які віддали своє життя, захищаючи село Комунар від німецько-фашистських загарбників.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, Партії регіонів. Діють спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Очолює сільську раду з 1992 року Бугай Анатолій Петрович.

Сільський голова
Бугай А. П.

ЛИЗОГУБІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Кануннікова О. М.

Центр – село Лизогубівка (1783 р.).

Рада утворена у 1919 році. На території ради - 5 населених пунктів: села Лизогубівка, Кірсанове, Хмарівка, Шубіне, Темнівка. Населення – 2414 чоловік.

Торгівля: 4 магазини, 4 кіоски.

Заклади соціально–побутової сфери та освіти: Лизогубівська загальноосвітня школа, сільська бібліотека, ФАП, відділення зв'язку, АТС.

На території ради розташована Темнівська виправна колонія № 100.

Працюють осередки НДП, Партії регіонів. Діють громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, добровільна народна дружина.

Діє Свято-Архангело-Михайлівська релігійна громада Української православної церкви.

У селі встановлено пам'ятник воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни.

Очолює раду з 1985 року Кануннікова Олександра Миколаївна.

ЛИПЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Гадар М. К.

Центр – село Липці (1865 р.).

Рада утворена у 1923 році. Населення – 4125 чоловік.

Промислові підприємства: ВАТ "Харківський дослідний завод", філія ПМК – 121, ХВТ "Берізка - сервіс", цех № 2 фабрики "Спорттрикотаж", цех № 6 СУКП "Дитодяг".

Сільськогосподарське підприємство - ТОВ "Надія".

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: бібліотека, Липецька загальноосвітня школа ім. П.В. Щепкіна, міжшкільний НВК, навчально-виховний комплекс "школа - дитсадок", психоневрологічний інтернат, пансіонат "Дубрава", станція швидкої медичної допомоги, лікарня, радгоспробкооп "Новолипецький", аптека, газова дільниця, Липецька туберкульозна лікарня, дільниця "Теплокомуненерго", дільниця районного вузла електрозв'язку, Липецький район електромереж, відділення ощадбанку, професійно-пожежна частина № 50, філія Харківського управління зрошувальних систем, ветлікарня, дитячо–юнацька спортивна школа, Будинок культури, 19 магазинів, 7 кіосків.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, ПП "Трудова Україна"; громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Христово-Різдвянська релігійна громада Української православної церкви.

На території ради встановлено пам'ятник воїнам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни.

Очолює раду з 1994 року Гадар Микола Кирилович.

ЛУК'ЯНЦЕВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – село Лук'янці.

Рада заснована у 1987 році. До її складу входять 4 населені пункти: Лук'янці, Пильна, Борисівка, Олійникове. Населення – 1990 чоловік.

На території ради знаходяться сільськогосподарські підприємства: ВАТ "Лук'янівське", ТОВ "Нива", підсобне господарство Харківського іподрому.

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Лук'янцевська загальноосвітня школа, Борисівська загальноосвітня школа ім. Д.І. Яворницького, медамбулаторія, поштове відділення, ФАП та 2 бібліотеки.

Працюють осередки СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, Аграрної партії України. Діють громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

З 2002 року сільську раду очолює Машкін Михайло Васильович.

Сільський голова
Машкін М. В.

МАЛОРОГАНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – село Мала Рогань.

Рада утворена в 1992 році. На її території розташовані 3 населені пункти: Мала Рогань, Бісквітне, Коропи. Населення – 2815 чоловік.

Промислових підприємств немає.

Сільськогосподарські підприємства: АТОВ "Харківплемсервіс", 2-е відділення ВАТ "Сад", 2-е відділення дослідного господарства ім. Чапаєва.

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: Малороганська загальноосвітня школа, дитячий садок, медамбулаторія, Будинок культури, відділення зв'язку, магазини приватних підприємців, кіоски.

Працюють осередки політичних партій СДПУ(о), НДП, Партії регіонів; громадські організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Покровська релігійна громада Української православної церкви.

Очолює сільську раду з 1992 року Зінов'єв Микола Васильович.

Сільський голова
Зінов'єв М. В.

ПОНОМАРЕНКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Глазунов М. М.

Рада була утворена у 1917 році. На її території розташовані 8 населених пунктів: Хролі, Лелюки, Пономаренки, Борове, Логачівка, Федорці, Павленки, Горбані. Населення – 4340 чоловік.

Промислових підприємств немає.

Сільське господарство представлене ТОВ "Крос".

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Пономаренківська загальноосвітня школа, дитячий садок, бібліотека, клуб, магазини, Будинок побуту, медамбулаторія, лікувально–трудовий профілакторій.

Працюють осередки політичних партій СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів; громадські об'єднання та організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє Свято-Миколаївська релігійна громада Української православної церкви.

З 1985 по 1994 рік раду очолювала Омельченко Світлана Володимирівна. З 2002 року голова ради - Глазунов Микола Микитович.

РУСЬКО – ТИШКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Семенець М. А.

Центр – село Руські Тишки.

Рада утворена у 1921 році. На її території розташовані 4 населені пункти: Руські Тишки, Черкаські Тишки, Петрівка, Українське. Населення – 2994 чоловік.

Промислових підприємств немає.

Сільськогосподарські підприємства представляють ТОВ "Відродження", 19 фермерських господарств.

На території ради працюють 3 магазини та 5 кіосків.

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: загальноосвітня школа, 2 бібліотеки, клуб, поштове відділення, медамбулаторія.

Працюють осередки політичних партій СДПУ(о), НДП, КПУ, Партії регіонів, екологічної партії України "Захист"; громадські об'єднання та організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація.

Діє релігійна громада Різдва Богородиці Української православної церкви.

Очолював раду у 1987-1994 роках та є її головою з 1998 року по цей час Семенець Микола Акимович.

ТЕРНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – село Тернова.

Рада утворена у 1919 році. На її території розташовані 2 населені пункти: Тернова, Перемога. Населення – 1830 чоловік.

На території ради діють 2 сільськогосподарські підприємства - ТОВ агрофірма "Рассвет", ВАТ "Перемога" та 4 фермерські господарства.

Працюють 5 закладів торгівлі.

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Тернівська загальноосвітня школа, Переможанський НВК, Тернівський та Переможанський сільські клуби, 2 бібліотеки.

На території ради працюють громадські об'єднання та організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, ДНД.

Діє Свято-Космо-Дем'янівська релігійна громада Української православної церкви.

Далеко за межами України відоме ім'я письменника-тернівчанина Івана Маслова, автора багатьох повістей та романів про рідну землю та її трударів.

Село Тернова завжди приваблювало видатних людей. У різні часи його відвідували М. Алексєєв, Г. Тютюнник, В. Некрасов, багато поетів-харків'ян.

Очолює сільську раду з 2002 року Бабак Валентина Іллівна.

Сільський голова
Бабак В. І.

ЦИРКУНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Центр – село Циркуни (1775 р.).

Рада утворена у 1917 році. На її території розташовані 4 населені пункти: Михайлівка, Олександрівка, Черняки, Циркуни. Населення – 6353 чоловік.

Діють промислові підприємства: АО "Полімерагро", СТО „АвтоЗАЗ ДЕУ". Сільське господарство представлене АПП "Циркунівське".

Підприємства торгівлі: радіоринок "Кутузівський", 7 магазинів, ринок "Соллі".

Заклади освіти та соціально–побутової сфери: Циркунівська загальноосвітня школа, бібліотека, відділення зв'язку, АТС, лікарня, клуб, медамбулаторія сімейного лікаря.

Працюють осередки НДП, КПУ, Партії регіонів; громадські об'єднання і організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, ДНД.

Діють Свято-Миколаївська та Свято-Георгіївська релігійні громади Української православної церкви.

Очолює раду з 2002 року Самойлова Тетяна Василівна.

Сільський голова
Самойлова Т. В.

ЯКОВЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова
Кіперштейн С. А. (перший справа)

Центр – село Яковлівка (1773 р.).

Рада утворена у 1920 році. На її території розташовані 3 населені пункти: села Яковлівка, Олександрівка, Ржавець. Населення – 1311 чол.

Промислових підприємств немає. Сільське господарство представлене відділенням СВК "Червоний партизан".

Заклади освіти та соціально-побутової сфери: Яковлівська загальноосвітня школа, Ржавецький психоневрологічний інтернат, 2 бібліотеки, АТС, ФАП, амбулаторія сімейного лікаря, клуб, поштове відділення, 3 магазини.

У селі встановлено Меморіал воїнам 7-ої Гвардійської армії, Герою Радянського Союзу С.П. Зоріну та землякам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

Працюють осередки НДП, КПУ, Партії регіонів, екологічної партії "Захист". Діють громадські об'єднання і організації: спілка молоді та студентів, жіноча рада, ветеранська організація, ДНД, оперативна група з боротьби із браконьєрством.

Діє релігійна громада православної церкви Симеона-Богоприємця та пророчиці Анни.

Очолює раду з 1994 року Кіперштейн Семен Абрамович.

РАЙОННІ ОРГАНІЗАЦІЇ, УСТАНОВИ, СЛУЖБИ

РАЙОННА ГАЗЕТА

У червні 1937 року рішенням бюро Харківського обкому Компартії України було створено газету „Червоний прапор" – орган Харківського приміського райкому КП(б)У та райвиконкому. Через місяць вже вийшов перший номер газети встановленим тиражем 4 тис. примірників. З 1965 року газета виходить під назвою „Трибуна трудящих".

Протягом усього часу існування видання в його редакції працювали цікаві творчі особистості й порядні люди. Свого часу вважали почесним надрукувати тут свої твори Остап Вишня і Максим Рильський.

Від дня свого заснування до 1991 року газета видавалась як орган районної ради і райкому Компартії України. Потім вона надходила до читачів як видання районної ради.

Червоний прапор

№ 1 18 липня 1937 року

ДО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ЛИПНЕВИХ ПОДІЙ

Політичне становище

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ТРИБУНА ТРУДЯЩИХСЯ

ОРГАН ХАРЬКОВСКОГО РАЙОННОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УКРАИНЫ И РАЙОННОГО СОВЕТА НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

№ 131 (3660) • Четверг, 3 ноября 1988 года

Решения XXVII съезда КПСС – выполним!

Решения сессии Верховного Совета СССР

Победители предоктябрьской

ТРИБУНА ТРУДЯЩИХ

Засновано 18 липня 1937 р.

ВЕСНА І ЖІНКА – ВІЧНЕ ДЖЕРЕЛО...

Наприкінці 2002 року районна рада, районна державна адміністрація і колектив редакції стали співзасновниками районної газети "Трибуна трудящих". У січні 2003 року V сесія районної ради XXIV скликання затвердила Статут редакції.

Від початку створення газета висвітлювала діяльність партійних і радянських органів, а в останні роки – державної влади та органів місцевого самоврядування, відтворювала життя району, позитивні зміни в розвитку економіки, вирішення соціальних проблем. Не стояла вона і осторонь негативних явищ, що мали місце у багатьох сферах життєдіяльності передмістя.

Як раніше, так і зараз редакція віддає перевагу головному автору газетних публікацій – читачу, виправдовуючи назву свого видання. Для цього у виданні існує постійна цільова сторінка, рубрики "Добре слово усім приємне", "Телефон довіри" та інші. Редакція надає місце в газеті всім, хто хоче поділитися своєю думкою про ті чи інші події – будь це пересічний громадянин чи лідер політичної партії або громадської організації.

Протягом своїх 65 з лишком років "Трибуна трудящих" мала різну періодичність. Були часи, коли вона надходила до читача навіть двічі й тричі на тиждень. Останнім часом економічні труднощі змусили редакцію перейти на щотижневий випуск газети. Але позитивні зрушення, які сталися в розвитку економіки району, та високий рівень уваги з боку співзасновників до діяльності свого засобу масової інформації, дозволили знов перейти до виходу газети два рази на тиждень.

Редакція газети – це дружний і згуртований колектив. Поряд з ветеранами – фотокореспондентом М. Пархоменком, редактором відділу листів О. Жикол, відповідальним секретарем Л. Людвіш, головним бухгалтером З. Харченко, оператором комп'ютерного набору Т. Колосар - над тим, щоб газета була цікавою, наполегливо працюють молоді журналісти – редактор відділу економіки С. Дубовик і заступник редактора Г. Хомік.

В останні десятиріччя головними редакторами газети були А.О. Гур, В.Т. Головко і В.П. Леміщенко.

Сьогодні колективом газети керує А.В. Зайцев.

ХАРКІВСЬКА ОБ'ЄДНАНА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ

Орел А.Д.

У 1990 році була створена Державна податкова інспекція по Харківському району зі складом працівників 30 чол. Понад 10 років очолював інспекцію Шалигін Анатолій Геннадійович. Потім його змінив на цій посаді (з червня 2000 року по травень 2002 року) Єрьоменко Олег Миколайович. Як керівника з великим практичним досвідом роботи його призначено першим заступником голови Державної податкової адміністрації у Харківській області.

З 2002 року начальником Харківської об'єднаної державної податкової інспекції в Харківській області працює Орел Анатолій Давидович, який має багатий досвід роботи в податкових органах.

Сьогодні в колективі працюють 200 висококваліфікованих фахівців.

Нові економічні відносини в державі створили умови для розвитку малого бізнесу, збільшення чисельності платників податків.

Зараз на обліку в інспекції зареєстровано 6716 суб'єктів підприємницької діяльності, юридичних осіб – 1989, фізичних осіб – 4727. Із року в рік зростають надходження до бюджету. За останні 3 роки вони збільшились на 26 млн. грн. (2000 р. – 50,2 млн. грн., 2001 р. – 69,2 млн. грн., 2002 р. – 76,3 млн. грн.) або в 1,5 рази.

У системі податкової служби створено спеціальний підрозділ – податкову міліцію, що дало змогу зупинити діяльність фіктивних фірм, "підпільних" цехів з виробництва товарів народного споживання, алкогольних напоїв, продуктів харчування.

За результатами планових та позапланових перевірок у 2002 році до бюджету донараховано 3,6 млн. грн. Колектив працює компетентно, з великою відповідальністю за виконання завдань щодо наповнення прибуткової частини бюджету, що позитивно впливає на виконання соціально-економічних програм району.

ПЕНСІЙНИЙ ФОНД

У червні 1994 року було створено управління Пенсійного фонду України в Харківському районі.

Зараз в управлінні працюють 115 фахівців, що обслуговують 53 тисячі пенсіонерів. Серед них трудові пенсії отримують 93,5%, соціальні – 2,9%, пенсії військовослужбовців – 1,8%, державних службовців – 0,2%.

Тільки за 2002 рік виплачено 87 млн. грн. пенсій.

Від дня заснування управління його колектив очолювала Прокопенко Т.Г. З 1999 року начальником управління працює Зуб Р.І., яка багато зусиль докладає, щоб колектив працював злагоджено, чітко і мав хороші результати.

Управління Пенсійного фонду проводить значну роботу з виконання обсягів внесків від майже 6 тисяч платників на загальнообов'язкове пенсійне страхування. Так , тільки за 2002 рік до районного пенсійного фонду надійшло 30,5 млн. грн.

Колектив пенсійного фонду

КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНИЙ ВІДДІЛ РАЙОНУ

У січні 1993 року в Україні була створена Державна контрольно-ревізійна служба, основним завданням якої є здійснення контролю за цільовим та ефективним витрачанням бюджетних коштів, використанням державного та комунального майна і земельних ресурсів. У Харківському районі ця служба діє від початку 1994 року. Очолює її досвідчений фахівець Долга Валентина Василівна, яка пройшла шлях від економіста фінансового відділу до начальника контрольно-ревізійного відділу району.

Сьогодні відділ налічує 18 чол., 16 із них - контролери-ревізори.

Щорічно відділом проводиться в середньому 100 ревізій та перевірок, про результати яких інформуються відповідні органи та населення району.

Колектив контрольно-ревізійного відділу

ВІДДІЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА В ХАРКІВСЬКОМУ РАЙОНІ

Згідно з Постановою Кабінету міністрів України за № 590 від 31 липня 1995 року у Харківському районі 13 лютого 1996 року було створено відділення Державного казначейства. Очолює його Понуровська Ольга Миколаївна, яка працює з дня створення Держказначейства (тоді у відділенні працювали 3 спеціалісти). Станом на 2003 рік до складу колективу входять 20 працівників.

Основні функції, які виконує відділення, - це контроль за виконанням державного бюджету, забезпечення відповідно до встановлених розмірів асигнувань та касового плану, цільове фінансування видатків державного бюджету, ведення обліку розпорядників коштів, яким виділяються асигнування з державного бюджету та державних позабюджетних фондів, контроль звітності про виконання державного бюджету, розмежування загальнодержавних податків між державним та місцевим бюджетами.

Понуровська О.М.

Точка Л.В.

ВІДДІЛ СТАТИСТИКИ

Харківський районний відділ статистики знаходиться у безпосередньому підпорядкуванні обласного управління статистики. Основним завданням відділу є здійснення статистичних спостережень, збір, обробка та аналіз даних державної статистичної звітності, інформаційно-статистичне забезпечення органів державної виконавчої влади, суб'єктів господарювання. В 2001 році відділом проведений перепис населення.

Очолює Харківський районний відділ статистики з 10 жовтня 1995 року Точка Людмила Вікторівна (працює в органах державної статистики з вересня 1979 року). До відділу входять 12 працівників, серед них – Семенова Катерина Іванівна, економіст I категорії, яка працює в органах державної статистики 34 роки; Полєжаєва Галина Олександрівна, економіст I категорії, працює в районному відділі статистики майже 30 років; Михайлова Тамара Юріївна, головний економіст, є членом цього колективу вже 24 роки.

Сотник О.В.

ХАРКІВСЬКА МІЖРАЙОННА ПРОКУРАТУРА

Прокуратура Харківського району була утворена для ведення нагляду за виконанням законів усіма установами, підприємствами, виконавчими та розпорядними органами місцевих рад, кооперативними та іншими громадськими організаціями, а також окремими громадянами; питаннями притягнення до судової відповідальності осіб, винних в скоєнні злочинів, нагляду за дотриманням законності в діяльності органів дізнання і попереднього слідства, обґрунтованістю вироків та утриманням у місцях позбавлення волі.

За роки існування кілька разів змінювалася територія, яка закріплювалась за прокуратурою району. З 1965 року прокурор району призначався прокурором УРСР терміном на 5 років.

У 1993 році прокуратура Харківського району набула статусу міжрайонної, на неї було покладено здійснення прокурорського нагляду на територіях міста Люботина та Харківського району.

Основними функціями прокуратури сьогодні є:

1) нагляд за додержанням законів усіма органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами;

2) нагляд за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями і розслідують діяння, що містять ознаки злочину;

3) розслідування дій, що містять ознаки злочину;

4) підтримка державного обвинувачення, участь у розгляді в судах кримінальних, цивільних справ та справ про адміністративні правопорушення і господарських спорів у господарських судах;

5) нагляд за виконанням законів у місцях утримання затриманих і попереднього ув'язнення, при виконанні по-

карань та застосуванні інших заходів примусового характеру, які призначаються судом;

6) нагляд за дотриманням законів органами військового управління, військовими об'єднаннями, з'єднаннями, частинами, підрозділами, установами і військовими навчальними закладами та посадовими особами Збройних Сил, прикордонних військ, Управління державної охорони, Служби безпеки України та інших військових формувань, дислокованих на території України.

Починаючи з 70-х років прокурорами району були Погорєлов Іван Адамович (у 1972-1974 рр.) та Півненко Валентин Павлович (у 1974-1983 рр.). З 1983 по 2001 рік прокуратуру очолював старший радник юстиції Кобильник Анатолій Іванович, з серпня 2001 по лютий 2002 року – Гончаренко Андрій Миколайович, який нині працює начальником Головного управління Генеральної прокуратури України.

З лютого 2002 року прокурором призначений радник юстиції Сотник Олександр Володимирович - авторитетний, досвідчений працівник, який більше 20 років присвятив цій нелегкій відповідальній роботі.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ВІДДІЛ УМВС УКРАЇНИ

Орда С.Б.

У Харківському районному відділі УМВС України у Харківській області налічується 227 працівників, серед них 152 офіцери, 36 дільничних інспекторів міліції та 53 співробітники рядового складу.

У різні часи Харківський райвідділ очолювали полковник міліції В.М. Богун (у 1974-1985 рр.), підполковник міліції О.М. Долгов (у 1985-1987 рр.), полковник міліції В.І. Гузь (у 1987-1992 рр.), підполковник міліції С.О. Перцов (у 1992-1998 рр.), підполковник міліції В.І. Кравченко (у 1998-2000 рр.). З березня 2000 року його начальником є полковник міліції С.Б. Орда. Сергій Борисович нагороджений медалями "За бездоганну службу в міліції", "10 років МВС України".

За останні 3 роки колектив райвідділу поповнився 55 випускниками вищих навчальних закладів системи МВС України.

Районний відділ міліції обслуговує територію, на якій розташовані 49 населених пунктів району, де проживають 123 тис. жителів.

У Харківському райвідділі діє організація ветеранів органів внутрішніх справ, яка бере активну участь у всіх заходах райвідділу. Цю організацію очолює Л.О. Тарануха. Ветерани М.П. Алхімов, О.О. Бежнар, Л.М. Волкова, І.П. Ткаченко та інші зустрічаються з особовим складом тих служб, де колись працювали, діляться досвідом з молодшими колегами.

Забезпечують правопорядок на автошляхах республіканського значення Київ – Харків – Довжанський та Харків - Сімферополь - Севастополь взвод дорожньої патрульної служби УДАІ УМВС України в Харківській області під керівництвом майора міліції М.А. Тарасюка, батальйон на чолі з підполковником В.О. Дереза та рота на чолі з підполковником міліції О.М. Черсуновим. На території обслуговування райвідділу знаходяться правоохоронні структури МВС України – Мереф'янське МРЕВ (начальник - підполковник міліції С.О. Лацько) та відділ державної служби охорони (начальник - підполковник міліції О.М. Федоренко). Кращі працівники відзначені грамотами та подяками Харківської районної державної адміністрації.

Мульгін В.О.

ЛИПЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ УМВС УКРАЇНИ

Липецький відділ УМВС України у Харківській області було організовано в 1992 році на базі Липецького селищного відділення міліції. Першим його начальником став підполковник міліції Дюкарєв Володимир Петрович. Саме з його ініціативи в 1993 році було створено Роганське селищне відділення з усіма необхідними службами. Начальником відділення був призначений майор міліції Полежана А.М. Територія обслуговування склала 712 км^2 (62 населених пункти району, в яких проживає більше 63 тисяч населення). Відділ обслуговує 47 км прикордонної зони. Для кращого підтримання правопорядку в прикордонній зоні налагоджена чітка взаємодія та підписана угода про співпрацю з Бєлгородським районним відділом міліції Бєлгородської області Російської Федерації.

Сьогодні у відділі, який від 2000 року очолює полковник міліції Мульгін Володимир Олександрович - людина з великими організаторськими здібностями, ініціативний, авторитетний, висококваліфікований фахівець, - працює 141 працівник міліції, з них - 90 офіцерів міліції, 36 чоловік рядового складу, 14 службовців. Кращі працівники відзначені грамотами та подяками Харківської районної державної адміністрації.

Калиновський В.А.

РАЙОННИЙ СУД

Харківський районний народний суд Харківської області було засновано в листопаді 1948 року. Таємним закритим голосуванням було обрано п'ять суддів. Територіально правосуддя здійснювалось в суді по дільницях. Працюючи без голови суду, судді в адміністративному порядку були підпорядковані Харківському обласному управлінню юстиції.

У грудні 1960 року дільниці об'єдналися. Першим головою суду став Лаврентьєв Володимир Павлович, який працював на цій посаді 30 років. На той час суд знаходився у приміщенні Височанської селищної ради Харківського району.

З 1990 року суд очолює Калиновський Віталій Анатолійович, який має визначні професійні здібності, великий досвід роботи, особисті ділові якості та вміння працювати в умовах великих перевантажень.

Під його керівництвом працюють 10 суддів. Навантаження на кожного суддю з кримінальних справ складає 60-65 справ, з цивільних – 100 справ.

Щорічно суд розглядає більш ніж 620 кримінальних та понад 2400 цивільних справ.

НОТАРІАЛЬНА КОНТОРА

Державна нотаріальна контора Харківського району була заснована першою в області у 1943 році.

З 1985 року склад її залишається незмінним: під керівництвом Ольховської Лідії Миколаївни працюють два нотаріуси - Богунова Надія Валентинівна та Полякова Людмила Олександрівна.

Державна нотаріальна контора обслуговує населення 2 міст, 11 селищ міського типу та 11 сіл району.

Працівники нотаріальної контори надають правові послуги громадянам і юридичним установам Харківського району з таких видів нотаріальних дій, як видача свідоцтв про право на спадщину, складання заповітів, посвідчення договорів відчуження нерухомого майна, засвідчення вірності копій документів, посвідчення доручень тощо.

Таким чином на професійному рівні здійснюється нотаріальний захист законних прав та інтересів громадян і юридичних осіб, поповнюються бюджети органів місцевого самоврядування шляхом перерахування державного мита.

Ольховська Л. М. і нотаріуси Богунова Н. В. та Полякова Л. О.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ВІЙСЬКОВИЙ КОМІСАРІАТ

Від початку створення Харківського району районний військовий комісаріат займається призовом військовозобов'язаних та мобілізацією їх до лав армії, організує допризовну та позавійськову підготовку, призов тих, хто пішов у запас, на збори та налагоджує військовий облік.

У повоєнний період райвійськкомат очолювали: капітан Кожухар (у 1943-1946 рр.), полковник Омельченко (у 1946-1963 рр.), полковник Крупко (у 1965-1971 рр.), підполковник Фоменко (у 1971-1972 рр.), полковник Ширшицький В.М. (у 1972-1984 рр.), полковник Кир'янов Ю.Ф. (у 1984-1990 рр.), полковник Тарасов П.І. (у 1990-2000 рр.). Сьогодні його особовим складом керує полковник Криленко Сергій Дмитрович.

Особовий склад військкомату забезпечував заходи з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС в 1986 році, землетрусу у Вірменії в 1989 році та інших стихійних лих.

Криленко С.Д.

В січні 1992 року військовослужбовці райвійськкомату прийняли присягу на вірність народу України та за короткий термін привели до присяги військовозобов'язаних району. У 1993 році робоча група ветеранів Великої Вітчизняної війни під керівництвом начальника 4-го відділення майора Тарасова С.Ф. здійснила велику роботу зі створення районної Книги пам'яті. До неї були занесені прізвища 18635 земляків, які віддали життя в роки війни у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками.

ПОЖЕЖНА ОХОРОНА

Краснонос М.Б.

Перші підрозділи професійної пожежної охорони на території району були організовані в 1930 році у містах Мерефі та Люботині. По 1997 рік до складу загону професійної пожежної охорони району входили служба держпожнагляду (СНДП) та 11 професійних пожежних частин (ППЧ) за номерами 38 (з охорони Мереф'янського склозаводу), 39 (з охорони Роганської картонної фабрики), 50 (з охорони с. Липці), 58 (з охорони сел. Пісочин), 63 (з охорони м. Південного), 67 (з охорони сел. Рогань), 72 (з охорони сел. Васищеве), 69 (з охорони промислових об'єктів) та 3 (з охорони м. Люботина).

Від 1997 року створено 14-й загін державної пожежної охорони, до складу якого входить 2 підлеглі державні пожежні частини ПДПЧ – 48 з охорони м. Люботина та ПДПЧ – 49 з охорони м. Мерефа, а також 5 ППЧ з охорони м. Південного, сел. Рогань, Васищеве, Пісочин та с. Липці.

З 1987 року керівництво підрозділами пожежної охорони здійснює начальник ЗДПО -14 з охорони Харківського району підполковник внутрішньої служби Краснонос Микола Борисович.

ХАРКІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ОЩАДНОГО БАНКУ УКРАЇНИ № 5483

Хорошун С.П.

Харківське відділення Державного ощадного банку України № 5483, розташоване в Харкові по вул. Леніна, 5, було утворене на базі колишньої Харківської центральної ощадної каси, відкритої ще в 1967 році.

Нині серед закладів Харківського відділення 16 філій, які діють у всіх великих населених пунктах Харківського району. Штат відділення складає 77 чоловік.

З 1994 року керує відділенням Хорошун С.П., який працює в цій системі вже понад 20 років.

Відділення ощадного банку здійснює практично всі види банківських послуг: приймання вкладів, виплату заробітної плати, видачу пластикових карт, здійснення інкасаторського та касового обслуговування юридичних і фізичних осіб, надання кредитів, приймання платежів за комунальні та інші види послуг. Тільки за 2002 рік такі послуги надані 852 тис. чол.

СТРАХОВА КОМПАНІЯ "ОРАНТА"

6 жовтня 1921 року був підписаний декрет Раднаркому "Про державне майнове страхування", а 25 листопада того ж року вийшла відповідна постанова про введення державного страхування в Україні. 70 років Держстрах був монополістом в фінансовій структурі колишнього СРСР. Національна акціонерна страхова компанія "Оранта", стала правонаступником майнових прав і зобов'язань Укрдержстраху. Засновником компанії є фонд Держмайна України, який володіє контрольним пакетом акцій в розмірі 78,9 %. До речі, "Оранта" – це ім'я Божої матері, зображеної на відомій мозаїці XI століття "Богоматерь-Оранта" яка прикрашає центральний купол Софіївського собору в Києві.

Наконечна Г.Г.

Багато років відділенням державного страхування Харківського району керував Кубишкін Микола Борисович. Знаючи добре свій район, він постійно відгукувався на потреби людей, піклувався, щоб вчасно надати їм допомогу.

З 1995 року відділенням НАСК "Оранта" керує Наконечна Галина Григорівна. Тут працюють 26 страхових агентів та 8 штатних працівників.

АРХІВНИЙ ВІДДІЛ РАЙОННОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Архівний відділ був створений у 1937 році. Тут зберігаються документи органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій та підприємств Харківського району - усього 318 фондів, які нараховують більше 26 тис. одиниць і віднесені до документів Національного архівного фонду України. Відділ веде архівну справу в районі, надає методичну та практичну допомогу керівникам організацій, підприємств та установ, видає довідки соціально-правового характеру населенню, архівні копії та витяги з документів підприємствам, установам і організаціям за їх запитами.

Гречишкіна Н.Г.

З 1972 року по 1988 рік відділ очолювала Леонтенко Олена Йосипівна. З 1988 року її змінила на цій посаді Гречишкіна Наталія Геннадіївна - висококваліфікований фахівець, нагороджена Почесною грамотою Державного Комітету архівів України.

НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО РАЙОНУ

ПРОМИСЛОВІСТЬ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

За підсумками діяльності промислового сектору в 2002 році, згідно з рейтингом, район займає 4-е місце серед районів області за обсягами промислового виробництва та 2-е місце за обсягами випуску товарів народного споживання. Із 10 основних видів економічної діяльності, якими представлений промисловий сектор Харківського району, у 7 досягнуто зростання обсягів виробництва.

На початку 2003 року в районі працюють 32 промислові підприємства та 2 підприємства, які виконують розподільчу функцію з водовідведення і водопостачання.

За видами економічної діяльності промислові підприємства розподілилися таким чином.

Виробництво електричного та електронного устаткування здійснює ЗАТ "Манометр - Харків".

Галузь транспортного машинобудування представляє ВАТ "Мереф'янський механічний завод".

Число підприємств харчової промисловості складають:

- ТОВ "Кулиничівський хлібокомбінат";
- Артемівський спиртзавод;
- ЗАТ "Утківське відгодівельне господарство";
- агропромислове товариство "Харківплемсервіс";
- ТОВ "Негоціант";
- агропромислова фірма "Колос України";
- ВКП "Облспоживспілка".

Целюлозно-паперова галузь представлена ВАТ "Роганська картонна фабрика".

Обробка деревини та виробів із неї - основний вид економічної діяльності ДП "Ресурс".

Останнім часом розвиток підприємств, зайнятих у виробництві будматеріалів та скловиробів, певною мірою визначив ці напрямки як провідні в промисловому секторі. Такими підприємствами є СП ТОВ "Скло", приватна виробничо-комерційна фірма "Лоск", ЗАТ "Скловолокно", ЗАТ "Будянський фаянс", ЗАТ "Опора", ДП "Будіндустрія", ТОВ БФ "Юнона", ТОВ ВКФ "Моноліт", ДП "Восток", ТОВ "Завод великопанельного домобудування", ДП АТЗТ "КДБК".

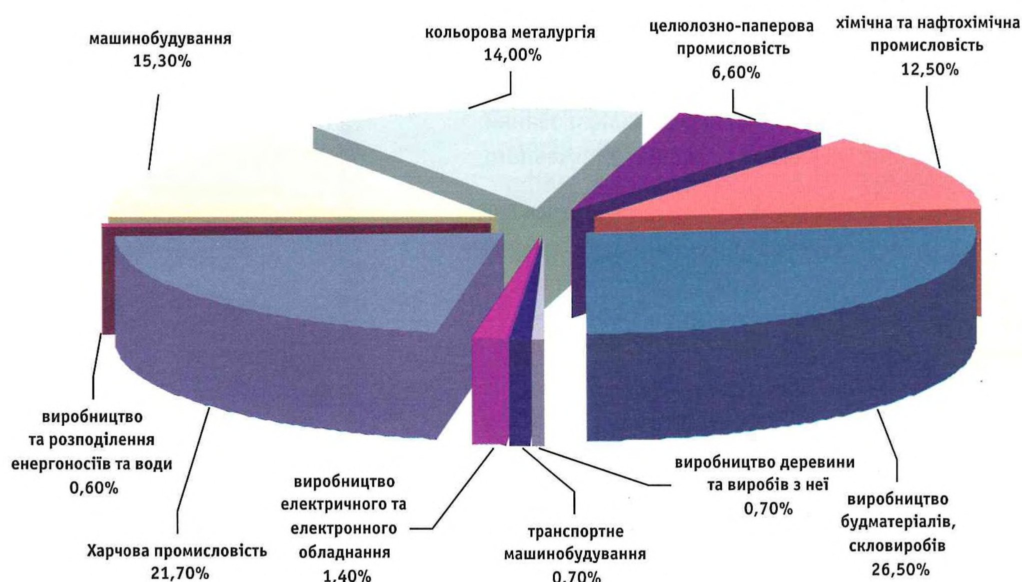
Підприємства хімічної і нафтохімічної промисловості виробляють продукцію як для господарського комплексу, так і для потреб населення. Цю сферу гідно представляють ТОВ "Аромат", філія "Енергія", ПП НВФ "Буд - Екструзія", АТ "Полімерагро".

У кольоровій металургії зайняті ПП "В'ячеслав" та ТОВ "УкрСибВДМ".

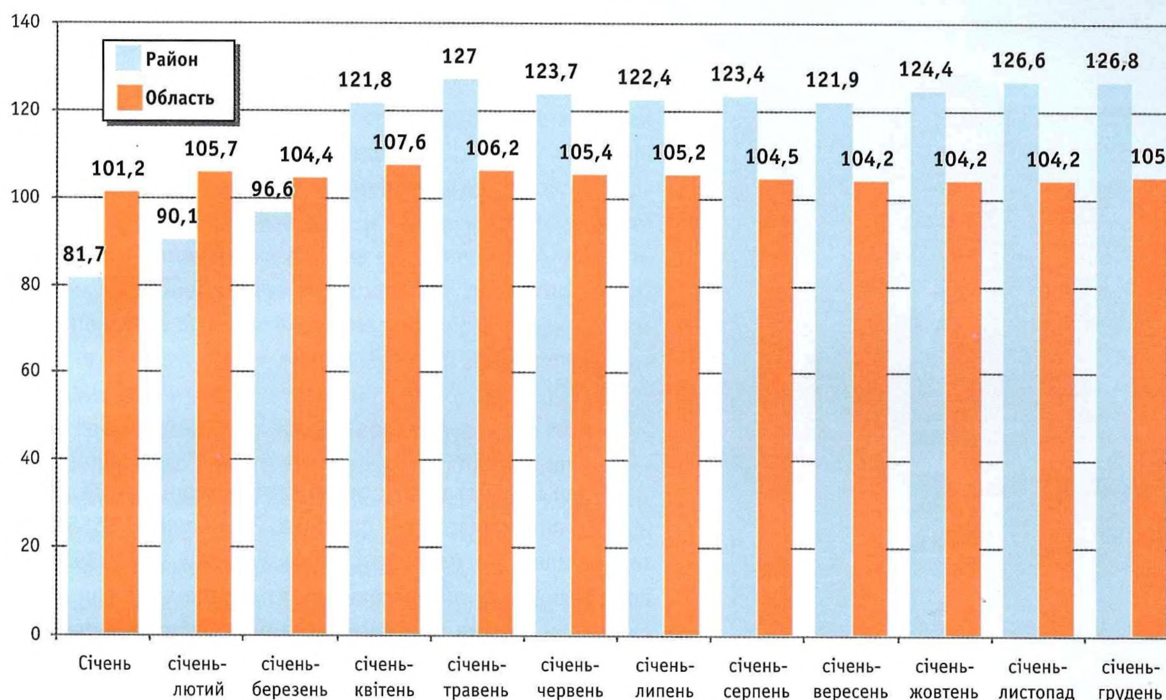
Виробництвом машин і устаткування в районі займаються ТОВ "Тандем плюс", Бабаївський авторемонтний завод, ВАТ "Агротехніка", Темнівська виправна колонія № 100.

Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства та Покотилівська водопровідно-каналізаційна філія виконують розподільчу функцію водопостачання і водовідведення.

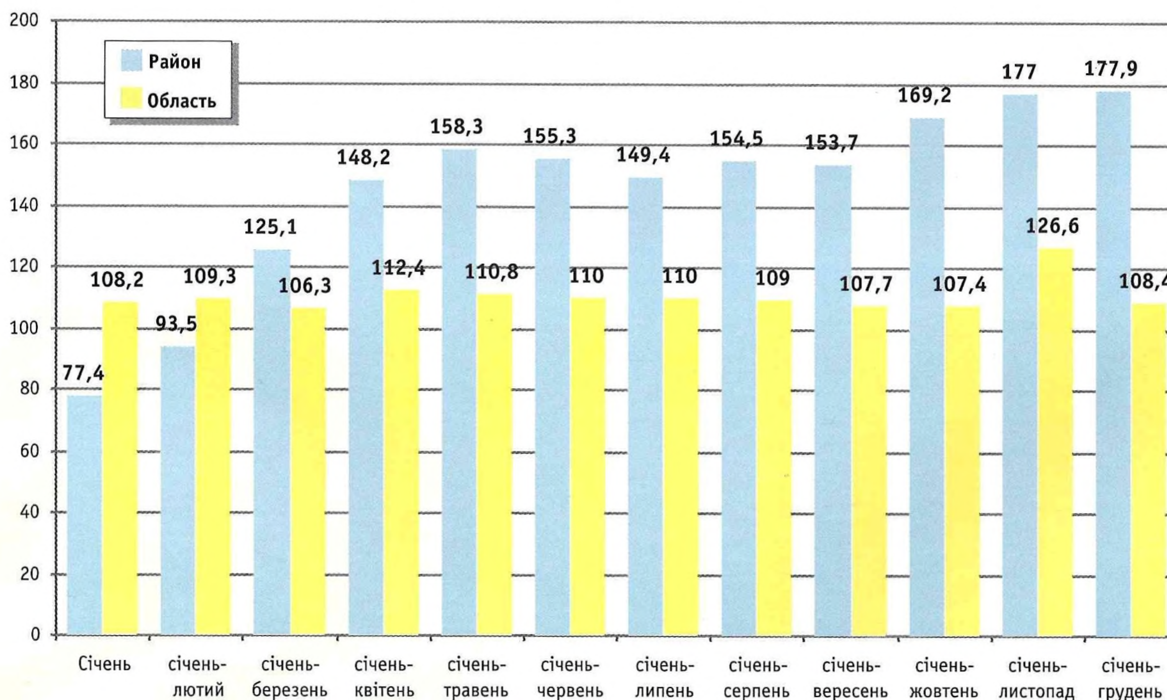
Основні галузі промислового виробництва Харківського району

Темпи зростання обсягів промислового виробництва по Харківському району за 2002 рік

Темпи зростання обсягів виробництва товарів народного споживання по Харківському району за 2002 рік

ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „РОГАНСЬКА КАРТОННА ФАБРИКА"

Терещенко В.С.

Одне із найстаріших промислових підприємств району - Роганська картонна фабрика. Заснована у 1858 році та розташована на березі річки Роганки, до 1935 року вона виробляла обгортковий папір, сировиною для якого слугували солома та ганчір'я. Пізніше фабрика перейшла на виготовлення покрівельного картону. Після Великої Вітчизняної війни разом з відбудовою фабрики у селищі Рогань зводилися фабричний дитячий садок, Будинок культури та житлові будинки для працівників. Обсяги виробленого картону зростали з 10 тис. т в 1950 році до 24 тис. т у 1977 році.

У 1978 році фабрика вдвічі скорочує виробництво картону та переобладнує виробничі площі під випуск запасних частин до вентиляційного обладнання, повітроводів і нестандартного устаткування. З 1988 року колектив, використовуючи німецьку технологію та обладнання, освоює випуск шпалер, що дало змогу підприємству значно покращити свій фінансово-економічний стан.

З 1996 року фабрика стає відкритим акціонерним товариством. З серпня 1998 року і по теперішній час його очолює В.С. Терещенко.

Сьогодні ВАТ "Роганська картонна фабрика" виробляє упаковку для харчових продуктів та покрівельний картон. Зокрема, у 2002 році виробництво продукції, порівняно з попереднім роком, зросло на 47%.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАКРИТОГО ТИПУ „БУДЯНСЬКИЙ ФАЯНС"

АТЗТ „Будянський фаянс" (голова правління І.В. Козак, виконавчий директор Ю.О. Рожков) - одне із найбільших підприємств порцеляно-фаянсової промисловості Європи зі 100% спеціалізацією виробництва.

Розпад СРСР, розрив економічних зв'язків між колишніми республіками призвів до різкого скорочення збуту продукції та зменшення обсягів виробництва. Але навіть у таких скрутних умовах підприємство зуміло вистояти. Воно не тільки продовжило свою діяльність, спрямувавши зусилля на пошук нових ринків збуту, а й зберегло висококваліфіковані кадри.

У грудні 1993 року завод реорганізується в АТЗТ „Будянський фаянс". Борги минулих років спричинили суттєву фінансову кризу. Та незважаючи на існуючі економічні труднощі, у 2002 році випуск продукції підприємства, порівняно з попереднім роком, зріс на 35%.

Зараз "Будянський фаянс" представляє свою продукцію на всеукраїнських і міжнародних художніх і промислових виставках та ярмарках, відкрито його торговельні представництва у Німеччині та Росії. Низка регіональних представництв діє в Україні. У 2002 році підприємство брало участь у найпрестижнішій щорічній виставці посуду в світі, яка проходила у Франкфурті-на-Майні (Німеччина).

„Будянський фаянс" – визнаний центр виробництва художнього фаянсу в Україні. Художники підприємства - члени Національної спілки художників України Родіонова В.М., Антонова Л.І., представник відомої заводської династії Пяніда Ю.Б., Титовська С.І., Кломбицька Г.І. - створюють унікальні вироби, виконані у різноманітних техніках живопису. Особливе місце в роботі дизайнерів та художників займають харківська та слобожанська тематики, що додає їм особливої вишуканості та неповторного колориту.

ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „СКЛОВОЛОКНО"

До 1991 року в Мерефі діяв склозавод, на якому в 7 основних цехах з виробництва пляшок, жаротривкого посуду, штапельного волокна, склотканини, склострічки та бандажної стрічки працювали близько 3000 чол. Через втрату зв'язків з колишніми республіками СРСР підприємство прийшло до занепаду, розорилося та знаходилося на межі банкрутства. На базі Мереф'янського склозаводу були створені ЗАТ „Скловолокно" та СП ТОВ „Скло", які сьогодні працюють і розвиваються.

Яковенко В.І. (другий зліва)

Протягом останніх двох років ЗАТ „Скловолокно", очолюване директором В.І. Яковенком, працює стабільно, випускаючи щомісяця на 380 тис. грн. продукції. Виробництво бандажної стрічки для моторів задовольняє попит на неї не лише в Україні, а й в Росії. Відновлено технологію випуску тонких склотканин для виготовлення склопластиків високої якості, з яких у свою чергу роблять плати для радіоелектроніки.

На виробництві працюють кваліфіковані кадри: Жогленко А., Стариченко Н., Топчій Л., Трифонов В., Марченко О., Душенко О. та інші досвідчені робітники, які допомагають виховувати нову зміну технологів, ткаль, снувальниць, операторів, наладчиків печей. На підприємстві працюють 15 представників робітничих династій.

ЗАТ „Скловолокно" надає всебічну допомогу для зміцнення матеріально-технічної бази Центральної районної лікарні та Мереф'янської школи № 6.

СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СКЛО"

З початку своєї діяльності СП ТОВ "Скло" було зорієнтоване на випуск скляної тари з вузьким горлом ємністю до 1 літра. Для реалізації означених планів були закуплені в Бельгії дві склоформуючі машини типу С-10.

У дуже стислі терміни протягом літа 1999 р. на підприємстві проведені капітальні ремонти скловарної печі, печей обпалення.

Водночас встановлюються нові фідери і автоматична пакувальна машина. Уже з вересня 1999 року розпочався випуск пляшок зеленого кольору ємністю 0,5 л.

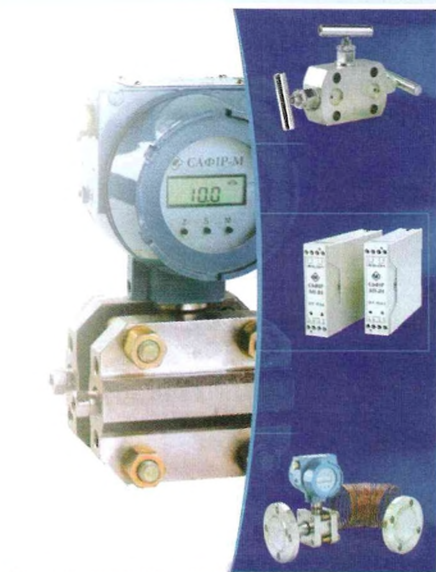
За час, що минув, освоєно випуск пивних, винних, винних ексклюзивних пляшок, пляшок під горілку та коньяк, пляшок для технічних рідин. Накопичено досвід роботи зі склом зеленого, оливкового та коричневого кольорів. Працює нова ванна-піч безперервної дії, яка дає змогу випускати високоякісну скломасу для виготовлення пляшок з безбарвного скла з урахуванням новітніх технологій.

Сучасні виробничі лінії дозволяють виробляти високоякісну скляну тару обсягом близько 80 млн. пляшок на рік.

Очолює підприємство Сизов Володимир Вікторович.

ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „МАНОМЕТР-ХАРКІВ"

ЗАТ „Манометр-Харків" засноване у м. Мерефі на базі колишнього заводу кормових дріжджів у 1997 році. Основний вид діяльності – виробництво уніфікованих датчиків тиску для підприємств різних галузей промисловості. Підприємство постійно збільшує обсяги виробництва, розширює модельний ряд та освоює випуск нових видів продукції.

Продукція ЗАТ "Манометр-Харків" поставляється не тільки на внутрішній ринок, але й експортується в Китай, Іран, Словаччину як у складі комплексів, так і самостійно.

З 1999 року підприємство почало серійний випуск датчиків "Сафір", які використовуються в атомній енергетиці. Серед замовників на цю продукцію - Запорізька АЕС, Рівненська АЕС, Південно-Українська АЕС, підприємства газо- та нафтопереробки, металургійні комбінати.

Очолює ЗАТ „Манометр-Харків" Лебединський Володимир Іванович.

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "В'ЯЧЕСЛАВ"

Приватне підприємство "В'ячеслав" від 1994 року успішно працює на ринку з переробки відходів кольорових металів і шлаків алюмінію. Виробнича реконструкція плавильного цеху дозволила збільшити випуск продукції зі шлаку алюмінію від 1200 до 3500 тонн на рік.

Блудов Ф.П.

З 2001 року підприємство стало багатопрофільним. На сьогоднішній день, крім кольорової металургії, основними напрямками його діяльності є виробництво поршнів на тракторні двигуни та лакофарбової продукції.

Введення в експлуатацію установки з виготовлення алкідних лаків потужністю 2000 тонн на рік дозволило налагодити випуск лаків марок ПФ, ПФД, ГФ та фарб ПФ – 115.

Питома вага виробленої продукції в загальному обсязі промислового виробництва району складає 13%, а темпи зростання виробництва за 2002 рік, у порівнянні з відповідним періодом минулого року, досягли 170%. Продукція підприємства користується попитом далеко за межами регіону.

Виробництво якісної продукції забезпечують висококваліфіковані спеціалісти, які в своїй роботі використовують найсучасніші технології. На підприємстві працюють 160 чоловік, які проживають у Васищевому, Лизогубівці, Темнівці та інших розташованих поблизу населених пунктах.

Сьогодні керівництво підприємством здійснюють засновник - Блудов Федір Петрович та директор - Гапоник Віктор Леопольдович.

ПРИВАТНА ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА „ЛОСК"

Кононенко Н.О.

Фірма "Лоск" була заснована в 1988 році її власником Ю.С. Кононенком. Чисельність працюючих – 200 чоловік.

У 1989 році було налагоджено виробництво автомобільного скла типу "сталініт", а наступного року освоєно випуск автомобільного трилисткового безпечного скла типу "триплекс" для всіх видів автомобільного транспорту, налагоджено виробництво дзеркал методом вакуумного випаровування алюмінію, а також тонування скла за тим самим принципом.

У 1991 році фірма встановлює унікальне обладнання, отримане в обмін на технологію напилення металу в вакуумі, а також новопридбані автоклав італійської фірми "ІАМІА" для триплексування скла та піч молірування скла продуктивністю 1650 шт. на добу. Така продуктивність фактично забезпечує потреби всієї України.

Хронологія нових етапів стрімкого розвитку "Лоску" говорить сама про себе.

1992 рік. Фірма входить до Асоціації автомобілебудівників України, постачаючи свою продукцію на головний конвеєр - "АВТОЗАЗ" (з 1995 року "Лоск" - офіційний постачальник Запорізького автомобільного заводу).

1993 рік. Під егідою "Лоску" починає працювати найбільший в Україні автомобільний ринок, який налічує до 5 тис. торговельних місць.

1997 рік. Добудовано та пущено в експлуатацію ще один цех підготовки скла з такими операціями: прирізка скла, обробка країв та фасет. Увесь техпроцес здійснюється на італійському обладнанні фірми "ІАМІА".

1998 рік. Закуплено італійську лінію з виробництва дзеркал із нанесенням срібного покриття з подвійним хімічним захистом амальгами (єдина лінія, існуюча в Україні та країнах СНД), що дозволяє випускати листове дзеркало.

1999 рік. "Лоск" одержує Європейський сертифікат якості. Придбано автоматичну лінію з виробництва склопакетів та автоматичну лінію шовкографії. В цьому ж році Бельгійським інститутом скла сертифікована продукція фірми.

2002 рік. Придбано італійське обладнання з обробки скла - шліфувальні та фасетний верстати.

Фірма традиційно дотримується політики розширення виробництва, використання новітніх технологій та відповідного технологічного устаткування. Це дозволяє "Лоску" в складних економічних умовах не тільки не відставати, а й займати чільне місце у галузі обробки та виробництва автомобільного скла в Україні. Щорічно фірма „Лоск" перераховує близько 1 млн. грн. податків до державного бюджету.

Фірму очолює Кононенко Надія Олександрівна.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАКРИТОГО ТИПУ „КУРЯЖСЬКИЙ ДОМОБУДІВЕЛЬНИЙ КОМПЛЕКС"

28 грудня 1989 р. було здано в експлуатацію „Куряжський завод КПД" тресту „Південтрансбуд", на базі якого 1 січня 1992 р. створився Куряжський домобудівельний комбінат. У серпні 1992 року комбінат було перетворено в орендне підприємство, а у 1993 р. - в акціонерне товариство закритого типу „Куряжський домобудівельний комплекс".

Під керівництвом Тер-Степаняна Еміля Шаваршовича тут засновано єдиний виробничий комплекс. Сьогодні у складі АТЗТ „КДБК" - 11 дочірніх підприємств, філія та інші підрядники, які здійснюють повний замкнутий цикл промислового та цивільного будівництва. Чисельність працюючих складає 1,5 тисячі чоловік.

Підприємство виготовляє залізобетонні вироби, металоконструкції, пінополістирол, столярні вироби; здійснює монтаж залізобетонних конструкцій, цегляну кладку, електромонтажні, сантехнічні, фасадні та покрівельні роботи, а також роботи з газифікації. Крім того, надаються послуги автотранспортом, технікою та житлово-комунальні послуги. Успішно здійснюється випуск виробів для великопанельного домобудівництва серії 182 3-5-9-поверхових блок-секцій системи „Мобіль". Оновлення обладнання дало змогу втілити принципово нові рішення, що дозволило, не змінюючи виробничі потужності, значно збільшити асортимент продукції (налагоджено випуск дорожніх, тротуарних і пустотних плит та ін.). Акціонерним товариством постійно здійснюється реконструкція та розширення самого комплексу. Побудовані та введені в експлуатацію адміністративно-побутовий комплекс, ремонтні майстерні дочірнього підприємства „УМіТ", цех фасування цементу та лабораторний корпус.

Розроблена та впроваджена каркасна система „ІКАР", що дозволяє будувати елегантні котеджі, комфортабельні житлові будинки, офіси, виробничі будівлі та здійснювати реконструкцію житлового фонду.

За весь час існування АТЗТ „КДБК" під керівництвом Е.Ш. Тер-Степаняна побудовано та здано в експлуатацію житлові будинки у Харкові та області, Полтаві, Лубнах, Лисичанську, Кременчуці, Бердянську, Маріуполі, Дніпропетровську; підприємство брало безпосередню участь у будівництві та здачі Юліївського нафтогазового промислу в Харківській області.

Для своїх працівників ДБК побудував селище міського типу Пісочин-2 „Мобіль", де проживають 5 тисяч чоловік.

Сьогодні АТЗТ „КДБК" має комплекс об'єктів соціальної сфери - амбулаторію, їдальню, сауну та базу відпочинку „Новоозерна". Керівництву вдалося створити згуртований, працездатний та відданий своїй справі трудовий колектив, що є запорукою подальшого розвитку підприємства.

Президент АТЗТ „КДБК" Е.Ш. Тер-Степанян - талановитий керівник-організатор, новатор у галузі будівництва. Має 5 наукових праць та авторські свідоцтва і патенти, є дійсним членом Східно-Української академії бізнесу, дійсним членом Академії транспорту України, членом-кореспондентом Академії будівництва України. Він нагороджений медаллю „За трудову доблесть", знаком „Почесний транспортний будівельник", міжнародними нагородами „Факел Бірмінгема", „Ертсмейкер", „Золотий Меркурій". У 2001 р. йому присвоєно почесне звання „Заслужений будівельник України".

ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „МЕРЕФ'ЯНСЬКИЙ МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД"

Шевченко А.Р.

90-і роки дали життя ще одному новому промисловому підприємству району -Мереф'янському механічному заводу. Спочатку його будівлі планувалося використовувати як складські приміщення харківського виробничого об'єднання „Радіореле". Потім було прийнято рішення про створення окремого самостійного заводу із замкнутим циклом виробництва герконових реле та спеціального технологічного устаткування. У 1992 році на заводі вже працювало понад 1000 чоловік. Підтримуючи партнерство з росіянами, підприємство протягом двох змін виготовляло близько 2 млн. штук спецпродукції.

Але у зв'язку з конверсійними змінами на більшості промислових підприємств України виробництво цієї продукції було припинено, почався складний процес переведення заводу на випуск нових товарів. З 1995 року було розроблено 13 типів автомобільно-тракторних реле різних видів, електрозапальнички та ін.

Сьогодні колектив заводу працює стабільно, налагодив виробництво нових товарів народного споживання. З 2001 року випускає різноманітні електронні вироби та поставляє їх на заводи ХТЗ, КамАЗ, КрАЗ, інші підприємства автотранспортного і сільськогосподарського машинобудування.

Незмінним керівником заводу є А.Р. Шевченко.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛІМЕРАГРО"

Акціонерне товариство "Полімерагро" – це сучасне промислове підприємство, яке з жовтня 1994 року почало свою виробничу діяльність, спрямовану на задоволення потреб населення з випуску товарів повсякденного попиту.

Якість продукції забезпечує сучасне обладнання, яке дозволяє з мінімальними витратами і економією електроенергії випускати у великому обсязі термоусадочну і парникову плівку, литі з пластмаси вироби.

У 1999 році в с. Циркуни була пробурена свердловина глибиною 650 м, а вже в квітні 2000 року введена в експлуатацію дільниця з виробництва столової мінеральної води "Свято-Миколаївська" і безалкогольних напоїв на її основі.

Сьогодні вода знана та популярна не тільки в області. Поставки "Свято-Миколаївської" здійснюються до Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської областей, Республіки Крим.

Високою оцінкою відзначили якість води споживачі в Німеччині. "Свято-Миколаївську" воду постійно можуть придбати пасажири Південної залізниці.

У загальному обсязі промислового виробництва району питома вага продукції АТ "Полімерагро" складає 7,3%, з товарів народного споживання – 5,1%.

На підприємстві працюють 135 чол.

АТ "Полімерагро" надає шефську допомогу навчальним закладам району, бере участь у будівництві Свято-Миколаївського храму в с. Циркуни.

Директор підприємства – Кулик Сергій Миколайович.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАКРИТОГО ТИПУ „ОПОРА"

До 1994 року акціонерне товариство „Опора" було відоме як Мереф'янський завод залізобетонних конструкцій.

У 60-і роки під керівництвом директора В.А. Соболя основним завданням заводу було забезпечення виробництва залізобетонних приставок і антисептованого лісу. Вже за 1961 рік було виготовлено 4,7 тис. м^3 залізобетону і просочено 15,5 тис. м^3 деревини.

Поряд з промисловим виробництвом на заводі йшло будівництво нових цехів, здійснювався монтаж котельні і пропарювальних камер. Спочатку ці роботи виконувалися господарським способом, а з 1968 року - створеним на заводі відділом капітального будівництва.

Розширення виробничих площ і потужностей сприяло випуску нової продукції. Завод почав виробництво низьковольтних опор СЕВс 1.1, стійки СВ, високовольтної продукції, центрифугованих опор.

Нарощування потужностей виявило потребу в будівництві допоміжних об'єктів: компресорної, котельні, складських приміщень.

За 20 років завдяки наполегливій праці колективу виробництво продукції зросло майже у 800 разів.

У травні 1992 року директором заводу був призначений Є.В. Сергієнко, з приходом якого відбулися великі прогресивні зміни, пов'язані з технологічним переоснащенням підприємства, розширенням номенклатури виробництва, пошуком ринків збуту не тільки в Україні, але й у країнах близького зарубіжжя.

У жовтні 1994 року підприємство було зареєстроване як АТЗТ „Опора".

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НЕГОЦІАНТ"

ТОВ "Негоціант" було засноване у травні 1995 року. Більше семи років воно займається виробництвом високоякісного хліба та хлібобулочних виробів.

"Хліб – усьому голова". Ці слова – девіз праці трудового колективу.

Асортимент хліба та хлібобулочних виробів нараховує більше 20 найменувань. Випікається пшеничний, житній та змішаний хліб.

Якість продукції завжди відмінна завдяки умілому керівництву генерального директора Фандери Валерія Леонідовича, винятковим професійним здібностям інженера-технолога Мозгунової Наталії Миколаївни, а ще тому, що на підприємстві працюють молоді та ініціативні люди.

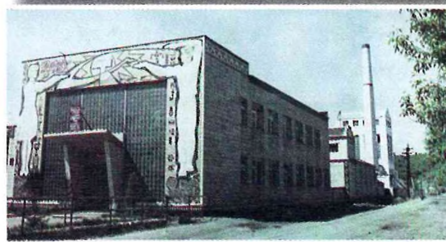
Впровадження нових технологій, збільшення обсягів виробництва, покращення харчосмакових якостей продукції та створення гарних умов праці – завдання підприємства, а кінцевий результат– вдячність покупців.

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО „АРТЕМІВСЬКИЙ СПИРТОВИЙ ЗАВОД"

Войтенко Ю.В.

За даними Харківського обласного архіву, в Артемівській слободі Харківського повіту Мереф'янської волості у 1839-1840 рр. був побудований Артемівський спиртовий завод.

Назва "Артемівський" пов'язана з легендарним кошовим отаманом війська запорізького Іваном Сірком: він побудував хутір, який потім передав у спадок своїй дочці та її чоловікові - Івану Артеменку (назва хутора саме й походить від його прізвища).

З роками із примітивного виробництва, що працювало на кінській тязі (із застосуванням ручної праці дванадцяти найманих робітників та одного майстра-винокура), виросло сучасне підприємство з великими корпусами, новою технікою, висококваліфікованими кадрами.

Артемівський спиртзавод – державне підприємство. Воно виробляє спирт-ректифікат високої якості класу "Екстра" і "Люкс", який використовується для виробництва високоякісної горілки. Крім спиртового виробництва, на заводі працює унікальний цех з випуску ферментних препаратів, який забезпечує не тільки власне підприємство, але й спиртові заводи України.

Завод виробляє вуглекислоту, що широко застосовується як на машинобудівних підприємствах, так і в харчовій промисловості. Незважаючи на складні умови конкуренції, підприємство не має боргів ні перед державою, ні перед своїми працівниками.

Очолює ДП "Артемівський спиртовий завод" Войтенко Юрій Васильович.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "АРОМАТ"

У грудні 1998 року було створено товариство з обмеженою відповідальністю "Аромат" - парфумерно-косметична фабрика нового типу.

Очолює ТОВ "Аромат" Блохіна Валентина Дмитрівна, яка має багаторічний досвід роботи у цій галузі.

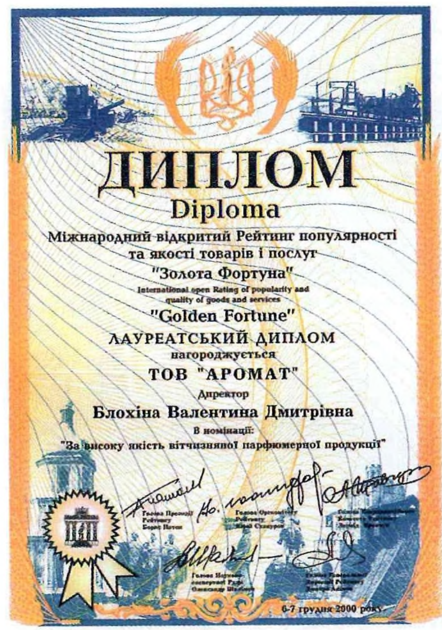
Перша продукція торговельної марки "Аромат" з'явилася на прилавках у липні 1999 року, й відразу ж 10 найменувань кремів знайшли своїх шанувальників. З цього часу асортимент постійно розширюється.

Наприкінці 2000 року на основі унікальної композиції винятково рослинного походження налагоджено випуск крему-бальзаму з лікувально-профілактичним ефектом "Цілитель". У жовтні 2001 року підприємством випущена перша партія парфумерної продукції - одеколони та парфумерні води.

На підставі проведених маркетингових досліджень була розроблена серія "Славія" – косметика нового покоління, створена з урахуванням новітніх європейських технологій та використанням сировини провідних австрійських і німецьких фірм.

Визначним моментом у створенні продукції під торговельною маркою "Аромат" є науковий підхід, використання унікальних технологій, підбір високоякісної сировини, жорсткий контроль за якістю продукції.

Продукція ТОВ "Аромат" знайшла своїх шанувальників не тільки в Україні, а й у Росії, Молдові та інших країнах СНД.

ДИПЛОМ

Diploma

Міжнародний відкритий Рейтинг популярності та якості товарів і послуг

"Золота Фортуна"

International open Rating of popularity and quality of goods and services

"Golden Fortune"

ЛАУРЕАТСЬКИЙ ДИПЛОМ

нагороджується

ТОВ "АРОМАТ"

Директор

Блохіна Валентина Дмитрівна

В номінації:

"За високу якість вітчизняної парфюмерної продукції"

6-7 грудня 2000 року

За високу якість продукції ТОВ "Аромат" нагороджене дипломом міжнародного відкритого рейтингу популярності і якості товарів та послуг "Золота Фортуна", отримало золоту медаль від "Золотої книги ділової еліти України".

За високу професійність і виробничі досягнення підприємства його директору Валентині Дмитрівні Блохіній присвоєно почесне звання "Ділова жінка України". Вона нагороджена Дипломом номінанта каталога "Золота книга ділової еліти України" за вагомий внесок в створення гідного міжнародного іміджу нашої країни, а за підсумками 2001 року удостоєна звання "Ділова людина року".

ТРАНСПОРТ

Харківський район розташований у приміській зоні м. Харкова і має з ним тісні господарські взаємини та безпосередній транспортний зв'язок.

Жителі району здебільшого працюють у Харкові, адміністративні органи управління Харківського району також знаходяться в обласному центрі, тому надійне й стабільне автотранспортне сполучення є соціально важливим питанням.

Останнім часом суттєво розширилась мережа транспортних шляхів. Перевезення пасажирів здійснюється за 50 маршрутами приміського та 18 маршрутами міжміського сполучення.

Протягом 2002 року автомобільним транспортом перевезено понад 5 млн. пасажирів.

Зростання обсягів пасажирських перевезень спонукало районну державну адміністрацію до розробки власної стратегії транспортного обслуговування населення району. 3 лютого 2002 року відновлено роботу раніше створеного комунального підприємства "Харківрайавтотранс", яке очолює Є.Є. Ніколайчук.

Комунальне підприємство обслуговує три приміські маршрути, а кількість відправлень на маршрутах збільшилася майже в чотири рази.

Для забезпечення якості та комфортності надання пасажирських послуг підприємством "Харківрайавтотранс" придбано шість нових мікроавтобусів, а диспетчерська служба, оснащена корпоративною мережею мобільного зв'язку, координує безперебійну роботу підприємства.

Потреби господарського комплексу району та населення з вантажних перевезень забезпечують такі автотранспортні підприємства:

- ВАТ "ХСАТП - 2002" - керівник Єрпулєв М.І.;
- ВАТ "ХСАТП - 2004" - керівник Конюшенко П.М.;
- ВАТ "АТП - 16356" - керівник Носов В.П.;
- АТЗТ "Харківспецавто" - керівник Чернявський В.І.;
- ВАТ "Весотра - Харків" - керівник Ткаченко Ю.Є.;
- ЗАТ АТБ "Харківводбуд" - керівник Найда В.П.

За 2002 рік обсяги вантажоперевезень склали 378,7 тисячі тонн.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ВІДКРИТОГО ТИПУ "ВЕСОТРА - ХАРКІВ"

Акціонерне товариство відкритого типу "Весотра - Харків" засноване на базі Харківського міжобласного автотранспортного підприємства 27062, що було створене 25 березня 1964 році в сел. Пісочин.

Основним завданням автопідприємства було перевезення народно-господарських вантажів міжміського сполучення за методом "плеча". Згодом воно почало здійснювати міжміські перевезення до республік колишнього СРСР. З цією метою тут використовувались більш сучасні за модифікацією автомобілі - автотягачі МАЗ – 504, КамАЗ – 5410.

Ткаченко Ю.Є.

Вихід колишнього СРСР на міжнародний ринок сприяв розвитку міжнародних автомобільних перевезень. Наприкінці 70-х років підприємство стало першим в Україні міжнародним перевізником, автомобілі якого вийшли на шляхи країн Східної та Західної Європи. Удосконалювалась і технічна база підприємства – з'явилися автомобілі марки МАЗ – 5432.

У 1996 році державне автотранспортне підприємство шляхом приватизації перетворилось в акціонерне товариство "Весотра - Харків". Сьогодні воно продовжує виконувати міжміські та міжнародні перевезення, маючи в своєму активі 82 одиниці рухомого складу, у тому числі автомобілі „Вольво" Ф-12 та „Сканія". В колективі працює 115 чол.

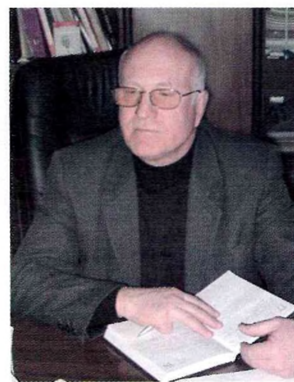
4 Міжнародна спеціалізована виставка
ТРАНСПОРТ + ЛОГІСТИКА '2001
ДИПЛОМ
нагороджується
ВЕСОТРА-ХАРКІВ
За бездоганне здійснення автомобільних перевезень

Як учасник 4-ї Міжнародної спеціалізованої виставки „ТРАНСПОРТ - ЛОГІСТИКА" АТВТ "Весотра - Харків" було нагороджене дипломом "За бездоганне виконання автомобільних перевезень". Цей факт свідчить про високий професіоналізм усіх працівників акціонерного товариства та його директора Юрія Євгеновича Ткаченка.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АВТО"

Головне підприємство Харківського акціонерного товариства "Авто" (СТО Пісочин), що входить до складу корпорації "УкрАвто", розташоване в сел. Пісочин.

Підприємство введене в експлуатацію в січні 1976 року. Потужність у 100 постів зробила його найбільшим підприємством СРСР, що надавало всі види послуг з технічного обслуговування, ремонту та продажу автомобілів.

Лашин В.Ф.

Сьогодні АТ „Авто" надає всі види послуг з ремонту та технічного обслуговування легкових автомобілів, проводить продаж легкових авто усіх марок, що є в корпорації "УкрАвто".

З 2000 року почалося технічне переоснащення фірми. Розширено та переоснащено автосалон з продажу нових автомобілів СП "АвтоЗаз - ДЕУ", придбано нове технологічне обладнання для діагностики та ремонту автомобілів усіх моделей імпортного та вітчизняного виробництва.

Головне підприємство ХАТ "Авто" є офіційним дилером Запорізького автомобільного заводу "ЗАЗ" корпорації "УкрАвто" в Харківській області.

На підприємстві працюють 150 чол.

Очолює підприємство Лашин Віктор Федорович.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Провідною виробничою галуззю району, в якій працюють 4730 чол., залишається сільське господарство. Загальна площа сільськогосподарських угідь складає 100,5 тис. га, в т.ч. ріллі - 71,3 га. В районі діють також 3 інститути Української академії аграрних наук - овочівництва і баштанництва, тваринництва, шовківництва - та вищий навчальний заклад - Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва.

До складу агропромислового комплексу району входять 28 сільськогосподарських підприємств різних форм власності: 2 приватні господарства, 8 акціонерних товариств, 1 сільськогосподарський виробничий кооператив, 9 товариств з обмеженою відповідальністю, 7 дослідних господарств, 1 державне підприємство.

Крім цього, в районі налічується 137 фермерських господарств (асоціацію яких очолює Сачук Віктор Кирилович) загальною площею 6,3 тис. га. Площа ріллі у населення складає 17,9 тис. га.

Сільське господарство району спеціалізується на вирощуванні овочів, картоплі, зернових, олійних культур та кормових - для забезпечення потреб громадського тваринництва. Зернова група в структурі посівних площ займає 36%, вона представлена переважно озимими зерновими, в тому числі озимою пшеницею як більш урожайною культурою, і меншою мірою - ярими зерновими: ячменем, вівсом, ярою пшеницею, просом, гречкою, горохом, вікою.

Технічній групі культур належать 10% в структурі посівних площ. До неї входять: цукрові буряки – 600 га, соняшник – 9094 га, соя – 300 га. Овочева група займає 6% посівних площ - 4042 га. Кормові культури розташовані на 12580 га, або на 18% ріллі.

Урожайність зернових у 2002 році склала 35,7 ц/га (валовий збір - 80956 т), соняшнику – 17,8 ц/га (валовий збір – 6481 т), овочів – 1388 ц/га (валовий збір – 61362 т), картоплі – 90,3 ц/га (валовий збір – 146129 т).

Такою щедрою віддачею урожайної ниви район завдячує кращим агрономам М.О. Гребенюку із ТОВ "Рассвет", В.В. Качалову (ТОВ "Нива"), О.Б. Івченку (ТОВ "Травнева"), Н.Л. Прокопенко (д/г ім. Чапаєва), Г.Т. Косенку (ТОВ "Циркунівське") та іншим, а ще головному агроному управління сільського господарства і продовольства райдержадміністрації Тесленку Ігорю Юхимовичу, який здійснює вміле професійне керівництво цією підгалуззю.

Одним із головних напрямків розвитку АПК району є також тваринництво. На сьогодні в цій підгалузі трудяться 565 чол., в тому числі 292 доярки, 10 із яких обслуговують більш ніж по 100 корів кожна.

Кількість поголів'я великої рогатої худоби на 01.01.2003 року склала понад 15,8 тис. голів (в тому числі корів – 5,5 тис.), налічується також 3,1 тис. свиней, 664 тис. голів птиці.

Продовжується нарощування продуктивності дійного стада. У 2002 році від однієї фуражної корови по району надоєно 2654 кг молока, що на 101 кг більше рівня 2001 року.

Район по праву пишається своїми кращими доярками А.І. Прокопенко та В.І. Парасочкою з д/г "Кутузівка", які обслуговують 200 корів і надоїли в середньому по 5590 кг від кожної з них; В.І. Дроботущенко і З.В. Артюховою з цього ж господарства, що добилися 5510-кілограмових надоїв від кожної із закріплених 200 корів; В.В. Проніною та Є.В. Кузнєцовою з д/г "Українка Слобідська" (по 5076 кг на корову), О.А. Мінкою з д/г "Мерефа" і С.І. Євсюковою з АТОВ "Харківплемсервіс"; Н.С. Грушецькою та А.С. Безпалько з д/г "Елітне", які надоїли майже по 4000 кг молока від кожної корови.

Передовими телятницями господарств району є К.І. Чистякова із АТОВ "Харківплемсервіс", В.І. Пойменова з д/г "Елітне", Н.С. Валюх та О.М. Сологуб з д/г "Українка Слобідська", С.С. Хижняк з д/г "Кутузівка".

Кращою пташницею району визнана Н.А. Дронова з ТОВ "Рассвет", яка обслуговує 16 тис. курей-несучок, одержуючи від кожної по 280 яєць на рік.

Плідно трудяться кращі зоотехніки господарств району Р.М. Кирій, В.В. Легеза, М.І. Пишненко, С.А. Кабанов, Л.Ф. Серікова, Г.І. Майданніков, Т.В. Маковецький, В.А. Сівцев та інші.

Серед працівників підгалузі багато ветеранів. Так, начальником Харківського райплемвідділу понад 35 років працює Т.І. Олексенко; мають багаторічний стаж роботи у ветеринарній службі району П.С. Капустян, О.Т. Пересада, В.І. Бурда, В.З. Курочка, Б.Є. Богуславський, Ю.Ф. Коваленко, К.Д. Крилов, М.І. Косінов та ін. Очолює цю службу В.О. Олійник. Багатий професійний досвід і в головного зоотехніка району Сачука Андрія Вікторовича: з 1985 р. він незмінно перебуває на цій відповідальній посаді.

До передових механізаторів району належать батько М.О. Власенко та син С.М. Власенко з д/г "Кутузівка"; В.В. Вакуленко з д/г "Українка Слобідська", В.С. Жердєв з ВАТ "Липці", А.М. Дерегуз з ТОВ "Рассвет".

Продовжують стабільно працювати такі дослідні господарства, як ім. Чапаєва (керівник - Абраменко Павло Олексійович), "Кутузівка" (Трішин Олексій Костянтинович), "Українка Слобідська" (Кравцова Валентина Євгенівна), "Елітне" (Лисун Григорій Миколайович), ПСП "Безлюдівка" (Сосницький Віктор Пилипович), СВК "Червоний партизан" (Шарашидзе Зураб Ідрисович), ТОВ "Харківплемсервіс" (Дегтярьов Володимир Дмитрович), ЗАТ "Утківське" (Купрєєв Микола Іванович), ТОВ АФ "Травневе" (Карасик Валерій Владленович), ТОВ "Рассвет" (Мелін Василь Сергійович) та інші.

Швидко розвивається створене у 1995 році ЗАТ "Утківське" - відгодівельне господарство, керівником якого

є Купрєєв Микола Іванович. Окрім головного профілю – розведення великої рогатої худоби, господарство займається вирощуванням свиней. Крім того, впроваджено власну переробку – побудовані м'ясокомбінат, млин, олійниця, пекарня, макаронний цех. На сьогодні це підприємство налічує 207 робітників і має широкі перспективи.

Особливістю розвитку великих сільськогосподарських підприємств Харківського району згідно з вимогами сучасності є їх співпраця з науково-дослідними установами Української академії аграрних наук. Зокрема, дослідні господарства "Кутузівка", "Українка Слобідська" та ім. Чапаєва співпрацюють з Інститутом тваринництва.

Дослідне господарство "Українка Слобідська" існує з 1929 року, має 2250 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 1877,5 га ріллі, займається розведенням худоби та виробництвом кормів. У господарстві працюють 182 чол. За роки свого існування воно 20 разів отримувало золоті, срібні та бронзові нагороди на Всесоюзних виставках досягнень народного господарства. Директором підприємства вже більше 20 років є Валентина Євгенівна Кравцова. У 2002 році вона нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

Дослідне господарство "Кутузівка" було створене в 1961 році з метою проведення наукових досліджень, вивчення і впровадження передових технологій виробництва молока та м'яса. Сьогодні тут працюють 360 чол. Тваринницький комплекс налічує 2700 голів великої рогатої худоби, надій на корову сягає 5527 кг. Загальна земельна площа д/г "Кутузівка" складає 3912 га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 3580 га. Валове виробництво зерна у 2002 році становило 4787 т при врожайності 36 ц/га. За підсумками роботи в 2002 році господарство отримало 384 тис. грн. прибутку. Д/г "Кутузівка" неодноразово займало перші місця серед підприємств Харківського району та Харківської області, а у 2002 році було відзначене Почесною грамотою президії УААН за високі виробничі показники. З 1988 року господарством керує Олексій Костянтинович Трішин, який розпочав тут свою трудову діяльність ще в 1971 році головним інженером тваринницького комплексу. На рахунку Олексія Костянтиновича - нині доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Інженерної академії України, члена-кореспондента Української академії аграрних наук - 60 наукових праць, більше 50 раціоналізаторських пропозицій і 7 винаходів. У 2002 році йому було присвоєно почесне звання "Заслужений працівник сільського господарства України".

Засноване у 1937 році дослідне господарство Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва "Елітне" має 2350 га землі, в т.ч. 2130 га сільгоспугідь. Виробничий напрямок – вирощування та реалізація насіння зернових, зернобобових і олійних культур високих репродукцій (еліта, суперееліта). В колективі господарства працює 219 чол., очолює його Григорій Миколайович Лисун.

Лисун Г.М. (в центрі)

Науково-дослідне господарство "Докучаєвське", що утворене на базі господарства "Комуніст", налічує близько 3000 га сільськогосподарських угідь, в т.ч. 1926 га ріллі, та є базою для проведення наукових досліджень і випробування розробок аграрного університету. Вчені надають "Докучаєвському" професійну допомогу в запровадженні раціональної системи землеробства та використання добрив, збільшенні виробництва кормів, захисті сільськогосподарських культур від шкідників та хвороб, підвищенні урожайності зернових. Поля та ферми використовуються для проведення навчальної практики студентів університету, де вони апробують нові прийоми обробітку землі, беруть участь у сівбі польових культур, забезпечують підготовку насінницького матеріалу, вирощують овочі та фрукти. В господарстві, яке очолює Василь Іванович Литвиненко, щорічно проходять практику понад 230 студентів.

Діяльність сільгосптоваровиробників Харківського району координує рада, головою якої з 2001 року є Михайло Петрович Походенко. 40 років професійної праці - такий його внесок у розвиток АПК району: спочатку агрономом, потім начальником відділу сільгоспінституту, а з 1973 по 2001 рік – директором учгоспу "Комуніст". За час керівництва Михайла Петровича господарство неодноразово брало участь у виставках досягнень народного господарства, нагороджувалось золотою та срібною медалями, Перехідними прапорами ЦК КПРС, Ради Міністрів, ЦК ВЛКСМ та ВЦСПС.

М.П. Походенко понад 30 років був депутатом районної ради. Він нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора та „Знак Пошани", медалями.

Походенко М.П.

Насіннєвий контроль у районі здійснює державна насіннєва інспекція, де трудяться 6 фахівців із вищою агрономічною освітою. Вони здійснюють контроль та надають допомогу сільськогосподарським підприємствам усіх форм власності з вирощування якісного насіння, проведення апробації сортових посівів, збирання та доведення насіння до посівних кондицій.

Начальником Харківської районної державної насіннєвої інспекції з 1974 року працює Ревенко Лідія Олексіївна. Інспекція має Грамоти, Подяки обласної та республіканської державних насіннєвих інспекцій.

Сільськогосподарську галузь району обслуговують:

- інспекція державного технічного нагляду (начальник Віктор Григорович Гречаний);

- ВАТ "Райагрохімія" (голова правління Олександр Григорович Гордієнко);

Ревенко Л.О.

Завадський О.М. (зліва)

Дядюшко Т.Г.

Денисенко М.М. вручає державний акт на землю

- АТ "Агротехніка" (голова правління Олександр Миколайович Завадський);

- Харківське управління зрошувальних систем (начальник Володимир Григорович Лаптєв);

- Харківська районна інспекція з якості та переробки сільськогосподарської продукції (інспектор Тетяна Юріївна Буцикіна).

Понад 10 років працював начальником районного управління сільського господарства Сергій Вікторович Лобас. З січня 2001 року він є начальником управління сільського господарства і продовольства обласної державної адміністрації. Нагороджений почесною відзнакою "Слобожанська слава" та відзнакою Міністерства аграрної політики України "Знак Пошани".

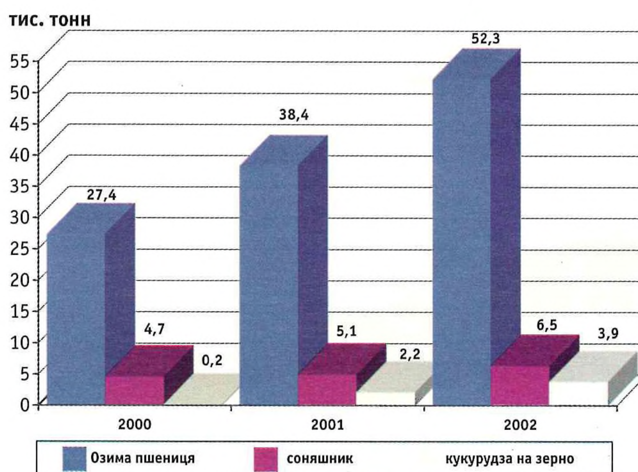
Від серпня 2002 року управління сільського господарства і продовольства районної державної адміністрації очолює Дядюшко Тетяна Григорівна.

Реалізація відповідних заходів щодо вирішення проблем в агропромисловому комплексі дозволила провести заміну земельних сертифікатів на державні акти з права приватної власності на землю. На початок 2003 року виготовлено та видано 6235 актів, що становить 74%, і ця робота триває.

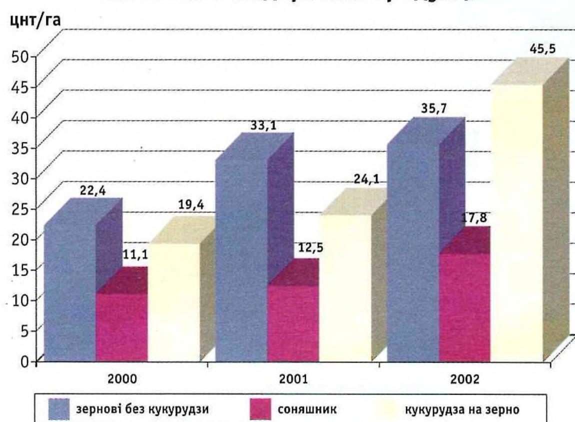
Перебуваючи на Харківщині, Президент України Л.Д. Кучма наголошував, що останні реформи на селі продекларували і закріпили споконвічне прагнення селян мати власну землю.

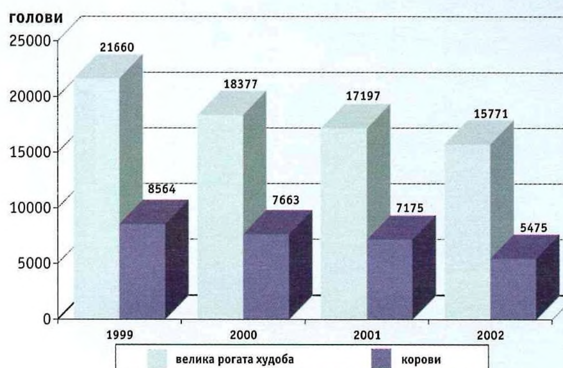
Валове виробництво основних видів сільськогосподарської продукції

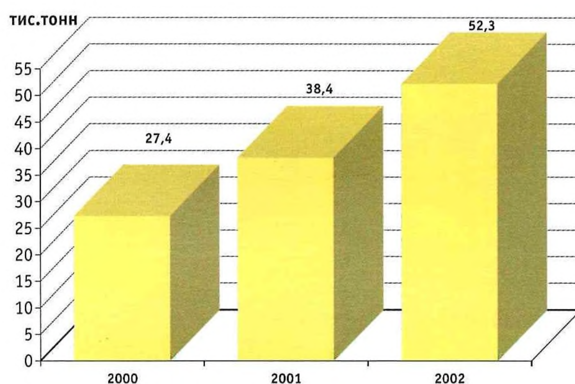
Урожайність основних видів сільськогосподарської продукції

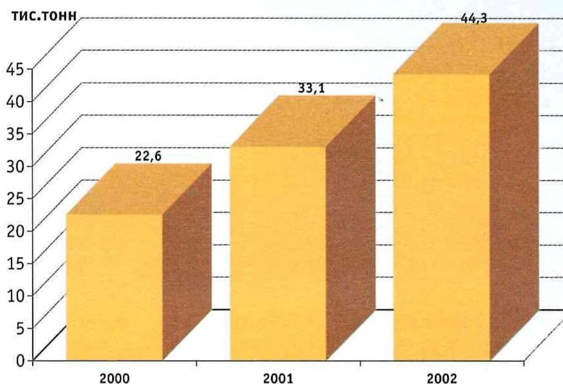
Поголів'я великої рогатої худоби та корів у реформованих господарствах

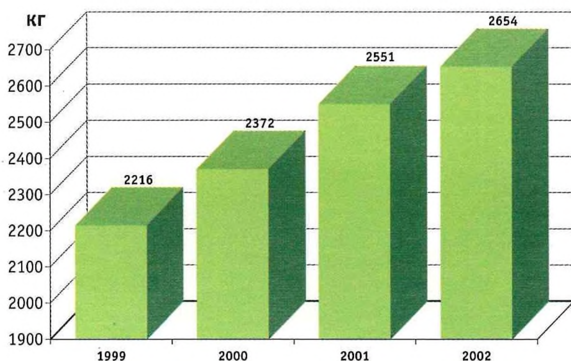
Валове виробництво зерна

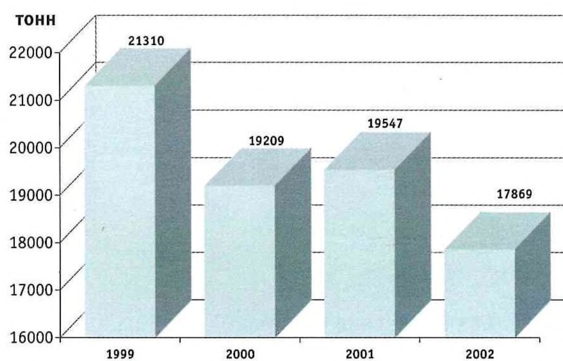
Обсяги реалізації зернових культур

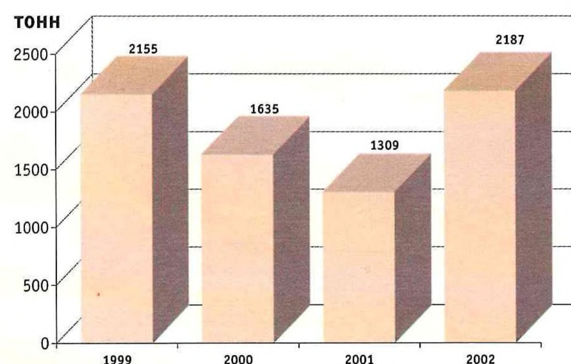
Надій на фуражну корову

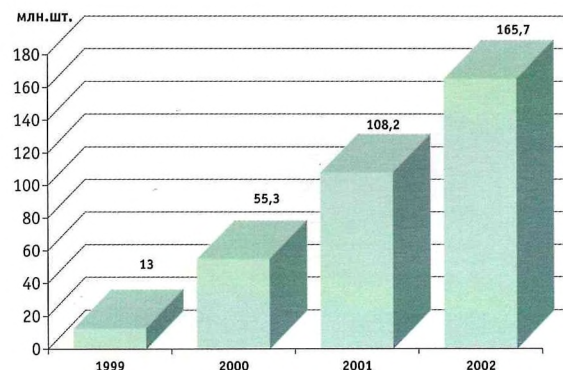
Виробництво продукції тваринництва (молоко)

Виробництво продукції тваринництва (м'ясо)

Виробництво продукції тваринництва (яйця)

Керівники сільськогосподарських та обслуговуючих підприємств

Дубина Сергій Васильович
ТОВ "Надія"

Карасик Валерій Владленович
ТОВ "Травневе"

Мелін Василь Сергійович
ТОВ "Рассвет"

Левковець Роман Васильович
ВАТ "Колос"

Купрєєв Микола Іванович
ЗАТ "Утківське"

Сосницький Віктор Пилипович
ПСП "Безлюдівка"

Кравцова Валентина Євгенівна
д/г "Українка Слобідська"

Трішин Олексій Костянтинович
д/г "Кутузівка"

Абраменко Павло Олексійович
д/г ім. Чапаєва

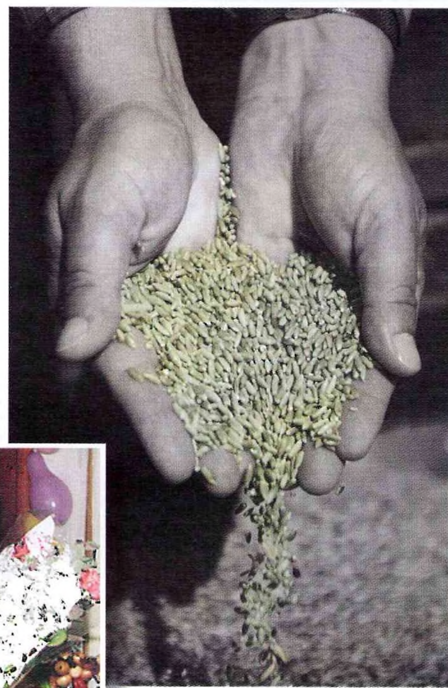

Крамаренко Василь Семенович
д/г "Комунар"

Марків Ігор Михайлович
ТОВ "Нива"

Коротун Юрій Миколайович
ВАТ "Перемога"

ІЗ ЖИТТЯ РАЙОНУ

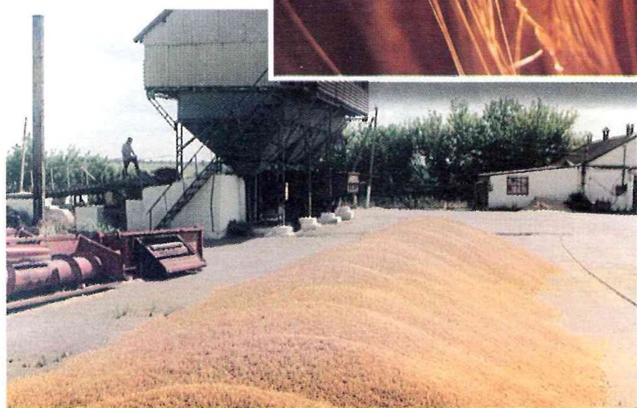

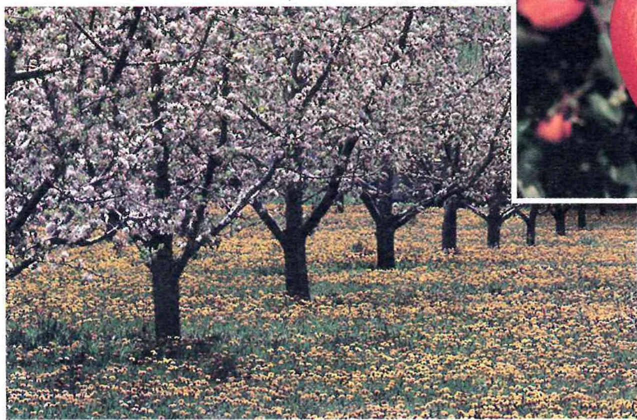
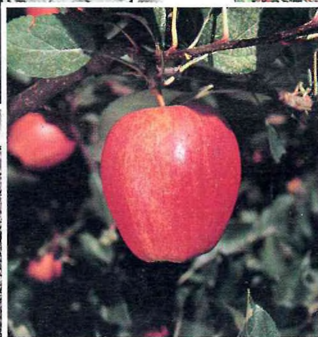

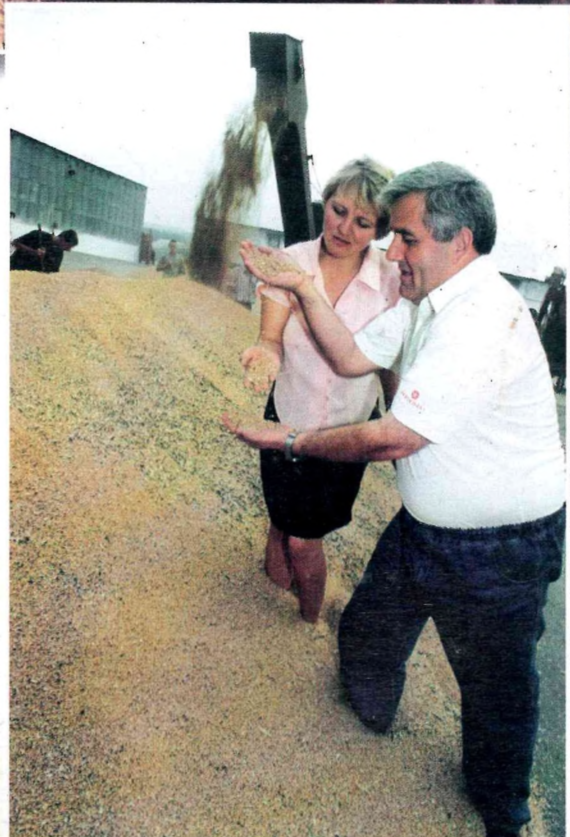

КАМАЗ
6009 ХАТ

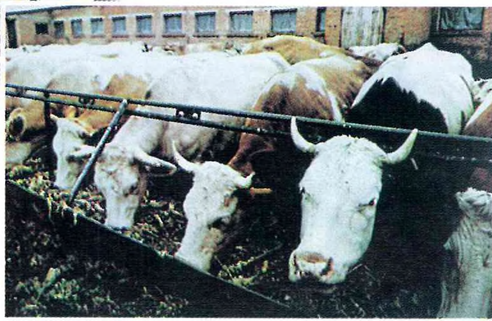

ТОРГІВЛЯ ТА ПОБУТ В РАЙОНІ

У сфері внутрішньої торгівлі в районі тривають процеси розвитку інфраструктури споживчого ринку, підвищення якості торговельного обслуговування населення, захисту внутрішнього ринку, активізації роботи суб'єктів підприємницької діяльності.

У районі діють 556 стаціонарних об'єктів торговельного обслуговування (разом з системою райспоживспілки), в тому числі 335 магазинів, 79 аптечних пунктів, 89 підприємств громадського харчування, 53 АЗС та АГЗС.

Крім стаціонарної мережі, налічується 215 об'єктів дрібно-роздрібної торгівлі (кіоски, торговельні павільйони).

В районі 14 ринків, 1 торговельний майданчик, всього - 2800 торговельних місць. Спостерігається зростання надходжень ринкового збору до місцевих бюджетів. У 2002 році ринковий збір склав 1261,5 тис. грн., що на 282,5 тис. грн. більше у порівнянні з 2001 роком.

Осипян О.Л.

Всього в торговельних підприємствах району працюють майже 7000 чоловік, більшість з них - професіонали з багаторічним досвідом роботи. Зокрема, десятки років в системі райспоживспілки керівні посади займає О.Л. Осипян, а колектив ОРЦ "Меркурій" очолює В.В. Сергієнко.

Побутове обслуговування жителів Харківського району здійснюють 16 профільних підприємств, де працюють 377 чоловік; 38 непрофільних підприємств, для яких надання побутових послуг не є основним видом діяльності; а також приватні підприємці, що працюють на підставі свідоцтв про сплату єдиного податку, і надають в основному послуги з ремонту житла, перевезення пасажирів, перукарські та з ремонту взуття.

Усього на території району діє 131 об'єкт побутового обслуговування населення, що на 25 більше, ніж у минулому році.

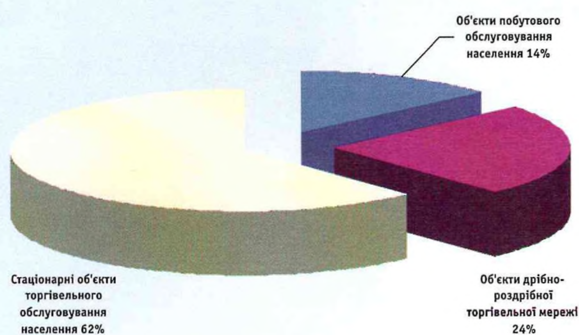
Основні види побутових послуг в районі надає АТ „Харківське", де працюють 100 чоловік. Загальний обсяг наданих побутових послуг у 2002 р. склав 239,7 тис. грн., що на 49,9 тис. грн. більше, ніж в 2001 році.

АТ „Харківське" традиційно надає побутові послуги за пільговими тарифами інвалідам, ветеранам Великої Вітчизняної війни та малозабезпеченим громадянам.

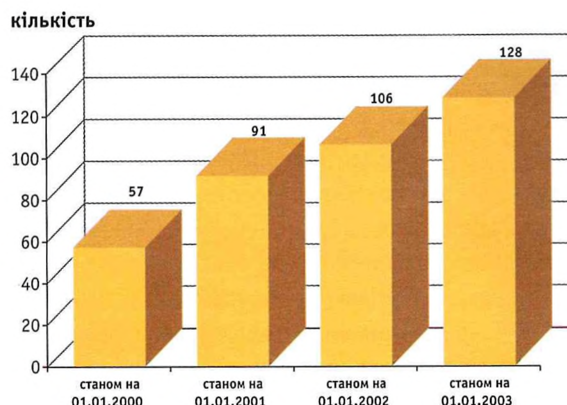

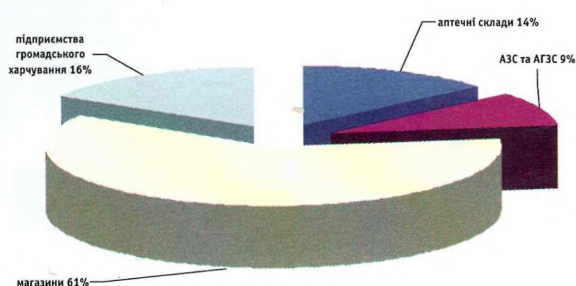
Об'єкти торговельного та побутового обслуговування населення Харківського району станом на 01.01.2003 року

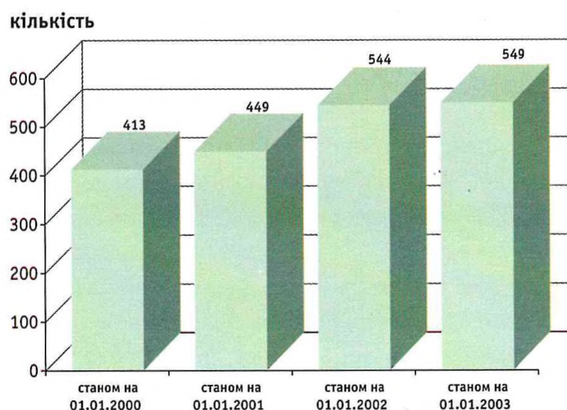
Об'єкти побутового обслуговування населення Харківського району

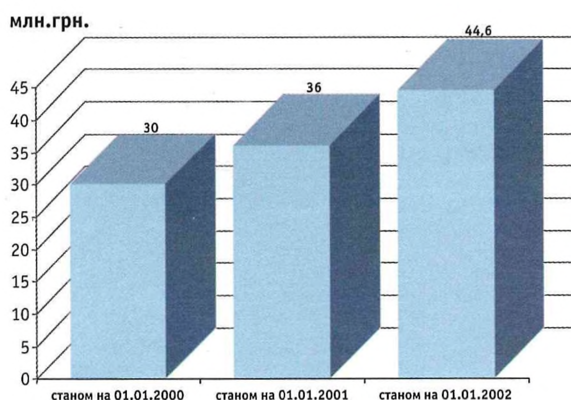
Стаціонарні об'єкти торговельного обслуговування населення Харківського району станом на 01.01.2003 року

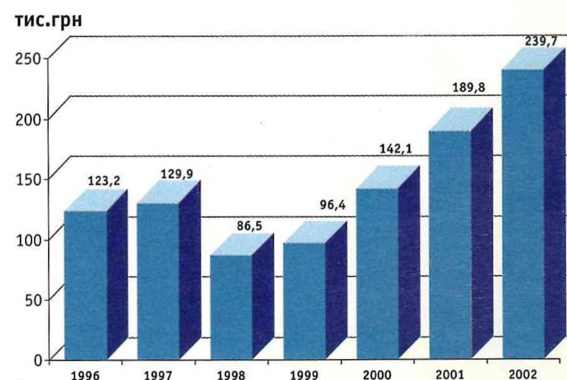
Стаціонарні об'єкти торговельного обслуговування населення Харківського району

Динаміка зростання загального обсягу роздрібного товарообігу Харківського району

Динаміка загального обсягу надання побутових послуг жителям Харківського району АТ "Харківське" (в порівнювальних цінах)

АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ РАЙОНУ

Архітектура - галузь людської діяльності, що характеризує рівень розвитку продуктивних сил, характер виробничих відносин, рівень технічних знань. І водночас вона може дати уявлення про особливості культури, художні смаки та естетичні ідеали суспільства.

Збільшення обсягів будівництва у повоєнні роки вимагало організації координаційних центрів забудови на місцевому рівні. Наприкінці 50-х років створюється загальнодержавна система архітектурних органів. Харківський район у його нинішніх межах існує від січня 1965 року. Архітектором району призначається Степанов Георгій Павлович (працював у 1965-1971 роках), при його відомстві засновується технічне бюро. Це був період інтенсивного післявоєнного будівництва. Зводилися нові житлові будинки і навіть цілі мікрорайони (м. Мерефа, сел. Безлюдівка), заклади культури та медицини, освіти та відпочинку, промислові та сільськогосподарські підприємства. Були розроблені генеральні плани забудови селищ Високий, Покотилівка, Безлюдівка.

Хроніка подальших років - своєрідні етапи розвитку містобудування.

1971-1976 роки. Архітектор району - Сиротіна Людмила Іванівна. Розроблений проект районного планування. Продовжується будівництво житлових кварталів багатоповерхової забудови в сел. Безлюдівка та Васищеве, будуються дитячі дошкільні заклади у Мерефі, торговельні комплекси в Мерефі, Момотово, Високому. Розроблені генеральні плани забудови селищ Кулиничі та Хорошеве.

1976-1987 роки. Архітектор району - Соловей Валентин Семенович. Проведена комплексна забудова навчального містечка аграрного університету на території Роганської селищної Ради, розробляються та починають втілюватися в життя генеральні плани забудови селища Пісочин, села Хролі.

Побудовані меморіальні комплекси у Веселому, Стрілечому, пам'ятники в Південному, Мерефі, Кулиничах. Розвивається багатоповерхове житлове будівництво в Мерефі, Безлюдівці. Технічне бюро реорганізується у виробничу групу архітектора району.

1988-2001 роки. Архітектор району - Єрьомін Михайло Іванович. Побудовані нові райони багатоповерхівок у Пісочині та Циркунах (МЖК "Інтернаціоналіст").

Усова М.М.

Особливого розвитку набуло індивідуальне житлове будівництво. Побудовані такі цілі житлові райони в м. Мерефі та с. Циркунах, у сел. Рогань та сел. Манченки, в с. Ч. Тишки та сел. Коротич, у сел. Пісочин та сел. Безлюдівка. Зводяться храми в с. Циркуни та в сел. Буди, Покотилівка. Уздовж основних магістралей з'являються нові об'єкти дорожнього сервісу (автозаправні станції, станції технічного обслуговування автомобілів). Переважна більшість об'єктів будується приватними та колективними підприємствами, підприємцями та індивідуальними забудовниками власним коштом. За функціональним призначенням переважають об'єкти житла (індивідуальні житлові будинки садибного типу), торговельно-побутові (магазини, кафе, торговельні павільйони, перукарні тощо). Пожвавлюється добудова незакінчених об'єктів, починається реконструкція будівель промислового призначення.

На базі виробничої групи архітектора району створене архітектурне бюро Харківського району. Завдяки застосуванню найновіших комп'ютерних технологій вдосконалюється процес оформлення документації на будівництво, збільшується можливість задовольнити зростаючі потреби забудовників. Архітектурне бюро зробило значний внесок у розвиток містобудування району. Було виконано понад 30 індивідуальних проектів житлових будинків, запроектована велика кількість об'єктів дорожнього сервісу, торгівлі, громадського харчування, малих архітектурних форм, об'єктів ландшафтної архітектури та благоустрою. Випущено 2 каталоги проектів житлових, садових та дачних будинків, які користуються попитом серед забудовників.

Сьогодні архітектор району – Усова Маргарита Миколаївна. Продовжується активна робота в сфері містобудування. Зводяться новобудови у м. Мерефі, сел. Пісочин, сел. Рогань, сел. Безлюдівка. Дещо пожвавилось будівництво та реконструкція закладів спорту та дозвілля (обладнання зони відпочинку на Нагоріївському водоймищі в Безлюдівці, гірськолижної траси на території Циркунівської сільської ради, спортивного комплексу в м. Мерефі, розпочато облаштування нового спортзалу в навчальному містечку аграрного університету тощо). На даний час в районі зводяться п'ять культових споруд, розробляється документація на будівництво ще чотирьох.

За період з 1990 по 2002 рік на території району надано під індивідуальне будівництво понад 14700 земельних ділянок загальною площею близько 2000 га. У 2000-2002 рр. розміщено 176 кіосків, виконано 137 робочих проектів на будівництво об'єктів житлово-громадського та промислового призначення, видані вихідні дані на проектування 500 будівельних об'єктів.

Архітектурне бюро району виконує весь комплекс проектних робіт. На даний час найважливішим завданням у сфері архітектури є розроблення містобудівної документації для населених пунктів району з урахуванням потреб часу.

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО

Розвиток житлово-комунального господарства Харківського району безпосередньо пов'язаний із розвитком будівництва житла, водопровідно-каналізаційної та теплової мереж. До 1999 року житловий фонд району обслуговувався десятьма житлово–експлуатаційними підприємствами, решта – відомствами. У 1993 році від нього відокремлюється Люботинське управління житлово-комунального господарства, але у зв'язку з передачею відомчого житлофонду в комунальну власність району створюються ще два управління - у селищі Кулиничі та селі Пономаренки.

Станом на січень 2003 року житловий фонд району складає 649 будинків загальною площею 751,8 тис. м^2.

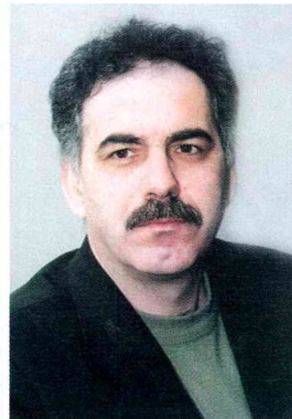
Крім того, в районі створюються об'єднання співвласників багатоповерхових будинків за типом "кондомініумів", які нині працюють на територіях Мереф'янської та Південної міських рад, Пісочинської, Кулиничівської, Безлюдівської, Височанської селищних та Пономаренківської сільської рад.

Основним напрямком діяльності житлово-комунальних служб та кондомініумів є надання своєчасних та якісних послуг з мобілізацією платежів за них.

Водопровідно-каналізаційне підприємство району обслуговує понад 21450 абонентів, 5 каналізаційних та 10 насосних станцій, 64 артезіанські свердловини та близько 500 км мереж водогону і каналізації. Щорічно населенню та підприємствам району постачається понад 4 млн. м^3 води. Очолює підприємство О.Р. Васконян.

У районі діють 87 котелень, 5 теплорозподільних станцій, налічується майже 18 тис. абонентів. Протяжність теплових мереж складає до 100 км. Усі відомчі котельні передані в обслуговування Харківській філії обласного комунального підприємства теплових мереж, яку очолює О.О. Вернигора.

З метою поліпшення санітарно-екологічного стану в районі створено також підприємство по догляду за зеленими насадженнями.

Васконян О.Р.

Вернигора О.О.

МЕРЕФ'ЯНСЬКА ФІЛІЯ ВАТ „ХАРКІВГАЗ"

У районі продовжується газифікація населених пунктів.

Станом на 2003 рік Мереф'янська філія ВАТ „Харківгаз" обслуговує понад 63,8 тис. абонентів, 265 комунально-побутових об'єктів та майже 3600 км газових мереж. Тільки у 2002 році в районі газифіковано 679 квартир, встановлено 2506 лічильників та введено в дію 23 км газопроводів високого, середнього і низького тиску.

Великий внесок у розвиток газифікації району зробив колишній керівник газової служби Єдігаров Борис Григорович. З 1999 року колектив очолює Сільченко Яків Петрович.

Сільченко Я.П.

Савченко Г.І.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙАВТОДОР

Філія „Харківський райавтодор" дочірнього підприємства „Харківський облавтодор" є правонаступником раніше створених Пісочинського ДЕУ, Харківського РайДУ, Харківського РайДРСУ та Харківського райавтодору. Засновано в 1943 році. Основними видами діяльності підприємства є будівництво, ремонт та експлуатація автомобільних доріг Харківського району, Харківської області. Підприємство розташоване в сел. Пісочин.

Філія „Харківський райавтодор" станом на 01.02.2003 р. за контрактом зі Службою автомобільних доріг в Харківській області обслуговує мережу доріг місцевого значення в Харківському районі загальною протяжністю 431,4 км, по яких проходять 19 автобусних маршрутів загальною протяжністю 190,5 км.

Філія має три дільниці: основна - в сел. Пісочин (27 чол., очолює майстер Расторгуєв Микола Іванович, виробничий стаж - 20 років); дільниця № 1 з АБЗ та залізничним тупиком із естакадою для розвантажування в'язких та сипких матеріалів у сел. Буди (очолює дільницю виконроб Листопад Микола Олександрович, виробничий стаж - 30 років) та дільниця № 2 в с. Циркуни (виконроб Ганічев Михайло Федорович, виробничий стаж - 20 років).

Професійна підготовка та великий виробничий досвід колективу дозволяє проводити дорожні роботи, згідно з розробленими для кожного робочого місця інструкціями з техніки безпеки.

Нині із застосуванням прогресивних технологій в дорожньому будівництві та ремонті реконструюється виробнича база в сел. Буди (приблизна вартість реконструкції бази - 5 млн. грн.).

Утворення такої бази дозволить покращити якість ремонту доріг, створити додаткові робочі місця, збільшити надходження до районного бюджету.

Починаючи з 40-х років керівниками підприємства були Предатченко М.Ф. (до 1977 року), Босенко Ю.М. (у 1977-1982 рр.), Штика І.К. (у 1982-1997 рр.) та Наволокін В.А. (у 1997-2000 рр.), який зараз працює начальником Служби автомобільних доріг у Харківській області. З травня 2000 року очолює підприємство Савченко Г.І.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОН РОЗПОДІЛЬЧИХ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖ

Ще на початку 30–х років були зроблені перші кроки в електрифікації сільського господарства Харківщини. З метою подальшого розвитку одного з найголовніших напрямків народного господарства у 1932 році в Харкові створюється обласна контора "Сільелектро", до якої відносяться і електромережі Харківського району.

Значне розширення виробництва та розбудова району викликали потребу в реорганізації цієї структури. 1 квітня 1972 року було утворено Харківський район розподільчих електромереж (ХРРЕМ), який очолив Д.С.Легеза.

На той час електропостачання району забезпечувалось від ПС 35/6 кВ "Буди", збудованої в 1936 році.

У 1973 році начальником Харківського РРЕМ стає Білоконь Петро Іванович.

Вагомий внесок у розвиток електрифікації району зробили працівники Південної дільниці електромереж.

У 1982 році приступив до керівництва ХРРЕМ Стахмич Микола Степанович. Він із особливою увагою ставився до молоді, підготував багато фахівців високої кваліфікації. За значний внесок в розвиток енергетики ХРРЕМ він нагороджений Грамотою міністерства енергетики України.

Сьогодні колектив Харківського району розподільчих електромереж складається із 246 чол., які обслуговують 52 населені пункти, 59945 побутових та 830 юридичних абонентів.

Зараз головним інженером призначений Дейнеко Микола Володимирович, начальником - Чорний Віктор Іванович.

Чорний В.І.

ЛИПЕЦЬКИЙ РАЙОН РОЗПОДІЛЬЧИХ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖ

Особливе місце в розвитку енергозабезпечення Харківського району займає Липецький регіон, де в 1929 році дала перший струм парова електрична станція на звичайному водяному млині. Від неї були електрифіковані спочатку центр села Липці, райком партії, райвиконком та інші адміністративні споруди. Водночас у колгоспі „Перемога" стала до ладу ТЕС потужністю 25 кВт, яка забезпечувала електроенергією частину села Липці.

Велика енергетика прийшла до регіону в 1947 році з введенням ЛЕП напругою 6 кВ у Лісопарку. В 1960 році була побудована ЛЕП напругою 35 кВ, почалося будівництво потужних трансформаторних підстанцій в селах Липці, Кутузівка, Циркуни, Вільхівка.

У 1978-1979 роках стала до ладу трансформаторна ПС 110/35/10 кВ в селі Липці потужністю 20 МВт. У 1972 році Липецька та Червоноармійська дільниці електричних мереж були приєднані до Харківських РЕМ.

Бригада Липецької дільниці успішно працює на будівництві та реконструкції електричних мереж району, бере участь у електропостачанні селища Луб'янка Бородянського району, де проживають чорнобильці, відновленні електропостачання постраждалих від землетрусу населених пунктів у Вірменії.

1 квітня 1993 року наказом по підприємству „Харківенерго" було створено Липецький РРЕМ, який зараз обслуговує лінії електропередач напругою 6-10 кВ – 520 км, 0,4 кВ – 501 км, трансформаторних ПС – 218, абонентських – 253. До складу РЕМ входять 3 дільниці (Липці, Рогань, Червоноармійська), оперативно-диспетчерська група, енергозбут, група механізації і транспорту. Колектив працівників складає близько 100 чол., його очолює М.П. Гребінник.

ТЕЛЕФОННИЙ ЗВ'ЯЗОК

Протягом останнього десятиріччя в районі активно розвивається мережа телекомунікацій. Район повністю перейшов на прямий телефонний зв'язок (крім сел. Буди). Впроваджуються цифрові, волоконно-оптичні та інформаційні технології.

У 2002 році стала до ладу нова АТС в Пісочині, з 700 до 1000 номерів розширено АТС Покотилівки. У 2002 році введено в експлуатацію вузол Internet у місті Мерефі.

В селищі Високий та місті Мерефі введені нові цифрові станції з семизначною нумерацією.

Станом на 01.01.2003 р. в районі нараховується 41 АТС, в тому числі 35 сільських, 6 міських, які обслуговують 30519 абонентів. Працює 7 радіовузлів.

Очолює центр електрозв'язку № 11 Харківської дирекції ВАТ „Укртелеком" Гончаров Василь Олександрович.

Орлова І.І.

ЦЕНТР ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

У районі успішно працює центр поштового зв'язку: понад 420 висококваліфікованих фахівців обслуговують населення району в 58 відділеннях. Протягом 2002 року надані послуги з реалізації знаків поштової оплати на суму 292 тис. грн., відправлено посилок на 26 тис. грн., проведено передплату періодичних видань на 1,2 млн. грн., здійснено грошових переказів на 2,8 млн. грн., доставлено пенсій на 102,1 млн. грн., розрахунково-касове обслуговування проведено на 20,8 млн. грн., інші послуги складають понад 283 тис. грн.

За підсумками 2002 року працівники пошти О.Г. Пархоменко, Е.Н. Акунішнікова, І.П. Шевченко нагороджені грамотами УДППЗ "Укрпошта", С.В. Тимошкова, В.О. Литкевич – грамотами Харківської дирекції УДППЗ "Укрпошта", Почесною грамотою Харківської облдержадміністрації з врученням пам'ятного знака нагороджений Г.І. Бугай.

У центрі поштового зв'язку працюють близько 50 чоловік зі стажем роботи більше 20 років.

З 2002 року начальником центру поштового зв'язку працює Орлова Ірина Іванівна, яка свій досвід, знання віддає колективу, турбується про умови його праці, робить усе, щоб він був зразковим в обслуговуванні населення району.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА

Історія Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва протягом майже двох століть тісно пов'язана з історією становлення та розвитку сільського й лісового господарства нашої країни. Заснований у 1816 році, він є найстарішим аграрним вищим навчальним закладом України. Найбільш продуктивним періодом розвитку інституту був час, коли його очолював професор Санкт-Петербурзького університету В.В. Докучаєв. Завдяки його реформаторській діяльності інститут здобув світове визнання. У 1914 році заклад з Люблінської губернії було переведено до Харкова, і з 1921 року він став називатися Харківським сільськогосподарським інститутом. Продовжуючи кращі традиції свого попередника, Інститут став базою для створення Українського НДІ ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського, Українського НДІ агролісомеліорації та лісівництва ім. Г.М. Висоцького, Харківського технічного університету сільського господарства, Сумського сільськогосподарського інституту. Вчені агроуніверситету брали активну участь у заснуванні інститутів УААН рослинництва, овочівництва та баштанництва, шовківництва, Чугуєво-Бабчанського держлісгоспу-технікуму (Харківська область).

Выпись изъ протокола
Статсъ-Секретаря Царства Польскаго

МЫ БОЖІЕЮ МИЛОСТІЕЮ
АЛЕКСАНДРЪ I
ИМПЕРАТОРЪ ВСЕЯ РОССІИ,
ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ
и проч. и проч. и проч.

Приводя въ исполненіе, занесенное въ планъ Народнаго Просвѣщенія, устройство практическихъ Институтовъ, на представленіе Правительственныхъ Коммиссій Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, а также Внутреннихъ Дѣлъ и Полиціи Постановили и постановляемъ:

Ст. I

Народныя имѣнія Вавржищевъ, Маримонтъ, Руда и Бѣляны съ принадлежностями назначаемъ на устройство и фондъ Института земледѣльческого хозяйства, практической Ветеринаріи и Школы рукодѣлій.

Данъ въ Варшавѣ 23 Сентября/5 Октября 1816 г.

/М.П./ /Подписано/ *Alexandre*
Императоромъ и Королемъ

Агроуніверситет розташований на схід від Харкова на території Роганської селищної ради. Учбове містечко було побудоване в період 1968-1991 рр. на землях навчально-дослідного господарства „Комуніст" (нині „Докучаєвське") Харківського району. Загальна площа учбового містечка складає 106 га. Тут розташовані 6 навчальних корпусів площею понад 45 тис. м^2, 5 студентських гуртожитків на 2,3 тис. місць, актовий зал на 830 місць, 16 багатопо-

верхових житлових будинків на 1008 квартир, Роганський НВК з аграрно-економічним ліцеєм, дитячий садок, будинок побуту, торговельний будинок „Млин", хлібопекарня, магазини, кафе, поштове відділення, філія медамбулаторії, клініка першої медико-санітарної допомоги, Роганське селищне відділення міліції, ЖЕУ, 2 гаражні кооперативи та дендрологічний парк площею 22,3 гектара.

Будівництво нового комплексу університету здійснювалося в часи, коли його ректором з 1969 по 1993 рік був випускник сільськогосподарського інституту ім. В.В. Докучаєва професор, академік, видатний організатор навчального процесу, завідуючий кафедрою генетики, селекції і насінництва Герман Федорович Наумов.

Гордість університету - його бібліотека, яка є найстарішою серед вузівських бібліотек України. Ще у 1816 році її фонд налічував 250 друкованих творів, виданих польською, німецькою та французькою мовами. В 1873 році розпочалося комплектування фонду бібліотеки російськомовними виданнями.

У 1914 році після перебазування інституту до Харкова книжковий фонд складав уже 30 тис. примірників. У 30-і роки бібліотека отримує статус фундаментальної і стає фондовим зібранням праць видатних діячів сільськогосподарської науки, що увійшли до всесвітнього каталогу агроінформаційних ресурсів.

Нині тут зберігається понад 600 тисяч книг, із них 22 тисячі примірників зарубіжної літератури, виданої 11 мовами світу. Бібліотека агроуніверситету – це методичний центр галузевих бібліотек Харківщини.

Сьогодні агроуніверситет, який з 1996 року очолює його випускник – професор Микола Дмитрович Євтушенко, – це сучасний навчально-науково-виробничий комплекс, до складу якого входить 6 науково-дослідних закладів, 15 коледжів та технікумів, 3 державні установи. Він має широкі зв'язки із сільськогосподарськими підприємствами та організаціями країни, добре відомий за кордоном, з 1997 р. - член Міжнародної асоціації університетів (ЮНЕСКО, Париж).

Станом на 1 січня 2003 року тут навчаються 5893 студенти. Зокрема, понад 3300 бакалаврів, спеціалістів, магістрів освоюють сільськогосподарські науки на 7 факультетах за такими 10 спеціальностями (денна і заочна форма навчання): "агрохімія і ґрунтознавство"; "агрономія" (зі спеціалізаціями "насіннєзнавство" і "насінництво", „плодоовочівництво" і „виноградарство"; "селекція та генетика сільськогосподарських культур"); "захист рослин" (зі спеціалізаціями "фітосанітарний моніторинг" і "лісопатологія"); "облік і аудит"; "менеджмент організацій"; "економіка підприємства"; "землевпорядкування та кадастр"; "лісове господарство". За весь час існування вузу ним підготовлено понад 46 тис. висококваліфікованих аграріїв.

На 32 кафедрах забезпечують підготовку висококісних кадрів 346 викладачів, серед них - 40 докторів наук, професорів (у т.ч. 2 чл.-кор. УААН), 189 кандидатів наук.

При університеті функціонують дві спеціалізовані вчені ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій, аспірантура з 13 спеціальностей, докторантура з двох напрямків. За час діяльності аспірантури підготовлено 760 кандидатів і докторів наук, у т. ч. в 2001-2002 рр. захищено 14 кандидатських і 3 докторських дисертації.

До структури університету входять також такі підрозділи, як Інститут післядипломної освіти, Інститут фітосанітарного моніторингу, редакційно-видавничий відділ, три науково-дослідні лабораторії та вузол зв'язку Internet.

ХНАУ має договірні зв'язки з навчальними, науковими та проектними закладами США, Канади, Англії, Німеччини, Угорщини, Польщі, Швеції, Китаю, В'єтнаму.

Університет надає реальну допомогу сільськогосподарському виробництву в реформуванні аграрного сектору економіки та створенні нових землеволодінь у нових умовах господарювання. Щорічно впроваджуються у виробництво 15-18 розробок науковців агроуніверситету. Тут діють машинотехнологічна станція, філія земельно-кадастрового центру Харківської області, чотири консультативні групи з реформування сільськогосподарських підприємств, лабораторія із впровадження автоматизованої обробки інформації в реформованих сільськогосподарських підприємствах. Вченими-селекціонерами агроуніверситету виведені перспективні сорти квасолі, ярового ячменю, амаранту. Деякі з них мають національні стандарти України.

Тільки за період 1972-2000 років університет випустив більш ніж 21 тис. фахівців, у т.ч. майже 1,5 тис. магістрів сільськогосподарських наук, понад 100 докторів філософії для 76 країн світу. Крім того, викладачі університету готували галузеві кадри у 13 країнах Європи, Азії, Африки та Латинської Америки.

Серед випускників агроуніверситету 24 Герої Соціалістичної Праці (зокрема, академік В.Я. Юр'єв - двічі), 3 Герої Радянського Союзу, 3 лауреати Ленінської премії, 31 академік, 21 заслужений діяч науки і освіти. Академік О.Н. Соколовський був першим президентом Української академії аграрних наук. Випускниками університету були й колишні голови Харківського райвиконкому – А.Й. Ковалик та Л.І. Задорожний, нинішній голова Харківської райдержадміністрації М.М. Денисенко.

Близько 70% сільськогосподарських підприємств, у тому числі реформованих, у Харківській, Сумській, Донецькій і Луганській областях очолюються випускниками ХНАУ.

За вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців для агропромислового комплексу та впровадження сучасних досягнень науки і передового досвіду в сільськогосподарське виробництво постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 року трудовий колектив університету нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, ректор - Почесною відзнакою голови Харківської обласної державної адміністрації „Слобожанська слава".

Галанова О.В.

ІНСТИТУТ ШОВКІВНИЦТВА

Діяльність Інституту шовківництва розпочалась з 1929 року, коли в місті Мерефі створився Мереф'янський шовківничий радгосп, а згодом (у 1933 р.) на його базі була розміщена дослідна станція з шовківництва, за якою були закріплені угіддя площею 345 га (в т.ч. 70 га дубового лісу).

Під час війни матеріальна база станції була практично знищена. Науково-дослідна робота відновилась тільки у 1945 році. У великому обсязі виконувалися спільні з Болгарією дослідження із селекції шовковичного шовкопряда.

У 1978 році на базі дослідної станції було створено науково-виробниче об'єднання „Укрплемгрена", до складу якого увійшли 2 спеціалізовані шовковичні радгоспи та Миргородський гренажний завод з племінним цехом.

1990 рік став початком заснування власне Інституту шовківництва УААН, у складі якого на сьогодні функціонують 6 науково-дослідних підрозділів, де працюють 53 співробітники, у т.ч. 32 науковці, 4 доктори та 14 кандидатів наук.

Основними напрямками діяльності інституту є розробка та вдосконалення методів селекційно-племінної роботи, виведення нових порід і гібридів шовкопряда та високоврожайних сортів шовковиці; створення і впровадження у виробництво машин і механізмів для комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів.

Розробки інституту мають попит не тільки в Україні, але й за кордоном. Колектив веде спільні дослідження з 12 науково-дослідними установами і університетами України та країн СНД.

Нині колектив очолює кандидат сільськогосподарських наук Галанова Оксана Вікторівна.

Горова Т.К.

ІНСТИТУТ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА

Інститут овочівництва і баштанництва Української академії аграрних наук був заснований у 1918 році, коли в ботанічній секції сільськогосподарських справ (м. Харків) були проведені перші наукові дослідження з овочевими культурами. В 1967 році співробітники інституту переїхали з м. Харкова (вул. Чайковського, 4) до спеціально збудованого приміщення в селищі Селекційне Харківського району, де до того існувало дослідне господарство "Мерефа".

Нині Інститут овочівництва і баштанництва являє собою наукову установу, яка об'єднує 22 підрозділи. Інститут має дослідну мережу з 6 дослідних станцій, які розташовані в 5 областях України. Селекціонерами інституту та його дослідних станцій виведено й поліпшено понад 400 сортів овочевих і баштанних культур, з них 375 занесено до Державного реєстру рослинних сортів України.

Широкому впровадженню сортів та гібридів сприяє добре організоване елітне насінництво, яке ведеться зі 105 сортами і гібридами 30 овочевих та баштанних культур.

Учені інституту та його дослідної мережі плідно працюють над задоволенням вимог промислового вирощування овочевих культур, а також потреб фермерів та господарів присадибних ділянок. Проводяться розробки теоретичних основ насінництва та родючості ґрунту, особлива увага надається покращенню генофонду вітчизняного овочівництва.

Виконання програм в Інституті та його мережі здійснюють 156 фахівців, з них 8 докторів, 43 кандидати наук. Безпосередньо в інституті працюють 34 науковці, у т.ч. 4 доктори і 27 кандидатів наук. Вони є авторами понад 70 книг, більш ніж 200 рекомендацій та іншої галузевої літератури. Налагоджено тісну співпрацю та обмін досвідом з науковими установами Російської Федерації, Молдови, Литви, Білорусі, Польщі, Китаю, Італії, США та інших країн.

Вагомий внесок у творчу наукову скарбницю Інституту зробили доктори сільськогосподарських наук Ф.А. Ткаченко, що відродив у післявоєнні роки школу селекції насінництва в Україні, В.Ю. Гончаренко - агрохімік, фахівець з підживлення овочевих рослин мінеральними та органічними добривами, кандидат біологічних наук М.О. Скляревський, який має понад 120 наукових праць з питань овочівництва, кандидати сільськогосподарських наук О.З. Марченко (автор виведення ряду нових сортів огірків), О.Г. Маркова, що створила неперевершені сорти білоголової пізньостиглої капусти, та інші. З 1964 до 1969 року очолював інститут доктор сільськогосподарських наук Павло Федорович Сокол, який в подальшому працював в Академії сільгоспнаук в м. Москві, академік.

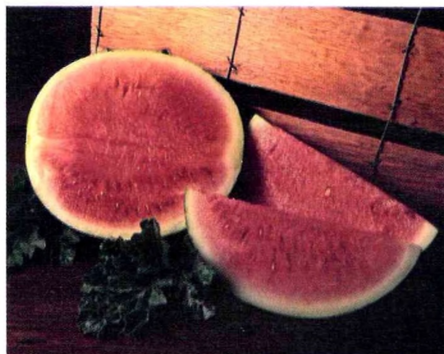
Більш ніж 25 років (у 1969-1994 рр.) колектив інституту очолював кандидат біологічних наук Герольд Леонідович Бондаренко. Він має 13 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, більшість із яких впроваджені у виробництво, опублікував 160 наукових праць.

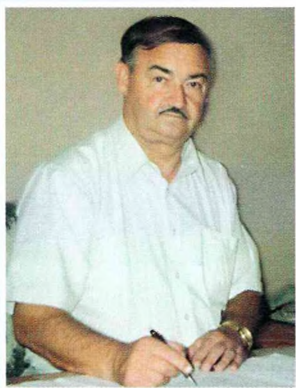
З 1994 по 1998 роки керівником колективу був доктор сільськогосподарських наук, академік УААН, відомий селекціонер, автор майже 200 наукових праць Владислав Андрійович Кравченко.

Протягом 1998-2001 років інститутом керував кандидат сільськогосподарських наук, автор 50 друкованих робіт Костянтин Іванович Яковенко.

З 2001 року директор інституту - доктор сільськогосподарських наук, професор, академік УААН Тамара Корніївна Горова, яка розпочала свою діяльність в інституті ще в 1972 році. Тамара Корніївна – лауреат премії ім. В.Я. Юр'єва, нагороджена дипломами та срібною медаллю ВДНГ, знаком "Винахідник СРСР"; член Вищої атестаційної комісії України та вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій.

Кузнєцов Г.М.

ІНСТИТУТ ТВАРИННИЦТВА УААН

Рік заснування провідного наукового центру України - Інституту тваринництва Української академії аграрних наук - 1929. Вченими інституту створено 10 вітчизняних порід сільськогосподарських тварин, з них близько 100 нових типів та гібридів, продуктивність яких значно перевищує батьківські форми. Тут вперше в Україні була розроблена технологія отримання тварин шляхом трансплантації ембріонів (1983 р.), яка зараз використовується в Росії, Монголії та інших країнах. Розроблені також нові технології заготівлі та збереження кормів. Близько 300 робіт захищені авторськими свідоцтвами, запатентовані в 6 країнах світу. П'ять розробок Інституту удостоєні Державних премій.

В інституті діють власні наукові школи відомих учених - академіків Й. Даниленка, Ф. Осташка, А. Омельяненка, докторів наук В. Медведєва, Ф. Ейснера та інших. Ними підготовлено 400 кандидатів та 50 докторів наук. Вчені інституту підтримують творчі зв'язки з науковими закладами Національної академії України, держав СНД, Словенії, Франції та інших країн світу.

Інститут тваринництва має велику експериментальну базу: 5 дослідних господарств з 18,7 тис. га сільгоспугідь, в тому числі 16,5 тис. га - ріллі. Дослідні господарства „Кутузівка" та „Українка Слобідська" – кращі в Харківській області з виробництва молока (надій становить 5000 кг від кожної корови). Ці господарства повністю забезпечують інститут власними кормами.

На сьогодні в Інституті працюють 13 докторів та 61 кандидат наук, серед них - доктори наук Е.І. Чигринов; заслужений діяч науки і техніки Д.А. Волков; лауреат Державної премії України С.Ю. Рубан; лауреат премії Кабінету Міністрів України В.І. Гнойовий; І.С. Вакуленко та інші. Понад 30 років очолював Інститут відомий український учений, академік Йосип Абрамович Даниленко (нагороджений орденом Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом "Знак Пошани", багатьма медалями ВДНХ СРСР, почесними грамотами). У різні роки керували Інститутом академіки Г.О. Богданов, А.О. Омельяненко; член-кореспондент УААН О.М. Маменко; доктор сільськогосподарських наук, заслужений працівник сільського господарства України, академік Інженерної академії наук та член-кореспондент УААН О.К. Трішин; доктор біологічних наук, член-кореспондент УААН М.Д. Безуглий та інші. З червня 2002 року директором інституту є академік Міжнародної академії інформатизації при ООН, кандидат біологічних наук Григорій Миколайович Кузнєцов.

ОСВІТА РАЙОНУ В XXI СТОЛІТТІ

Як відомо, розвиток середньої освіти обумовлюється гарантією держави на право молоді на безкоштовне обов'язкове отримання загальної середньої освіти.

Модернізація загальної середньої освіти в районі здійснюється в умовах 12-річного навчання з 12-бальною системою оцінювання знань.

Мережа середніх загальноосвітніх закладів останнім часом залишається сталою, але змінюється за структурою, урізноманітнюються форми і типи навчання.

У районі працюють 50 закладів, з них три навчально-виховні комплекси „школа-дитсадок" та три навчально-виховні комплекси з ліцеєм, у яких навчається 19121 учень у 821 класах.

При 9 денних загальноосвітніх школах організовано 35 груп очно-заочного навчання, які відвідують 582 чол., при загальноосвітніх школах I-III ступенів м. Мерефи і сел. Васищеве працює екстернат.

Школи району мають 19 профільних класів, 2 класи з поглибленим вивченням окремих предметів. Для 69% учнів заняття проводяться державною мовою.

Першою ланкою в системі безперервної освіти є дошкільна освіта. У районі функціонують 32 дошкільні навчальні заклади, із них 29 - комунальної власності та 3 - відомчі.

Дошкільні навчальні заклади, у яких виховується 1573 дитини, працюють за такими напрямками, як оздоровчо-спортивний, особистісно-орієнтований, валеологічний, естетичний.

28 із 32 дитячих дошкільних закладів готують дітей до вивчення української мови в школі.

Першочерговим завданням позашкільної освіти є розвиток уподобань, здібностей, талантів дітей і учнівської молоді. Основним осередком такої діяльності є районний Центр дитячої та юнацької творчості. У цьому багатопрофільному позашкільному закладі працюють 86 груп, які відвідують 1740 учнів. Робота закладу організована за такими основними напрямками, як художньо-естетичний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, військово-патріотичний, гуманітарний, оздоровчий, соціально-реабілітаційний, науково-технічний та дослідно-експериментальний.

Усі гуртки працюють за рахунок районного бюджету. Діє також районна станція юних натуралістів. У трьох міжшкільних навчально-виробничих комбінатах у 84 групах проходять професійну та допрофесійну підготовку 1818 учнів 10-11 класів.

За кошти районного бюджету ведуть роботу й три ДЮСШ, в них відкрито 100 секцій, займається 1674 школярі. У спортивних школах працюють відділення баскетболу, волейболу, легкої атлетики, важкої атлетики, художньої гімнастики, спортивного туризму, футболу, шахів, лиж, шашок, акробатики.

Згідно з Цільовою програмою інформатизації і комп'ютеризації сільських шкіл в районі протягом 2001-2002 років встановлено 6 сучасних комп'ютерних класів, 1 комп'ютерний клас в Південному НВК. Ще 28 загальноосвітніх шкіл мають по 1 – 2 комп'ютери і під'єднані до мережі Internet. Таким чином учні мають усі можливості отримувати знання і навички роботи на комп'ютері не тільки під час уроків інформатики, але й у позаурочний час.

Високу якість та ефективність навчально-виховного процесу забезпечують висококваліфіковані педагогічні кадри.

Реалізація державної обласної та районної програм "Учитель" вимагає постійної уваги до особистості вчителя, його проблем та потреб.

Із 1594 педагогічних працівників 1281 трудяться у школах, 193 - у дошкільних закладах, 106 - у позашкільних закладах та 14 - у райметодкабінеті.

Щорічно підвищується якісний склад педагогів району: вищу кваліфікаційну категорію мають 246 (22%), першу кваліфікаційну категорію – 426 (38%). Працюють 93 учителі-методисти та 55 старших учителів.

Щодо соціального захисту педпрацівників здійснюються всі виплати, передбачені статтею 57 Закону України "Про освіту" – вислуга років, оздоровлення, винагороди. У 2002 році розмір заробітної плати в середньому зріс на 15%. Усі бажаючі забезпечені земельними ділянками. Для 50 вчителів організовано безкоштовний підвіз до місця роботи в сільські школи.

Методична робота з педагогічними кадрами району спрямована насамперед на організацію заходів щодо вивчення та впровадження у навчально-виховний процес наукових досліджень, перспективного педагогічного досвіду, новітніх технологій з метою підвищення майстерності педагогічних кадрів, а в результаті – підвищення ефективності та якості навчання і виховання особистості.

Усі дошкільні заклади використовують методи школи М. Монтесорі та ТРВЗ; 14 учителів району працюють за власними авторськими програмами, такими як "Вивчаємо правознавство" для учнів 2-4 класів (вчителі початкових класів, Безлюдівський НВК з правовим ліцеєм); а 19 учителів району мають власні авторські публікації. 90% педагогічних колективів використовують у навчанні сучасні освітні технології та методики; творча група вчителів 1-4 класів Безлюдівського НВК навіть є авторами навчального посібника "Вивчаємо правознавство, 1-4 кл.".

У загальноосвітній школі I-III ст. с. Циркуни також впроваджено авторські програми Джежелей О.В., Коваленко О.М., а в Пісочинському НВК - програми розвиваючого навчання за системами Л.Д. Занкова і В.В. Рєпкіна; експериментальної програми "Довкілля".

У Роганському НВК з аграрно-економічним ліцеєм навчання проводиться з орієнтацією на такі технології, як одержання високих кінцевих результатів, індивідуального супроводу навчання, системного підходу до навчання, ви-

ховання та розвитку особистості в умовах ліцею; елементи рейтингової системи оцінювання знань на уроках української мови, математики, інформатики, історії України.

Загальноосвітня школа I-III ст. № 1 м. Південного працює, зокрема, за програмами "Крок за кроком", "Розвиток критичного мислення" та особистісно-орієнтована модель навчально-виховного процесу, а в загальноосвітній школі I-III ст. № 6 м. Мерефи впроваджено діалоговий підхід до освіти, систему розвиваючого навчання, технологію співпраці індивідуальностей, комп'ютерні технології навчання.

85% шкіл використовують елементи моделі особистісно орієнтованого підходу до навчального процесу. 50% шкіл підтримують зв'язки з вищими навчальними закладами.

Самовіддана праця педагогів отримує належне визнання. Район посів 1-е місце серед сільських районів на IX обласному педагогічному ярмарку. 25% творчих робіт учителів відзначені дипломами та грамотами Головного управління освіти і науки Харківської облдержадміністрації. Педагогічний колектив Роганського НВК з аграрно-економічним ліцеєм вийшов переможцем обласного конкурсу "Школа року - 99", а колектив загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 м. Південного здобув перемогу в обласному конкурсі "Школа року – 2000". Класний керівник загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6 м. Мерефи Соколець Галина Олександрівна стала лауреатом обласного та республіканського етапів I Всеукраїнського конкурсу "Класний керівник – крок у XXI століття"

Характерною рисою освіти останніх років є створення системи навчання і виховання обдарованих та здібних дітей.

При райвідділі освіти створено постійно діючий районний науково-методичний центр. З 1996 року у районі працює наукове товариство Малої академії наук України під керівництвом професора аграрного університету Огурцова Є.М. Діяльність НТ МАН України проводиться в 35 секціях.

У 2000, 2001, 2002 роках район виборював першість серед сільських районів області в обласних олімпіадах школярів. Зокрема, у 2002 році перемогу в обласних олімпіадах отримали 9 учнів, 10 стали призерами обласної МАН України.

Минулий 2001-2002 навчальний рік дав путівку в життя цілій когорті розумної допитливої молоді. Випускники 11-х класів отримали 41 медаль, із них 28 золотих. 113 учнів нагороджено похвальними листами за високі досягнення в навчанні, 347 – похвальними грамотами за особливі досягнення у вивченні окремих предметів. 124 випускники 9-х класів отримали свідоцтва особливого зразка. 40% учнів закінчили навчальний рік з високим і достатнім рівнем досягнень. Як результат - 63% випускників 11 класу вступили до вищих навчальних закладів.

Щорічно учні району беруть участь у міжнародній математичній олімпіаді "Кенгуру", у 2002 році 12 із них отримали сертифікат з відзнакою.

В обласній олімпіаді з правознавства команда району посіла 3 місце.

Усього ж 12620 учнів, або 66% від загальної кількості школярів у 2001, 2002 н.р. брали участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, змаганнях. Зокрема, учениця загальноосвітньої школи I-III ст. № 1 м. Південного Рибка Олена стала переможницею Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості "Ідея соборності України" (була нагороджена поїздкою до Києва, Канева), а учениці загальноосвітньої школи I-III ст. № 1 м. Південного Поліщук Олена, Рева Ганна поділили 2-е місце у відкритому творчому інтелектуально-естетичному турнірі ім. М.В. Ломоносова.

Хроніку школярських перемог можна продовжувати й далі: у 2001, 2002 рр. колектив учнів-екологів загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 сел. Рогань переміг в обласних конкурсах "Парки – легені міст і сіл", „Екологічні стежини"; агітбригада загальноосвітньої школи I-III ст. № 1 сел. Покотилівка - в обласному конкурсі екологічних агітбригад; юні дослідники-аграрники загальноосвітньої школи I-III ст. № 7 м. Мерефи, які співпрацюють з Інститутом овочівництва і баштанництва Академії аграрних наук України, зайняли 2-е місце в області і стали призерами Всеукраїнського конкурсу на кращу організацію роботи на дослідній ділянці; команда загальноосвітньої школи I-III ст. сел. Манченки - 1-е місце у II обласному зльоті юних краєзнавців Харківщини; команда юних лісівників Васищевської, Бабаївської, Утківської загальноосвітніх шкіл I-III ст. здобула перемогу в обласному конкурсі юних лісівників (нагороджені поїздкою до Києва); команда Роганського НВК з аграрно-економічним ліцеєм в 2002 р. - 1-е місце в обласних змаганнях "Старти надій".

Нарешті залишається додати, що районна команда кілька років поспіль виборює першість в обласній виставці юних натуралістів "Щедрість рідної землі". І це глибоко символічно: земля Харківського району дійсно щедра на мудрість, знання, любов до праці, батьківське піклування.

КЕРІВНИКІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Івченко В.М.
Бабаївська ЗОШ

Губарєва В.О.
Безлюдівський НВК з ліцеєм

Гоменюк М.П.
Безлюдівська ЗОШ №2

Липова Т.А.
Березівська ЗОШ

Гекова Н.В.
Борисівська ЗОШ

Казило В.В.
Будянська ЗОШ №1

Тимченко Т.О.
Будянська ЗОШ №2

Аброскін О.П.
Васищевська ЗОШ

Ожго В.В.
Веселівська ЗОШ

Компанієць О.М.
Височанська ЗОШ №1

Шейко В.І.
Височанська ЗОШ №2

Серікова С.Н.
Вільхівська ЗОШ

Федоренко О.І.
Глибоківський НВК

Борисовська Н.В.
Елітнянська ЗОШ

Варнавський А.М.
Жовтнева ЗОШ

Ящук Є.Г.
Зеленогайська ЗОШ

Чішко М.І.
Коротичанська ЗОШ

Крилова Л.М.
Кулиничівська ЗОШ

Половінченко Л.І.
Кутузівська ЗОШ

Кануннікова В.М.
Лизогубівська ЗОШ

Пестун В.П.
Липецька ЗОШ №1

Костенко О.Г.
Липецький НВК

Гушпет Л.М.
Лук'янцівська ЗОШ

Рубан О.І.
Малороганська ЗОШ

Новосьолов О.В.
Манченківська ЗОШ

Пожидаєв В.С.
Мереф'янська ЗОШ №1

Коваль В.Є.
Мереф'янська ЗОШ №2

Самохіна А.О.
Мереф'янська ЗОШ №3

Кавердій Н.М.
Мереф'янська ЗОШ №4

Кайдашова В.Г.
Мереф'янський НВК №5 з ліцеєм

Рижкова Т.С.
Мереф'янська ЗОШ №6

Червоний А.С.
Мереф'янська ЗОШ №7

Акімов І.Г.
Переможанський НВК

Гунько Н.Г.
ЗОШ №1 м. Південне

Кухтіна Л.М.
ЗОШ №2 м. Південне

Роганін О.М.
Пісочинський НВК

Пащенко О.Б.
ЗОШ сел. Пісочин

Зубко О.М.
Покотилівська ЗОШ №1

Шелкошвеєва М.М.
Покотилівська ЗОШ №2

Сікунова С.М.
Пономаренківська ЗОШ

Чорноморець Л.Ю.
Роганська ЗОШ №1

Псюрник М.М.
Роганський НВК з ліцеєм

Кочаток А.В.
Русько-Тишківська ЗОШ

Орлов С.Ф.
Стрілечанська ЗОШ

Гажур О.Д.
Тернівська ЗОШ

Святобатько О.В.
Утківська ЗОШ

Тригуба В.І.
Фрунзенська ЗОШ

Іванюк А.В.
Хорошівська ЗОШ

Слюсар Т.П.
Циркунівська ЗОШ

Гога М.В.
Яковлівська ЗОШ

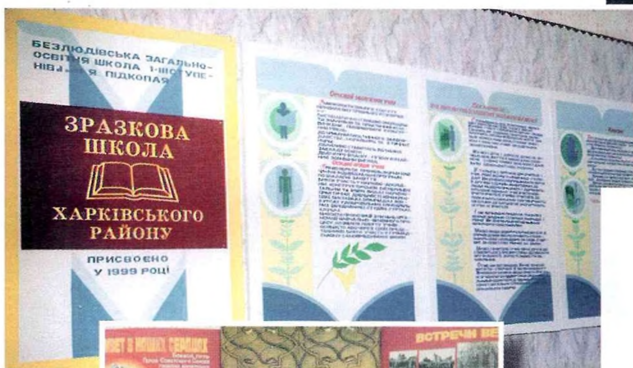
ІЗ ЖИТТЯ РАЙОНУ

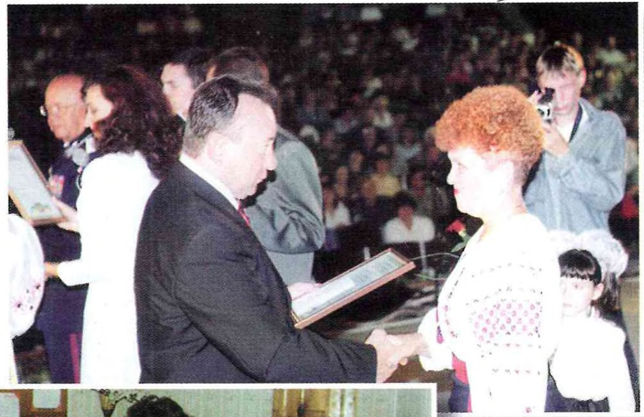

БУКВАР

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

УПРАВЛІННЯ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ РАЙОННОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У січні 1965 року при Харківському райвиконкомі був створений відділ соціального забезпечення з чисельністю штату 31 одиниця, який обслуговував більше 30 тис. пенсіонерів.

Гусь М.А.

У січні 2000 року утворено управління праці та соціального захисту населення, до складу якого увійшли такі відділи: з питань праці та зайнятості, соціальної адресної допомоги, з питань соціального захисту ветеранів війни та інвалідів, контрольно-ревізійної роботи, фінансово-адміністративний відділ та територіальний центр.

Сьогодні в управлінні 66 спеціалістів та 206 соціальних працівників терцентру.

За 2002 рік управлінням призначено: 14092 сім'ям субсидії на житлово-комунальні послуги на суму 4,2 млн. грн. та допомоги сім'ям з дітьми на суму 2,8 млн. грн. 217 ветеранів війни отримали санаторно-курортні путівки. 15759 пенсіонерам та інвалідам було надано грошову та натуральну допомогу на суму 366 тис. грн.

Відділ соціального забезпечення у районі очолювали: Кислий Степан Кіндратович (у 1965-1982 рр.), Баєв Борис Єгорович (у 1982-1988 рр.), Капустенко Микола Михайлович (у 1988-2000 рр.). З 2000 року по сьогодні управлінням праці та соціального захисту населення керує Гусь Микола Андрійович, який має високі організаторські здібності, досконало володіє трудовим законодавством. Це самостійна, відповідальна людина, користується заслуженою повагою серед працівників управління та населення району.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР ЗАЙНЯТОСТІ

Для соціального захисту громадян України від безробіття в грудні 1990 року уряд прийняв рішення про створення Державної служби зайнятості. А в березні 1991 року Верховна Рада України прийняла Закон України "Про зайнятість населення". Ним були чітко визначені державні гарантії та права громадян на вибір професії, роду діяльності та соціальний захист у сфері зайнятості.

Хмель О.О.

Першим директором Харківського районного центру зайнятості була Догадайло Зінаїда Володимирівна, яка доклала багато сил та уміння для того, щоб організувати та налагодити цю роботу. У 1996 році її змінив на цій посаді Хмель Олександр Олексійович.

За 12 років до Харківського районного центру зайнятості звернулися майже 90 тис. жителів району, поставлено на облік більш ніж 25 тис. Майже 8 тисяч громадян працевлаштовані, пройшли професійну підготовку більш ніж 2,5 тис. безробітних, брали участь у громадських роботах

8 тис. осіб, 7,5 тис. школярів. З числа соціально незахищеної категорії населення сюди звернулися понад 6 тисяч громадян, з них працевлаштовані на заброньовані робочі місця більше 2 тисяч.

У 1998 році було відкрито філію відділу працевлаштування у м. Мерефі.

Від 2002 року Харківський районний центр зайнятості працює за єдиною технологією обслуговування незайнятого населення, має нове приміщення, яке повністю відповідає усім сучасним вимогам.

ВІДДІЛЕННЯ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у Харківському районі розпочало свою діяльність з квітня 2001 року.

Від підприємств, зареєстрованих у районі, було прийнято 305 справ потерпілих, які постраждали від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань до квітня 2001 р.

На цей час у відділенні зареєстровано 320 потерпілих, які проживають в районі (з них 202 - інваліди праці). Проведено виплати потерпілим на виробництві у розмірі 953 тис. грн.

Колектив відділення, яким керує досвідчений фахівець своєї справи Головій Ірина Вікторівна, нараховує 9 чоловік. Вони роблять усе, щоб вчасно вирішити питання нарахувань та страхових виплат для потерпілих, забезпечити їх санаторно-курортним лікуванням.

РОБОТА З ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТОСОВНО СІМ'Ї, МОЛОДІ, ЖІНОК ТА ДІТЕЙ

У районі діють 20 цільових комплексних програм та заходів стосовно сімей, молоді, жінок та дітей. Їх виконання розглядається на колегіях райдержадміністрації, сесіях районної та місцевих рад, засіданнях координаційної ради, комісіях, апаратних та селекторних нарадах.

Більше 20 тис. молоді працює на промислових, сільськогосподарських підприємствах, в будівництві, транспорті, торгівлі, побуті, в закладах освіти, медицини та культури району. 7,5 тис. молодих людей - студенти навчальних закладів усіх рівнів. Частина молоді працює на підприємствах м. Харкова.

Робота з молоддю проводиться в районі за принципово новими підходами до виховання з урахуванням місцевих умов, історико-культурних традицій району, вікових особливостей, інтересів, прагнень, ідеалів. З цією метою використовуються різні форми та методи як за місцем проживання, так і на рівні району.

Першочерговим завданням райдержадміністрації в роботі з молоддю є роз`яснення положень Конституції України, Законів України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів, рішень та розпоряджень обласної державної адміністрації та власних документів. Для цього щомісячно в містах, селищах та селах проводяться інформаційні дні, бесіди юнаків та дівчат з керівництвом місцевої влади, районних служб, правоохоронних органів, вченими агроуніверситету, інститутів тваринництва, овочівництва та баштанництва Академії аграрних наук України. Традиційними стали зустрічі голови районної державної адміністрації з представниками молоді від трудових колективів району, студентами, старшокласниками та молодими вчителями, з активом молодіжних громадських організацій, на яких обговорюються проблеми, що стосуються життя молоді, виробляються конкретні плани дій для їх вирішення.

Плідна співпраця з народними депутатами України О.М. Бандуркою та О.Ю. Каратумановим, депутатами обласної ради С.І. Татарчуком, В.П. Дюкарєвим дала змогу вирішити низку гострих проблем, які особливо турбують молодих людей.

За результатами вивчення стану справ у сім'ях району визначені пріоритетні напрямки в роботі з ними, особлива увага приділяється багатодітним та молодим сім'ям. Доброю традицією стали вітання від райдержадміністрації для молодят з нагоди одруження та для сімей - з народженням дитини.

Дуже популярні в районі конкурси для молодих сімей: "Від родини йде життя людини", переможцями якого стали сім'ї Олега та Олени Бєляєвих з сел. Безлюдівка, Олега та Ірини Панасюків із дослідного господарства "Елітне", Ігоря та Олени Рибалок з с. Мала Рогань, Ірини та Олексія Гомели з сел. Манченки, Оксани та Едуарда Тищенків з сел. Буди, Євгена та Ірини Куц з сел. Коротич, В'ячеслава та Ольги Олійників із сел. Покотилівка, Володимира та Ганни Семенюків із сел. Бабаї, а також "Молода сім'я року" (подружжя-лауреати: Дмитро та Наталя Устинови з сел. Пісочин, Максим та Яніна Петренки з сел. Високе, Вадим та Олена Шевченки з м. Мерефи, Іван та Олена Литвиненки з села Хролі та Андрій і Алла Куркіни з села Вільхівка), "Молодіжне подвір'я", переможцем якого стала сім'я Володимира та Оксани Пануги з села Яковлівка.

Постійно в районі відзначають День матері та День сім'ї, на яких вшановуються кращі родини району, такі, як сім'я з сел. Буди Любові Семенівни та Віктора Феодосійовича Матюшенків, які виховали 3 дітей, сім'я з сел. Високого Володимира Леонідовича та Любові Григорівни Воскобойникових (11 дітей), сім'я з сел. Високого Василя Івановича та Тетяни Олександрівни Лисициних (4 дітей), сім'я з м. Південного Ольги Василівни та Василя Петровича Лобчуків (10 дітей) та багато інших.

Сім'ю Віктора Григоровича та Людмили Степанівни Білоцьких з м. Мерефи, які виховують 8 дітей, напередод-

ні Дня матері та Дня сім'ї у 2001 році відвідав голова облдержадміністрації Є.П. Кушнарьов.

Щорічно організовуються та проводяться в районі Міжнародний день захисту дітей, Новорічні та Різдвяні свята, заходи до Міжнародного дня інвалідів.

Любов до рідного краю та родинного вогнища, слобожанських мелодій, пісень прищеплюється ще змалку. Щорічно проводиться конкурс юних виконавців "Весняні дзвіночки", у якому беруть участь понад 20 дитячих колективів та окремі виконавці. 12 переможців 2002 року брали участь у обласному конкурсі юних виконавців (дипломантами стали Рева Ганна з м. Південного та Галецький Андрій з м. Мерефи). Переможниця районного конкурсу "Історія моєї родини" Бутко Марина з сел. Безлюдівка у 2002 р. стала дипломантом обласного конкурсу.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

Центр соціальних служб для молоді був створений у квітні 1998 року при Харківській районній державній адміністрації з метою реалізації державної політики у сфері соціальної роботи з молоддю, дітьми, жінками та різними категоріями молодих сімей.

Щоденними завданнями Центру соціальних служб для молоді є надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної та інших видів соціальної допомоги, розроблення та здійснення реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психічного і фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до мінливих умов життєдіяльності, а також надання допомоги молоді й дітям, які зазнали жорстокості та насильства, пережили екстремальні ситуації.

Центром розроблено та впроваджено такі соціальні молодіжні програми, як «Народитись жінкою – виклик до життя», «Школа етико-правового виховання молоді», «Соціальна підтримка сільської молоді, дітей та сімей з особливими потребами».

При центрі соціальних служб діють спеціалізовані формування: мобільний консультаційний пункт (проведення групових та масових заходів, консультування молоді фахівцями центру в населених пунктах району), центр «Родинний дім» (робота психологів та соціальних працівників за напрямками планування сім'ї, збереження репродуктивного здоров'я та ін.), «Волонтерський центр» та «Школа волонтерів», «Гаряча телефонна лінія» (надання екстреної анонімної допомоги) та консультативний пункт у виховній колонії № 100 (психологічна робота із засудженою молоддю з соціальної реабілітації та адаптації до нових умов життя після звільнення).

Центр займається розробкою соціальної реклами, готуючи буклети, інформ-релізи, листівки, довідники тощо. Зараз інформаційний фонд РЦССМ складає 14 буклетів, 2 довідники, 3 методичні посібники.

Результатом співпраці з районною газетою «Трибуна трудящих» є широке висвітлення роботи центру, публікація тематичних статей соціальних працівників, консультацій для молоді.

Центр започаткував випуск власної газети «АКорД» („Азбука Корисного Досвіду"), яка розповсюджується серед жителів району. Протягом невеликого часу газета стала знаною та популярною серед молоді району.

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

СКАЖИ НІ!

Наркотикам, СНІДу, галюциногенам, алкоголю, депресантам, інгалянтам.

ХАРКІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

СНІД – трагедія XX сторіччя.

Захистіть своїх дітей!!!

Х арківський
Р айонний
Ц ентр
С оціальних
С лужб для
М олоді

ОБЕРЕЖНО: ЗАКОРДОН!

ГАЗЕТА ХАРКІВСЬКОГО РАЙОННОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

7 грудня

АКОРД

№ 9

А збука КОР исного Д освіду

В грудні на нас чекають:
3.12 Міжнародний День інваліда
5.12 Міжнародний День волонтерського руху
10.12 Всесвітній День прав людини

ХАРКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ

...НАЄШ ТИ ЗАКОН?

Харківська районна державна адміністрація

Харківський районний центр соціальних служб для молоді

Волонтерський центр

2001р.

МЕДИЦИНА В ХАРКІВСЬКОМУ РАЙОНІ

Чеверда В.М. вручає нагороди ветеранам

Матієнко Л.М.

Сьогодні у 13 лікарнях району налічується 330 стаціонарних ліжок цілодобового перебування, що складає 17,2 ліжка на 10 тис. населення (по області – 82,1). Населення району обслуговують 19 медичних амбулаторій, у тому числі 11 - сімейного типу, 22 фельдшерсько-акушерські пункти, 18 аптек та десятки аптечних пунктів.

Медичну допомогу населенню району надають близько 400 лікарів та понад 1000 середніх медичних працівників.

Професіоналами своєї справи називають у районі Л.В. Ломакіну – головного лікаря Покотилівської лікарні, М.Є. Бондаренка – головного лікаря шкіровенерологічного диспансеру, Л.В. Канцедал – головного лікаря Пісочинської лікарні, Ю.І. Шматька – головного лікаря Васищевської лікарні, Л.І. Турло – головного лікаря Вільхівської медамбулаторії, Н.В. Євдокимову – завідуючу пологовим відділенням ЦРЛ, П.І. Кузнякова – головного лікаря Кулиничівської лікарні, В.П. Біленького – завідуючого хірургічним відділом ЦРЛ, З.О. Луценко – завідуючу Яковлівською медамбулаторією , Г.О. Шестакову - головного лікаря Безлюдівської поліклініки сімейного типу, В.С. Запрія - хірурга ЦРЛ та інших.

Понад 30 тисяч викликів щорічно обслуговує заснована в 1953 році районна станція швидкої медичної допомоги. Основною функцією станції є надання медичної допомоги хворим і потерпілим у найкоротший час на місці події та під час транспортування до стаціонару. Щоденно працюють 15 виїзних бригад, оснащених достатньою кількістю апаратури, медикаментів та перев'язувального матеріалу. Колектив, який з 1993 року очолює Л.М. Матієнко, налічує 300 чол., серед них - 54 лікарі, 140 чол. середнього та молодшого медперсоналу.

Найстарішим лікувальним закладом району є Будянська селищна лікарня. Вона почала діяти відразу після завершення будівництва Будянської фаянсової фабрики М.С. Кузнєцова.

Вже в 1893 році в лікарні було здійснено близько 3 тисяч прийомів амбулаторних хворих. До 1920 року лікарня, яка тоді нараховувала 36 ліжок, була підрозділом фаянсової фабрики і утримувалася її коштом, а потім перейшла у відання повітздороввідділу.

У часи Радянської влади була проведена реконструкція лікарні, побудовані нові корпуси та допоміжні приміщення. В 1978 році кількість ліжок збільшилась до 125.

Початок 90-х років виявився скрутним періодом для лікарні-ветерана. Відбувалося скорочення фінансування, штатів, ліжок, та завдяки повсякденній допомозі керівництва Будянського фаянсового заводу лікарня пережила цей час.

З 1997 року лікарню очолює Костянтин Едуардович Тищенко. Оскільки цей час співпав з відродженням держави, стабілізацією економіки країни, відновленням бюджетного фінансування, то почалося відродження й лікар-

ні. У 1999 році тут відкрито медико-соціальне відділення для самотніх та непрацездатних людей похилого віку на 35 ліжок, було проведено ремонт приміщень, придбані апарати УЗВ-діагностики, телевізори, комп'ютери, ксерокс тощо. Сьогодні тут 20 лікарів, 31 медсестра, 32 молодші сестри.

На території району працюють також Харківська обласна психіатрична лікарня (з 1982 року її очолює заслужений лікар України, кандидат медичних наук Олена Іванівна Вовк); Зеленогайський будинок дитини (директор І.О. Титаренко), Комарівський дитячий будинок-інтернат (директор Є.В. Усов), Ржавецький психоневрологічний інтернат (директор В.В. Зимницький).

Одним із важливих соціально-лікарняних закладів району є Хорошівський геріатричний пансіонат, заснований ще у 1924 році. Сьогодні тут постійно знаходяться понад 300 жінок похилого віку та жінок-інвалідів. Сучасна медична база, зразковий побут, добре обслуговування створюють у закладі позитивний мікроклімат. З 1976 року пансіонатом керує Іван Юхимович Ковальов - заслужений працівник охорони здоров'я України.

Основними напрямками роботи медиків району є виконання запланованих програм з профілактики та лікування артеріальної гіпертензії, цукрового діабету, туберкульозу, СНІДу, стоматологічних захворювань та ін.

З 1999 року головним лікарем району працює заслужений лікар України, кандидат медичних наук, доцент Віктор Михайлович Чеверда.

Протягом останнього часу значно покращилась матеріальна база лікувальних закладів. Тільки в 2002 році придбано сучасної медичної апаратури на суму близько 900 тис. гривень. На 5 нових авто збільшився парк машин швидкої допомоги, стала до ладу нова пересувна флюорографічна установка. Всі регіональні лікарні комп'ютеризовані.

САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СЛУЖБА РАЙОНУ

Харківська районна санітарно-епідеміологічна станція заснована у 1933 році. З 1977 року вона розміщується у новому корпусі в селищі Покотилівка. У 1990 році було введено в експлуатацію новий триповерховий лабораторний корпус. Багато років санепідемстанцію очолювали Г.С. Закривидорога та М.М. Ткаченко (нині заступник головного лікаря Харківської області). Сьогодні її колектив очолює Масалова Тетяна Олександрівна, а Мереф'янською санітарно-епідеміологічною станцією вже 20 років поспіль керує Глущенко Олександр Євгенович, нагороджений у 2002 році Почесною грамотою Міністерства охорони здоров'я України.

Масалова Т.О.

Загальна кількість працівників обох станцій складає 102 чол., більш ніж 70% працівників мають першу кваліфікаційну категорію, 10 фахівців – вищу категорію, 8 нагороджені почесними грамотами Харківської обласної санітарно-епідеміологічної станції.

Колектив Мерефянської СЕС

При санепідемстанції працюють бактеріологічна, санітарно-гігієнічна та паразитологічна лабораторії. Фахівці виконують 2 основні науково-практичні завдання - забезпечення санітарного і епідемічного стану району та захист населення від інфекційних захворювань.

Пріоритетними напрямками діяльності райепідемстанції в наш час є поліпшення структури, робота з кадрами, підвищення ефективності державного санітарного нагляду, проведення профілактичних протиепідеміологічних заходів. Останнім часом не було зареєстровано випадків появи таких хвороб, як коклюш, дифтерія та інших; головними інфекційними патологіями залишаються вітряна віспа, краснуха та гострі кишкові інфекції.

Завдяки широкій профілактичній роботі вдалося знизити кількість захворювань вірусним гепатитом. На жаль, в останній період в районі поширюється захворювання туберкульозом. Під час обстеження населення в 2002 році в районі було зареєстровано лише одного ВІЛ-інфікованого, хворих на СНІД не зареєстровано.

З метою профілактики інфекційних захворювань, харчових отруєнь та отруєнь грибами в районі щорічно проводиться широка просвітницька робота: друкуються статті в газетах, розповсюджуються агітаційні матеріали, проводяться лекції та перевірки. У 2002 році санітарно-епідеміологічна станція району здійснювала контроль за 1499 об'єктами, проводила дослідження чинників зовнішнього середовища.

Назаренко С. Г.

РАЙОННА АПТЕКА

Харківська райoна аптека була створена у 1945 р.

У 1968 році їй було надано статус Центральної районної аптеки Харківського району. Нині до її структури входять 29 підрозділів, у тому числі 18 аптек, 8 аптечних пунктів, 3 аптечні кіоски.

В аптечних закладах району працюють 120 чоловік (54 провізори, 19 фармацевтів), є серед них ветерани праці К.О. Богута, Є.А. Мірошникова, Л.С. Павленко, Є.В. Поклонська, З.Н. Донцова, які працюють уже понад 40 років.

Довгий час керівниками аптечних закладів були С.Ф. Федосов (у 1965-1990 рр.), В.Ф. Карась (у 1940-1985 рр.) та В.Н. Стряпчій (у 1963-1984 рр.) – учасники Великої Вітчизняної війни.

Комунальне підприємство охорони здоров'я "ЦРА № 30" забезпечує медикаментами і предметами медичного призначення лікувально-профілактичні заклади, населення та пільговий контингент Харківського району. З 1989 року і по цей час КП ОЗ "ЦРА № 30" очолює провізор вищої категорії Назаренко Сергій Григорович.

ОЗДОРОВЧО-КУРОРТНА ЗОНА ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Слобідська Україна здавна славилася своєю мальовничою природою та м'яким кліматом. Вже в XVII столітті в період заселення нашого краю переселенцями з Наддніпрянщини почалося використання лікувальних властивостей водоймищ Харківщини, а в другій половині XIX століття були створені перші курортні зони – дачні селища.

На початку XX століття Харків перетворився у великий промисловий центр України, який швидко розвивався і населення якого потребувало сучасного оздоровчо-курортного лікування. Невдовзі після утворення Харківського району вченим Харківського університету було доручено вивчити та дослідити околиці Харкова. Компетентна комісія, до складу якої входили лікарі, біологи, хіміки та представники фізико-математичного факультету, дійшла висновку, що територія району чудово підходить для створення курортної зони.

В наші часи в Харківському районі працюють такі відомі оздоровчо-курортні заклади, як туристична база "Васищеве" в однойменному селищі, автотурбаза "Кемпінг" в селищі Високий, пансіонат "Дубрава" в селі Липці, санаторій "Роща", санаторій "Рай-Оленівка" в селищі Пісочин, санаторій "Високий" та інші.

Широкою популярністю користується санаторій "Високий", що був створений ще в 1929 році на території колишнього поміщицького маєтку біля однойменного селища. Відпочиваючих приваблюють чудовий клімат, вдале розташування (поблизу Харкова, на висоті 250 м над рівнем моря); сухе та чисте повітря, навколишні ліси, наявність озер з обладнаними пляжами, а також комфортабельні умови, сучасне лікувальне обладнання та кваліфікований медичний персонал. В 2001 році пансіонат "Високий" отримав статус санаторію патологій вагітних. У зв'язку з цим тут було відкрито бальнеологічне відділення з необхідним лікувальним обладнанням. З 1986 року очолює колектив санаторію Віталій Андрійович Андрєєв, кавалер ордена "Знак Пошани".

Андрєєв В.А.

Одним із головних центрів лікування та реабілітації після інфаркту міокарда на території Харківської, Полтавської і Сумської областей є санаторій "Роща", який у 2000 році став філією ХДП ЗАТ лікувально-оздоровчих установ профспілок України "Укрпрофоздоровниця". Розташований за 10 км від Харкова на схилі пологого пагорба, на висоті 236 м над рівнем моря, в живописному, екологічно чистому куточку природи, на березі водоймища в селищі Пісочин, санаторій "Роща" може одночасно приймати 479 чоловік. Його спальні корпуси обладнані як затишні готельні номери, крім того, є палати поліпшеної комфортності; працюють басейн, кіноконцертний зал, відеосалон, бібліотека, телевізійні та ігрові холи. Лікувально-діагностичний комплекс санаторію забезпечений новим вітчизняним і зарубіжним медичним

Журавльов В. О.

обладнанням, яке дозволяє успішно проводити лікування пацієнтів, у яких був гострий інфаркт міокарда, з патологією серцево-судинної системи у дорослих і дітей, порушенням опорно-рухового апарату та постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС. Керує санаторієм кандидат медичних наук Журавльов Валерій Олексійович.

Не менш популярним місцем відпочинку харків'ян є санаторій "Рай-Оленівка", який у 1999 році пройшов акредитацію на вищу категорію. Побудований за 12 кілометрів від Харкова, він займає площу 52 га і може приймати одночасно 500 чоловік. Основним лікувальним фактором цього оздоровчо-курортного закладу є слабомінеральна, слаболужна, крем'яниста, гідрокарбонатно-кальцієво-натрієва мінеральна вода, що видобувається з глибини 60-80 м (є також свердловина глибиною 950 м). Особливістю такої води є значний вміст крем'янистих сполучень, що дає можливість успішно лікувати захворювання нирок, сечостатевої системи, захворювання органів травлення, ендокринної системи та порушення обміну речовин.

На території санаторію розташовані бювет з мінеральною водою, клуб з кіноконцертною залою, відеосалоном та бібліотекою, їдальня, спортивні майданчики, пляж, кафе, магазини, поштове відділення. Багато років головним лікарем санаторію працював заслужений лікар України Анатолій Фадейович Гавриленко. Сьогодні колектив очолює Кадук Юрій Григорович.

КУЛЬТУРА ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Одним із головних завдань незалежної Української держави є розвиток національної культури. На території Харківського району діють 7 шкіл естетичного виховання, молодіжний центр, 7 будинків культури, кінотеатр "Спутник", 24 клуби, 49 бібліотек, 13 музейних кімнат, роботою яких керує відділ культури Харківської районної державної адміністрації.

Розвиток культури залежить в першу чергу від стану роботи з молоддю, тому велику увагу керівництво району приділяє школам естетичного виховання. У 1980 році створена Південноміська дитяча художня школа, директором якої працює Валентина Григорівна Петренко. Школа має свої філії в м. Мерефі та в селищі Покотилівка. Основним напрямком діяльності школи є декоративно-ужиткове мистецтво. Роботи учнів неодноразово відзначалися нагородами на районних та обласних виставках.

Однією з кращих в районі є Південноміська школа естетичного виховання, яка має незвичайну історію. В 1963 році жителька міста Римма Олександрівна Купов'янова подарувала власний будинок під дитячу музичну школу. Сотні дітей міста Південне та селищ Березівка і Високий отримали тут освіту, багато з них стали професійними музикантами. На згадку про благородний меценатський вчинок з 1996 року на базі школи проводяться районні, а з 2002 року - обласні конкурси юних піаністів, присвячені пам'яті Р.О. Купов'янової.

Традиції музичної освіти продовжують у районі педагогічні колективи Мереф'янської (директор Л.М. Олешко), Роганської (директор В.Г. Низенко) та Височанської (директор Л.М. Пакош) музичних шкіл.

Розвиток мистецтва краю тісно пов'язаний не тільки з чудовою природою Харківщини, її традиційним побутом, а й з промисловим виробництвом. Прикладом такого зв'язку поколінь є співпраця Будянського фаянсового заводу та Будянської дитячої школи народного мистецтва, яку очолює член Національної спілки художників України Чернова Галина Денисівна. Всі 115 років свого існування Будянський фаянсовий завод славиться виробами неповторної краси, яку створюють самобутні таланти членів Національної спілки художників України, лауреатів багатьох державних та міжнародних виставок-ярмарок Раїси Вакули, Миколи Ніколаєва, Миколи Рябініна, Валентини Родіонової, заслуженого художника України Бориса Пяніди та інших. Їх роботи знаходяться в багатьох музеях та приватних колекціях як в Україні, так і за її межами.

Та минає час, і майстри йдуть на відпочинок. Завдяки створенню на території Будянського фаянсового заводу дитячої школи народного мистецтва на зміну приходить молоде покоління. Випускники школи отримують професію живописця по фаянсу III розряду. Вони постійно беруть участь у престижних конкурсах та виставках, займають призові місця. Наприклад, учениця школи Ксенія

Кириченко В.С.

Черненко В.П.

Манько отримала Почесний диплом і стипендію "Надія Слобожанщини" від губернатора Харківської області.

Відомими майстрами народної творчості Харківського району є автори художніх вишивок Бондар Валентина Прокопівна з с. Манченки, Ходєєва Юлія Іванівна з м. Мерефи, Косяченко Олена Анатоліївна з с. Стрілече, Ціпкало Наталя Миколаївна з с. Глибоке, автор посуду з паперу Петренко Валентина Миколаївна з с. Глибоке, майстри різьблених виробів із дерева Ходун Василь Федорович з сел. Покотилівка та Чалий Андрій Григорович з сел. Коротич, майстер плетіння з лози Сосюрко Олег Олександрович з с. Утківка та багато інших.

У сузір'ї імен вітчизняних письменників багато таких, хто своїм життям і творчістю пов'язані з історією Харківського району. Василь Петрович Черненко - учасник Великої Вітчизняної війни і голова ради ветеранів селища Пісочин є, крім того, автором 7 поетичних збірок. Далеко за межами міста Мерефи відомі вірші В.С. Кириченка. Його збірки "Моя Україна", "Акварелі", "Золоті ворота", "Дороги", "Слобідська країна" та інші оспівують рідний край та мальовничу природу Слобожанщини. Твори земляка, почесного громадянина с. Тернова Івана Степановича Маслова - доктора філологічних наук, автора повістей "Марья", "Белый цвет терна", "Материнский огонь", "Сельчане", "Время цветения звезд", "Горячий год", "Сын" - знані не лише в Україні. В 1998 році йому присвоєно звання лауреата премії ім. В.Г. Короленка, у 2001 році присуджено премію ім. Г.Ф. Квітки-Основ'яненка.

Велику роботу з розвитку культури проводить кіноцентр "Спутник" у м. Мерефі (директор А.В. Колісник), на базі якого відбувається більшість масово-культурних заходів не тільки міста, а й району. Протягом 2002 року тут було продемонстровано 360 кінострічок, які переглянули більш ніж 10 тис. глядачів, та проведено 176 заходів.

Ознайомлення населення із найвизначнішими пам'ятками світової культури, досягненнями науки, техніки та виробництва, популяризація книг, періодичних видань, інших матеріалів, які сприяють відродженню національної самосвідомості, традицій українського народу, розбудові української державності, - основні напрямки діяльності бібліотек. На території Харківського району перші бібліотеки з'явились наприкінці XIX століття. Централізована бібліотечна система району була створена в 1979 році. Сьогодні методичний центр бібліотечної системи району знаходиться у м. Південному. Під керівництвом директора В.О. Халімонової працюють 9 фахівців, які надають бібліотечним філіям ЦБС методичну та практичну допомогу.

До складу бібліотечної системи входять 49 бібліотек: 1 центральна районна, 2 міські, 17 селищних, 29 сільських бібліотек–філій. Книжковий фонд ЦБС складає 535600 примірників. Щороку бібліотеками видається понад 71700 примірників книг та періодичних видань, обслуговується більш ніж 33000 читачів, з них юнацтва – 5100, школярів – 11000.

Кращими фахівцями бібліотечної справи району вже багато років по праву вважаються В.М. Лисенко (Мереф'янська бібліотека-філія № 2), В.І. Ільїна (Пісочинська бібліотека-філія № 18), Н.О. Федорова з Височанської бібліотеки, Т.М. Коротич – з Бабаївської та інші.

Важливу роботу з естетичного виховання, забезпечення культурного відпочинку населення проводять будинки культури та клуби району. Прикладом творчого високопрофесійного підходу до обраної справи є робота директора Будинку культури с. М. Рогань Бабкової Валентини Федорівни (нагороджена Почесною грамотою обласної державної адміністрації у 2001 році) та художнього керівника цього закладу Павленка Віктора Михайловича; директора будинку культури "Овочівник" Погорєлової Світлани Віталіївни та художнього керівника Чефонова Олександра Михайловича; директора Південноміського клубу Сергієнко Світлани Миколаївни; директора Будинку культури с. Веселе Вероїтіна Вітеслава Вікторовича; директора Будинку культури с. Бабаї Чечиної Людмили Василівни; завідуючої клубом с. Черкаські Тишки Почуєвої Галини Сергіївни; керівника народного хорового колективу "Жайвір" Дудки Анатолія Михайловича.

З 1994 року існує Мереф'янський міський клуб дитячої та юнацької творчості, в якому працюють гуртки різних мистецьких напрямків – драматичний, танцювальний, хоровий, образотворчого мистецтва, а також радіотехнічний та інші. Клуб проводить тематичні вечори, театралізовані свята, інші масові заходи. В 2002 році танц–група клубу "Леді Блюз" стала дипломантом обласного фестивалю танцювальних шоу-груп "Чорна Пантера". Вокальний ансамбль "Ветеран" під керівництвом В.І. Водки широко відомий у районі та області.

Обереги людської пам'яті та слави – так називаються в народі музеї, незалежно від їх статусу. Зараз у районі діє 23 музеї та 31 музейна кімната. Творчо, з любов'ю підходять до справи збереження та популяризації історії краю працівники районного історико-краєзнавчого музею, розташованого в сел. Бабаї (директор Яковенко Галина Григорівна), музею „Берегиня" сел. Коротич (директор Чаговець Людмила Борисівна).

Харківський район багатий археологічними та архітектурними пам'ятками, видатними людьми та історичними місцями. Зацікавлення вчених викликають Хорошівське та Каганове городища, 12 скіфських курганів біля сел. Пісочин. На території Харківського району знаходяться 9 пам'яток архітектури, серед яких – 6 діючих православних храмів. Найцікавіші з них – Свято-Василівський храм (1829 р.) в сел. Пісочин, Різдво-Богородицький храм в с. Черкаські Тишки, Вознесенський жіночий монастир (1841 р.) в сел. Хорошеве, будинок "Споживче товариство" (1910 р.) в м. Мерефі, залишки садиби поміщика Тихоцького (сер. XIX ст.) в с. Руські Тишки. У селі Нескучному в минулому столітті була садиба, де проживала родина відомих діячів культури, скульпторів та худож-

Маслов І.С.

ників Лансере-Бенуа-Серебрякових, тепер вона оголошена історично-культурною пам'яткою області.

З історією Харківського району пов'язані імена Івана Сірка – кошового отамана Запорізької Січі, пам'ятник якому відкрито на його батьківщині у Мерефі в 1993 році; Григорія Сковороди (на його честь у 1995 році було відкрито меморіал "Сковородинівська стежка"); Дмитра Яворницького – відомого історика та етнографа, на батьківщині якого в с. Борисівка у 1998 році також відкрито пам'ятник.

Усього ж на території Харківського району знаходиться 138 пам'яток історії, 26 пам'яток археології, 7 пам'яток мистецтва, 110 могил загиблих воїнів, 6 бюстів Героїв Радянського Союзу та бюст двічі Героя Радянського Союзу Слюсаренка З.К.

У грудні 2002 року на території району відкрито Меморіальний комплекс жертвам нацизму в Дробицькому Яру. У мітингу-реквіємі з нагоди відкриття брав участь Президент України Л.Д. Кучма.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

Діяльність закладів фізичної культури і спорту спрямована на виконання завдань, передбачених районною програмою "Фізичне виховання – здоров'я нації". Особлива увага приділяється спартакіаді школярів району, яка включає проведення змагань з легкоатлетичного кросу, волейболу, баскетболу, футболу, легкої атлетики, загальнофізичної підготовки юнаків допризовного віку та змагань за програмою "Старти надій".

У обласній спартакіаді з олімпійських і неолімпійських видів спорту збірні команди району у 2000 та 2001 роках посіли перше місце, а з масових видів спорту в 1999 і 2000 роках - 2 місце, у 2000 році - 1 місце, у 2002 році - 3 місце.

Серед спортсменів району є олімпійці, призери чемпіонатів Європи і світу, всеукраїнських і обласних змагань.

Багато зробив для справи виховання призерів і чемпіонів, створення необхідних умов для розвитку їх здібностей начальник відділу з питань фізичної культури та спорту М.Я. Приз, який 33 роки очолює відділ, а свого часу був рекордсменом України з бігу на ковзанах на 10000 м, переможцем змагань на Кубок України та учасником міжнародних змагань. Гідним батьківської слави виявився й син - Сергій Приз, він був учасником XVIII зимових Олімпійських ігор у Нагано (Японія).

Честь незалежної України на XXVII літніх Олімпійських іграх у Сіднеї (Австралія) відстоювали: важкоатлет Олександр Ліхвальд із Кутузівки, майстер спорту міжнародного класу, бронзовий призер чемпіонату Європи 1999 року; легкоатлети – Олександр Кайдаш з Мерефи, майстер спорту міжнародного класу, срібний призер чемпіонату Європи з естафетного бігу 4 х 100 метрів та Оксана Кайдаш з Мерефи, майстер спорту міжнародного класу, чемпіонка України з естафетного бігу 4 х 100 метрів.

Вагомий внесок у скарбницю спортивних досягнень району роблять: Вікторія Шаймарданова з овочевої фабрики, майстер спорту міжнародного класу, бронзовий призер чемпіонату Європи, багаторазова чемпіонка України, кандидат в олімпійську збірну країни; Юрій Дуга з Рогані, майстер з гирьового спорту, бронзовий призер чемпіонату України 1999 року, срібний призер міжнародного турніру; Сергій Григор'єв із Кулиничів, майстер спорту міжнародного класу з важкої атлетики, чемпіон України 1993 року, срібний призер Кубку світу 1994 року, бронзовий призер чемпіонату України 1998 року; Андрій Корнєєв з Кутузівки, майстер спорту з важкої атлетики, чемпіон СРСР 1990 року, срібний призер чемпіонату України 1996 року; Яна Борисенко з Покотилівки, майстер спорту з шашок, чемпіонка України 1997 року; Катерина Соколова - 14-річна дівчинка з Безлюдівки, яка стала бронзовим призером чемпіонату Європи з важкої атлетики в 2002 році; Володимир Бондар

Приз М.Я.

Сергій Приз

Оксана Кайдаш

Вікторія Шаймарданова

Олександр Лихвальд

з овочевої фабрики, майстер спорту міжнародного класу, учасник чемпіонату світу з важкої атлетики, чемпіон України; Дмитро Руденко з Рогані, майстер спорту, бронзовий призер чемпіонату Європи з тхеквондо.

Заслужений майстер спорту СРСР Сергій Бершов у 2000 році здійснив сходження на Еверест (8848 м) з боку Тібету (Китай). А всього він здійснив 11 сходжень на вершини світу вищі за 8000 метрів. За першосходження та першопроходження по маршрутах вищої категорії у різних гірських системах світу Сергій Бершов нагороджений знаком „Першосходжувач"; учасник програми „Прапор України на вершинах світу".

Взагалі ж район дав великому спорту одного заслуженого тренера СРСР, 4 заслужених тренерів України, 2 заслужених майстрів спорту, 9 майстрів спорту міжнародного класу, 28 майстрів спорту, сотні кандидатів у майстри спорту та першорозрядників.

Велику увагу розвитку фізичної культури та спорту приділяє керівництво Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Пріоритетними видами спорту тут є важка атлетика, гирьовий спорт, волейбол та баскетбол. Завідує кафедрою фізвиховання університету В.І. Хлопенко.

Вагомими є досягнення юних шахістів. У 1999 році команда Харківського району на міжнародному турнірі ім. двічі Героя Радянського Союзу Амет-Хан-Султана серед 25 шкільних команд країн СНД посіла перше місце (тренер Євген Ткаченко).

Великої популярності в районі набули футбольні змагання. У чемпіонаті району беруть участь 26 команд. У 2002 році чемпіонське звання виборола футбольна команда "Факел" з Кутузівки. Переможцем першості району з ветеранського футболу у 2002 році стала команда СК "Локомотив", а чемпіонами дитячої спортивної ліги - команди "Партизан" з Покотилівки (вік від 11 до 12 років), "Спартак" з Високого (від 13 до 14 років), "Маяк" з Глибокого (від 15 до 16 років).

З іменем заступника голови райдержадміністрації Олени Миколаївни Аністарової пов'язана організація театралізованих спортивних свят: до Дня фізичної культури та спорту, до відкриття XXVII літніх Олімпійських ігор 2000 року в Сіднеї (Австралія) та інші. Завдяки таким широкомасштабним заходам спортсмени, тренери, викладачі та вчителі фізкультури, просто ентузіасти здорового способу життя відчули, що їх справа має вагу державного рівня. Тепер свята знайшли постійну прописку в районі, стали традиційними, введені до календаря найважливіших свят Харківщини. Справжньою прикрасою цих заходів у районі є виступи студентських спортивних агітбригад Харківської державної академії фізичної культури.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

ХАРКІВСЬКА РАЙОННА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ УКРАЇНИ

Харківська районна організація ветеранів України в районі діє десятки років, більшість із яких її очолював Каган Михайло Зіновійович. Його внесок в розвиток ветеранського руху неоціненний. Основним здобутком є увічнення пам'яті загиблих у роки Великої Вітчизняної війни, створення музеїв бойової слави, встановлення меморіальних комплексів, пам'ятних знаків.

Сьогодні головою організації є Мироновський Михайло Данилович.

Районна організація об'єднує 31 первинну організацію і налічує у своєму складі 40800 ветеранів. Із них 1395 чол. – інваліди Великої Вітчизняної війни, 14469 чол. – учасники Великої Вітчизняної війни, 1343 чол. – учасники бойових дій, 27853 чол. – ветерани праці.

Харківська районна організація ветеранів України співпрацює з жіночою організацією району, Спілкою молоді та студентів України, ветеранською організацією Яковлівського району Бєлгородської області.

На засіданнях ради ветеранів розглядаються питання надання пільг ветеранам та громадянам похилого віку, благоустрою місць поховання воїнів, братських могил, пам'ятних знаків та обелісків, патріотичного виховання молоді та ін.

Спільно з райдержадміністрацією та керівниками органів місцевого самоврядування організація сприяє роботі музеїв в м. Мерефі, сел. Бабаї, Рогань, Кулиничі, Буди та селі Липці, кімнат бойової і трудової слави, яких в районі 50.

Щорічно районною державною адміністрацією разом з ветеранською організацією проводиться вшанування ветеранів, вручення їм почесних нагород. За останні роки, згідно з Указом Президента України, орденом Богдана Хмельницького III ступеня нагороджено 92 чол., орденом "За мужність" II ступеня – 81 чол., медаллю "Захиснику Вітчизни" – 7200 чол.

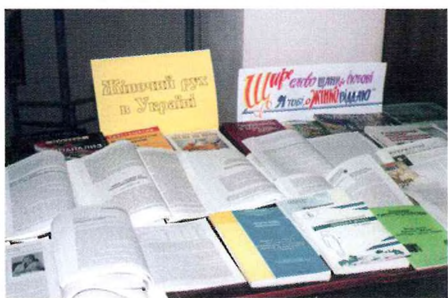
Районна організація підтримує волонтерський рух "Пенсіонер - пенсіонеру". Ветеранам надається адресна допомога продуктами харчування, одягом, надсилаються вітання з державними святами та днем народження.

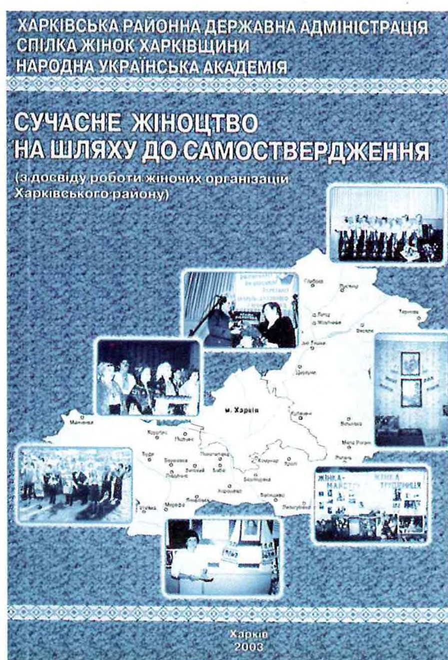
Ветерани району займають активну життєву позицію в усіх напрямках діяльності. Вони часто відвідують школи, беруть участь у художній самодіяльності, виставках, ярмарках.

РАЙОННА ЖІНОЧА ОРГАНІЗАЦІЯ

У всі часи жіноцтво займало активну позицію у політичному, економічному, соціальному та культурному житті району. 90-ті роки минулого століття для Харківської районної жіночої організації - час згуртування, початок нового жіночого руху.

У 1998 році жінки трудових колективів району виступили з ініціативою про створення жіночої організації. Вже 18 березня 1999 року на установчій конференції було створено таку організацію, затверджено її Статут, обрано склад керівництва, визначено першочергові завдання та конкретні напрямки роботи, розроблено програму діяльності.

Головою жіночої організації обрано Аністарову Олену Миколаївну – заступника голови Харківської райдержадміністрації.

Сьогодні жіноча організація району налічує 11 тис. жінок (із 100 тисяч, що проживають у районі), а до її структури входять 2 міські осередки, 14 селищних, 14 сільських і 147 осередків на підприємствах, в організаціях та установах.

Жінки району працюють у всіх сферах професійної діяльності: промисловості, сільському господарстві, соціальній сфері, малому та середньому бізнесі.

Характерною рисою діяльності районної жіночої організації є співпраця з місцевими органами влади. Жінки беруть активну участь у сесіях районних та місцевих рад, засіданнях виконкомів місцевих рад, готують пропозиції щодо програм соціально-економічного розвитку територіальних громад та розв'язання питань поліпшення медичного, побутового, торговельного і культурного обслуговування.

Районна жіноча організація багата відомими жінками-лідерами, передовиками виробництва – майстрами своєї справи.

Жінки мають активну життєву позицію. Серед депутатів рад усіх рівнів - 371 жінка, в тому числі 17 депутатів районної ради, 29 депутатів міських рад, 195 депутатів селищних рад, 130 депутатів сільських рад, 6 жінок займають посади сільських та селищних голів.

Незважаючи на свою повсякденну зайнятість, жінки беруть участь в художній самодіяльності, через твори образотворчого мистецтва та рукоділля відтворюють навколишній світ, пишуть чудові вірші.

Жіноча організація району входить до Спілки жінок Харківщини. Крім органів місцевої влади, вона співпрацює також з районною організацією ветеранів України, Спілкою молоді та студентів Харківського району, жіночою організацією Яковлівського району Бєлгородської області, благодійними фондами „Людяність" та „Дитинство", районною газетою „Трибуна трудящих", газетою „Мереф'янські вісті", місцевим телебаченням. Вперше в історії жіночої організації було узагальнено її досвід роботи та видано книгу „Сучасне жіноцтво на шляху до самоствердження" (2003 р.).

МОЛОДІЖНИЙ РУХ

На початку 90-х років у молодіжному середовищі утворився вакуум, зумовлений розпадом комсомольської спілки та відсутністю нових форм організації молоді. Така ситуація потребувала змін.

У 1997 році на базі Харківського державного університету ім. Докучаєва ініціативною групою викладачів та студентів створено Спілку молоді та студентів агроуніверситету, метою діяльності якої стали захист прав та інтересів молоді, всебічний розвиток особистості, активне залучення студентства до участі у суспільно-політичному житті.

Перші кроки в діяльності СМС ХНАУ ім. Докучаєва пов'язані з активною підтримкою ректора університету М.Д. Євтушенка, проректора з виховної роботи О.В. Ульянченка, першого президента молодіжної організації П. Спасібка, нинішнього її керівника Д. Черкашина, активних членів С. Кривобабки, В. Феоктістова та інших яскравих особистостей.

Через 2 роки актив СМС ХНАУ, керівництво Харківської райдержадміністрації, ініціативна група молоді району почали роботу над створенням аналогічної організації районного масштабу.

20 травня 1999 року на установчій конференції, що проходила у великій залі Харківської райдержадміністрації, представниками молоді з усіх населених пунктів району було прийнято рішення про створення Харківської районної організації Спілки молоді та студентів і проголошено відповідну резолюцію – звернення до молоді району із закликом до об'єднання прагнень та сил у здійсненні конкретних справ.

Заклик було підтримано. У більшості населених пунктів району створено шкільні та територіальні первинні осередки Спілки молоді та студентів. Найперші та найактивніші з них - Коротичанська (голова Олена Горбаньова), Бабаївська (голова Ольга Забара), Пісочинська (голова Наталія Мірошниченко), Височанська (голова Яніна Петренко, нині - Світлана Жукова), Мереф'янська (голова Ірина Сердюк), Березівська (голова Ігор Штода), Будянська (голова Олена Шевченко, нині - Оксана Пахомова), Вільхівська (голова Наталія Осавчук), Васищевська (голова Антон Шматько), Південноміська територіальна СМС (голова Валерія Мінакова).

Усі вони – перші помічники голів місцевих рад в організації культурно-масових заходів, вирішенні проблем молоді, наданні допомоги ветеранам Великої Вітчизняної війни, реалізації на місцях молодіжної політики держави. До того ж молоді члени виконкомів та депутати місцевих рад - це підростаюча зміна, нове покоління представників місцевої влади.

29 липня 1999 року організацію зареєстровано Харківським районним управлінням юстиції. Спілка молоді та студентів, яку очолила Д. Баринова - студентка ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, лауреат обласного конкурсу "Молода людина року - 2000", нині депутат Харківської районної

ради, - залучила до громадської діяльності багато активної та талановитої молоді.

Серед таких - активні організатори та учасники молодіжного руху в Харківському районі Максим Старокожев, Віра Донець, Олександр Гладушко, Римма Гутник (Петренко), Анатолій Сироткін, Артем Цацкін, Олександр Аістов, Євгенія Семенець, Ганна Брусенцева, Олена Журавель, Ольга Борзенко, Наталія Шевченко, Інна Курінна, Каріна Колодяжна, а також вокалісти, переможці багатьох конкурсів різного рівня Марія Горобцова та Вікторія Федорчик.

На рахунку організації багато цікавих справ, найвизначніші з яких:

- створення у 2000 році Харківської районної ліги КВК, яка протягом 3 років виховує молоді таланти. Переможцями ліги за цей час були зеленогайська команда "Грін Тім", безлюдівська "Дорослі діти", мереф'янська "Пірат", пісочинська команда "Стар";
- започаткування "Школи молодих лідерів";
- проведення щорічних молодіжних форумів;
- введення в практику роботи молодіжних громадських приймалень (районної та на місцях);
- відпрацювання дійового механізму залучення молоді до процесів, що відбуваються в державі (вибори, референдум тощо);
- проведення акцій "АнтиСНІД, "Зелена весна", "Різдвяні зустрічі", круглих столів, навчальних семінарів, зльотів, святкування Дня молоді, спортивних змагань тощо.

Найголовніше надбання Спілки молоді та студентів за 3 роки діяльності – свідомий, дієздатний актив молоді, який постійно співпрацює з владою, бере активну участь у суспільно-політичному житті району, переймається його проблемами, робить свій власний внесок у його розвиток.

На початку 2002 року в районі утворилися громадська організація Української соціал-демократичної молоді (перший голова Ю. Агарков, нині - Є. Безкровний) та Спілка аграрної молоді на базі СМС ХНАУ ім. Докучаєва.

Кунченко Н.В.

ПРОФСПІЛКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРКІВЩИНИ

Профспілкові організації Харківщини виникли майже 100 років тому.

Сьогодні в районі працює 5 галузевих профспілок.

Харківська районна організація профспілки працівників освіти України має в своєму складі 3584чол., з 1986 по 2000 рік її очолювала Шульдинер Валентина Дмитрівна, а з 2001 р. на цій посаді її змінила Кунченко Ніна Василівна.

Харківська районна профспілка працівників державних установ об'єднує 54 організації і налічує 1412 чоловік, з 2000 року її очолює Малишева Оксана Василівна.

Харківську районну організацію працівників медичних установ очолює Нестеренко Василь Іванович, у складі організації 2000 чол.

Районна організація працівників агропромислового комплексу об'єднує 34 профспілкові організації і має у своєму складі 4500 чол. Очолює організацію Колесніков Володимир Владиславович.

Районна організація профспілки працівників культури налічує 294 чол., очолює її Халімонова Віра Олексіївна.

Профспілкові організації діють за Законом України „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", який визначає особливості правового регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок.

Профспілки утворені з метою представництва, здійснення та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів їх членів. Ці організації вирішують питання підвищення рівня оплати праці, своєчасної її виплати та погашення заборгованості, постійно здійснюють контроль за додержанням на підприємствах трудового законодавства, проводять профілактичні заходи з охорони праці, зниження виробничого травматизму, покращення медичного обслуговування. Профспілки також ведуть роботу з правового виховання: в районній газеті „Трибуна трудящих" постійно публікуються юридичні консультації з питань трудового законодавства, висвітлюється робота провідних трудових колективів та кращих працівників різних галузей виробництва. Із коштів профспілкового бюджету членам профспілок надається матеріальна допомога.

Профспілки надають допомогу ветеранам праці, висувають вимоги перед керівництвом щодо покращення житлово-побутових умов працівників, ведуть культурно-масову і спортивну роботу, беруть участь у проведенні громадських заходів. За їх ініціативою представники трудових колективів району взяли участь в обласному мітингу, присвяченому Міжнародному дню солідарності трудящих, в проведенні районних свят, присвячених Дню Перемоги і Дню незалежності України, Днях звільнення міст, селищ та сіл від німецько-фашистських загарбників. Профспілкові комітети організовують і проводять професійні свята, кращі працівники нагороджуються грамотами, пам'ятними подарунками.

Сьогодні профспілки, їх лідери знаходять правильні шляхи захисту трудових і соціально-економічних прав людей, і це сприяє зростанню їх авторитету серед населення.

Нестеренко В.І.

Халімонова В.О.

Колесніков В.В. (другий зліва)

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ

Харківський район багатий своїми археологічними пам'ятками - найдавнішими свідками нашого минулого. Їхня історія вимірюється десятками століть, а значення для нащадків - неоціненне.

Археологічні пам'ятки – це городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, могильники, ділянки історичного культурного шару, рештки жител і залишки життєдіяльності людини. Вони зберігають відомості про господарське та культурне життя людей у найдавніші часи. Цікаві матеріали виявлені в результаті розкопок розташованих на території району численних курганів і городищ, які за часом свого існування належать до різних археологічних культур.

У ранньому залізному віці та й у більш ранні часи у племен, які жили на території району, існував звичай поховання у курганах, що розташовувались недалеко від стародавніх поселень, утворюючи значні за розмірами курганні могильники. Археологічні дослідження, що проводились науковцями Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та науковцями Харківського історичного музею, дають можливість зробити висновок про заселення території району уже в період неоліту. Багатошарові городища, кургани, поселення та селища Безлюдівки, Березівки, Буд, Васищевого, Каравана, Коротича, Лизогубівки, Липців, Пісочина, Хорошевого, Циркунів, Мерефи, Руських Тишків, Шмарівки та Яковлівки свідчать про достатньо високий рівень розвитку землеробства, скотарства, ремесел і промислів, що були важливими джерелами життєзабезпечення людей у ті далекі часи. Про високий рівень майстерності ремісників свідчать знахідки знарядь праці, предметів побуту різноманітного призначення. Вражають своєю витонченістю жіночі прикраси.

Визначне місце в історії нашого краю займали городища, які захищали південно-східний кордон слов'янських земель від набігів кочівників на одній із найнебезпечніших ділянок. Вони знаходились недалеко одне від одного, на відстані зорового зв'язку. На північ від Хорошівського городища розташоване Донецьке (8 км), на південний схід – городище у с. Водяне (11 км).

Старовинне Хорошівське городище ранньоскіфського часу було найбільшим. Його загальна площа перевищувала 33 га. Протяжність лінії укріплень сягала близько 520 м; висота валів, що захищались дерев'яною стіною з масивних вікових дубів, місцями сягала 4-5 метрів.

Знайдені тут керамічні вироби відносяться до V-III та IV-III ст. до н. е. До скіфського періоду належить знайдений уламок античної амфори (V ст. до н. е.). На підставі цих знахідок було зроблено висновок про існування лісостепової культури скіфської епохи. В основі його знаходилося укріплене поселення скіфської епохи раннього залізного віку, і в період середньовіччя воно було однією з найважливіших ланок у ланцюгу слов'яно-руських укріплень на берегах реки Уди.

Наступний період існування городища пов'язаний з виникненням ранньослов'янського поселення роменської культури VIII-X ст. Вчені вважають, що городище складалось з головного двору та передграддя площею 28 га. Окремою укріпленою частиною був невеликий північно-західний виступ мису площею 5,28 га. Дослідження цієї частини було майже неможливим, бо спочатку саме тут знаходились споруди Хорошівського монастиря, а потім – будинку для людей похилого віку. Археологам вдалося дослідити лише незначну частину поселення – останець Гуляй-Гірки, який під час будівництва водокачки значно постраждав, хоча представляв великий науковий інтерес для вивчення як роменської культури, так і культури Київської Русі, котрі тісно переплелися. Жителі Хорошівського городища займались землеробством, скотарством, рибальством, були вправними ремісниками, про що свідчать знахідки багатьох решток знарядь праці, предметів побуту із заліза, бронзи, кістки. Керамічні вироби були прикрашені візерунками та мали клейма.

На відміну від Донецького городища, риси міського життя на Хорошівському городищі в X-XIII ст. чітко не виражені: немає слідів енергійної діяльності ремісників і торговців, не знайдено типових для городянок прикрас у вигляді намиста і скляних браслетів. Тому складається враження, що в давньоруські часи у нашому регіоні містом було лише Донецьке городище, а Хорошівське було поселенням сільського типу.

Цінні знахідки були зроблені також при дослідженні відомого з кінця XVIII ст. Каганового городища, курганів біля сіл Буди і Березівка. Про важливість їхнього вивчення писав ще на початку XX ст. відомий харківський історик В.С. Данилевич, вважаючи, що по залишкам поховань у поховальних урнах, знайдених

у Будах і Березівці, можна прослідкувати територію розповсюдження народів індоєвропейської раси та визначити початковий пункт їхнього розселення. Цікаву знахідку періоду бронзового віку було зроблено біля селища Васищеве у 1926 році. На городі у селянина Микити Єльніна знайшлось кам'яне ручне чотирикутне шліфоване жорно вагою 10 кг. Воно використовувалось господарем як точило.

У похованні біля селища Коротич було знайдено двох загиблих у бою воїнів. У стлілому колчані збереглися 140 бронзових наконечників для стріл. Ще один наконечник знаходився між хребцями похованого: мабуть, він і став причиною загибелі воїна. Біля воїнів знайдено два списи та кістяк жертовного коня, що є дуже великою рідкістю у похованнях лісостепової зони.

Знахідки у 12 пісочинських курганах-велетнях (висотою від 7 до 10 метрів) розповіли багато цікавого про життя скіфів у IV ст. до н. е. Ці кургани залишили лісостепові землеробсько-скотарські племена - мархлени. Скіфські кочові племена, пересуваючись на північ, обживали все нові місця, значно віддалені від Скіфії. Одним із таких місць була широка долина пересихаючої в наш час ріки Лучки (притоки ріки Уди), де на вершині водорозділу залишились сліди декількох неукріплених поселень та дружинний некрополь. На невеликій ділянці поля розміщено більше 40 невеликих курганів, що складають курганний некрополь. В одному з курганних могильників знаходилось поховання багатого скіфського воїна, який лежав на щиті, виготовленому із залізних пластинок прямокутної форми. Воїн був похований разом із зброєю - списом завдовжки півтора метри. На шкіряному бойовому поясі, прикрашеному бронзовими пластинами, розвішувалися колчан із стрілами. Шкіряний колчан і древка стріл майже повністю стліли, а бронзові трикутні наконечники (175 штук) збереглися дуже добре, хоч і були відлиті майже 2,5 тис. років тому.

Знахідки, зроблені в одному з пісочинських курганів, склали цікаву виставку у Харківському історичному музеї. Знатна дівчина-скіф'янка була покладена вздовж західної стіни гробниці головою на схід. Її одяг складався із плаття, розшитого золотими бляшками із зображенням голови скіфа. По обидва боки голови дівчини знаходились надзвичайно гарні сережки у вигляді кілець з підвісками з блакитного єгипетського фаянсу. Померла дівчина була вбрана ще багатьма витонченими жіночими прикрасами.

Інша похована дівчина також належала до знатного роду, про що свідчать її одяг і знайдені речі. Одежу прикрашали золоті нашивки-гудзики, на один із пальців лівої руки був надітий золотий перстень. По обидва боки обличчя лежали унікальні сережки з підвісками у вигляді дволиких жіночих голівок, прикріплених до золотих кілець. Поруч знаходилось велике бронзове люстерко. На його поверхні збереглися шматочки тканини та вузькі смужки шкіри - мабуть, від чохла, в якому його носили. Біля ніг похованих у зігнутому вигляді за дерев'яною перегородкою лежав третій покійник - служка, якого вбили і поховали без речей.

АРХІТЕКТУРНІ ПАМ'ЯТКИ

Архітектуру часто називають кам'яним літописом історії. У спорудах найрізноманітнішого призначення, як громадського, так і культового, відображаються характерні риси національних традицій і уподобань народу.

Історично склалося так, що територія Харківського району з XVII ст. була заселена як українцями – переселенцями із Правобережної України, які рятувалися від національного, релігійного та соціального гноблення у слобідських землях, так і росіянами, що несли прикордонну службу на південних кордонах Росії – на Слобожанщині. Тому в архітектурі, як і в побуті, тісно переплелись риси русько-візантійського та українського стилів: "Черкасы–колонизаторы приносили из своей прежней родины в наш край самые разнообразные и многочисленные памятники своей церковно-культурной жизни, и, прежде всего, свои семейные святыни и лучшие принадлежности своих прежних храмов" (П.Фомін).

В архітектурі храмів того часу спостерігаються виразні ознаки класицизму - типового для XVIII – поч. XIX ст. архітектурного стилю. Для нього притаманні чіткість і геометричність форм, логічність планування. Використовувались також мотиви давньоруської архітектури. На території Харківського району сьогодні знаходяться 9 пам'яток архітектури. Серед них 6 діючих православних храмів: Свято-Покровський храм, побудований у 1861 році, архітектор невідомий (сел. Безлюдівка); Свято-Тихонівський храм, побудований у 1867 році, архітектор невідомий (с. Борщова); Свято-Дмитріївський храм, побудований у 1849 році, архітектор невідомий (сел. Васищеве); Свято-Архангело-Михайлівський храм, побудований у 1908 році, архітектор В.Н. Покровський (с. Кірсаново); Свято-Василівський храм, побудований у 1828 році, архітектор

невідомий, реставрація В.К. Нємкіна (сел. Пісочин); Різдво-Богородицький храм, побудований у 1830 році, архітектор невідомий, реставрація В.К. Нємкіна (с. Черкаські Тишки)

Справжньою окрасою давнини є і ще 3 пам'ятки архітектури. У другій половині XVII ст. на стародавньому Хорошівському городищі виник Хорошівський Вознесенський жіночий монастир. Будинок ігуменьї – одна з найбільших споруд, що залишилась від монастиря. Будинок зведено у 1839-1841 роках одночасно з кам'яною огорожею довжиною 410 саженів, з п'ятьма кам'яними баштами та двома воротами, надбрамною церквою, кам'яною дзвіницею, келіями інокинь. Весь монастирський комплекс складався з 62 житлових корпусів, де знаходились келії, церковно-парафіяльна школа, притулок для немічних, лікарня. Поза стінами знаходились різноманітні господарські споруди, маленький скитик для чорниць похилого віку та послушниць. Більшість споруд збудовано харківським архітектором О.О.Тоном у русько-візантійському стилі.У м. Мерефа був побудований у 1910 році за проектом архітектора Сердюка будинок "Споживче товариство"(стиль – український модерн з елементами українського зодчества). У с. Руські Тишки знаходяться залишки садиби поміщика Тихоцького.

ВИДАТНІ ІСТОРИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ДІЯЧІ, ЖИТТЯ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНЕ З ХАРКІВСЬКИМ РАЙОНОМ

сел. Бабаї

СКОВОРОДА ГРИГОРІЙ САВИЧ

(1722 - 1794)

Видатний український просвітник - гуманіст, філософ і поет.

Народився 3 грудня 1722 р. на Полтавщині, в родині малоземельного козака. Початкову освіту отримав у сільській школі, у 1738 р. вступив до Києво-Могилянської академії, де навчався з перервами до 1753 р. У 1745 р., разом з місією генерала Вишневського виїздив до Угорщини.

У 1750 - 1751 рр. викладав поетику у Переяславській семінарії. У 1750 - 1753 рр. навчався в академії, у класі богословія, звідки як кращий студент був рекомендований на посаду домашнього вчителя переяславському поміщику С. Томарі. Пізніше викладав у Харківському колегіумі. Оскільки просвітительська концепція моралі Г. С. Сковороди не співпадала з офіційною церковною, з 1769 р. він завершує викладацьку діяльність.

Останні 25 років життя Г. С. Сковорода мандрував шляхами України, проповідуючи народу своє філософське вчення. Протягом 70 - 80 рр. він складає основні філософські діалоги, трактати, притчі. Серед них: „Разговор пяти путников о істинном щастии в жизни", „Разговор, называемый Алфавит, или Букварь мира", „Потоп зміни" поетичні твори („Сад Божественных песней" та ін.).

У біографії Г. С. Сковороди сел. Бабаї займає особливе місце серед усіх сіл, де жив мандруючи видатний філософ. З 1769 по 1774 рік він мешкав тут у свого учня з Харківського колегіуму, священика Якова Правицького. Саме тут були написані 15 байок із 30 „Басен Харьковских". Місцевий поміщик П. Щербінін та Я. Правицький підтримували філософа у його нелегкому житті.

Як філософ Г. С. Сковорода відомий передусім своїми просвітницько-етичними ідеями. Його філософські та літературні твори відповідають на вічні питання, які завжди хвилювали людство: у чому сенс життя, як пізнати самого себе, як виховати людину. „Зробимо світ кращим, створимо день веселішим", - закликав Г. С. Сковорода.

26 серпня 1995 р. у Бабаївському лісі було відкрито меморіал „Стежка Сковороди" (автори - архітектор Н.А. Фоменко та скульптор С.І. Ястребов).

с. Борисівка

ЯВОРНИЦЬКИЙ ДМИТРО ІВАНОВИЧ

(1855 - 1940)

Історик, археолог, етнограф, фольклорист, письменник.

Академік Всеукраїнської академії наук.

Народився в с. Борисівка (Сонцівка) Харківського району. Навчався у Харківській духовній семінарії та на історико-філологічному факультеті Харківського університету (1881р.).

З 1885 р. працює у Петербурзі, Самарканді, Варшаві, Москві.

Повернувшись на Україну 1902 р., Д. І. Яворницький організовує та очолює Катеринославський історичний музей, названий нині його ім'ям. Професор Катеринославського університету, завідуючий кафедрою українознавства Інституту народної освіти.

Вчений широкого діапазону, він написав сотні робіт з історії, етнографії, археології, уклав оригінальний „Словник української мови".

Увінчала багаторічну дослідницьку роботу тритомна „Історія запорізьких козаків", перший том якої визнано еталоном наукового і творчого історичного дослідження.

с. Веселе

ДЕРЕГУС МИХАЙЛО ГОРДІЙОВИЧ

(1904 - 1997)

Графік і живописець, педагог, діяч культури. Професор.

Народний художник СРСР. Лауреат державної премії України ім. Т. Шевченка.

Народився в Харківській області. Закінчив біологічний факультет Харківського інституту народної освіти, Харківський художній інститут, після закінчення якого працював як станковий живописець, графік, викладач інституту. У повоєнні роки - директор Київського державного музею українського мистецтва, головний редактор Державного видавництва образотворчого мистецтва та музичної літератури України. Очолював творчу майстерню графіки Академії мистецтв СРСР.

Широко відомий як автор історичних полотен, ілюстрацій до творів І. Котляревського, Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Гоголя, М. Некрасова, Л. Толстого.

Романтичне світобачення відбилося в портретному жанрі - виняткова в цьому плані серія жіночих образів. Щира любов до батьківщини - в серії офортів („Шляхами України", „Кам'янець-Подільська фортеця"...).

З 1956 по1962 рік М.Г. Дерегус очолював Спілку художників України. Член-кореспондент Академії мистецтв СРСР.

Першим із художників нагороджений Почесною відзнакою Президента України.

сел. Високий

Г.М.ХОТКЕВИЧ

Гнат Мартинович Хоткевич (літературний псевдонім Гнат Галайда, 19 (31) грудня 1874 р. – 8 жовтня 1938 р.) – український письменник, актор, мистецтвознавець, режисер. Закінчив Харківський технологічний інститут (1900 р.). У 1895 р. організував у с. Дергачах селянський театр, у 1901 р. – перший український робітничий театр у Харкові. З 1896 року виступав з концертами як бандурист. У 1927 р. організував капелу бандуристів у Полтаві, у 1934 р. вів клас бандури в Харківському музично-драматичному інституті. Автор п'єс "Довбуш", "Гуцульський рік" та ін., повістей "Камінна душа" та багатьох інших. Г.М. Хоткевич – автор наукових розвідок про Г. Сковороду, Т. Шевченка, Ю. Федьковича, О. Кобилянську, українську музику і театр; підручників для навчання грі на бандурі, романсів на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. З 1928 р. жив у Високому, в приватному будинку. 23 лютого 1938 р. був заарештований, звинувачений у шпигунстві на користь Німеччини і розстріляний 8 жовтня1938 р.

с. Липці

П.В.ЩЕПКІН

Петро Васильович Щепкін народився 29 червня 1865 р. на хуторі Лозівському Муромської волості на межі Білгородського та Харківського повіту в дуже бідній сім'ї. Знання здобув самоосвітою. У 1884 році отримав право на вчителювання. У 1885 році з великими труднощами йому вдалося дістати призначення на посаду вчителя початкової школи в с. Тетлеги Зміївського повіту, де він працював 5 років. З 1890 року був призначений старшим вчителем Липецької школи № 2. П.В. Щепкін був її незмінним директором до останніх своїх днів. У 1924 році він був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. За його ініціативою і частково його коштом в 1936 році було збудоване приміщення нової школи, яка стала носити ім'я П.В. Щепкіна. У 1940 році йому було присвоєно почесне звання заслуженого вчителя УРСР. Помер 10 січня 1941 року.

м. Мерефа

СІРКО ІВАН ДМИТРОВИЧ

(? - 1680)

Кошовий отаман Запорізької Січі

Народився, на думку деяких дослідників, у Мерефі. Документи, народні пісні свідчать, що тут жила його родина. Перша історична згадка про І. Сірка стосується 1646 р., коли він очолював козацький загін, що перебував на службі у французького короля. Знаний у Європі як талановитий полководець: під час іспано-французької війни під його командуванням узято приступом фортецю Дюнкерк. Вісім разів обирався кошовим отаманом Запорізької Січі. Учасник визвольної війни українського народу, соратник Богдана Хмельницького. Здійснив ряд походів у Росію, Польщу, Крим. Один із полководців, що розбили турків від Віднем.

1664 р. І. Д. Сірко перебрався до Лівобережжя, де оселився на хуторі поблизу Мерефи (с. Артемівка). Тут жили його дружина Софія з синами Петром і Романом, дві доньки. У 1668 р. був обраний Харківським полковником.

Пам'ятник І. Д. Сірку було встановлено у Мерефі 30 квітня 1993 р.

с. Нескучне

На території села знаходилась садиба Лансере-Бенуа-Серебрякових. Протягом півстоліття маєток в селі Нескучне служив джерелом натхнення для діяльності художників та архітекторів сім'ї: Є.О. Лансере, Є.Є. Лансере, М.Є. Лансере, М.Л. Бенуа, А.М. Бенуа, З.Є. Серебрякової, твори яких із зображенням околиць с. Нескучне та його жителів прикрашають найбільші музеї світу.

ЗІНАЇДА ЄВГЕНІВНА СЕРЕБРЯКОВА (1884-1967 рр.) відома художниця. Народилась 28 листопада 1884 р. в с. Нескучне в сім'ї скульптора Є.О. Лансере.

Майже все дитинство та юність пройшли тут. Найкращі роботи були створені саме в Нескучному, звідси бере початок, зміст і самобутність її мистецтво. На цій землі були написані найбільш відомі картини: "За туалетом" (1909), "Ставок" (1908-1909), "Озимі" (1910), "Купальниця" (1911). Цикл "Селяни Нескучного" (1914-1915) та ін.

Батьківщина не підтримала художницю. У 1924 р. З.Є. Серебрякова виїхала до Франції, але там не мала такого успіху. Померла у 1967 р. в Парижі.

ЄВГЕН ОЛЕКСАНДРОВИЧ ЛАНСЕРЕ – відомий скульптор, народився 12 (24) серпня 1848 р. у Моршанську Тамбовської області. Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету, але все своє життя присвятив малій скульптурній пластиці. Туберкульоз, який виявили ще в студентські роки, став причиною переїзду сім'ї до садиби Нескучне на півдні Курської губернії (зараз село Нескучне Харківського району, Харківської області).

Чудовий наїзник, знавець коней, він створює тут такі сюжети, які, на думку А. Бенуа, повинні вважатися художніми чудесами. Права на виготовлення його робіт купувалися майстрами срібних та бронзових справ і розповсюджувались у сотнях примірників по всій Європі. Його роботи були представлені на всесвітніх виставках у Відні та Парижі.

Кілька витворів, збільшених до монументальних, знаходяться у Франції, Греції та Баку.

Помер Є.О. Лансере 23 березня (3 квітня) 1886 р. та похований в с. Нескучне.

с. Руські Тишки

ГРІНЧЕНКО БОРИС ДМИТРОВИЧ

(1863 - 1910)

Письменник, педагог, мовознавець, фольклорист, видавець, громадський діяч.

Народився у с. Руські Тишки Харківського району. Десять років працював викладачем у селах Харківської та Катеринославської губерній. Очолював Всеукраїнську спілку вчителів, був організатором і головою товариства „Просвіта".

Автор низки поетичних збірок, оповідань для дітей і дорослих, присвячених селянському життю, а також повістей і драматичних творів. Як публіцист Б. Грінченко відомий „Листами з України Наддніпрянської", що викликали жваву дискусію про долю та шляхи розвитку української літератури. Плідно працював над перекладами Й. - В. Гете, Г. Ібсена, Ф. Міллера, Ш. Гауптмана та ін. Автор фундаментальних етнографічних, мовознавчих, літературознавчих і педагогічних праць, історичних нарисів, перших підручників з української мови і літератури.

Укладач чотиритомного тлумачного словника української мови.

ГОРДІСТЬ РАЙОНУ, СЛАВА РАЙОНУ

ДВІЧІ ГЕРОЙ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Слюсаренко Захар Карпович

ГЕРОЇ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Демидов Ростислав Сергійович
Козаков Олександр Федорович
Кубишкін Павло Антонович
Левицький Роман Іванович
Мірошниченко Віктор Петрович
Пасько Олексій Опанасович
Підкопай Іван Якович
Потапенко Пилип Олексійович
Пшеничко Олексій Леонтійович
Тасуй Борис Терентійович
Ярмак Сергій Федорович

ГЕРОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПРАЦІ

Бездітко Євдокія Іванівна
Білевець Віктор Матвійович
Грищенко Костянтин Федорович
Золотар Євдокія Пилипівна
Каліниченко Єлизавета Денисівна
Криволапов Гаврило Ілліч
Малікова Ганна Гнатівна
Мірошник Володимир Данилович
Мірошниченко Марія Овксентіївна

Михайлов Володимир Семенович
Мосенцева Марія Наумівна
Надточій Любов Іванівна
Олійник Пелагея Гаврилівна
Пащенко Катерина Федорівна
Савельєва Варвара Федорівна
Сташко Марія Іванівна
Шевченко Лідія Іванівна

Білевець
Віктор Матвійович

Мірошниченко
Марія Овксентіївна

Савельєва
Варвара Федорівна

Шевченко
Лідія Іванівна

ПОВНІ КАВАЛЕРИ ОРДЕНА СЛАВИ

Зінов'єв Терентій Васильович

Чуріков Геннадій Петрович

КАВАЛЕРИ ОРДЕНА ЛЕНІНА

Бондаренко Євген Павлович
Бакуленко Зінаїда Борисівна
Бабенко Борис Іванович
Вакула Микола Сергійович
Грищенко Костянтин Федорович
Дубина Сергій Васильович
Дрокіна Віра Опанасівна
Звєрєва Клавдія Пилипівна
Зінченко Іван Павлович
Золотар Дмитро Тихонович
Конькова Олександра Кузьмівна
Кузнєцова Тетяна Тимофіївна
Купенко Яків Данилович
Коломієць Дем'ян Омелянович
Лукіна Надія Олександрівна
Любашенко Євдокія Іванівна
Мезенцев Михайло Дмитрович
Мірошниченко Марія Овксентіївна
Олійник Валентина Данилівна
Попова Марія Вікторівна
Пушкар Олексій Федорович
Рудич Федосія Єлисеївна
Савельєва Варвара Федорівна
Станових Марія Андріївна
Стадник Ганна Марківна
Сорока Сталіна Арсентіївна
Трунов Микола Васильович
Шабельникова Ніна Григорівна
Ширяєва Діна Карпівна

КАВАЛЕРИ ОРДЕНА "ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ"

Альошин Микола Ілліч
Базюк Антоніна Іванівна
Білевець Віктор Матвійович
Буянова Галина Трохимівна
Богуненко Раїса Павлівна
Глущенко Микола Іванович
Дронова Лідія Єгорівна
Єгоров Іван Григорович
Загуменний Віктор Григорович
Золочевська Тетяна Степанівна
Коц Михайло Петрович
Касютин Анатолій Матвійович
Кононов Олександр Миколайович
Піскун Ганна Самійлівна
Петров Дмитро Дмитрович
Пустовойт Юрій Іванович
Сташко Марія Іванівна
Савельєва Варвара Федорівна
Черняковський Яків Михайлович
Шевченко Дмитро Іванович
Щедров Василь Якович
Яременко Михайло Максимович

КАВАЛЕРИ ОРДЕНА "ЗНАК ПОШАНИ"

Алексін Віктор Миколайович
Анатченко Варвара Сергіївна
Андрєєв Віталій Андрійович
Бабенко Олександр Петрович
Бакуленко Михайло Федосійович
Балик Іван Кузьмич
Бацула Ніна Яківна
Біда Іван Михайлович
Біличенко Валентина Іванівна
Бобро Михайло Архипович
Богдан Михайло Прокопович
Борець Олександр Йосипович
Борисова Ганна Іванівна
Борозняк Катерина Єгорівна
Брагін Анатолій Миколайович
Буряковський Леонід Максимович
Бутенко Іван Федосійович
Бутенко Михайло Федосійович
Васюша Євген Дмитрович
Віниченко Борис Іванович
Волошин Євген Абрамович
Воронуха Федір Максимович
Воспянський Леонід Павлович
Воцько Микола Йосипович
Гайворонський Олексій Гнатович
Герасименко Марія Йосипівна
Гетало Раїса Григорівна
Гуренко Дмитро Павлович
Давидова Любов Іванівна
Дегтяр Володимир Романович
Дегтяренко Олексій Йосипович
Демидов Микола Васильович
Добарина Євдокія Григорівна
Довбиш Іван Васильович
Дурихіна Марія Сергіївна
Дядченко Володимир Іванович
Єгожа Лідія Іванівна
Єгоров Іван Григорович
Єременко Марія Миронівна
Желтоножко Лідія Іванівна
Жученко Лідія Андріївна
Завгородня Ганна Леонтіївна
Заговора Михайло Олексійович
Задорожний Леонід Іванович
Зайцев Леонід Олександрович
Запорожан Олександр Степанович
Заярний Григорій Павлович
Зєєв Микола Петрович
Зимогляд Олександр Семенович
Зінченко Микола Якимович
Зозуля Поліна Яківна
Іванова Любов Василівна
Ільїнський Олександр Анатолійович
Карпова Катерина Савеліївна

Кисіль Дмитро Максимович
Киченко Михайло Іванович
Козленков Володимир Олександрович
Кононов Олександр Миколайович
Косиневський Микола Кузьмич
Косшин Михайло Корнійович
Красний Іван Євдокимович
Кривеженко Лідія Никифорівна
Криволапов Павло Васильович
Крилов Микола Гордійович
Кришталенко Степаніда Іванівна
Кузнецова Тетяна Тимофіївна
Курилов Олександр Михайлович
Курилова Зінаїда Михайлівна
Курилова Надія Федосіївна
Кухтіна Мотрона Олексіївна
Лебідь Ольга Пилипівна
Лилюк Катерина Григорівна
Лисаченко Дмитро Данилович
Лишенко Микола Петрович
Лопаша Валентина Іванівна
Магрета Микола Володимирович
Макарова Світлана Георгіївна
Максаковська Галина Володимирівна
Маркова Лідія Максимівна
Мезенцев Михайло Дмитрович
Михайлик Ніна Григорівна
Михайлов Анатолій Миколайович
Михальський Леонтій Семенович
Мірошниченко Олексій Іванович
Мірошниченко Станіслав Григорович
Момот Лідія Андріївна
Моргунов Іван Юхимович
Морозов Василь Тимофійович
Набока Олена Володимирівна
Назарчук Сергій Нестерович
Неведрова Ксенія Йосипівна
Нефідов Володимир Борисович
Носова Ганна Михайлівна
Овчаренко Володимир Степанович
Папок Любов Григорівна
Парасочка Марія Дмитрівна
Перевертайло Анастасія Петрівна
Петренко Віра Опанасівна
Помаленька Олександра Іванівна
Попкова Валентина Олександрівна
Походенко Михайло Петрович
Рашевський Іван Петрович
Рудакова Любов Іванівна
Савін Олександр Михайлович
Саєнко Марія Сергіївна
Саранча Олександр Петрович
Свиржевський Петро Іванович
Святолуцька Євдокія Павлівна
Сергєєва Ніна Митрофанівна
Симонович Леопольд Антонович
Сосюра Параска Василівна
Старостін Костянтин Євтропійович
Стрельников Семен Іванович
Субота Василь Кузьмич
Субота Дмитро Романович
Тафінцев Віталій Іонович
Титаренко Ганна Андріївна
Тоїчкіна Лідія Федорівна
Толмачов Василь Іванович
Тризна Василь Омелянович
Триполка Таїсія Григорівна
Туляков Андрій Євдокимович
Турчин Яків Захарович
Фарафонова Ніна Іванівна
Федоров Борис Васильович
Федотов Олександр Гаврилович
Хаджаєв Петро Дмитрович
Хирна Тетяна Олександрівна
Хихля Олександр Трохимович
Хромих Ганна Василівна
Цехмістро Зінаїда Йосипівна
Цимбал Борис Кузьмич
Чорножук Володимир Юрійович
Чупахін Олександр Мефодійович
Чухель Катерина Петрівна
Шаброва Валентина Йосипівна
Шахошин Віктор Якович
Шевченко Клавдія Олексіївна
Шепелєва Раїса Олександрівна
Шилнова Валентина Григорівна
Ширяєва Діана Карпівна
Шишко Микола Кіндратович
Шкаликова Ганна Антонівна
Шкурпела Валентина Євгенівна
Шмандій Михайло Григорович
Якименко Марія Василівна
Яковенко Федосія Петрівна
Ярошенко Любов Борисівна
Яценко Олексій Степанович

КАВАЛЕРИ ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА

Антоненко Світлана Миколаївна
Байдик Клавдія Андріївна
Бандурка Олексій Іванович
Бахметьєва Євдокія Семенівна
Бацула Ніна Яківна
Бацюк Антоніна Іванівна
Безродний Василь Іванович
Безродний Микола Іванович
Бережна Тетяна Архипівна
Богомол Ніна Михайлівна
Бондаренко Іван Макарович
Бондаренко Микола Петрович

Бородавко Мотрона Федорівна
Борозняк Катерина Єгорівна
Босова Уляна Денисівна
Бутенко Зінаїда Олександрівна
Бутенко Михайло Федосійович
Буянова Галина Трохимівна
Венгертнер Ніна Іванівна
Вербицький Олександр Гаврилович
Власов Микола Павлович
Ворончeнко Людмила Олексіївна
Воронько Володимир Власович
Геновський Олександр Васильович
Головченко Людмила Костянтинівна
Губський Дмитро Петрович
Гурова Ганна Дмитрівна
Давидов Олексій Іванович
Довбешко Олександр Трохимович
Долга Олександра Іванівна
Дрокін Петро Якович
Дронова Марія Єгорівна
Дубина Сергій Васильович
Ейснер Федір Федорович
Жилка Григорій Іванович
Запорожан Олександр Степанович
Запорожець Мотрона Архипівна
Засєда Марія Андріївна
Звєрєва Клавдія Пилипівна
Зимогляд Олександр Семенович
Зінченко Іван Павлович
Золотар Дмитро Тихонович
Золочевська Тетяна Степанівна
Іванова Ганна Йосипівна
Каркоха Ганна Михайлівна
Карнауменко Іван Анатолійович
Картушин Сергій Борисович
Карцова Поліна Федорівна
Кийко Ганна Онуфріївна
Ключка Олександр Павлович
Колупаєва Марія Фатеївна
Конорiна Марфа Марківна
Коц Михайло Петрович
Кошмай Катерина Іванівна
Кравчук Катерина Йосипівна
Красний Василь Якимович
Краснокутський Леонід Андрійович
Купенко Яків Данилович
Куропатенко Тетяна Максимівна
Куценко Олена Григорівна
Ладига Зінаїда Павлівна
Лебединський Микола Опанасович
Левін Василь Олександрович
Ліва Ніна Тихонівна
Лосєва Катерина Єгорівна
Лук'янова Марія Іванівна
Мартинова Валентина Григорівна
Мартишко Валентин Михайлович
Масалітіна Марія Миколаївна
Медвецька Раїса Василівна
Мезенцев Михайло Дмитрович
Миронов Микола Іванович
Михайлов Анатолій Миколайович
Моргун Юзефа Леонтіївна
Навіна Марія Іванівна
Нестеренко Раїса Кузьмівна
Ніколаєнко Дмитро Федорович
Нович Микита Ілліч
Новомлинець Олександр Миколайович
Осьмачко Олександр Миколайович
Перехрест Марія Федорівна
Перясловець Олександр Олександрович
Пляховець Ганна Олександрівна
Подрєзова Катерина Михайлівна
Полякова Раїса Матвіївна
Попов Євген Андрійович
Попова Марія Вікторівна
Пугачов Анатолій Іванович
Пугачов Віктор Іванович
Рудакова Зінаїда Кузьмівна
Рудич Федосій Григорович
Рябчинський Микола Петрович
Садівнича Світлана Дмитрівна
Санін Михайло Архипович
Свищова Ніна Михайлівна
Севрюкова Ніна Антонівна
Семотюка Михайло Григорович
Сережкіна Зінаїда Григорівна
Симоненко Юрій Спиридонович
Сипка Ніна Іванівна
Сіренко Володимир Іванович
Солдатенко Володимир Георгійович
Солоха Марія Марківна
Стадник Ганна Марківна
Сташко Марія Іванівна
Ступка Василь Андрійович
Талдика Микола Федорович
Телєга Дмитро Єгорович
Ткаченко Варвара Тарасівна
Триполко Таїсія Григорівна
Трофімов Микола Іванович
Трухимов Микола Іванович
Туляков Андрій Євдокимович
Туманова Ганна Федорівна
Тютюнник Валентина Тихонівна
Усенко Віталій Іванович
Фарафонова Ніна Іванівна
Федотов Олександр Гаврилович
Фільчук Ганна Сергіївна
Фомічов Михайло Михайлович
Фурсова Катерина Іванівна
Харченко Яким Омелянович

Хроль Микола Андрійович
Циганенко Анатолій Григорович
Циганенко Петро Іванович
Чеканов Микола Дмитрович
Чередник Василь Іванович
Чернишенко Михайло Іванович
Чухлєбов Микола Митрофанович
Шевченко Наталія Петрівна
Шуклін Олександр Павлович
Щепкін Петро Васильович
Юр'єва Ніна Григорівна
Яковлєв Володимир Іванович

ОРДЕН ТРУДОВОЇ СЛАВИ II СТ.

Бувайло Павло Федорович
Бринцев Леонід Павлович
Гайдукова Тамара Іванівна
Капленко Микола Сергійович
Калашник Раїса Костянтинівна
Коваленко Лідія Петрівна
Селіщев Анатолій Карпович

ОРДЕН ТРУДОВОЇ СЛАВИ III СТ.

Асмус Тамара Романівна
Базарний Олександр Іванович
Безверха Ганна Олександрівна
Безцінний Петро Анатолійович
Біляєв Анатолій Михайлович
Богуненко Раїса Павлівна
Буйвало Павло Федорович
Бутко Василь Юхимович
Великород Лідія Дмитрівна
Виноградська Людмила Степанівна
Вільхівський Яків Петрович
Власенко Ганна Григорівна
Вороний Михайло Васильович
Вус Василь Савич
Гармаш Микола Федорович
Гарта Ярослав Карлович
Гвоздєв Василь Якович
Грамма Таїсія Василівна
Даниленко Віктор Андрійович
Дегтярьов Микола Володимирович
Деригуз Микола Іванович
Домошенко Любов Йосипівна
Дронова Марія Миколаївна
Дядченко Володимир Іванович
Дяченко Микола Петрович
Жебко Юрій Петрович
Жогленко Алла Іванівна
Змієнко Микола Васильович
Золочевський Сергій Миколайович
Ісаєв Євген Петрович
Кадигроб Агафія Тарасівна
Калашник Раїса Костянтинівна
Камишанська Надія Іванівна
Канцев Павло Олександрович
Касимов Михайло Абрамович
Клевін Анатолій Миколайович
Кондратенко Ніна Єгорівна
Коптик Костянтин Миколайович
Коротка Любов Максимівна
Краснопольський Микола Йосипович
Криворотенко Юрій Кузьмич
Кузьмін Іван Федорович
Кулик Марія Павлівна
Кунченко Ніна Василівна
Кустова Лідія Іванівна
Лешенко Іван Володимирович
Лимар Віктор Григорович
Лісова Любов Федорівна
Малика Іван Іванович
Мамотенко Алла Василівна
Маркова Людмила Миколаївна
Махлаєва Валентина Андріївна
Мереха Ганна Григорівна
Минка Ольга Антонівна
Михайличенко Андрій Антонович
Міллер Євген Іванович
Мірошник Іван Миколайович
Мовчан Яків Олексійович
Назарчук Олександра Миколаївна
Нартова Зінаїда Миколаївна
Несміян Тетяна Андріївна
Овсяник Зінаїда Миронівна
Овсяннікова Євгенія Сергіївна
Оксенюк Сергій Андрійович
Омельчук Марія Павлівна
Охотник Микола Олексійович
Пасько Валентина Григорівна
Перетяченко Василь Олексійович
Пуляєв Анатолій Іванович
Рибалко Михайло Мусійович
Ромашко Віталій Петрович
Самойленко Вікторія Василівна
Санжаревська Олександра Степанівна
Семернін Олексій Тимофійович
Синявіна Тетяна Іванівна
Сідак Анатолій Якович
Слюсар Петро Прохорович
Снурніцина Тетяна Олексіївна
Солдатова Ганна Володимирівна
Соловйова Ганна Антонівна
Сосюрко Станіслав Васильович
Сотникова Антоніна Василівна
Ступак Любов Дмитрівна
Сухина Микола Іванович
Сятко Раїса Михайлівна
Тарасенко Андрій Михайлович
Терентьєва Лідія Петрівна

Теслюк Іван Никифорович
Толмачов Олексій Трохимович
Тремполець Валентин Іванович
Тутов Микола Григорович
Тютюнник Микола Никонович
Фомичов Іван Пилипович
Хижняк Василь Павлович
Хижняк Михайло Павлович
Чапля Лідія Михайлівна
Шатайло Любов Филимонівна
Шевченко Микола Кирилович
Шимоня Іван Васильович
Юдіна Антоніна Леонтіївна
Явтух Петро Дмитрович
Ягнюк Пелагея Павлівна
Ярмак Василь Миколайович

ОРДЕН ДРУЖБИ НАРОДІВ

Бондаренко Герольд Леонідович
Бондаренко Іван Макарович
Буянова Галина Трохимівна
Васильєва Олександра Данилівна
Дем'яненко Раїса Петрівна
Дрокіна Ніна Панасівна
Проценко Юрій Макарович
Савельєва Варвара Федорівна
Степаненко Ніна Олександрівна
Черпуха Григорій Кирилович
Щербань Олена Григорівна

МЕДАЛЬ "ЗА ТРУДОВУ ДОБЛЕСТЬ"

Авраменко Ольга Василівна
Алексєєва Ганна Порфиріївна
Алексєєнко Олександр Васильович
Анзін Іван Григорович
Антонов Валентин Григорович
Антоняк Роман Федорович
Бабенко Іван Павлович
Базилевський Володимир Миколайович
Бакуленко В.В.
Бакуленко Михайло Федосійович
Балинський Іван Іванович
Бандура Валентин Федорович
Бандурін Федір Іванович
Безруков Володимир Денисович
Бердникова Євдокія Миколаївна
Бережна Людмила Олександрівна
Берлявський Юрій Олександрович
Беспалов Валентин Іванович
Бобро Михайло Архипович
Бондар Ніна Петрівна
Бондаренко Микола Порфирійович
Булгакова Тамара Марківна
Бутенко Микола Петрович
Бутенко Михайло Федосійович
Вакула Микола Сергійович
Вакуленко Олександра Семенівна
Валковська Зінаїда Сисоївна
Ващенко Любов Петрівна
Веприцька Ганна Павлівна
Вербицький Олександр Гаврилович
Вільхівський Микола Якович
Вітренко Лідія Костянтинівна
Волков Григорій Михайлович
Волков Леонід Іванович
Вороніна Ганна Іванівна
Воронцова Алла Антонівна
Воронько Марія Михайлівна
Гайворонський Микола Григорович
Гармаш Михайло Максимович
Гарш Рудольф Вільгельмович
Герасимов Олександр Миколайович
Гіж Марія Дмитрівна
Гладкова Ганна Дмитрівна
Глотова Софія Петрівна
Головаш Галина Семенівна
Головко Іван Іванович
Голуб Микола Миколайович
Гончаренко Василь Юхимович
Гончаров Ігор Кузьмич
Грамма Таїсія Василівна
Гриценко Микола Степанович
Гриценко Павло Олександрович
Губський Дмитро Петрович
Гусєв Олександр Васильович
Данилюк Марія Улянівна
Дегтяр Антоніна Карпівна
Дем'яненко Євген Васильович
Дикун Марія Антонівна
Дніпров Василь Нілович
Дорофеєва Клавдія Григорівна
Дорошенко Микола Миколайович
Дронова Ніна Опанасівна
Дубина Наталія Олексіївна
Дубина Сергій Васильович
Дудченко Анатолій Тимофійович
Дятел Євген Григорович
Дяченко Микола Павлович
Єгоров Іван Григорович
Єнін Володимир Васильович
Єфимов Никандр Михайлович
Завгородній Дмитро Іванович
Задорожний Олексій Андрійович
Заєць Павло Іванович
Заїка Валентина Дмитрівна
Заїка Валентина Дмитрівна
Закірова Ніна Дмитрівна
Залогін Михайло Данилович
Золотарьов Іван Васильович
Ільченко Валентина Михайлівна

Казимирець Степан Григорович
Калій Надія Михайлівна
Кальнооченко Віталій Миколайович
Калюжна Галина Петрівна
Калюжна Любов Володимирівна
Каплун Параска Андріївна
Каратаєва Валентина Григорівна
Каріонов Григорій Опанасович
Карпук Валерій Пилипович
Кириленко Анатолій Максимович
Кириленко Василь Максимович
Ківшар Варвара Петрівна
Клевцова Олександра Дмитрівна
Ковальова Марія Іванівна
Кожурін Володимир Олексійович
Козар Клавдія Григорівна
Козлова Євгенія Аркадіївна
Колесник Олександр Семенович
Коломієць Раїса Гаврилівна
Коломієць Сергій Леонідович
Коновалов Микола Іванович
Коржова Олександра Андріївна
Корчагін Юрій Федорович
Корягіна Світлана Леонідівна
Косенко Григорій Тимофійович
Костіна Катерина Дмитрівна
Кошванець Наталія Петрівна
Кравченко Віра Іванівна
Крамаренко Василь Семенович
Краснокутська Ганна Петрівна
Криворотенко Олександр Семенович
Криша Валентина Іванівна
Кужелєв Микола Михайлович
Кульшан Варвара Прокопівна
Курилкін Іван Якович
Кухтін Олексій Степанович
Ландар Ганна Степанівна
Левада Олександр Миколайович
Левчук Микола Васильович
Литвиненко Микола Петрович
Лісовий Микола Романович
Лютий Михайло Іванович
Маклюк Леонід Гаврилович
Малигіна Валентина Федорівна
Мальцев Дмитро Харитонович
Мартиненко Олексій Родіонович
Мартовицький Володимир Миколайович
Марченко Любов Андріївна
Матвєєва Ніна Іванівна
Машкін Олег Єгорович
Медведєв Віталій Володимирович
Миргородський Микола Олександрович
Міщенко Надія Митрофанівна
Моїсенко Олена Миколаївна
Молоткова Надія Федорівна
Моргуненко Ольга Петрівна
Морозов Олександр Миколайович
Морозова Віра Іванівна
Надточій Антоніна Єгорівна
Назарчук Сергій Нестерович
Недбайло Наталія Яківна
Немічев Віктор Сергійович
Никоненко Алла Степанівна
Обернихін Володимир Миколайович
Овсяник Юрій Петрович
Однорал Ганна Яківна
Олійник Валентина Михайлівна
Онацький Яків Андрійович
Орда Людмила Іванівна
Осадчук Іван Теодорович
Осініна Лариса Олександрівна
Папок Любов Григорівна
Перетяченко Василь Олексійович
Перетяченко Марія Семенівна
Пєшков Володимир Іванович
Пилипенко Віра Федорівна
Письменний Олег Петрович
Підпоріна Ганна Яківна
Підченко Любов Борисівна
Повелиця Віктор Євграфович
Повелиця Олександра Федорівна
Помазан Євдокія Андріївна
Попкова Валентина Олександрівна
Попова Марія Вікторівна
Пустовойт Юрій Іванович
Путря Віра Петрівна
Путря Поліна Миколаївна
Путятіна Марія Андріївна
Редькіна Віра Іванівна
Решетняк Іван Пилипович
Ризван Неллі Василівна
Рогальов Юрій Костянтинович
Рожков Юрій Олексійович
Романенко Іван Вікторович
Рубцова Мотрона Данилівна
Рябченко Олександр Іванович
Садонцев Семен Андрійович
Сахнюк Лідія Василівна
Семененко Олександр Федорович
Семенуха Леонід Миколайович
Семикопенко Микола Васильович
Семируненко Наталія Кирилівна
Сень Іван Порфирійович
Сенькін Юрій Федорович
Сергієвський Андрій Сергійович
Середіна Дарія Сергіївна
Сєрікова Любов Федосіївна
Сидоренко Василь Олександрович
Сидорчук Мотрона Олексіївна
Симоненко Євдокія Пантеліївна

Сирота Олег Павлович
Скорик Іван Іванович
Слєпцова Тетяна Григорівна
Слиш Олександра Максимівна
Слюсар Тамара Андріївна
Слюсарєва Раїса Іванівна
Соболєв Борис Сидорович
Соніна Ніна Іванівна
Стрибкова Євгенія Іванівна
Ступка Ніна Павлівна
Субочев Сергій Вікторович
Талдика Сергій Миколайович
Таран Павло Васильович
Терентьєв Олександр Демидович
Тертишник Людмила Василівна
Ткаченко Лідія Марківна
Ткаченко Любов Миколаївна
Ткаченко Микола Якович
Тормишева Раїса Лавриківна
Удовенко Іван Петрович
Удовиченко Валентина Федорівна
Ус Олександр Данилович
Устименко Тамара Захарівна
Федченко Іван Антонович
Фесенко Віра Федорівна
Фесенко Катерина Петрівна
Фоменко Микола Андрійович
Халій Катерина Миколаївна
Харченко Олексій Васильович
Хихля Петро Петрович
Холодов Володимир Васильович
Хоменко Наталія Василівна
Хорошева Ганна Петрівна
Цвєткова Ольга Степанівна
Цекало Марія Михайлівна
Цимбал Володимир Федорович
Челомбитько Лариса Махайлівна
Читов Сергій Миколайович
Чуприна Віктор Антонович
Чурнуха Григорій Кирилович
Швець Дмитро Дмитрович
Шевалдіна Клавдія Павлівна
Шевченко Агрипіна Кузьмівна
Шевченко Василь Гнатович
Шевченко Зінаїда Павлівна
Шевченко Клавдія Олексіївна
Шепелявий Віктор Никифорович
Шкурпела Валентина Євгенівна
Шполянська Б.С.
Юрін Михайло Якимович
Юрченко Григорій Денисович
Якименко Алла Яківна
Яковлєв Володимир Іванович
Ященко Володимир Федорович

МЕДАЛЬ "ЗА ДОБЛЕСНИЙ ТРУД"

Безсмертний Олексій Олександрович
Волков Дмитро Якимович
Гупал Андрій Іванович
Запара Сергій Федорович
Звєрєва Клавдія Пилипівна
Звягинцева Валентина Єгорівна
Зєєв Микола Петрович
Карпова Поліна Федорівна
Ковальова Мотрона Григорівна
Комлашов Опанас Андрійович
Конорiна Марфа Марківна
Красний Володимир Кузьмич
Купенко Яків Данилович
Лисяк Василь Іванович
Маковєєв Федір Іванович
Мисюра Василь Матвійович
Олійник Іван Петрович
Попова Марія Вікторівна
Походенко Михайло Петрович
Пустовойт Юрій Іванович
Сірий Архип Іванович
Соколовський Володимир Миколайович
Старостін Костянтин Євтропійович
Тарасенко Андрій Михайлович
Ткаченко Валентина Павлівна
Трубчанінова Алевтина Степанівна
Хижняк Олександр Полікарпович
Хромих Ганна Василівна
Шматько Опанасій Павлович
Юрін Михайло Якимович
Явтух Ганна Федорівна
Явтух Петро Дмитрович

МЕДАЛЬ "ЗА ВІДВАГУ НА ПОЖЕЖІ"

Добуляк Федір Васильович
Доленко Євген Олексійович
Свистунов Микола Федорович

ЗОЛОТА МЕДАЛЬ ВДНХ

Бакуменко Зінаїда Борисівна
Безродний Микола Іванович
Дронова Лідія Єгорівна
Мірошниченко Марія Овксентіївна
Петренко Віра Опанасівна

СРІБНА МЕДАЛЬ ВДНХ

Бондаренко Микола Порфирійович
Буянова Галина Трохимівна
Дронова Лідія Єгорівна
Лазарєва Ганна Денисівна
Мартишко Валентина Михайлівна
Петренко Віра Опанасівна
Саранча Олександр Петрович

Філь Ганна Василівна
Фільчук Ганна Сергіївна
Шепелєва Глафіра Павлівна

БРОНЗОВА МЕДАЛЬ ВДНХ
Бакуменко Михайло Федосійович
Безродний Микола Іванович
Дронова Лідія Єгорівна
Левчук Віра Денисівна
Подорожна Алла Сергіївна
Ревчук Надія Василівна
Саранча Олександр Петрович
Сташко Марія Іванівна
Тесленко Зінаїда Степанівна

УДОСТОЄНІ ПОЧЕСНИХ ЗВАНЬ:

ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ НАУКИ І ТЕХНІКИ
Макаров Василь Макарович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Крамаренко Марія Михайлівна

ЗАСЛУЖЕНИЙ ЛІКАР УРСР
Гавриленко Анатолій Фадейович
Савостьянова Софія Іванівна

ЗАСЛУЖЕНИЙ УЧИТЕЛЬ УКРАЇНИ
Бездітко Галина Прокопівна
Котляр Зоя Володимирівна
Рябоконь Петро Федорович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ВИЩОЇ ШКОЛИ УРСР
Кірсанов Василь Олександрович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ЗООТЕХНІК УКРАЇНИ
Лапченко Антоніна Миколаївна

ЗАСЛУЖЕНИЙ БУДІВЕЛЬНИК УКРАЇНИ
Роженко Олексій Степанович
Тер-Степанян Еміль Шаваршович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
Калугін Анатолій Васильович
Кубрик Ганна Михайлівна
Палинський Іван Іванович
Тищенко Федір Мусійович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
Трішин Олексій Костянтинович

ЗАСЛУЖЕНИЙ ЖУРНАЛІСТ УКРАЇНИ
Леміщенко Валерій Петрович

ВІДЗНАКА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ - ОРДЕН "ЗА ЗАСЛУГИ" III СТ.
Бандурка Олександр Маркович

ВІДЗНАКА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ - ОРДЕН КНЯГИНІ ОЛЬГИ
Май Тамара Миколаївна
Кравцова Валентина Євгенівна

ГРАМОТА ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР
Бичко Олександра Костянтинівна
Білогуб Данило Кирилович
Богомол Валентина Степанівна
Бондаренко Євген Павлович
Борзов Владислав Васильович
Власов Іван Павлович
Гела Микола Єгорович
Гладищева Лідія Олексіївна
Гречишкіна Ніна Володимирівна
Дрига Олександр Павлович
Звєрєв Олександр Іванович
Касьяненко Володимир Дмитрович
Омеляненко Андрій Авксентійович
Пасічник Георгій Іванович
Паценко Ніна Іванівна
Плахотник Ніна Федотівна
Пушкарський Яків Дмитрович
Саврана Валерій Пантелійович
Садрицький Віктор Степанович
Стадник Ганна Марківна
Трішин Олексій Костянтинович
Федотова Людмила Миколаївна
Хихля Олександр Трохимович
Чала Ганна Данилівна
Шевченко Катерина Давидівна
Ширінова Пелагея Павлівна

ПОЧЕСНА ГРАМОТА ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
Гавриленко Анатолій Фадейович
Євлахова Лідія Петрівна
Жадан Володимир Опанасович
Козлова Марія Степанівна
Олійник Любов Федорівна
Руденок Людмила Антонівна
Ян Петро Федорович

ГРАМОТА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
Колектив птахофабрики "Зоря"

ПОЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Алещенко Олексій Михайлович
Бандурка Олександр Маркович
Задорожний Леонід Іванович
Кравцова Валентина Євгенівна
Псюрник Микола Михайлович
Савельєва Варвара Федорівна
Черненко Василь Петрович
Шевченко Лідія Іванівна

ПОЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ МІСТ, СЕЛИЩ ТА СІЛ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

М. МЕРЕФА

Бабій Василь Миколайович
Бершов Сергій Ігоревич
Бондаренко Герольд Леонідович
Вінник Клавдія Романівна
Власенко Володимир Сергійович
Войтенко Юрій Васильович
Волоцька Лідія Федорівна
Дядченко Григорій Тихонович
Запрій Володимир Сергійович
Каган Михайло Зіновійович
Кириченко Віктор Олексійович
Колісник Григорій Антонович
Майборода Таїсія Іванівна
Марченко Віктор Федорович
Михайлин Ігор Леонідович
Рижков Микола Петрович
Савченко Василь Григорович
Слюсаренко Захар Карпович
Солодовник Сергій Максимович
Суздальцев Микола Петрович
Тимченко Віктор Йосипович
Хихля Георгій Трохимович
Ярош Микола Васильович

М. ПІВДЕННЕ

Афанасьєв Дмитро Семенович
Добровольський Анатолій Григорович
Дюкарєв Володимир Петрович
Зражевська Катерина Якимівна
Ісіков Іннокентій Михайлович
Карась В'ячеслав Федосійович
Михайлов Олексій Тимофійович
Панасенко Микола Петрович
Садковий Петро Михайлович
Строна Іван Григорович
Тасуй Борис Терентійович
Фоменко Антон Іванович

СЕЛ. БАБАЇ

Остащенко Сергій Михайлович
Пожарський Геннадій Мусійович
Романенко Марія Іванівна
Ступецький Микола Трохимович

СЕЛ. БУДИ

Вакула Микола Сергійович
Віжунов Михайло Іванович
Воронов Олександр Володимирович
Гончаров Микола Дмитрович
Кононенко Юрій Савич
Нестеренко Марія Петрівна

СЕЛ. ВИСОКИЙ

Горбенко Іван Митрофанович
Гузенко Іван Пантелійович
Гук Федір Григорович
Деньдорога Ярослав Григорович
Піщанюк Євген Серафимович
Токарєва Ніна Сергіївна

СЕЛ. КОРОТИЧ

Бездітко Галина Прокопівна
Бездітко Іван Андрійович
Бувальцева Валентина Іванівна
Бурда Іван Данилович
Гончаров Олексій Михайлович
Гурін Іван Полікарпович
Дегтярьова Віра Павлівна
Доненко Петро Павлович

Дудко Григорій Маркіянович
Єрухов Олександр Семенович
Журавель Пантелеймон Федорович
Журба Володимир Євменович
Заярна Клавдія Іванівна
Кисла Марія Олександрівна
Кияшко Порфирій Тихонович
Ключко Андрій Давидович
Ключка Павло Трохимович
Коваленко Марія Степанівна
Козар Клавдія Григорівна
Кондратенко Олександра Євменівна
Лебідь Володимир Олексійович
Луценко Галина Данилівна
Луценко Михайло Іванович
Ляшенко Марія Олексіївна
Митрохін Іван Іларіонович
Плясунова Валентина Петрівна
Погрецька Лідія Петрівна
Троценко Іван Тихонович
Шаненко Тамара Яківна
Шутко Петро Сергійович

СЕЛ. КУЛИНИЧІ

Гончаров Віктор Іванович

СЕЛ. ПІСОЧИН

Дьяченко Іван Миколайович
Журавльов Валерій Олексійович
Кононенко Надія Олександрівна
Тер-Степанян Еміль Шаваршович
Черненко Василь Петрович

СЕЛ. ПОКОТИЛІВКА

Голобородько Наталія Володимирівна
Гончаров Петро Кузьмич
Цислінський Олександр Сергійович
Чукурна Дмитро Михайлович
Штукань Іван Омелянович

СЕЛ. РОГАНЬ

Безверха Галина Олександрівна
Гавриш Микола Петрович
Дегтярьов Дмитро Павлович
Дядюх Павло Степанович

СЕЛ. ХОРОШЕВЕ

Веглеріс Іван Григорович
Ковальов Іван Юхимович

С. КОМУНАР

Горбенко Людмила Михайлівна
Котляр Лідія Яківна
Щербаньова Лідія Миколаївна

С. МАЛА РОГАНЬ

Бабко Володимир Пилипович
Бабко Фаїна Іванівна
Бабкова Валентина Федорівна
Придачин Іван Іванович
Томах Григорій Михайлович

С. ТЕРНОВА

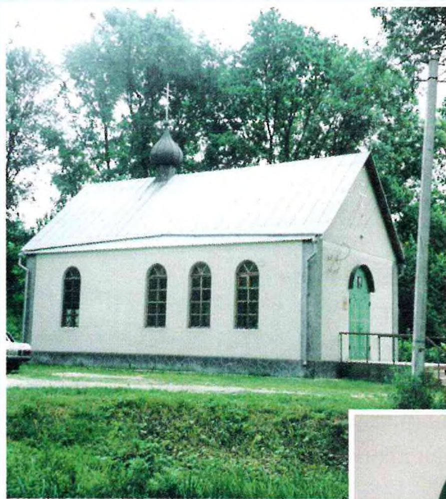
Маслов Іван Степанович

С. ЦИРКУНИ

Ключка Андрій Павлович
Старигін Іван Петрович

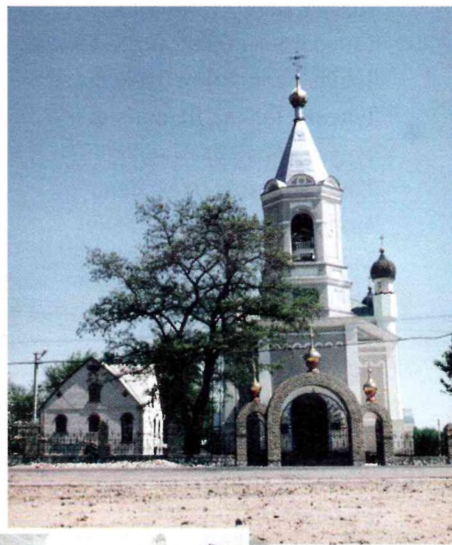
С. ЯКОВЛІВКА

Мандрикін Яків Іванович
Мандрикіна Галина Миколаївна
Чередник Василь Іванович

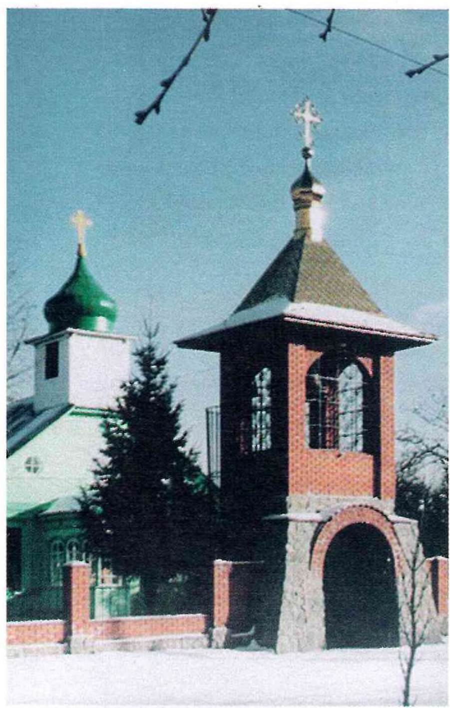

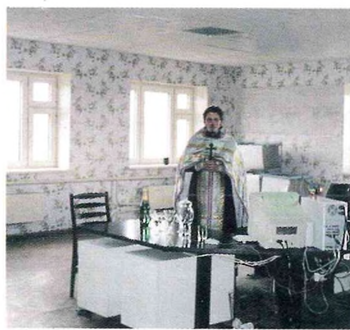
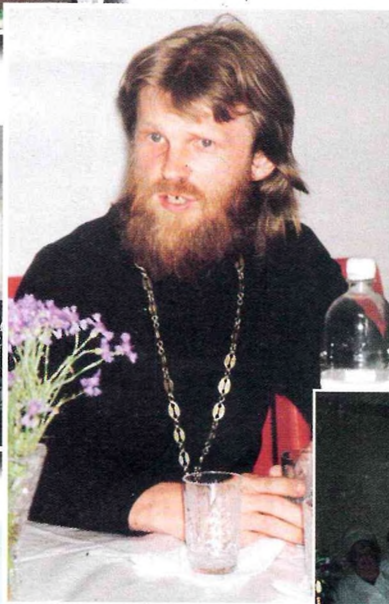

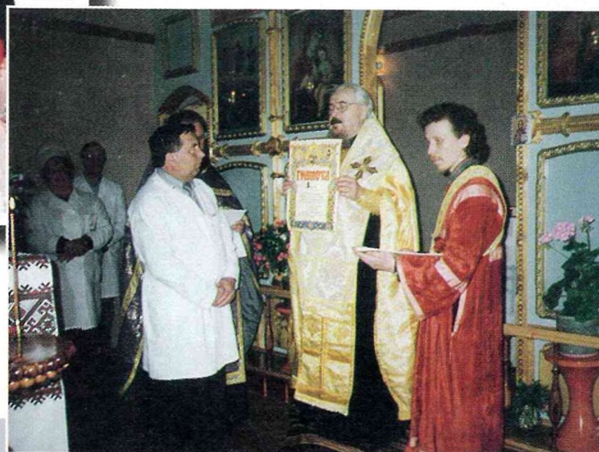

ПОЧЕСНИЙ ГРОМАДЯН
Харківського

Районе Харківський! Вітаєм
Тебе із ювілеєм славним,
Щодень вага твоя зростає,
Бо у твоїх сьогодні лавах –
Діди, батьки, сини й онуки,
Твою примножуючи славу,
Ідуть, з'єднавши міцно руки,
Творить оновлену державу.
На золотім вкраїнськім полі
Мого району стигне колос.
Лунає у державнім хорі
Його високий, чистий голос.
Ми всі – землі твоєї діти,
Районе мій, трудами красний!
Дозволь за тебе порадіти,
Тобі подяку щиру скласти
За мужність у боях кривавих
На грозовому полі ратнім,
За подвиг не заради слави –
Заради щастя в колі братнім;
За трудові твої мозолі,
За мир, за пісню колискову,
За щастя мати спільну долю
І спільну із тобою мову.
Нехай в твоєму домі квітнуть
Любов, і віра, і надія;
Хай завжди жовте і блакитне
В твоєму прапорі яснів!

Солодовнікова Алла Миколаївна,
сел. Коротич

Заквітчане у вранішні тумани
Район кохане місто обійняв,
Бо не дарма ж ми — двічі харків'яни,
Своє ім'я нам Харків дарував.

Будянський півень вранці заспіває,
Підхопимо цю пісню, друзі, й ми
Про наш район, найбільший в Україні,
Багатий працьовитими людьми.

Гей друзі-земляки,
Гей браття-козаки,
Нас рідная земля росою напувала.
Ту чистоту роси
Несіть через роки,
Що матінка-земля на долю дарувала.

Своє коріння вміли шанувати
Славетні наші прадіди й діди,
Як отаман Іван Сірко, завзяті,
І мудрі, як шляхи Сковороди.

Нема такому роду переводу!
З роками він міцніє і росте,
І нову пісню радісно співає
Вже інше покоління молоде.

Л. Петрик, поетеса

Малесенька частинко України -
Ти гордість наша, слава і любов!
Співаємо тобі хвалу безмежну,
Прославлений наш Харківський район.

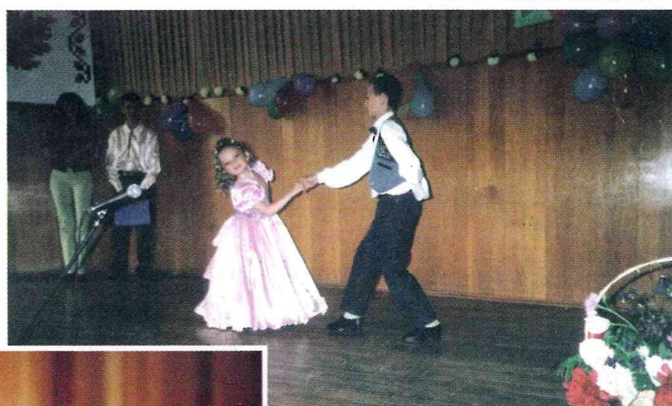
Твоя слава — містечка і села,
Вони множать багатства твої.
Це Коротич, Високий і Буди,
Липці, Пісочин, Бабаї.

Слався, Харківський наш районе,
Молодій, багатій, розквітай
України маленька частинко,
Милий серцю нашому край!

Твоя слава — містечка і села,
Вони множать багатства твої.
Це Рогань, Тернова і Мерефа,
Покотилівка і Циркуни.

І тобою пишається Харків.
Ти — його найрідніший район.
Хай же щастя тебе не минає
І синів твоїх вірних любов.

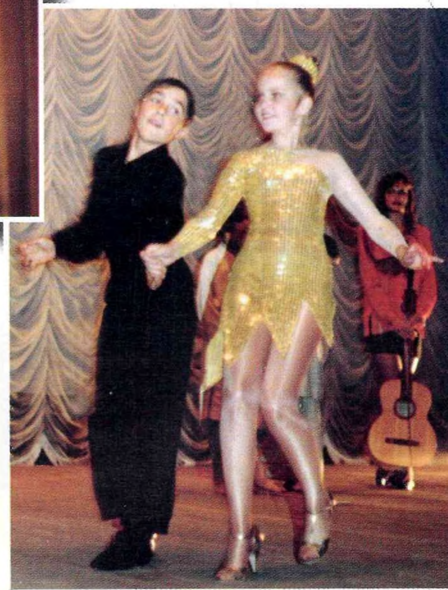

Твоя слава — містечка і села,
Вони славлять багатства твої.
Це Південне, Лук'янці, Жовтневе,
Це і Утківка і Манченки.

Деркач Олександр,
учень 11 класу Коротичанської ЗОШ

Наш великий Харківський районе,
Славен ти природою своєю.
Є таких куточків в нас мільйони,
Неповторністю пишаємось твоєю.

Є заводи й фабрики у нас -
Знають їх за межами країни,
В наш демократичний час
Хай про тебе слава всюди лине.

А чудовий чорнозем наш слобожанський
Всім дає врожаї чималенькі,
Пісочинський і Коротичанський -
Короваї нам приносить рум'яненькі.

Є поети і прозаїки чудові,
Що наш край оспівують натхненно,
Люблять і підносять свою мову
В Україні нашій суверенній.

Підростаюче та юне покоління
Хай від ветеранів прийме естафету
Вчиться й трудиться сумлінно
На зеленій харківській „планеті".

Розквітай же, Харківський районе,
Наче квітка весняна тендітна
Підставляє вітру своє лоно,
Трепетна, прекрасна і привітна.

Луценко Любов Григорівна,
с. Коротич

Наш рідний Харківський район,
Найбільший він на Харківщині,
Він трудівник і хлібороб -
Було так завжди, є понині.

Поля, ліси, річок блакить.
І ніжна пісня веселкова
У серці кожного бринить,
До себе кличе знову й знову.

Наш район дорогий, ти живи у віках
На добро і на щастя людини.
Хай дорогою рівною буде твій шлях,
Що веде до зростання країни.

Район - країни вірний син,
Він молодіє, як ніколи,
Іде він до нових вершин,
І розквітає все навколо.

Іде в щасливе майбуття,
Працює плідно для людини,
Він творить кращеє життя,
Щоб квітла ненька Україна.

Мінакова Олександра Борисівна,
м. Південне

ЗБРОЙНІ СИЛИ

70

Кожній
людині
віку —
турботу
і повагу!

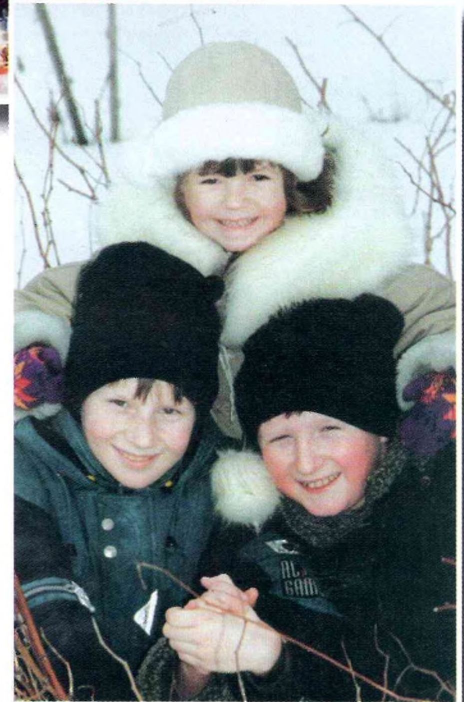

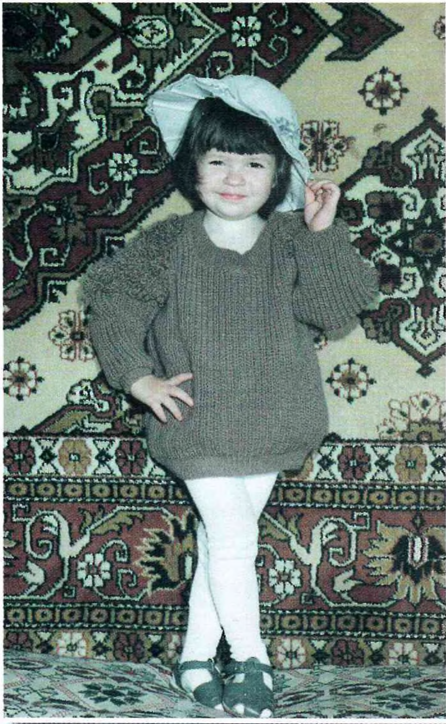

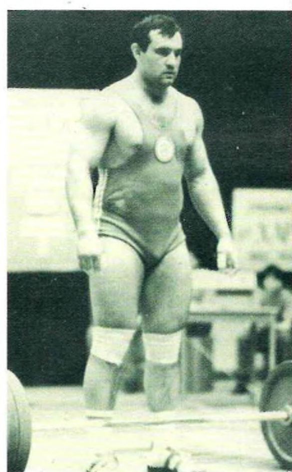

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ ТА ТУРИЗМУ

ГРАМОТА

НАГОРОДЖУЄ

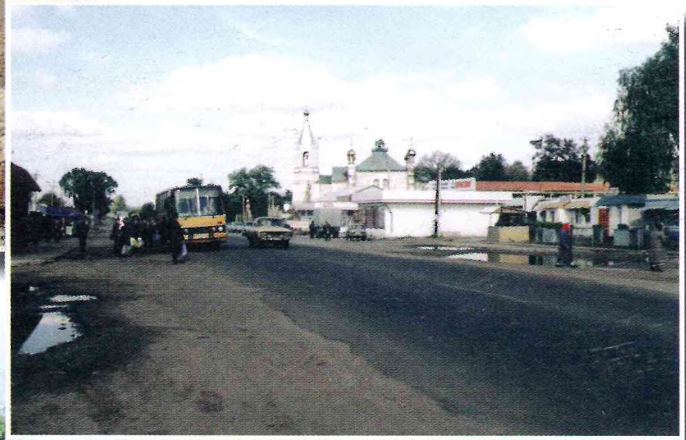
Харківську районну фізкультурну організацію (голова райдержадміністрації Денисенко М.М., начальник відділу з питань фізичної культури та спорту Приз М.Я.) за III місце в обласній Спартакіаді з видів спорту 2002 р.

Начальник управління В. Христоєв

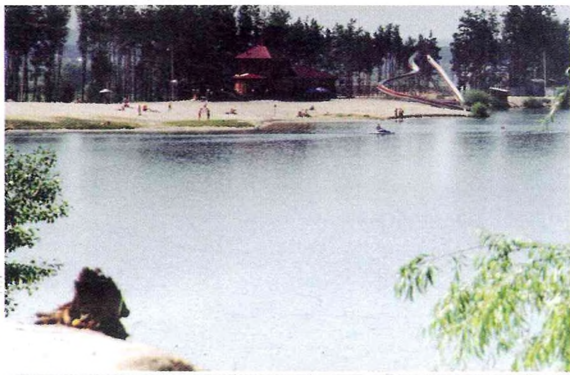
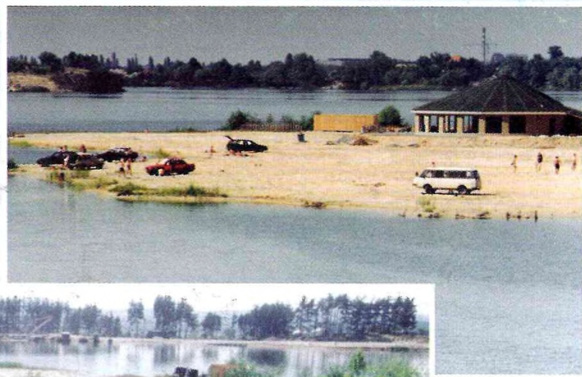

ЗМІСТ

Перлина землі Слобожанської. Харківський район: історія та сучасність

За редакцією М.М. Денисенка

Авторський колектив:
Аністарова О.М., Безродна О.М., Гречишкіна Н.Г., Донцов Ю.В., Зайцев Б.П., Зозуля В.А., Кальнооченко В.М., Киричек Р.І., Линник А.М., Мигаль Б.К., Нестеренко Л.Ю., Нікітін О.А.

Технічне оформлення:
Горбаньова Т.Г., Гречишкіна О.В., Крикун М.І., Реутова І.М.

Фотоілюстрації:
Ю.П. Півень, М.Д. Пархоменко

Перлина землі Слобожанської. Харківський район: історія та сучасність
Книга, присвячена 80-річчю утворення Харківського району Харківської області, охоплює період із найдавніших часів по сьогоднішній день. Це своєрідний літопис становлення, розвитку та досягнень краю, який можна справедливо назвати Перлиною Землі Слобожанської. Почесне місце у книзі відводиться людям, що є героями життєпису.

СУБІ, 2003

Надруковано з готових фотоформ у типографії ТОВ "Майдан"
Кольороподіл — фірма "Новий вид"
Підписано до друку 15 квітня 2003 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Замовлення № 03-72.